LEONARDI BOTALLI ASTENSIS MEDICI REGII

Commentarioli duo, Alter de medici, alter de Ægroti munere.

Huic accedit admonitio fungi strangulatorij.

Cætera sequens pagella declarat.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIVM,
M. D. LXV.

EIVSDEM AVTORIS ET AB EODEM RECOGNITI.

De catarrho, in cuius fine addita est figura monstrosorum renum in cadauere repertorum: ostenditur etiam locus per quem fertur sanguis in sinistrum cordis ventriculum, nondum antea cognitus.

De lue venerea.

De vulneribus sclopetorum, qui auctus est huberiore discursu de vulneribus capitis, multisque figuris instrumentorum cephalicorum, & declaratione capitis sexti, libri sexti Methodi Galeni.

ILLVSTRISS. ATQVE EXCELLENTISS. PRINcipi Iacobo à Sabaudia Duci Nemorensi, & Proregi Lugdunensis Prouinciæ.

*

ETSI præmagnitudine animi tui (Dux clariss. atque humanissime) generis splendore & muneris dignitate ferme trepidarē, cùm hoc exiguum opusculum tuo nomini consecrare cogitabam, insignis tamen atq; singularis humanitas tua continuo sese mihi obtulit, quæ allata fiducia & sublato animi metu ad hoc faciendū impulit atq; vehementer accēdit: potissimum cùm mente colligerem quātā cum benignitate proximis his diebus me Lugdunum accineris. In quo

eximium (præter cætera) erga amplisſimum honestiſſimumq́; populum tibi concreditum, argumentū amoris, & non paruam erga me beneuolentiam oſtendiſti. Quod ſane quidē non modò volūtati ſimul & petitioni tuæ, vt primum licuit, me ſatisfacere coegit, verum etiam ad præſentis operis texturā illico concitauit, effecitq́; vt id præcox in lucem exiret Illuſtriſs. nomini tuo nuncupatum. Hoc ipſum igitur quantulumcunq; eſt; oro atq; obtestor princeps humaniſſime, vt ſoles, hilari fronte ſuſcipe. Non hercle meritas & iure tibi debitas laudes lectores hinc colligent; quòd hoc tantū munus facundioris ſcriptoris operam expoſtulat: verùm hominis tibi deditiſſimi mentem perſpectam habebunt, & medici ſimulatq; ægroti munus recognoſcent. Faxit Deus vt diuturnam felicemq́; vitam exigas. Lugduni Nonis Iulij 1565.

LEONARDI BOTALLI ASTENSIS MEDICI REGII

Tractatus de Medici & ægri munere.

ARTIVM omnium præstantißimam esse Medicinam declarat eius subiecti dignitas: id namque cæteris omnibus, quę humanis sensibus subiiciuntur, omni cura anteponere nemo non studet. Hoc autem humanum corpus est, sine quo nec anima ipsa, qua regitur, hoc inferiore seculo consistere potest: adeò vt mutua opera corpus animam, & anima corpus regat. Circa idem subiectum videntur quidem versari & ius, & vis siue militia. Verùm hæc humani corporis per se curam non gerunt. Fodere hostem militia omnibus neruis studet, ante oculos ferens imperium. Malos vero insperdere

Medicinæ subiectum.

Militiæ finis est ...

 æquita

Iusti finis æquitas. æquitatem dutaxat spectans. Quia igitur vtraque ex animo quandoque in hominis pernitiem incumbit, non propterea horum per se ac proprie est subiectum humanum corpus. *Medici scopus sanitas.* Medica verò ars perinde atque benigna mater natorum saluti studẽs, nunquàm nisi hominis custodiam curat: iccirco hęc ars cæteris omnibus prę ferenda venit, non modò sui subiecti dignitate, immo etiam & tẽpore: nunquam enim homo fuit, cui prodesse Medicina nõ potuerit. Non ęquè ius siue vis. Verùm etsi ius æquitatem, & militia imperium, & medicina sanitatem affectent: non tamen legum, armorum, Mædicinæ ve ministri finem ipsum tanquam scopum habent. *Quæ impediant quominus rectè procedant artes.* Impedimento iis sunt soporosa desidia, vel præceps audacia, vel sordida auaritia, vel quæ ab hac prodeunt, nempe vel nepharia virulentáque inuidia, vel inanis tumidáque gloria. Ignauiam artísque imperitiam parit ac fouet desidia, *Desidia quid præstet.* artis limites temnit præceps audacia: *Præceps audacia* in pecuniam, non in patiẽtium commoda irruit *Auaritia.* auaritia: per phas & nephas inuisum perdere inuidentia vigilat: fucata ac inutilia veris atque vtilibus præfert ventosa *Gloria vento a.* gloria. Quî fieri igitur poteſt, vt rectè procedat ars, vbi artifex horum alicui se dediderit?

diderit? Ars enim correlatiuum obtinet suum, videlicet artificem. viuit artifex, simul & cum eo viuit eiusdem ars. Probus ac peritus est artifex? probè ac peritè artis effectus procedunt. Contrarium ex contrario sequitur. Ast non bene semper operam procedere dico, cum res bene cedit: vel male, cum finem ipsum auitum non consequimur: Nam semel hominem interire necessum esse, res ipsa indicat. Proin neque omnes morbos artem, neque naturam ipsam posse sanare constat. Sic igitur cum Aristotele dicemus rem ex arte benéque processisse, cum in toto morbi cursu nil omissum est, quod ars praeciperet, vel aggressum, quod illa vetaret. Simili modo nec bene gesta iure dicere possumus quaecunque non infoelicem habent exitum. Casus enim interdum aliquot è manibus empiricorū vel plebeorum eripit, circa quos bene processum fuisse fatendum non est: quum ij nulla arte vel recta obseruatione regantur. Verùm quod fit à fortuna, praeter id quod raro fiat, etiā & crebro citissimè cadit. Quò igitur ars ipsa Medica bene procedat, non modò ab integro vitae homine tractetur, par est, sed ab eo, qui simul cum vitae integritate animi prudentiam adiunctam habeat se-

Qualis est artifex talis est ars.

Quando bene vel male procedere ex arte dicātur.

Quando bene ex arte processum sit.

Fortuita non crebra neque diuturna.

Quae potissimè requirūtur in medico.

dulitatémque, qui à diuturna experientia probè obseruata factus sagax quàm breui momento humana corpora mutentur, quámque multa vni homini siue artifici discenda supersint, inflatus tãquam artis coryphæus aliena consilia (si bona sint) non spernat, nec tempus in iis, quæ ab arte aliena sunt, conterat, veluti in dicendi lepore vel copia. Quid commune habet Ciceronis, Liuij, Virgilij, Lucaníque lectio cum Hippocrate vel Galeno, vel Aristotele? Iuuat quidem ad vanam ostentationem: verùm detrahit hæc non pauca ab artis opere, ad quod omnem collimare ingenij aciem debet opifex, nõ immemor eorum quæ sæpius à Galeno sunt præcepta, ab Aristotele & à Platone prius instituta, subinde à Celso & multis aliis commemorata. Quid Galenus in Metho do? Verùm quod diuinum Platonem sequuti semper testamur, Contemnere nomina rerum oportere, minime autem rerum scientiam: ea namque ad salutem hominum pertinet, errorísque in ea finis est pernities. nominibus siue propriè, siue impropriè vtare, ad ægrotos id parùm attinet. Quid item libro de Locis affectis. Quippe tùm primùm homines res ipsas neglexerunt, quum nimio studio nomina quærere

Ciceronis studium nil habet cõmune cũ Hip. vel Galeno.

quærere inceperunt. ſed neque hæc ſub ſilentio præteriuit Celſus,cum dixit morbos non eloquentia. ſed remediis curari: quod etiam à doctiſsimo Cardano non ſine inſigni nota prætermiſſum eſt. Præterea ſi dialecticis, quibus liberũ eſt de omnibus poſſe diſputare,fugiẽdam eſſe dixit Ariſtoteles de nominibus diſceptationem, niſi aliter de rẽ propoſita diſſerere non poſsint;quomodo Medicũ perticacẽ in iis eſſe decebit?ſermonis finis (ex Ariſtot.atq; re ipſa) quis eſt prætcrquã vt animę paſsiones audientibus aperiãtur? quod etiam paucis verbis à Cicerone dictũ eſt, ſine re nulla vis verbi eſt. Sed quis ſupra Ciceronẽ dicendi leporem veneratus eſt? inquit tamen & in Tuſculanis. Rem opinor ſpectari oportere non verba, Plinius etiam de medicorũ diſceptationibus diſſerens, Palam eſt,inquit,vt quiſquis inter illos loquẽdo polleat, Imperatorem illico vitæ noſtræ necíſque fieri. Valeant igitur qui iactabundam hanc oſtentationem tanto feruore colunt, qui ſpretis iis, quæ ad artem faciunt, in ſola ſimplici atque inani dicendi venuſtate curam poſuerũt, vel in aliis pauci, ſiue nullius momenti, nimirum in nimiò literarum Græcarum ſtudio,vel in iugi mathematicarum diſciplinarum

Non me dicis modò ſed& dialectis cis vana diſputatio de nominibus

Sermonis finis qui ſit.

Et Cicero ipſe non plus verba quàm rẽ æſtimat.

Non inutile medico aliquid de mathematicis scire.

plinarum contemplatione: De quibus etsi aliquid scire conducat Medico, non tamen adeo in iis conterere tempus debet, quoad euadat eximius: nam sunt qui in dictione Latina aliqua in re, Ciceroni non parcant, & ineptum dicant Hyppocratem fuisse in Græca quotquot Græcas callent litteras. In multis deliquisse Galenum, alius profert. Taxat alius Homerum, hic Euclidem in Mathematicis reprehendit: ille in Astronomica Ptolemæum. Anteactas planetarum Theoricas propemodum deleuit Copernicus, cuius hypothesibus phœnomena respõdere ad vnguem plærique famigeratissimi Astrologi asserunt ostenduntque. Quid igitur? insudabit ne Medicus circa hæc omnia, quoad exactè de ipsis possit decernere? absit: nam euolat hominis ætas. præter id difficilis, incerta, immò quidem & infinita (si cum humana conferatur vita) Medicina est, in coniecturis tota reposita, cum circa fluxilia, quæ variis momentaneis mutationibus sunt subdita, prorsus versetur. Ex quibus fit vt certa stataque doctrina minimè constitui compararive possit, & in hac occasio rerum agendarum fit labilis velóxque, & iudicium ipsum, quo hæc omnia scrutamur, expẽdimus & eligimus,

Copernicus nouas instituit planetarũ theoricas.

Quid obstet quo minus medicus debeat insudare aliis disciplinis.

Medicina prorsus coniecturalis.

mus, non raró fallatur. Ast ingeniũ animus've corpori imperat, nil pręcipit probus Medicus agendum, quod prius eius ingenium tanquam vtile nõ iudicauerit. Si fallax iudicium, cur non & plerunq; fallax erit opus ab eodé iudicio institutum? Verùm exigui momenti tale erratum nõ est, cum hominis perniciem quandoq; inferat. Ne igitur iacturam proprij subiecti faciat artifex, iis se tradat studiis oportet, quę artis peritiam faciãt tum meliorem, tum etiam breuiorem: nempe logicæ primum, mox & philosophiæ. Cæterùm neq; iis eousq; est incumbendum, quousque ad earum apicem perueniat: nam nulla harum scientiarũ tam leuis est, quam hominis ætas (quantumuis annosissima fuerit) cõsequi valeat. Iuuat & de perspectiua aliquid noscere, quò intelligas quomodo visibilium species ad ipsum visum ferãtur, & quamobrẽ cataracta, quæ partem pupillæ occupat, visilia illius partis occultet: cũ tamen pupillæ pars illæsa sit, per quam in conũ rei visibilis radij intromitti possint. Conducit etiã & Astronomica non ignorare, cum vt intelligat, quę à Galeno dicta sunt, tertio dierum decretoriorum, cuius opinioni arridet sentẽtia Auerrois dicentis: videtur enim non modicũ, quod luna

Iudiciũ fallax opus fallax sequitur.

Logica & philosophia studium medico vtile.

De perspectiua quicquã scire inutile nõ est medico.

Conducit medico astronomica nõ ignorare.

operatur in corporibus nostris, quum crises sequãtur motus eius, tùm ne facilè etiã in vanam Astrologorũ sentẽtiam in omnibus rebus medicis feratur, si astronomiæ sit prorsus expers: nam facilè, immò quidẽ temerè plerią; medicorum cõmendant, vel abstinent à phlebotomia, vel purgatióne, vel scalpellatiõne, vel ab aliis multis agẽdis die aliquo ab Astrologis prohibito vel proposito, potiore fide iis adhibita, quàm Symptomatis, quæ diligentia omni sunt expendenda. Sed Astronomicã, ac perspectiua Arithmeticã Geometriamą; sequuntur, quòd ab iis demonstrationes eliciant De omnibus iis igitur aliquid scire, vt Medico vtile est atque decorum, ita & nimia assuetudine hæc curare inutile est & perniciosum: quod tanquam additamentum vel auctarium in medico esse debeant. Verùm accessoriũ (hãc præcipuè in arte) non æquè vel pluris æstimandum est, quàm primarium. Succisiuis igitur temporibus tantùm hæc studia medico probãda: per reliquum verò tempus, alia, quæ artem ipsam constituant. Porrò ea sunt, quæ hominum naturas cognoscere faciunt, harumą; varietatis ac mutationis causás, morborum species, loca, mores, ac motus. Sed horum vllum

Ignari medici plus astrologis quã Symptomatis credũt.

Geometria & Arithmetica Medico non inutiles.

In quibus assiduum se prabere medicus debeat.

vix

vix percipiet quisquam anatomiæ ignarus, circa quam non mediocriter exercitatum Medicum esse decet: non solùm vt nunc dicta facilius intelligat, sed quò noscat simul cũ iis quomodo aduersus morbos pugnandum: nempe quę partes, quive humores purgari possint meatu vrinario, quæ vomitu, tussi, palato, naribus, hęmorrhoidibus, vtero, vberibus, oculis, auribus, atque cute: quę vena secanda in particularibus affectibus, & quæ in vniuersalibus: Quomodo aperiendi empici, hidropici, & aliæ corporis vomicæ, quomodo cranium perforandum, luxata reponenda & alia similia. Quis præterea iecoris munera, cordis, ac cerebri potuisset iure asserere vniuerso corpori deseruire, nisi ex dissectione id nobis constitisset? Prætereo hîc quæ post sensum discursu intelliguntur, vt puta sanguinem in iecore gigni, calorem totius corporis motu cordis foueri, & alias multas tum actiones, tum partes, quæ nisi præcessisset (diuisione cadauerum) partium cognitio, nullo tempore retecta fuissent: sicuti hoc anno præterito reperi ego (quod in fine libelli mei de catarrho declaraui) qua via sanguis à dextro cordis ventriculo in sinistrum fertur, & consequẽter in arterias: quod pauci

In Anatomia nõ leuis habenda exercitatio.

momenti non est in Medicina. id tamen & Galenum, & quotquot ante nos fuerũt, latuisse videtur, nec non nulla alia scitu digna, quæ meliore loco dicenda seruamus, si numina fauerint. Interea sicuti anatomiam callere ex artis necessitate debet Medicus: ita & præsidiorum facultates ac species prę manibus habeat oportet, quibus morborum præsentes iniurias arcere & eorundem insidias præcauere queat. Verùm non horum omnium æquè solicitum esse oportet, ac de singularum corporis partiũ notitia, tum quòd omnia habere, quæ ad sanitatem facere aliquo modo possunt, necessum non sit: tum quòd eadem noscere vel comparare sit impossibile. Quis iactabit se simpliciũ omnium non facultatem dico, sed quod facilius est, formam siue speciem compertam habere? Sed quid dico omnium, quum minima adhuc pars sit, quæ cognita est, si cum incognitis conferatur? immo adhuc eorum quæ cognita esse creduntur, quis exactè facultates nouit? multa quidẽ adhuc restare de iis obscura incognitáque sibi nõ inficiabitur Petrus Matheolus Senensis, qui omni studio, cura, ac diligentia in iis insudauit, cui quidem tota posteritas plurimum debet, immò quidem & Dio-

Matheolus diligentißimus in cognitione simplicium.

scorid

ſcorides ipſe. Satis igitur, ſuperq́; erit medicinam facienti eorum medicamentorum notitiam habere, quæ interdum neceſſario vſui, vel maximæ vtilitati eſſe poſſunt, in iiſque ſe potiſsimùm exercere, quæ frequētiorem in vſum veniunt. Præterea obſeruare nō leui attentione oportet, quid aëris mutatio in corporibus efficiat, quid alimentorum varietas, quid horum copia vel inopia, quid excedens ſomnus vel vigilia, quid labor corporis vniuerſi vel partis, quidve otium ipſum, quid inteſtinorū aliorúmve vaſorum nimia obſtructio, quidve reclusio, quid animi mœror, vel alius huius repentinus vel diuturnus motus: nempe hæc omnia morbos non paucos efficere, & iam factos fouere augereq́; conſueuerunt. Quibus ſanè omnibus oppoſitis præſidiis, (inter quæ connumerare licet & medicum, & patientem, & aſsidentes) ſe obiicere licet. Verùm etſi imperantis agentiſq́; ſpeciem gerat medicus, obtemperantis verò & patientis languens ſimul & aſsiſtens: horum tamen omnium finis vnus, vnaq́; cupiditas eſſe debet, quæ contraria in oppoſitis ſemper obſeruantur, quòd horum etſi vna genere videatur, nempe vincendi; non tamen victoriam fert oppoſitorum

Medici & patiētis cupiditas vna eſſe debet.

rum alterum nisi cum alterius perditione. Sed medici & ægroti cupiditas actióq; ad vnam sanitatem diriguntur. Contraria autem non sunt inter se hæc. At ægritudo & medella fermè oppositorum more seinuicem perdere satagunt: dico enim fermè, ob subiecti, in quo medela & morbus recipiuntur, inconstantiam, & eiusdem structuræ varietatem, dubiam morborum cognitionem, partium affectarum incompertam notitiam, & medicamentorum adhibendorum incertam potentiam atque actionem: adde patientium morositatem, seu intemperantiam, & artificis ineptiam, quæ omnia simul, vel seorsum accepta impedimento nonnunquam esse solent, vnde actio inter medelam & morbum contrariorum more non sequatur: sed applaudat interdũ auxilium malo, vel reddat acerbius, vel citra frugem ac damnum omnis illius actio pereat. Ast hoc opus hicq; labor est, nẽpe in præsidiorum adhibendorum modo, in occasione arripiẽda, inq; contrariis inuestigandis. Curatur namq; interdum calidum calido, & frigidum frigido, & laxata laxantibus, aliâs etiam laxitatem curant restringentia, frigiditatem calefacientia: nonnunquam etiam horum neutrum iuuat,

Aegritudo & medella ferè opposita.

Quæ impediant quo minus medella sẽper morbo cõtrarietur.

Quæ maxime difficilia in medicina faciẽda.

Curatio interdũ per similia quãdoque per opposita perfici videtur.

uat, vel quòd tẽpore locoq; non sint vsurpata, vel quòd vltra, vel infra modum. Sed hæc lectione tantùm non cõsequimur, sed viua facilius voce, præsente experientia: viua namque simul & docta vox facilius instruit indiuiduo seu exemplo vno antè posito, rectéque examinato, quàm multiplex lectio ac indiuiduorũ multorũ oblatio citra manuductorẽ. Hæc igitur & alia arti necessaria nôscere qui inhiat medicus, vel medicinæ studiosus, is operæpretium facit, & per artis viam ferri videtur. Qui verò secus faciunt, vt Galenus ait, ij quidem in vanis ambagibus horas consumunt re ipsa posthabita, vt qui Hippocratem interpretabatur, de Sileno curiosius disceptans, num in Platamone habitaret, vt Hippocrates dicebat, & num Platamone scribendum esset per, m, vel potius Platanone per, n; siue etiam vt Iulianus, qui anxiè nimiùm exquirebat, num pictura medico esset ex vsu, & quæ ad artem attinebant sub silentio præteribat. Vel etiam alius qui quum de alimentis tractaret, vanis sophismis tempus terebat, probando anates tùm aues esse, tùm non esse. Sed sanè quidem non pauci sunt hoc tempore Iuliani, & huius generis medici, qui cùm

Vana quorundam curiositas.

probè de arte ratiocinari nequeant, ad vanas curiositates, sermones, scripta, atque etiam res conuertunt. Similes enim erant illi qui Hyppocratem reprehendebant, calumniabantúrque, dum maiorem reprehensionem is se consequutum fuisse ex medicina dixit, quàm laudem: sed huius rei causa est inepria ipsa, quòd ea perpetuò (vt aiunt) primo obstrepat in curru rota, quæ deterrima est. Ostendat igitur, obsecro, is medicus, qui dicendi facundiam, vel Græcas effert literas, non plura sibi superesse occulta in medicina, quàm cognita in dictis linguis habeat. Quod si fecerit, libenter eius opinioni conniuebo: id forte ambagibus: verùm ratione efficaci nullà demonstrabit. Cæterùm quis facundus fiet, nisi in dicendi studio meliores conterat annos? elegantiam copiámque dicendi partam quis seruabit, vel auctiorem reddet citra assiduum in ea vsum? Sed & assiduum hominem exigit medica ars, cuius errores in patientium iacturam vertuntur. Fucus igitur Medico, & stimulus in aliena ab arte est nimia elegantia, ac variarum linguarum inquisitio, & in Mathematicis nimia assiduitas. Verùm non sat est Medico tempus nō

Elegantia Medico fucus est.

conn

contriuisse in fucis, cúmque callere, quæ artis sunt intima, & integrum vitæ esse: sed alia præter hæc exquirit ipsa sedulitas, nempe vt ab ægris atque assidentibus confidenti gratóque animo recipiatur: nam non parum confert, vt Galenus ait & experientia ipsa confirmat, ad morbum profligandum, vel ad accelerandam salutem, vel ad affectus leniendos, ægri in medico confidentia: namque vbi (post numina) in medico firmam reponit æger spem, timorem excutit, medico citra contentionem vel metum obtemperans, adeò vt cum iis facilius fine optato vterque potiatur. Ast confidentiam patientium sibi comparat Medicus, vbi quæ voce, vel lectione, vel visu, vel contemplatione se nouisse putat, fœlicibus auibus opere perficiat, vel si res aliter eueniat, talem de se opinionem affinibus assistentibúsque insinuet, vt criminandi illis omnem tollat ansam: non enim parta sanitas semper laudem artifici affert, neque mors dedecus, sed ab vtroque exitu vtrumque resilire potest. Sanitas nullam medico fert laudem, vbi prænuntiata morte ægrum destituerit; vel si diuturnum esse morbum assueuerit, qui breui finem assequatur, vel

Præter artis scientiã confert confidentiã in patiẽtẽ inducere.

Vtilitas confidentiæ patiẽtis.

Quæ cõfidentiã pariant in ægro.

Sanitas non sem per laudem, nec mors vituperiũ Medico affert.

Quando laudem non consequatur Med. ex sanitate.

breui iudicaturum, qui in longum producitur tempus; vel si subitarium auxilium ex medicamento aliquo polliceatur (quod sine pudore plerique faciunt) ex quo nulla manifesta sequatur vtilitas: vel vbi salutis spem tantùm in aliquo præsidiorum dixerit, quod æger, vel assidentes contentiosè recusent: vt nonnulli, qui venarum sectiones, vel purgationes, vel clysteria, vel scalpellationes, vel vstiones, vel similium aliquod prorsus auersantur: qui inde citra id curati medico improperantes, dicunt, si id præstitum fuisset eos mortem, vel grauius saltem malum non effugisse. Adde quòd nunquam desint, qui cum ægri voluntate concurrant, vel qui præ inuidia, medici curam gerentis, vel forte etiam aliorum bonum nomen detrahere studeant, vt Empirici vel circulatores; cum iis etiam numero, quos personatos medicos appellat Hippocrates. Ex aduerso ex ægri obitu, vel deteriore statu calumniam cauemus; immò etiam & laudem nobis comparamus, vbi patientis affinibus, assistentibúsque rei exitum prædixerimus. Vel, vbi de hoc certissima signa nobis non adsint, sed magnum minentur periculum, idem illis significauerimus,

Quando medico nullum sit dedecus ex lãguentis obitu.

uerimus, quò si alios accersere medicos in consilium velint, id faciant antequam desperata salus sit. Non enim spernebat Hippocrates aliorum medicorum consortium: nam vbi de hominis vita quęstio est, vni soli iudici hæc non committitur, sed penes multos res ponitur. Ex hac namque non temeraria sed rationabili mortis prædictione, præter id, quòd te culpa eripis à consanguineis, vel aliis, quibus talis mors acerba videri debet, doloris partem minui: quòd hac præuisa & rebus suis consulant, & patientis animæ: quæ præstare minimè potuissent, si hæc tacita prorupisset: interea etiam cum diu interspem & metum animus versatur, minus afficitur ex aduentu rei. Verumenimuerò hæc medicinæ pars, quæ prognostica dicitur, etsi exigua esse videatur, omnibus tamen aliis præstat, non quidem per se sola, sed neque hanc citra alias præcedentes assequi possumus. Taceant hîc & Astrologi & Geomantici, & Hydromantici, auspices, haruspices & alij omnes, qui non ad morbos, vel Symptomata, sed ad astra, vel puncta, vel aquas, vel aues, vel circulorum motus, vel figuras, vel alia multa ludibria mentem dirigunt:

Prognostica pars omnibus alijs præstat.

Taceant hic Astrologi & diuinatores alij.

b 3 nam

nam à morbi specie, more, motu, loco, magnitudine, die, ambiente, & aliis, quæ mox apparent, bellè obseruatis rectum morborum iudicium comparatur: ex opposito fallax, vbi perfunctoriè hæc prædicta notentur; vnde iis ignotis nec predicere audeat Medicus vllain re, sed omnia quocunque tempore suspecta tenet; vel si quicquam proferre audeat, æquè verum attingit, atque is qui citra artem aleam iactat, cui interdum (rarò tamen) occurrit quod optat, eodem etiam modo verum prædicunt Medici, qui ex vrinarum aspectu vel mulierem vtero gestare, vel morbi cuiusque speciem posse dicere rudi plebi assimulat. Verùm non vrinæ tantùm medicos illudunt, sed & alia excrementa omnia, vt aliàs dicemus. Cæterum Medicus prudens & vitæ integer artísque peritus, qui non in popularem auram inhiat, sed vt statam sibi laudem acquirat, non modò astuta mendacia non proseminat, sed omnibus viribus dictis iuxtà ac factis verum attingere curat. Huic igitur meritò fidem adhibent patientes, assistentésque. Sed adhuc ad perfectum constituendum medicum, (perfectum dico cum Aristotele

Recremẽta omnia fallere medicos possunt.

Perfectus medicus qui dicatur.

tele eum, qui minus errat, vel melius artem tractat) annectenda aliquot supersunt ab Hyppocrate breuibus notata, à quibus ægri moueri solent, scilicet ingressus, sermones, figura, vestitus, tonsura, vngues, odores. Medicis namque suaues odores omnibus hominibus, vel pluribus gratos temperatè ferre vtile est, tùm etiam patientibus ipsis. Læta tur enim iis & cor, & cerebrum, immò quidem & iecur ipsum: vnum namque ex quinque sensibus ad integram corporis constitutionem à natura effectis, animúmque solantur suaues odores, quos vrgent graues: sed interdum, quod multis placet, accidit vt vni displiceat. Nosco sanè homines qui prorsus rosæ odorem, tanquàm capitalem inimicum odio habent, eo quòd capitis dolorem iis faciat, vel sternutamenta moueat, vel naribus tam molestum pruritum inducat, vt bidui spatio se continere ab earum frictione non possint. Nosco & mulieres, quæ mósci odorem adeò auersantur, vt si ex proximo hunc sentiant, in animi deliquium incidant, vel ad vomitum prouocentur, vel capite vrgeantur. Quare ab hoc, vel alio quouis odore, qui patientem vrgeat, abstinere debet medi-

Quæ insuper ægros moueant.

Boni odores Medicisque modo cō ducant.

Aliqui rosæ odorem auersantur.

Aliqui turbātur odore mosci.

cus, quoad saltem ægrum restituerit: non quidem facere perinde atque Quintus egit, qui (vt Galenus narrat) vinum redolens accessit ad ægrum potentem ac diuitem febre non leui exagitatum. Hic Quintum rogare cœpit, vt paulò longius abiret, quòd vini odorem tunc ferre non posset. Quintus verò tunc propius adhuc accedens agrestius inquit, sustineas & tu ex me vini odorem: nam & ego olentem abs te tolero febrem. Inhumana certè vel fera responsio, quæ non solùm Medico non conueniebat, qui salutis curam gerebat, sed neque scurræ, vel alteri cuiuis homini. Verùm fortè Quintus tunc à vino stimulabatur: quod vitium quàm turpe sit medico non est quod narrem: cogit namque hoc aperire tacenda, tacere dicenda, cauenda aggredi, & alia propemodum omnia, quę maniam sapiunt. Vngues habere breues, cœno vacuas, faciémque ac manus citra sordem seruare, ne hanc seriò, vel ioco à scaphiis collectam esse dicat familiaris aliquis, vel alius, cui liberum sit loqui, medico decori est. Tonsura damnanda non est, quam locus ipse fert. Nimia vestium luxuries arrogãtiam præfert: sed pannosum esse, vel scrutis obsitum, vel coloriis amictum sorditiem arguit,

Quinti inhumanitas.

Ebrietas.

Vngues.

Tonsura.

Vestes.

guit, vel animi leuitatem, quæ omnia contemptum pariunt. Figura corporis, quam natura suppeditauerit, moribus ac gestibus sic quoque componenda, vt animi modestiam representet. Ingressus etiamnum ad patientes ipsos nec citra præmeditationem facere licet, ne subitario vel citatiore cursu obstreperus fias, vnde patienti, vel aliis, qui adsunt, noxam facias. Quod maximè cauendum in potentium domibus. Non sit etiam ouans, ne vultum mutare statim res ipsa persuadeat. Preterea neque ingressus ipsi, seu, si dicere velis, accessus ad patientem pauciores, frequentioresve iusto esse debent: nam frequentior, vbi exiguus morbus premit, inuisio vel medici imperitiam arguit, vel extorquendi æris cupiditatem; vtrumque enim illaudabile est. Parcior verò in morbis magnis eadem & plura indicat, quàm frequentia ipsa; nimirùm vel auaritiam, vel magnitudinis morbi notitiæ defectum, vel segnitiem: quod si horum nullum adsit, cum corpora & morbos vno die varios motus pati sciamus, fieri potest, vt dum in meliore statu æger est, eum tunc inuisas: vel dum ille grauius vrgetur, vel vbi medium statum degit, horum herclè nullum seorsum medico

Figura.

Ingressus ad ægrũ.

Frequẽtior accessus ad ægrum quomodo noxius.

Parcior accessus ad ægrũ quando nocens.

quid agendum, sperandúmve sit, indicat. Incertum igitur & præsagium, incerta simul & præsidia. Referre quidem medico assistentes multa possunt: sed & alia etiam multa illis non cognita reticere solent, quæ medico pro curatione, vel prognostico aliquid indicabunt. Ceterùm in hac accessionum multitudine memi-
„ nisse oportet Galeni dicti, Committun-
„ tur, inquit, quædam peccata ab ipso ægro-
„ to, quædam etiam à medicis iis admiran-
„ dis, putantibus nisi quis introgressus ad
„ ægrum, vel cataplasma apposuerit, vel
„ perfuderit, vel adulserit, vel clysterium
„ indiderit, vel venam inciderit, vel cucur-
„ bitulas adiunxerit, vel confricuerit, vel
„ nutrierit, aut huiusmodi aliud factitaue-
„ rit, nil ab ipso gestum esse artificiosum: ij
„ enim quoties ad ægros accedunt, toties
„ peccant. Ast non rarò hoc euenit, vt dum officiosus vult videri medicus, eo tunc sit maximè noxius: sicuti alibi Hyppocrates
„ & Galenus dixerunt. Quippe hi cum ex
„ iis, quæ ipsimet faciunt, phlegmonas sem-
„ per excitent, id non animaduertunt, sed
„ iisdem semper erroribus implicantur. Non minus peccant huius tempestatis medicorum plerique, qui vt admirationem præsentibus pariant, vel pharmaco-
polas

copolas ad extolendum institutum allectent, receptas, vt appellant, centenis ingredientibus fᵹciunt; quæ sanè paucissimis, vel vno, vel gemino simplici constare ad vsum meliorem possent. Sed verentur ij, ne forte sterilia videantur eorum instituta, nisi perpetuò introduxerint & frondes, & radices, & flores, & semina diuersorum generum, & alia innumera, quorum multorum cognitionem nullam habent vel formæ, vel facultatis. Restant sermones, ex quibus potissimè cordis & mentis intima exponuntur: quare non exigua prudentia est linguam loco coërcere, & dum licet soluere. Non igitur sit hæc garrula, vel ventosa, vel subdola, non maledica: nam sicuti cordis hilaritatem, risus: mœstitiam suspiria explicant, ita linguæ proteruia ac procacitas, dolus ac maledicentia animi petulantiam scurrilitatemq́; fraudem & sæuitiem attestantur. Festiuo sermone loco & tempore medicum quidem vti decet: nam Socrates Menexeni orationem Aspasiæ efflagitāti, Forte, infit, me irridebis, si senex adhuc iocari tibi visus fuero. Sed tibi mos gerēdus est: fermè namq; si me nudatum saltare iuberes, quandoquidem soli sumus, obsequerer. Nil sanè prohibet quo-

Sermones.

Ex sermone cordis affectus dignoscuntur.

Festiuus sermo opportunus medico cōducit.

minus seruo lepidus idem sit & honestus: namque modesta hilaritas tum sermonis tum vultus ipsius medici & spem, & animi iucunditatem parit in ægro atque assistente: oppositum euenit, si tristem ferat vultum & orationem depressam languidámve. Incutiunt hęc potius formidinem, aut metum. Quid si clamosa oratio vel garrula? quatit aures illa ac ferit, simul & odium parit, quasi ex audacia fuerit producta: hęc incontinentiam attestatur. Dolosam ac maledicam quisque hominum cauet bonus iuxtà ac malus. Probabile igitur ac penè necessarium argumentum esse videtur, si ex procaci, mendosa, atque maledica lingua improbum hominem esse concludamus: vel probum, prudentem, atque humanum, cuius oratio pura, docilis, comísque fuerit. Porrò nil aliud sermo est, quàm vera vel ficta significatio eorum quæ animus ipse per se significare non potest. Ast fictio exigui temporis est. Ferum interdum fingere humanitatem spectamus: & ferociam humanum: Ast vtrunque ocissimè ad consueta reducit habitus. Cæterum cui malus est animus, vix huic bona manus est, quam duriter coërcet ac tantum formidine pœnę, & cui animus bonus, vix mala manus erit. Sed

Oratio tristis in medico damnosa est.

Clamosa oratio vel nugax cauenda.

Linguã maledicã quisque cauet.

Maledicus is & improbus.

Benedicus vix non probus.

Fictio breui cadit, manet innatum; vel longo habitu partum.

quantò ab audacia humanitas; à mendacio veritas; &, vt paucis absoluam, ab improbitate probitas differat, res ipsa edocet. Improbus namque secum ipse non modò audaciam, mendacium, vel improbitatem alienam, sed suam propriam accusat, ac damnat quæcunq; bona laudans. Bonitas igitur ipsa per se expetenda est: sed nil nimium intra bonitatis limites clauditur: segnitia igitur & audacia, veri suppresſio, & mendacium: auaritia & rerum contemptus: garrulitas & taciturnitas, alia insuper quæuis modum excedentia vitanda omni quidem in arte sunt, sed certè in hac magis. Prudentia etenim quoddam medium est & humanitas, & animi puritas, quæ si ingenium perspicacem (quem natura prudentem appellat Hippoc.) adiunctam habeant, vix fiet, ne ars quæque rectè procedat: nam Medicus vitæ & animi purus, veritatem, vndecunque venerit, amplectitur, nulla doli, nulláque improbæ cupidinis labe perfusus, honestum obsequium omnibus facere studens, ægrotanti præcipuè, & familiæ toti, à quibus confidenti animo accersitur: à quocunque genere deleteriorum absti nens in abiectos iuxtà ac potentes, probos, atque improbos. Fœtum corrumpentia

Improbus secū ipse sem per bona laudat, nequitiā culpans.

Bonum per se expetendū.

Nil nimium in bonitatis termi nis clauditur.

Quæque ars bene procedet si artifex sit animo perspicaci, puro, humano, & prudēti.

Animi puritas quid præstet.

tia nemini aperiens, neque etiam sopori-fera nisi postulet res medica. Rerum verò agendarum rectum in rebus omnibus modum indagatur atque consequitur animi prudentia nunquam segnis otiosáve. Hæc namque iustum honorem, qui bene agendo adipisci consueuit, nunquam non ante oculos fert & ambit. Nam qui virtutis laudis non est cupientior vel spernit, is neque ignominiam reformidans bene prauéque acta iuxta æstimabit. Cæterùm hic rerum agendarum modus, qui alioquin difficilis inuentu esset, leuiore negotio comparatur, si artificis prudentiæ ingenij perspicacia fuerit adiuncta. Nunquam egenum, potissimè infirmum, deserit humanitas.

Animi prudentia.

Ingenij perspicacia.

Humanitas in medico.

Verumenimuero licet humanitas videatur, si languentes non vocatus inuiseris, id tamen medico turpe est, quamuis cum illis amicitia, familiaritate, vel etiã affinitate fueris coniunctus. nam hoc redolet auaritiam. Prætereà fieri potest, vt qui tua consuetudine sanus familiariter vtebatur, is nunc factus æger, naturæ duntaxat vel alteri medico plus fidens tuum fugiat consilium, vnde exclusus redeas, vel inuito ægro, pre modestia retinearis: vbi si res in peius procedat, vel ob morbi ipsius magni-

Medicus nõ adeat ægros ni si vocatus.

magnitudinem,vel ægri intemperãtiam, vel aſsiſtentium errorem, id ſuis ſponte oblatis præſidiis aſcribant,in malũ omen ducentes tuum non requiſitum aduẽtum. Accerſitus igitur adeas,non aliàs: merces enim iam cognita minoris multò æſtimatur,ſi non petita emptoris dòmum fertur: parũ enim valet opera,quæ petitione non rependitur. Cauere ſibi ab ægrorum cura, quos nulla ſalutis ſpes manet, nõ omni ex parte eſt nomen mali medici ſubterfugere:immò interdum eſt impij famam ſubire,præcipuè ſi te,vel patientes,vel affines obſecrent. Nam pium eſt (præſagio non omiſſo)quos mors vel immedicabile corporis malum diuexat,interea dum adhuc ipſe patientis animus integer eſt,inuiſere, ſolari, ſpe fouere,& affectum (quantum conceditur)remediis mulcere. Pharmaca deuoranda ne dederis tu ipſe alteri alicui non cognita, quò ſi aliquid mali aliunde euenerit,crimen in te,cùm ægri,eum aſsiſtentes nõ incutiant. Nã medici munus eſt præſcribere,& ſeplaſiarij parare,atq; porrigere:nõ enim ſat eſt eſſe bonũ,ſed etiam modis omnibus cauere debemus,ne minimã præbeamus ſuſpicionẽ mali. Aequum tamen eſt & Medicũ & Pharmacopœum medicamenta ægris non aparire, neque

Non ſemper morituros me dicũ deceat deſtituere.

Nunquã deſtituẽdus æger.

Non debet Medicus ipſe occulta tradere medicamenta deuoranda.

Non modo malũ ſed & ſuſpitio mali vitãda eſt.

Bonum eſt medicinas nõ eſſe cognitas vulgaribus.

 aſsiſt-

aſsiſtentibus declarare, ſed tantùm ſignificare purgandum eſſe, vel vomitum irritandum, vel clyſterium indendum: reticere verò ex quibus hæc parentur, tùm quòd patientes aliâs poſſunt citra medici conſenſum eiſdem abuti præſidiis, tum etiam quòd ſæpe videamus, vbi medicamenta ſunt à vulgaribus cognita, eadem breui in contemptum venire, vel quia trita ac vulgaria ſint facta, vel quia ineptus artis aliquando hæc damnauerit, vel quia exigui ſunt pretij: vt quidam diues, de quo Galenus narrat, qui ea contemnebat pręſidia, quæ parui vendebâtur, mendicorum eſſe præſidia, dicens: ſed ſimilium hominum non paucos aſsiduè videmus, qui familiaria vtiliáque ſpernant, & incognita, exoticáve, ac minus bona collaudent. Quò igitur opinione aduerſus medicamenta non peccet æger, ſatius eſt ea non diuulgare, niſi ea ſe velle noſcere contendat curióſus patiens, vel aſsiſtens. Nec in Pharmacopœorum tabernis ſiue mercibus, vt nonnulli faciunt, partem habere medico honeſtum eſt. Putabit interdum patiens plura ſibi fuiſſe inſtituta præſidia, quàm neceſsitas rei exigeret, quod etiam auaritiæ ſuſpicionem facit. Sed quòd potius eſt auaritiæ

Quidã tempore Galeni temnebat præſidia quæ exiguo ære vendebâtur.

Quando liceat medicamenta ægris declarare.

Medicus non debet habere partem in mercibus cum pharmacopœo.

auaritiæ medicorum argumentum eo, quod vbique ferè locorum maximè commune esse videtur, vt potè quod plærique sint, quos neque pudor, neque pietas vlla manet, quo minus abusione quadam denariolos à pauperculis extorqueant, cum ægrorum vrinis oblatis citra vllam aliā inquisitionem vel cognitionem auxilia (quæ forte satius esset appellare hostilia) præscribere non vereantur. Sed quæ hac maior, seu immanior impudentia? quísve callidior, vel insanior abusus? quæ hac sordidior auaritia? quid quæso ex vrinis solis confusisq́; noscere possunt medici? nam eas esse confusas necessum est: non enim solum confusionem eam appello turbulentiā quæ ex frigore fit, sed etiam quancunque agitationem, quæ metu solo fieri potest, nempe nubecularum diuisionem, hypostasis, seu subsidentiæ cuiuscunque generis perturbatum & locum & compositionem. Adde quòd interdum in matulis primò receptę sint sordidis pinguibúsque, quæ nil minus referunt, quàm quod debent. Sed esto quòd confusæ non sint, non herclè adhuc ex iis (si seria dicant) morbi speciem conflabunt (excepta forte febre, vel vesicæ vitio, quæ cognouisse nihil vel parum est, quò de præsidiis meritò

Medicorū multorū impudētia præ auaritia.

Ex solis vrinis exiguum indiciū confiamus.

decernere posſint) non ſimiliter morbi magnitudinem percipient, ex conſequenti nec virium lapſum, non item decubitus diem, neque alia multa quæ viſu, tactu, atque auditu, cognoſcere percipereq́; expedit. Quid igitur hoc loco inſtituent? non enim citra receptam, vt appellant, hominem tranſmittent. Quid tandem? vel minoratiuum, quod dicunt, præſcribent, vel aliud quippiam, quod rapidè refundet calamus; demum fortè etiam victum inſtituent, æquè tumultuarium ac cætera. Quamobrem igitur hîc expectanda potius vtilitas, quâm damnum ex iis fortuitis ac temerariis præſidiis: immo quidẽ, ſi rectè ſingula perpendantur, plus iniuriæ, quàm auxilij, inferre poſſunt, adeo vt de iis iure dicere poſsimus cum Galeno:
„ Quidam Medici aleatorum inſtar ægris
„ remedia offerre conſueuerunt, qui ſi non
„ conſequantur quod petierunt, maximam
„ inferunt ægrotantibus noxam. Verumenimuerò nec horum medicorum partes atque rationes contemnendæ prorſus videntur. videlicet quòd pauperes, qui pagos incolunt, vel qui vrbes etiã habitant, æs non habeant, quo medico accérſito labores rependant, nec ſeruus vel familiaris quandóq; illis adſit, qui omnia medi-

co enarret : satius igitur esse illis anceps præscribere auxilium, quàm nullum. O rationem pietate artéque plenam! vix est huic, qui se opponere possit, nisi dicat quispiam satius esse rem incognitam naturæ beneficio, quæ & ipsa in optimorum medicorum numero recipitur, relinquere : quàm manum incertam periculóque plenam addere; quod si feceris, præter id quod crimen seu peccatum in medicina vel in officij genere nullum præstiteris, monebis (si abs te præsidia reportare aliàs velint) ne iterum solam vrinam, citra accidentium enarrationem, diei decubitus significationem, virtutis patientis ac consuetudinis explicationem, ferant. Sed illis etiam obsequium facere citra præmium par est: nam qui asse, vel tressi, vel octussi, vel viliore mercede se medici labores demeruisse putat, egenus censendus est, cui forte non tantundem æris domi & in loculo superest, vt quod præceperis, emere possit; vel si indigus nõ sit, auarum ipsum puta : vtrique tamen operam medicam præstare licet, nulla mercede vili conductus, ne egeno indigentior, & sordido auaro cupientior videaris. sed redeamus ad inceptum. Præstantius adhuc erit (quàm ex solo vrinarum aspectu consulere)

Satius esse medicũ nihil efficere quàm citra cognitionẽ curare.

Pauperes citra premiũ curandi.

fil re) tales patientes, quos inuisere vel pietas non mouet, vel locus, vel præsentia negotia; vel iusta causa alia non permittat, ad iuniores medicos relegare, qui eos videant, audiant, tractent, minus (iure) hi peccabūt ex aspectus ipsius ægri, accidentiúmq; obseruatiõe, quàm senior ex solo vrinæ conspectu. Libuit ac etiã licuit hoc monumentum cæteris esse plenius, quãuis non acceptum multis medicis esse sciam. Sed desinant lii tam quæstuosum, támq; temerarium opus, intelligántque, si iniusti lucelli ipsi casum doleant, iure grauiore anxietate turbari, & ægros & illorum affines, vel familiares quos perperam instituta præsidia in acerbiores morbos, bustum ac lachrimas agunt. Sed hic probatissimorum virorum, simul & artis medicæ peritissimorum Melchioris pagani, & Vincentij Zoij conterraneorum meorum diligentiam reticere par non est: tum quòd virtus ipsa per se laudanda veniat, tum quòd recta, proba, simul & artificiosa monumenta latius ipsam posteritatem instruant, si in lucem sint posita. Cum igitur hi post multos annos optimè de medicina mereantur, ruricolis recusare opem ex vrinarum contemplatione neutiquã possunt: verùm ingeniosum

Melchioris pagani & Vincen. Zoij modus curandi per vrinarū aspectū.

at salutarem stilum seruant, & dignum hercle nota. Nam per eos, non sterili quidem, sed diligenti facta inquisitione de sexu, ætate, habitudine, consuetudinéque patientis, déque decubitus die, symptomatibus, viribus ægri, & similibus conflatam ex relatis morbi speciem, diem decubitus, & alia necessaria, in supremo loco suæ (vt dicitur) receptæ præscribunt, mox & præsidia instituunt, quam receptá cum noua vrina biduo vel triduo post, rationémque simul præteritorum, ad medicũ refert, si velit, qui patientis curam gerit, vel alius cuncta à paupere ægro, vel assidente edoctus. vsqueadeo enim hic mos apud eos à iuuentute valuit, adoleuítque, vt nũc qui circumsita rura, pagos vel suburbia habitant, Astam non accedant medicos vt consulant pro patiẽte inuiso, nisi rei statum præsentem atque preteritum, quantum per ipsos fieri potest, enarrare valeant, & hesternas receptas (si fuerint ab hoc vel alio medico institutæ) vnà ferant. Forsitan hoc arduum alicui videbitur, verùm res facilis perexiguo vsu, & leui industria redditur. Forte fortuna ab re non fuerit, modum, quem ipse tenebam, dum ægris præsidia instituebam, ad quos loci distantia prohibebat accessum, descri-

bere,conflatum tamen à docta familiarisque prædictorum virorum consuetudine. Primùm itaque in media chartæ summitaté instantem diem notabam seorsum à reliquis paulò infra breuibus, quæ necessaria,vel maximè scitu,memoriáve digna videbãtur,addebam. Vt hoc in exemplo, Mul.prægn.à 3. men.dec.4.mar.h.20.feb. syn.p.vom.gra. & al.flu. Vel aliud exemplum Senex.8.Aug.h.14. Feb.ter. dup.rig. vom.& lat.dex.dol.tus.& cetera. quæ mihi significabant, Mulier prægnans à tribus mensibus decubuit die quarto Martij hora vigesima febre synocha putrida correpta cum vomitu graui & alui fluore. Et exemplum aliud,Senex die octaua Augusti hora quartadecima febre tertiana duplici correptus est cum rigore & vomitu & lateris dextri dolore & tussi, & cætera similia quibus subiiciebam, quæ mihi videbãtur conferre præsidia. At videor iam iam molestus iis medicis qui non tanti faciunt hominum vitam,in quorum tamen gratiam hanc digressionem feci, præferens hic & vbique veritatem ipsam cæteris rebus.

Sed etsi dedeceat medicum ipsum auarum esse: non tamen auaritia est oblatam mercedem recipere à diuitibus præcipue,

&

& aliis,quos nulla premit paupertas. Benignum tamen est cum amicis etiam ditibus aliquod signum liberalitatis & coniunctæ amicitiæ ostendere recusantes pecuniam, & aduersus egenos pietatis officium declarare,gratuitam operam porrigentes, rati eam medicinam liberalem artem debere dici, quam generosus artifex facit; mechanicam verò mendicámque,quam auarus ac sordidus. Amplexanda itaque liberalitas simul atque pietas, detestandum verò auaritiæ opus: nam simul cum opere nomen ipsum deletur,vel virescit.

Medicorum consilia seorsum ab ægris ineunda sunt, quo liberius quisque æquè metuenda atque speranda in mediũ proponat: non enim facilè excutitur timor ab animo patientis, vbi semel insinuatus est:seorsúmque à populo vno auditore,vel ad summum altero admisso,quibus curæ æger sit:nam plebs,vel artis ignarus, semper aliquid habet,quod medicorum consiliis temerè addat, vel minuat, vel damnet omnia inde conuitians, nisi fides eius ambagibus perinde atque sapientissimo medico adhibeatur,eóque magis nisi præsidia instituta non statim morbum soluerint. Præterea si medicorum aliquis nimia

Consilia medicorum seorsum ab ægris à populóque ineunda.

mia cupidine gloriæ fuerit perfusus, tunc fiet elatior atque proteruior vbi coronam audientium viderit ea commutans, quæ forte ab alio prius dicta fuerint, & extollens quæ ipse proponet, neque rationi quidem cedens, sed nugis prolixis tẽpus conterens. Interea plectuntur miseri patientes citra culpam.

Nimiã medicus morositatẽ cauere debet.

Aduersus ægros nulla habenda seueritas, vel in cibo, vel in potu, vel in ambiente, vel medicamentorum forma, vel in aliis denique omnibus in quibus gratificari citra noxam ægris possumus. Hac tamen in parte non rarò medicorum plærique nimiùm seuerè vel etiam perfunctoriè medicas leges seruantes errant grauiter, vel intolerabili siti ægros torquentes, quibus potus esset remedium, vel in obstruso calido tenebrosoque aëre retinentes, quibus ex vsu esset perspicuus, solutus, ac temperatè frigidus, vel in accessionibus omnia nutrimentorum genera prohibentes, quod multis non leuem inducere noxam consueuit; vel in multis aliis similibus delinquentes; in quibus indulgentia præter id quòd patienti præsentaneam voluptatem adfert, ad morbi etiã expulsionem plærunque conducit. Sunt qui carnes veru tostas commendent, quas

si respuat æger, & super carbonibus assas percupiat, non concedant, vel aquam interdum fontis puram vtenti cum coctam proponãt, vel vinum album prorsus damnent, cui tenue rubellum cõferre iudicauerint, vel aloën non concedant, vbi hieram proposuerint, vel fœniculum culpẽt, vbi anisum vel daucum probauerint, & alia centena millia his similia, quæ nil nisi artis ignauiam, vel contentionis studiũ præ se ferunt. Ast susurrandi, criminandi; tandem & exclamandi ansam hic locus dabit multis. Cæterùm quibus? his per deûm atque hominum fidem, qui nedum à limine medicinam salutauerunt. Sed discant hi primùm. Nam in quacunque re modus ipse seruandus est, ne stultorum instar in contrarium labamur. Sed hunc modum seruare cæteráque, quæ iam antea dicta sunt, tum noscere, tum præstare quis iure poterit? Is nempe, qui philosophiæ integrique consilij cum minimè sit expers, medicinam simul callet. At ij nihil in philosophia ignorant, & nullũ morbum non sanant (si eorum verbis fidere velimus) qui soli in cubiculo lectione tantum ægros curant, vel philosophantur: ij namque & mundi æternitatem vel decidium, & corporum penetrationem, & lo-

Modus in omnibus habẽdus.

Quis modum in rebus seruare possit.

Qui solis studijs nauant, omnia scire putant.

eorum vacuitatẽ,& cœlestium corporum naturas, pathematáq;,& morborum causas, & languentium temperaturarum passionúmque discrimina, temporum diuersitates, tandem & morborum apta ac necessaria præsidia vniuersalibus atque affirmatiuis Syllogismis comprobant. Sed quum aliis argumentis arcere morbos liceat, ob id prudenter dixit Aristoteles: si quis sine experientia rationem habeat, multoties operando peccabit, quod circa singularia versetur curatio: vniuersalium verò sit ratio. Sed & si singularium cognitionem seu experientiam, seu obseruationem habere non posit, iuuenis vt hæc temporis diuturnitatem exposcant, non propterea conuertere argumẽtum licet, vt senior videlicet quilibet artis sit peritus; nam homines esse creduntur medici vt sutores, aurifices, milites, legislatores: non enim horum quisque simul cum tempore semper artis peritiam consequitur: perindè atque Galenus dicebat; Qui parùm sunt prudentes, ii etsi in toto vitæ cursu infinitos artis effectus cõspexerint, nil tamen vltrà percipient. Non igitur iuuenis, non senex quisque, neque qui in sola contemplatione versatur, neque qui tenui cura seu negligenter artem facit, medicũ

Medicus sine experiẽtia sæpe errat.

Iuuenis expertus esse non potest.

Non omnis senex est peritus; seu expertus.

Qui nõ posint recte medicinã facere, & qui recte.

munus nouit rectè absoluere: sed is cui natura, vt antea diximus, nõ tarditatem, sed perspicaciam ingenij, vitæ integritatem animíque ad medicinam propensionem est elargita; hic hercle neque præcox artẽ attinget, metuẽs errata adeò vt desiderio doctrinæ, & erroris metu tempori, labori búsque non parcat, quo artem consequatur, optimos magistros sequens, non tamẽ ab indoctis, vel plebæis vel alio quouis discere spernens: nam multa ab imperitis se didicisse non erubuit fateri Hippocrates, atque Galenus: nonnulla & ego ab idiotis notaui vtilia: plærique tamẽ sunt, qui malunt in sua ignorantia peccare, quàm alieno duce rectè facere. Quamobrem non possum non iterum monere iuuenes, vt fastu postposito, iis quæ artis sunt propria incumbant: nam veteres non est quod de his moneã, siue periti, siue ignari fuerint: non egent periti simul & probi consilio alieno: hæc spernunt, mordicúsque lacerant ignari vel ceruicosi. Et quia pro turpi ducunt plærique laurea suscepta alios vnde discant sequi. Discatis igitur vos, ô iuuenes, priusquam laureã subeatis: nam vbi speciem adhuc tuleritis discentis, sanè quidem & tunc solutè magis ex omni parte disciplinam exquirere, petere, colligeréque

Iuuenis medicinæ studiosi officium.

Ab omnibus discere licet: etiã à vulgaribus.

Iuuenũ admonitio.

Aetate prouecti quare hic non monẽdi.

geréque, & partes omnes medicinæ percurrere poteritis, quàm vbi docétis titulo (licet omni ætate locóque discere liceat) fueritis insigniti. Artis autem medicæ partes potissimè triplici clauduntur numero, nēpe diæta, pharmacia & manuali opere; quæ omnia multifariam (vt ex Galeno colligere potestis) corporibus suppetias ferunt. Quod si in harum aliqua non fueritis exercitati: sicuti in chirurgia (quam ferè medici omnes manū potius factu perculsi, quàm artis intelligendæ desiderio stimulati ignorant) ne audentiores etiam sitis in præbendis consiliis quàm fueritis diligentes in eiusdem partis cognitione: nam sicuti rei cognitionē conueniens iudicium atq; consilium consequitur: ita & fallax judicium, consilium inops, vel forte funestum (sorte postposita) dari solet, re ipsa ignorata. Silere igitur hoc loco præstantius est simul atque pium. Pudere quidem debet medicum non scire, quæ arti sunt necessaria: Sed impudentia improbitásque est velle alieno damno cæteris persuadere id se scire, quod verè scit se ignorare: vt qui partis chirurgicæ expertes interdum de rebus manu agēdis aduersus chirurgos fallaci simul ac pertinaci disceptatione contendunt.

Artis Medicæ partes tres.

dunt. Sed vnicuiq; , vt Arist. inquit, experto credendum est in arte sua. Verùm pauci etiam sunt, qui iure chirurgiam ipsam tractent, adeò vt hac in parte meritò dicere plerunque liceat, cæcus cæcum agit. At & hîc & vbique Hippocratis synceritatem admirari licet sequíque, qui se non aggressurũ calculi è vesica detractionem iurabat, cum ea in parte non esset exercitatus. Ast interpellandi hîc locus est, quis, dices, medicorum calculos educit? Sed en & tu ipse, quis medicorum accitus in vulnerum tumorúmve curam suum conticescere consilium poterit, quominus vel fibulas in vulnerum oris adiungendis, vel formicarum capita proponat, vel alia similia risu digna, quæ lectione didicerit, vellicinia lõgiora vel crasſiora, vel plura, vel dilatationem, vel constrictionem? Simili modò in sinibus aperiendis vel differre persuadebit, vbi aperire operæpretium fuerit, vel præmaturè irrumpere? Sed æquum est vnicuiq; se suis in terminis continere, & suam (vt Gal. ait) ruditatem potius accusare, quàm verum ipsum denegare. Indecorum non est medico, qui manualem operam calleat, vbi chirurgus nõ adsit, qui rem rectè perficiat, si venam inciderit, quam se præsente chirurgus errauerit,

Expertis ac probis credendum.

Hippocratis synceritas.

Ruditas nostra potius accusanda quàm negãda veritas.

Chirurgiam facere quãdo debeat medicus & quando abstinere.

rauerit, vel repentè luxata fractaq; membra reposuerit, vel sanguinis hæmorragiã cohibuerit, quibus omnibus mora noxæ est: nam & chirurgicũ opus vna ex tribus medicinę partibus est, à qua Galenus tantùm abstinuit, vbi eam vidit passim per omnesq; empiricorũ ac plebæorum manus esse delatam. Cęterùm quemadmodũ medico indecorũ non est (vbi necessitas postulat) manibus rem ipsam aggredi; ita & abstinere dum morbus inducias, & locus chirurgorum copiam suppeditat, decorum est. Mutuumq; consiliũ cum perito chirurgo de re chirurga inire æquum est: nam & eundem posse de rebus agẽdis disserere, quẽ rei successus laude vel culpa afficere potest, nemo iure inficias ibit.

Galenus quando omiserit chirurgicũ opus.

Quando à chirurgia medicus abstineat.

Affabilitas religioni coniuncta perito medico atque chirurgo quantum conducat, vix credi potest, melãcholicis diuturnisq; morbis, & aliis, quorũ exitum mortis metus præuertit, eximia medela est. Solatur hęc languẽtes simul & lachrimosos affines, adeò vt hi quencunq; rei euentum plerunq; æquo animo expectent; illi verò, quos forte de proximo mania vel interitus sequebatur, resumpta spe ac spiritu in meliorem statum ferantur. Summatim morborum diuturnorũ, & sæuorum,

rum,& immedicabilium,& lethalium iniuriam atq; formidinem, nil in ægris vel affinibus (dum licet) religiosa affabiliq; oratione placat melius. Studeat igitur & Medicus & chirurgus pro virili sua sanctè (vt Hyppocrates ait) & sermonem, & vitam, & artem conseruare, quò vbi non solum ab aliis, sed & à seipso (nam ea maxima est animi integritas, vbi mens vnde semetipsam accuset, non habet) bene audierit, meritas laudes & honores, quæ legitimę sunt virtutis compensationes, tandem & ex susceptis laboribus præmia cõsequatur. Sed de medico iam nos satis dixisse calamus monet, ad ægrotantium assistentiúmque leges properare affectans. Multa sanè supersunt, quæ hac in opella non citra rem introduci possent: Sed cùm eadẽ repetere aliis in locis cogerer, satius proinde esse duxi, de iis hîc silentiũ agere & quæq; suo postea loco (si fauerint numina) memorare. Pergamus nunc ad ægrorum asſidentiumq; leges declarandas: non enim institutis patientem vacare par est, vbi agens parêre legibus tenetur.

Non sine lege est æger, cũ legibus pareat medicus

Aegrotum dicimus, quem morbus aliquis instans exercet. Medicum verò, qui Medicinam facere iure potest. Circa quatuor igitur potisſimè ars Medica versatur:

Medicina circa quatuor versatur

tur: nempe circa morbum vice oppositi; circa patientem auxiliaris instar amici; circa prçsidia, tanquam militia circa tela, arces, & loricas: circa Medicum non secus quàm singulæ quæq; artes penes propriũ artificẽ. horum namque pars altera, nempe medela & morbus nulla volũtaria cupidine stimulata naturalem duntaxat actionem sequũtur. pars reliqua nimirum ægrotus & Medicus (nisi horum vel alterius mentem vitiauerit morbus) iudicio pollere creduntur. At vincere patientem properat morbus: hunc verò superare nititur corporis virtus: habere adiutores hæc potest, sed neq; etiam desunt morbo impulsores. virtuti verò porrigẽda manus venit: hæc autem à medico petenda est. Cæterùm etsi in multis (vt ostendimus) peccare in suo officio possit medicus: ea tamen pauca sunt, si cum iis conferantur, in quibus sua iactura delinquere ægrotus solet præ inscitia, negligentia, intemperantia, vel audacia: sed de patientis causa agitur: seipsum igitur præbeat rectis medicorum consiliis (si salutem cupiat) obtemperãtem par est: nam rationi consentaneum est, non minus debere ægrum in quæ cõueniunt pro sua salute incumbere, quàm in propriũ officium teneatur medicus.

dicus aliena causa insudare. Morigero igitur patienti monuměta legesq; cum maximè utiles tum necessarias partim à maioribus nostris traditas, partim etiam à nobis excogitatas atque vsu confirmatas paucis declaremus.

Patientis autem primum monumẽ sit ne quicquam medicinale, quod generosum sit, citra medici consiliũ aggrediatur: licet ab Hippocratis, Dioscoridis, vel Galeni scriptis haustum fuerit: nam rectum medicorũ vsum nemo artis ignarus nouit. quod facile intelligent, qui in Hippocratis vel Galeni scriptis insudauerint, vel artem ipsam fastitauerint, vel qui Dioscoridis præfationem, non per transennam, sed attentissimo animo legerint. Ast quid affert temeraria auxiliorum vsurpatio? sæpissime infelicissimum exitum. sanè quidem mulierẽ cognoui, quæ deuoratis granis septendecim latiridis, (vt referebat) à quodam suo familiari datis, vt purgaretur ob capitis dolorem, quo interdũ affligebatur, inuincibili alui fluore & vomitu correpta, tertio die obiit mortem. Aliam haustu succi cicutæ circiter vnciarum duarum (vt dicebant) scabiem curaturã, alterius mulierculæ consilio concitáçam, rigores ac conuulsiones

inuaserunt; & horarum duarum spatio defuncta est. Alium noui, qui cum audiuisset cantharides venerem cõcitare, quo valentius amicam impeteret, abundatius cantharidũ puluerem deuorauit, & conuulsus efflauit vitam intra triduum. Alios ob eandem causam in maximo vitæ discrimine vidi, grauissimisq; symptomatis conflictatos. Alios, qui morti proximi fuere ob totius cutis inflammationẽ contractam ex illitione ellebori albi, vel sublimati, vel similium aliorum quæ scabiei mederentur. Et hæc omnia euenerunt eueniuntq; indies ob temerarium imperitorum cõsilium, & stultam patientium credulitatem. Possem sane & his plura, & quidẽ verissima enumerare, nisi hæc superesse putarem ad ostendendum quàm sit periculosus medicinæ vsus, qui ab ignaris præstatur, & à nimium nouarum rerum cupidis patientibus efflagitatur: nam cum impunè cuique in arte medica peccare liberum videatur, hinc fit vt abiectum genus hominum, vt medicorum vel chirurgorum mediastini, vel plebecula vilissima, qui honorem ignominiamq; iuxtà æstimantes in alterius perniciem quicquid audiuerint, vel scriptum viderint, vel rudi fallacique phantasmate

cogita-

cogitauerint, citra discrimen vsurpare audent; vnde fermè verum attigit, qui dixit, medicinam in manibus empiricorum positam esse instar gladij in manibus puerorum. Hinc elicere possumus, sæuissimum nocentissimumq; telum esse medicinam audenti imperito creditam: namq; hæc clanculum patientes perdere solet. Sed merito hi pœnas delicti dant, cum statim ad veterinarios transmittant iumenta vel pecudes ingruente in hæc morbo, ad aurifices, torques, murenulas, vel corollas: ad margaritarios vniones vel margaritas; ad scrutarios cõtritas vel concisas vestes resarciendas: salutem verò proprij corporis, nõ medico, sed ignarissimo, quinimo & impudentissimo alicui credunt, vel prorsus negligunt: hinc acerbissimi morbi vel contumaces in corporibus boni habitus: hinc inopinabile atq; irreparabile lethum, quod forte cauisset tempestiua medela, quæ serius præpariẽtis negligẽtia accita in morbum superet, medico aliquando iniustè calumniam inculcat. Sed maturè probum atque peritũ medicum cõsulere iustum est: hic namq; honorem proprium iugiter ante oculos fert: non minus patientis casum dolens, quàm affines charissimi: huicque memo-

randa cum præterita, tum præsentia, quæ ad morbum ostentandum conferre quouismodo possunt, non autem efficere, quemadmodum non pauci, qui à medicis obliquam opem postulant, simulantes se capitis dolore premi, vel æstu nocturno, vel quopiam alio simili, cum nullum horum adsit, sed pudendi vlcera, quæ fateri stultè non audent, cupientes duntaxat à medico purgationem elicere, vel simul sanguinem mitti, freti hoc solo præsidio, citra partis affectę curam se salutem consequuturos. Cæterùm peracto vno vel altero mēse pleriq; horum non se medicos fefellisse, sed semetipsos prodidisse intelligunt. Innumeros vtique ex his videmus cùm mares tum fœminas. Sed sunt etiam, qui aliqua clandestina libidine flagrant: nonnullos vrit operta ira: vexat alios timor secretus: alios tacita cura exercet: quæ omnia morborum sunt fomites ac causæ plerunque à medici captu abditæ, nisi referantur: quas si medico aperire non licet, saltem animi dolorem dissimulare non est æquum; nam à multis forte abstinebit, vel alia præferet Medicus, cum animum tristem supra morbum intellexerit: quod non efficiet, si tantùm aduersus præsentem & sibi manifestum

nifestum affectum pugna esset ineunda. Verùm citra operis pretium fore non puto, si quod nuper accidit mihi vidisse, hîc enarrauero. His proximis diebus patientem tractabam queribundum præ dolore thoracis infensum, ac febre: febris tamen nulla apparebat, doloris inditium à relatu (quòd aliter non liceret) patientis constare oportebat: Asiduè hic querulus erat, suspiriosus ac vigil. Purgaui per inferna, partem quam dolentem dicebat, foui, illeui, & alia, quæ ad affectum relatum spectare videbantur, institui. Abstinui à phlebotomia, quòd dolorem vagum diceret, & esset illi respiratio libera, & ætas sexagenaria, & tempus hybernum: quatriduum namque in hac anxietate peregit. circiter horam secundam pomeridianam diei quartæ crisis taciti morbi non antea significati ex insperato me præsente irrupit, quæ hominem illicet liberauit: seruus enim patientis appulit ex Lugduno (Parisiis æger erat) qui cuiusdam litis victoriam nunciauit, quam æger animo ancipiti ac tremebundo expectabat: vbi me præsente patiens, qui in lecto dolens, ac lamentabilis degebat, En, inquit, mei

morbi ſalus: videor ſanè quaſi liberatus. nam hæc anceps expectatio huc atque illuc animum impellebat meum, & ſic nullo poſtea medico opere eguit. Alios ſimiliter affectos capitis dolore vel lentis febribus vel morbis aliis noui, quos & fecerat, & fouebat, occulta quędam ira, timor, vel amor. Sed hæc niſi medico fuerint ſignificata, aliunde percunctabitur cauſam non percipiens veram. Alius iuuenis generoſiſsimus atque potens, qui adhuc fœlicißimis ſuperſtitat auibus, cũ ob infenſiſsimam pleuritidem tundere venam ſtatuiſſem, fingebat, per ſacráque iurabat ſe omni dolore ſolutum: interea dum chirurgum expectarem, quò phlebotomiam ſubterfugeret, idem præſtabat ſequenti die dum purgans medicamentum offerrem, quod tandem præ timore incuſſo deuorauit. Sed plærique ſunt huiuſcemodi generis patientes tum iuuenes, tum mulieres, tum effœminati homines. Cęterùm ne vltra ſupráque quàm ſit æquum in his moram faciam: meminiſſe oportet pręteritorum, & ea, & præſentia medico declararę, morem huícque gerere, pro ratóque habendum facilius poſſe multos ægros morigeros ſanitatem conſequi vnius medici conſilio, vel ope ſola naturæ, quàm

poſsint

posſint medici multi & optimi vnũ duntaxat ſanare moroſum, & intemperãtem, & cauſam morbi occultantem. Verumenimuerò accidit interdum vt originem affectus ignoret patiens: vtpote quòd forſitan ex olim antegreſsis erroribus, vel laboribus tacitum exordium duxerit: at tunc anteacta ætas examinanda venit, & percurrenda ea, vnde morbi, tum patentes, tum clandeſtini, excitari ſolent. ſunt autem hęc potiſsimum, nempę aëris temperiei vſus, ciborum, ac potuum aſſumptio, ſomni ac vigiliarũ, laboris vel quietis abuſus, alui ſegnicies vel fluxio, anxietates animi, conſuetarum purgationum ſpontanearum vel artificialium retentio, vel exuperantia, non alui modò ſed vteri, hæmorrhoïdarum, pudendi, veſicæ, faucium, narium, aurium, oculorum, & cutis totius, anteacta vita, mutata conſuetudo, morbus quondam ſuperatus. Aëris namque mutatio repẽtina præcipuè perquam celeriter corpora mutare poteſt: nam facile, immò quidem ſtatim, qualiſcunque ſit ad cor fertur inſpiratione: quæ mutatio, quàm facilè corpora afficere poſsit, iudicant, qui citra conſuetudinem hypocauſta ingrediuntur: nam illicet ij, vel animo deficiunt, vel non poſſe inſpirare

videntur. Idem contingit his, qui plagam percurrerunt temperatam, dum appellunt ad angustas rigidásque montium fauces, vbi gelidus aër offenditur, quem similiter neque intestina, neque externa citra noxam ferre possunt. Sed nõ repentinam duntaxat mutationem insalubrem esse dicimus, sed plærunque & eam quæ paulatim fit, cæterùm non pariter. Quàm multiplices; graues vel leues, celeres vel diuturnos aër ipse ambiens introducere, fouere, vel augere morbos possit, non est quod nunc exponam. Cibi tum præsentes, tum nuper deuorati vel paucis antegressis diebus assumpti, vitio non carentes vel sua qualitate, vel quantitate, vel numero excedentes, vel qui stomachum subuerterint, notandi sunt: hos namque sibi fore noxios interdum non putabit patiens, cuius vitium decernet artifex. Communis animaduersio habenda est circa potum. Verùm hæc vt nocere possunt, præter rationem accepta, grauius etiam abstinētia obest si citra rem obseruetur: in hac grauiter errantes non pauci languentes propria corpora in extremam ariditatem vel tabitudinem inducentes non secus semetipsos lędentes (cum, quę sunt noxa, putent esse remedia) quàm imperiti faciant, qui

temere multa aggredientes maiorem contumacioremve reddunt morbum. Motus ex iis est etiam, quæ ocissime alterare corpus valent, maximè vbi ipse velox fuerit, vt patet in iis, qui à celeri cursu, vel à ductis choræis excandescunt, in quibus plærunq; omne genus inæqualitatis pulsuum notatur, quæ subinde quiete sedatur, nisi æstus, siue febris superuenerit. Otium & ipsum noxium, non tamen æquè atque labor. Somnum nimium non citra iniuriam ducimus: iniuriosior tamē multo vigilia excedens. Alui siccitas confundere & corporis officia consueuit, verùm pertinax fluxio celerrime effœtas vires facit. Insignis repentinaq; voluptas comperta est homines suffocâsse: idem & effecisse timorem vsus edocuit. Sed etiam animi mœroris progressio ad funera tandem patientem stimulat. Muliebria retenta, vel parcius decurrentia vel fluentia nimium, vel decolora, vel consuetos recursus non seruantia, vel suppressa venus, vel vltra vires concitata, hęc omnia morbos facere deprehenduntur. Simili modo & inordinata alia quæuis corporis purgatio, nempe pudendi, vesicę, hemorrhoïdarum, faucium, narium, aurium, oculorū, & cutis totius noxam corpori inducūt. Cùm

igitur de morbi caussa anxius sollicitúsve fuerit medicus circa ea, quæ mox enumerata sunt, animum (vt diximus) intendere patientis est, excogitaréque num aëre à præsente alieno, diuersóque modo fuerit educatus. Quemadmodum qui originem simul & viuendi habitum ex Lutetia duxerint (regione quidem in purissimo aëre constituta, nullis montibus obsita, extremis algoribus vel æstibus perquam rarò occupata, frequētissimo Aquilone flabellata, vnde appetentia concitatior hominibus fit & cibus plenior, & corporis exercitium salubriter sustinetur) Taurinum se contulerint, mutarunt ij & solum, & cœlum, & ambientem, à patrio consuetóque absimilem, vbi frequentiores plenioresq; generosioris vini haustus, & carnium liberior vsus citra noxam concedebatur. Anteacta igitur vita, & desertum à se solum medico vt exponat patiens, vtile est. Sunt præter hæc, qui voluptate æstiuo tempore loca incolunt plus iusto frigidiora humentioráque, vt subterranea, vel lucos. Sunt etiam qui vi diutius in specubus carceribúsque retenti exiguam, vel nullam iniuriam tunc percipiāt, quæ tandem pòst retegitur, sicuti etiam mulieres fila glomerantes, quæ vt ponderosiorem

magísque

magisq; sphęricum glomum construant, hunc genuum alterutro superpositũ malleo ligneo non rarò proterunt, id ferre iuuenta videtur: sed ætas sequens (non citra genuum laborem) præstat iuuentutis delicta. Quid venus iuuenilis superuacua? inducit ne hæc vt plurimùm, irrumpente senio vrinæ stillationes, iuncturarúmque eneruationes? quid præteriti ac crebri bacchanales triumphi, & alia multa, quæ hîc enumerare superfluum esset? scimus namque omnia audere effrenatam iuuentutem, nihilque intentatum relinquere. Verum senecta vel virilitas (si non prorumpat lethum) impunis non euadit. Luit (crede) harum altera insana iuuentutis peccata grauiore supplicio. sed interdum meliore tẽpore corruit audax ætas, quam seruare & producere quicunque cupit, libidinem audaciamq; domet temperãtia, negligentiam moderata cura abigat, & animaduersione inscitiam excutiat. Sed repetamus relicta. Recensenda, inquam, sunt iuuentutis vel anteacti temporis errata siue ex industria fuerint præstita, siue casu euenerint, siue vi allata vel negligenter præstita, & non modo quæ circa ambientem, cibum vel potum, vel motum, vel venerem euenerunt, sed circa omnia

supe

superiùs enumerata, & alia deniq; omnia similium generũ. Inter errata hîc etiam intelligi volo antegressas ægritudines: ex iis enim omnibus, vel plurimis occultus morbus sæpe retegitur. Itaque medico perito ac diligenti existente, retecto affectu & morigero se præbente ægro, reliquum erit ministros officiosos & dociles esse, medico obtemperantes citra contentionem, & ægro obsequentes fideliter hilari animo atque iocoso, omnia quæ contingunt, obseruantes, vt ea ad amussim medico referre valeant: non dedecet: assidentes seu ęgrorum custodes, si quicquam censeant, quod ad patientis vsum conferre possit, ea medico proponere, & præstare, si laudauerit: sed etiam cauere si tanquam inutilia renuerit: nam multa sunt, quæ artis imperitus putat profutura, quæ tamen noxiam non leuẽ inferunt si adhibeantur. Pernicies sane grauis atque tremenda est assidentium imperitorũ ignara contentio, potissimè si de viri potentis negotio sit quæstio: auocant enim interdũ hæc medicũ ab artis opere: veretur namque is (cum in maximo vitæ discrimine patiẽs versatur) si prę morbi magnitudine hæc præsidia ab assidentibus oppugnata non conferant, obiurgari. Hinc fit vt iam firmatam hydropem nemo in potẽti viro

apertura tentet curare:quamuis aliquem sanitati restitutum sciamus ex conueniēti apertura:quæ verò sit hæc apertura cōueniens(si numina velint)alibi dicetur,cum quas seniores excogitauerunt,vix euadere æger posſit.Sed ad rem:vel si ad hanc medici cōfugiant,dū nulla amplius vitæ spes relicta est, vbi iam adustū epar,& fermè ligneum est factū,& mesereum,& omentum quasi absumptum:nam hoc tēpore,& ægri & assistentes ad id genus remediis, tanquā ad extremū auxiliū(si auxiliū tunc dicere par est)refugiunt.Sed modò tātùm hoc in casu obest ægrorū vel asidentium contētio,seu præsidiorū recusatio in tempore institutorū seu propositorum. Sed in aliis omnibus magnis morbis, vt in aperiendis empicis,in terebrando cranio sub se extranea continente,in vena secanda in vomitibus molestis, vel alui fluore, præpartis æstu concitatis,in repetendis cum purgationibus, tum sanguinis missione, in aperiendis venis in infantia vel senio vbi morbus exigat, & vires respondeant, & vino interdicendo,& aliis similibus innumeris, quæ distulisse, non modo recusasse,plærunque mors est. Desinite igitur vos asidentes, vel patiētis amici vel affines,vel vosmetipsi ægri de medicina cum medicis cōtendere tantisper dum artem

ipsam calleatis, rati artem esse de qua affirmatiuè vix aliquid proferre potest, qui alioqui in ea peritissimus est. Intelligitéque vos patientes multos, ne dicam forte omnes homines, esse paratos ac liberales in medicis consiliis promendis, qualiacunque fuerint, tardos tamen ac steriles ad opem ferendam, si temerarium eorum consilium infœlicem ferat exitum. Prospicite vos igitur primùm cum patientes, tum qui patientis curam geritis, quibus in manibus, cuíve medico vos credatis, & illi, si peritum probúmque fama præstat, omne committite consilium, paretéque contentione postposita. Quod si plures medicos simul habere velitis, eos eligite, qui cómiter atque humanè, quod medici muneris est, inter se instituant. Quod fieri prohibet, si querela inter eos quondam orta est, quam non deleuerit ratio: vel si fastus aliquem eorum plus ratione regat, vel vt paucis finiam, si morum fuerit imparitas. Cæterum hoc pro certo habetote, non perpetuò illud esse salubrius consilium quod à pluribus fuerit determinatum: nam etsi medicinæ principia à quouis medico eadem profeantur, per varias tamen vias quisque scopum attingere insudat: nam medicina la-

ſima eſt, in quam ſpatiari vnumquen-
e licet, ſelecto limite, adeo vt ad vnum
em quiſque ſuo tramite properare la-
ret, quem cæteris omnibus ſibi inco-
itis præferendum putant ſinguli inni-
tes ſic eſſe gentibus perſuadere: intereà
r in congreſſu primas tenet, non ſuam
uſabit ſententiam, quam etiam pro
liore excógitauit, ac forte etiam aliàs
comprobauit; vt alienam commen-
.. Idcirco confundit potius multitudo
m iuuet: ſufficiens porrò id eſſe con-
um puto quod per duos trésve probos
ſque peritos fuerit initum: nam rarò
d addat quartus vix ſupererit momen
eum. Licebit tamen ſemel atque ite-
n, & quartum & quintum & plures
m, ſi libeat accerſere, atque audire, vbi
rbus periculoſus ſit vel contumax: ſed
duos eſſe turbulentia eſt non patientis
dò ſed aſsidentium & medicorum ſi-
li nam aliquis aſsidentium ſciſcitabi-
interdum ab vno medicorum ſeor-
, num vinum dandum, num nigrum
album, num fricandum, num tempe-
ius nutriendum, num aſſa porrigenda,
n acetarium condonandum, vel alia
ilia, quorum forte indifferens fuerit
s: alius quiſpiam ab alio medico hæc
eadem

eadem postulabit, hic forte concedet, quę alius interdixerit, hinc orta inter asidentes confusio; quod hic laudet consensu unius medici, quæ alterius consilio alius damnat: nullius forsitan momenti erit res siue fiat, siue omittatur. Cæterum hoc non facile credunt, qui artem non norũt, etiam si hoc ipsum persuadere conentur, qui contrarium dixerint medici. Sed quid vbi sint fastuosi aliqui vel ceruicosi, quod fieri non potest, quin adsint in tanta caterua? Pauciores ob id ac etiam potiores consulere salubrius est, eos potiores in arte esse credẽtes; quos diuturnus artis vsus ad bonorum operum gloriam prouexit.

Pharmacopolæ munus. Sed in calamo pharmacopolæ munus delitescat fas non est. Permagni hercle interest qua morum probitate & artis suę peritia ipse teneatur. Probitas primò in eo sita sit, oportet. Mox artis peritia, inde diligentia, subinde humanitas, ac comitas. Monet probitas, nihil mutandum eorum quæ instituta sunt, medico non prius monito. Quod secus faciunt improbi, ignari & qui futili gloria sunt perfusi, immutantes, vel addentes aliquid à suo væsano phantasmate depromptum, id clanculum patientibus atque asidentibus significantes si bene cesserit, reticentes

tes verò si male quippiã euenerit. ex quo præter id quod scelus perpetrauerint in perniciem patientis, inique etiam silent factum, quod retectum curam indicaret. quandoque etiam post partam sanitatem, etiam si nil commutauerint, se quidquam præstitisse dicunt, vnde maior salutis pars subsequuta est. Animi igitur bonitas in pharmacopola præ cæteris requiritur: nam hæc nihil immutare stimulat, & curiosum hominem reddit ad artis peritiã, & ad merces exquisitas comparandas, retinendas ac tradendas. Artis peritia eum reddit promptum in agendis iis quæ ad eius officiũ spectant, imperitia vero semper implexum, tardum & exorbitantem. Diligẽtia occasionem rerum agendarum à medico designatam subterfugere non patitur. Humanitas benignum reddit aduersus ægrum, cui condonare debet multa, quæ finis non concederet, vt eorum iram, vel iurgia interdum æquo animo ferre simul & eorum vicẽ dolere, & egeno gratuitam (pro posse) operam porrigere. Hilaritas seu festiuitas (nisi scurrilis sit) iucunditatem ac meliorem spem in animo patientis & asistẽtium parit. Quibus omnibus probe per eum præstitis, retributione liberali dignus est, quam pau-

per,cui neque obolus supereſt, laude non modica, ac gratiarum actione perſoluet; diues verò liberaliore ære ſimul & laude. Aſt videor iam ſatis abundè de iis dixiſſe, quę ad patientis ſalutem cõferre poſſunt, auaritiámq; ſordidorum medicorũ damnaſſe. Sed patientium quorundam diuitum tenaciam num reticebimus?id certè putabam,& quandoque ferè decreueram: Verùm ſcomma, vel, ſi lubet potius,antiphraſis,quàm ſæpe in medicos nemo non anteponit vrbaniter, mutauit in me ſententiam, & calamum in hæc compegit. Eſt autem ſcõma, ne mordax conuitium dicam, Medicorum liberalitas:huic plærique commentum, ſiue interpretationem ſimul addunt:recuſant(inquiunt)verbo pecuniam porrecta palma.ſed hîc ſalibus colludere altercaríque par eſt, rationes tamen noſtras defendendo. Cedo vtram dices potiorem liberalitatem(ſi ſic appellare detur)vel eius qui recipit debitam mercedem citra reluctantiam, vel eius qui quouis modo obnititur? nam qui vtrunque reluctatur, amicitiæ humanitatíſque ſimul & liberalitatis aliquod ſignum præ ſe fert, alius prorſus nullum. In huius ſerie reponendi ſunt artifices alij omnes, mercatores, iuriſperiti,quæſtores,

ſtores, milites, cohortum præfecti, magiſtri equitum, tribuni, cum plebis, tum militiæ, adeo vt quiſque (vt prouerbio dicunt) ad hunc dæmonem argenteum & oculorum aciem intentè dirigat, & patentem palmam auidius extendat: nemo tamen benignius medico: recipit hic qualem & quantamcunque mercedem obtulerit patiens ſine querela. Quis aliorum in debitoris arbitrium propriã mercedem decernit? quis tamen medico, qui ex alieno malo proprias ſibi demetit moleſtias, liberaliore dignus eſt præmio? ſerio hæc ditibus iocoſe dicta eſſe intelligo, qui & medicis improperãt auaritiam quamuis non plus teneatur (arbitror) Medicus gratuitam operam cæteris tradere (egeno excepto) quàm alij præſtent Medico. Credite igitur medicum debitæ mercedis cæteris munificentiorem. Sed claudendus iam hic libellus venit, hac tamen adhuc monitione primùm addita: nimirum non parum cõferre ad ſanitatem comparandã, fidentia erga Deum. Nempe nil hac valentius lenit animi mœrores, ac corporeas paſsiones, quas diuturnum tempus fouet. In deo igitur optimo maximóque potiſsimè ſpes firma reponenda

eſt, hícque maxima cum fiducia inuocandus, deprecandus atque implorandus, tum à medico vt iuſtum honorẽ ſibi comparet, tum à patiente quò facilius optatam ſalutem conſequatur, denique à quouis mortali cum omnium ſit rerum conditor. Hæc etſi iure prima eſſe deberent, poſtremo tamen loco poſuimus, vt diutius cordi affixa maneant.

LEONARDVS BOTALLVS, DE FVNGO STRANGVLAtorio.

QVEMADMODVM in militia ſpeculatoribus ac præcurſoribus nulla eſſe legitima excuſatio poteſt quominus luſtratas inimicorum inſidias præfecto ociſsime retegãt:ita neque medico, vbi quicquam quod humano generi obeſſe aliqua ex parte poſsit, compertum habuerit, locus aderit iuſtæ cauendæ culpę, idipſum ſi in medium ferre diſtulerit. Non iniuria igitur, imo quidem non citra frugem hæc breuis admonitio huic noſtræ opellæ erit addita. Non equidẽ hic fungorum omnium naturas, ſpecies & cætera ad hos ſpectantia exarare ſtatuimus, ſed obiter vnum tantum genus maxime omnium peſtiferum & ad ſuffocationes ſeu (vt aiunt) ſtrangulationes inducendas promptiſsimum declarare. Conſtat autem hoc duplici parte, pediculo ſcilicet, & tegula, ſeu pileolo. Aſt ſicuti cæteris fere omnibus tegula cõuexa eſt ſuperiore parte, in hoc concaua reperitur, vt aquam contineat dum pluit;

inferiore verò tota pectinatim incisa, colore est lacteo, lácque edens quacunque parte diuidatur acerrimum, atque etiam ad suffocationem faciendam promptissimum, quamuis non deuoretur, sed tantum summitas linguæ intingatur: similem etiam effectum præstans momentum crudi fungi, puta ad magnitudinem ciceris mansum, non tamen deuoratum, adeo vt tythymali acrimoniç nulla in re cedere videatur. Quamobrem credendum esse puto Pausaniæ filiam (de qua Hipp. meminit, cum dicit ex fungi crudi esu anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris, aquam mulsam calidam bibere ac vomere profuit & balneum) ab hoc genere fungorum fuisse affectam: forte etiã & familias, de quibus Plinius & alij scriptores narrant. Iam iam tertius appetit annus ex quo non longe à Rothomago generosissima ac splẽdidissima familia quædam post esum fungorum omnes illico in labores inciderunt, nempe in vomitus grauissimos, alui fluores ac animi deliquia, quæ symptomata non parum suspecta patientibus se præbebant: tandem citra vllum noxæ vestigium, post paucas horas solo naturæ officio (nam in agris erant à medicorum pharmacopolarũque

præsentia remoti) liberati sunt. Quam rem cum hi post aliquot dies mihi exponerent, dicerentque ipsosmet fungos collegisse in campis, statim postulaui num tales essent quales superius notaui, annuerunt: locúmque dixerunt vnde orti essent; quo in solo & ego aliàs non paucos id genus videram, multísque nobilibus horum virulentiam patefeceram. Locus autem erat agreste ambulacrum quercubus raris consertum, non admodum vmbrosum, nec humens: nam facilè similibus in locis nascitur, præcipue etiam iuxta itinera, & nemorum margines, quas non diuturna vmbra vel humor fouet multus. Reperitur autem à medio vere ad medium vsque autumnum: verùm autumno frequentissimus est, vt cætera etiam genera fungorum. Abundat in Italia ac in tota Gallia: sunt qui mihi dixerunt se ex iis plerunque & abunde comedisse citra iniuriam, qui tamen cum meo consilio ex crudo degustassent, coctos attingere subinde non audebant. Fieri tamen potest fortè, vt ab elixatione esculenti reddantur acrimonia cõgenita resoluta, non secus atque alia omnia acria quę ebullitione & diutina maceratione mitescunt. Sed hac in re putarē satius esse ab iis abstine-

re, nisi aliorum ciborũ extrema penuria cogeret. Sed plura de cæteris aliàs. Cæterum hæc veluti per transennam & amicę tantùm monitionis gratia dicta sint, quæ facile tacuïssem, si quenquam ante me de huius prauitate aliquid scripsisse intellexissem. Itaq; hoc nostrum breue amicúmque monumen ęqui bonique facite.

*

OPTI

OPTIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO DN. HONORATO CASTELLANO

Consiliario & medico Regio, Leonardus Botallus S.

*

VT militum præfectis, quæ de militia, & philosophis, quæ de philosophia: ita & ea quæ de medicina, iis qui de ipsa arte sunt optimè meriti, offerre licet. Hanc igitur ob rem exiguum hoc meum opusculum de Catarrho tibi dicatum esse placuit: non quidem vt putem id tibi vlla in re profuturum esse: nam frequentissimis fœlicissimísque operibus immortale iam tibi nomen comparasti, alterius consilij, neque laudis indigus: neque etiam vt mihi persuadeam, vel efflagitem magnitudinem nominis tui eousq; studiosor

diosorum medicina animos cohibere, quominus (siquid in hoc errati fuerit perceptum) obiurgetur: nam nemo bonus veritatem vnquam occultat ex animo, eámque minus, quá retecta prodesse, vel delitescens obesse multis potest: immò quidem quò (dum tibi licebit per otium) tuam subeat censuram. Faxint superi, vt diu in diésque magis fœlix viuas.

Parisiis, prid. Idus Nouembris, 1564.

DE

DE CATARRHO COMMENTARIVS,

AVTORE LEONARDO BOTALLO ASTENSE *Medico Regio.*

DE catharro, quem Latini destillationem nuncu pant, tractaturus, primũ quid sit explanare, inde symptomata affectúsque ab hac progenitos numerare, mox horum causas adducere, continuo pòst qua arte, quibus & præsidiis arcenda hæc veniant, pro virili mea in medium ducere intendã. Hunc vulgus rheuma appellat à verbo græco rheo deductũ, quod fluo significat. Ast de omni fluxione atque genus de propriis speciebus hoc nomen dici potest, siue ad caput, siue ad ventrem, vel ad aliam corporis partem humor feratur. Verùm nulla ars quicquam rerum agendarum determinat, vniuersaliore aliquo tanquam subiecto vel scopò

Rheuma.

proposito

proposito. Vniuersalia enim non curis humanis subiiciuntur, sed indiuidua tãtùm, circa quæ omne artis opus versatur. Sed cùm doctrina, quæ scriptis traditur, vel voce declaratur, surda mutáque esse videatur, si de sensibilibus tantùm (excipe quæ nonnunquam introducũtur gratia exempli) agat, ad vniuersalia propterea confugimus, non ad quæuis, sed ad ea, quæ indiuiduis sunt maximè proxima: ea nempe sunt quę logici species specialissimas nuncupant. Quum igitur rheumatis nomen (nisi sit sibi addita differentia, qua in specialissima redigimus maximè vniuersalia) vniuersalius sit, aliúdque vice huius à parentibus medicæ artis sit vsurpatum, ad hoc conuerso sermonę nostro, illud reliquum faciamus. quod autem veteres nostri præcipuè Græci vsurparunt, est id quod catarrhum vel coryzam nominant, hanc Latini grauedinem, illum destillationem dixerunt: verùm si catarrhi nominis etymologiam expẽdamus, non dissimilem prorsus significationem, nec minus generalem inueniemus, quàm eam, quæ rheumati debetur: nã catarrhus à catarrheo deducitur, quod defluo significat, quod nomen etiam ex se generale omni fluxioni conuenirę potest: Coryza verò è

Catarrhus.
Coryza.

Catarrhus unde dicatus.
Coryza.

capite

capite muccosa defluxio est, mixa etiam dicta. Horum autem neutrum propriè morbus est, sed symptoma morbi. Nam sicuti fluminis fluxus vel descẽsus, flumen non est, sed actus tantùm fluentis fluminis: sic nec humoris lapsus stillatio, vel fluxio erit morbus: non enim est stillatio, quæ partium affectarum munus vitiat. Potest tamẽ humor hic fluens alterius morbi esse causa, vt faucium inflammationis vel partium aliarum, in quas fluit. Verùm hanc nos disputationem de nominũ propria, vel impropria significatione, quę nullius prorsus est vsus in arte medica faciendа, modò res ipsa intelligatur, logicis, rethoribus atque oratoribus missam faciamus. Cùm igitur nõ omnibus entibus accommodata propriáque nomina effingi possint, quibus vnumquodque vel singulum ad amussim exactéque exprimi valeat: cúmque etiam nominum significata duntaxat obseruẽtur, ob rerum cognitionem, non iniuria propterea seniores in arte medica non minus periti quàm docti Hippocrates & Galenus acquiescere his nominibus maluerũt, quàm noua alia incognita introducere; quibus & nos insistentes, rei ipsius essentiam sub iis nominibus contentam: ad cuius potissimè cognitionem

gnitionem & curationem omnem curam medicum collimare opporteat, explanare auspicemur. Est igitur hæc pororum membranæ cerebrum succingentis rectà ad os ethmoydæ (appellant id etiam spongoide & colatorium) obstructio: quam cõtinuo sequũtur & capitis grauitas & odoratus vitium. At obstrui stiparíque adeò hæc pars rarò consueuit, quin humoris aliquid adhuc, temporis spatio fluat. Huic autem humoris fluxui ab ethmoyde bifidus datus est ductus, ad fauces alter protenditur, alter verò ad nares: ambo enim ad os ethmoidæ veluti in angulum acutũ iunguntur, hinc fit, vt aliquid ex eo, quod à cerebro per hanc viam deponitur, excrementosum, partim per hunc, partim per illum, interdum per alterutrum tantùm meatum reiiciatur. quod si deiectus humor narium partes arripiat, tunc coryzam Græci, grauedinem Latini nuncupare consueuerunt. Si verò ad fauces vergat catarrhum Græci, destillationem Latini dicũt: nullo enim inter se discrimine dissident dicti affectus materiæ ratione, neque primi affectus differentia, quòd vtrique hæc duo sint communia: hoc tamen vnicuique peculiare est, vt si quod emittitur, ad nares feratur affluátque, aliud malum

Destillatio seu grauedo quid.

Quare excremẽta cerebri indifferenter ad nares vel ad fauces ferantur.

Coryza.

Catarrhus.

lum non inducit. Si verò ad fauces, non exigui momēti alios excitare morbos potest: raucedinem, antiadas, paristmiam, & vuam, quam Latini raucedinē nominant, brāchus à Grecis dicitur, à brōchon quod olim Græci pro trachæa arteria vsurpabant, cùm eo tēpore, atq; etiā nunc bronchia nominarent asperæ arteriæ cartilagines. Est namq; branchus, vt Galenus 6. de Sympt. causis ait, præ nimia humoris stillātis infusio in fauces (has Græci pharingas appellant) ex quo libera vocis effomatio impeditur, quod facilè simillimo exemplo obseruare possumus in sibillantibus fistulis, quæ si humentiores sint factæ, ea, qua sonus formatur, parte, quæ pharingi proportione respondet, purum amplius non emittunt sonū, sed clāgosum vel si vis raucū vsq; dū resiccatæ fuerint: ob id tibicen impetuoso flatu humorem illum interludendum discutere properat. Idem nos cæteraq; animantia pulmone dotata, simul ac pharinx vel trachæa humore perfusa citra rem fuerit, hausto ab imis pulmonibus halitu confertim hunc extusimus, abigendi hærentis inutilisq; humoris causa. Antiadas intelligunt tonsillarum tumores: sumptū enim esse hoc nomen videtur à partium affectarū tum nomine,

Coryza minus periculosa.

Catarrhus quæ mala potest inducere.

Brāchus vnde dictus.

Brāchus quid.

Antiades quid, & vnde dictæ.

nomine, tum poſitione: quaſi dicas contrapoſitas adenes, quòd anti græcè contra, adenes verò glãdes ſignificet. Sic cùm glandes, quæ ad fauces ſunt, amygdalæ & & tunſillæ etiam nominatæ, vtrinque ex aduerſoq;, ad dextram nempe & ſiniſtram faucium partem ſint poſitæ, antiades propterea nominauerũt: tument, inflanturq; hæ pauxillo negotio tum ſubſtantiæ, tum muneris ratione, tum loci poſitione. Subſtantia autem glandoſa eſt: munus vnum etiam earum eſt, vt vitiatũ à vicinis partibus humorem trahant: nunquam verò ad alias tranſmittant, ſed tractum abſumant, vel ab eo abſumãtur. Harum etiam poſitio non leuis cauſa eſt, quò frequẽtius in tumorem eleuentur atque inflammentur: quòd venis atque arteriis ſint obſitæ, & in quadriuio ſitæ ianitorũ inſtar, adeò vt pulmo nec inſpirare, nec reſpirare, nec excreare quicquam poſsit illis immotis, nec à ventriculo regeri, neque in eum per os quicquam ingeri valeat iis ipſis non tactis: nec à cerebro ad fauces, pulmones, vel vẽtriculum ſtillari humor ab eiſdem non prælibatus. Satis ſuperq; mihi videntur potentes adductæ cauſæ, quò in fauces non rarò humores cõpellantur, figantur, vnde tumore diuexẽtur, inflammenturq;.

Tunſilla cur faciliè tumeant & inflãmentur.

Poſitio amygdalarum.

Præterea

Præterea quantò materia glãdosa aptior est ad recipienda suggendaq; ex adiectis partibus excrementa, tantò ineptiorem esse puta ad eorum expulsionem, si cum sua vicinia cõferas, ex qua vitiatum recipit. Cæterùm omni generi adenoso tunsillæ virium robore præeunt. Porrò hoc approbant tumores qui nonnunquam in iis vnica luce, immo certè horis sex irrũpunt, suppurãtur, rumpuntur, resiccantur solo naturæ officio: quod iam ter contigit post aliquot annos nobili cuidã viro mihi familiarissimo: quod hercle vix credidissem, nisi rei processum vidissem. Alios postea præter hunc vidi, quibus simile euenit, quos fortè nominare nũc non liceret. Sed quot vno die naturali? quot duobus vel tribus? innumeri quippe. Ast nec quæ ad inguina, nec quæ ad alas, nec quæ iuxta aures, vel alia in parte sunt, tã celeri ferri gradu conspicies. Constat igitur has cæteris sui typi fortiores esse: hoc tamen non propter se quidem; sed propter aliud. Stipatæ sunt, vt iam diximus, variis mulísque arteriis, ac venis aliísque partibus validioribus, ex quibus, si dum sanæ sunt, superuacaneum conflauerint, iam factæ ægræ robur mutuò hauriunt, vnde promptius sanitatem consequuntur. Paristhmia,

Adenarũ substantia facilè recipit.

Tansillæ omniũ generũ glãdosi robustissimæ.

Paristmia. mia, vt etiam Galenus narrat, est inflammatio partis tunsillis adiacentis, quæ interposita est inter os & gulam, dicta ab isthmo, qui angustus est inter duo maria, terræ transitus. Vuam verò parit, ait Galenus, loco prællegato, cùm ad gurgulionem fluxio deriuatur, aut aliàs in tumorem ipsum attollit, gargareon Græcis dicitur, quod Latini gurgulionem vel vuam, vel columnam, vel columellam nuncupant, nomine sumpto à rei similitudine: eò quòd quasi referat pendentem paruam columnam vel vuæ acinum. Est autem exigua quædam caruncula in medio pendens intra tunsillas. Verùm hoc loco Galenus per vuam aliud intelligere vult, quàm gurgulionis inflãmationem: quod idem confirmat 6. comp. med. localium. Carnosa quædam particula, inquit, in summo ore apparet dependens, si quis aperto plurimùm ore toto linguam deprimat. Hæc ipsa caruncula duobus nominibus appellatur à veteribus Græcis, gargareon & cion, hoc est gurgulio & columna. Cæterùm posteriores medici ferè omnes, non ita, sed cionidem, id est columellam vocant: nam qui staphilem, id est vuam ipsam appellant, eorum neque meminisse præstat. Nos enim non particulam

ulam ipſam, ſed vnam aliquam eius affe- "
tionem ſtaphilem, id eſt vuam, nomina- "
nus: rarò autem hæc affectio circa colu- "
nellam contingit, verùm valde ſæpe in- "
ámatur. Si igitur hæc Galeni verba no-
entur, conſtat eum aliud quidpiam velle
gnificare per vuam, quàm gurgulionem
pſum ſimpliciter dictũ, vel etiam inflam-
natione affectum. Quem verò morbũ hîc
elit intelligere cùm non frequentius illũ
duentare dicat, vaticinandum erit: non
nim licebit exiſtimare eum velle dicere
ùm gurgulio ad lori tenuitatẽ peruenit
quod 14. Methodi memorauit) nam tunc
mnibus modis differt à forma acini. Ve-
ùm potius cùm gurgulio duro quodam
umore premitur, vbi pediculo tantùm
enuiore, quàm pro natura conſueuerit,
ontineri videtur, & quod aliquãdo mihi
ontingit vidiſſe, palidiore etiam colore
õtentum, eoq; tempore propius videtur
ccedere ad figurã acini vuæ pendẽtis, cui
ffectui nõ abſimilis eſt ille, quẽ Hippoc.
. de morbis deſcripſit. Si vua, inquit, mor- "
ùs in faucibus fiat, ſumma gurgulionis "
ars aqua implètur, & rotunda fit & pel- "
ucida, & ſpirationem intercipit, &c.
Quod iterum confirmare videtur tertio
rognoſticor. inquiens, Gurgulio ſi cum

„ rubore tumescit, citra periculum præcidi
„ non potest, &c. Subiungit, Cùm verò pal-
„ lidior efficitur, vua nominari solet, quòd
„ si tum ima eius pars crassa & rotũda, sum-
„ ma verò tenuis videatur, intrepidè præci-
di debet. Hic igitur videtur affectus, quẽ
Galenus rarò accidere dicit, & vuam ap-
pellat, non autem vbi columella tantùm
sit inflammata: quia tunc seruat adhuc
naturalem figuram. Ast dum naturaliter
habet non acino vuæ similis est, nec par-
uo pediculo continetur, sed crassiore py-
ramidis instar pendentis euersæ. Sed etsi
Galenus ibi per vuam dicat non intelli-
gere gurgulionis inflamationem, alibi ta-
men difficultatem nullam fecit, vt 6. de
„ composi. med. localium primo. Propriè
„ quidem, inquit, stomatica appellantur,
„ quæ ad vuas, tonsillas & omnes quæ in ore
„ fiunt derepente inflammationes conue-
„ niunt. Paulò pòst etiam dicit pharmacum
„ ex moris stomachicum faciens ad tunsil-
las & vuas atque alias in ore inflamma-
tiones. Forsan hîc aliquis dicet Galenum
in iis locis posse alium morbum intelli-
gere præter inflammationem, sed dicat
mihi hic, cur Galenus inter inflamma-
tiones numeret? nõ alieno modo hæc pars
inflammatione ob catarrhum inuaditur
ac obsid

Gurgulionis inflãmatio quomodo fiat.

ac obsidetur, quàm reliquæ antedictæ, videlicet ob receptam materiam stillanté, qua se protinus liberare non potest. Sæpe etiam gurgulio ob destillationem laxatur ad lori formam, multoq; longior efficitur, quàm pro naturali consuetudine & breui: quamuis diuturno tempore fieri dicat Gal. 14. meth. Agitur nunc annus quartus, ex quo quendam mihi amicum inuisi, cui repentè ex labore hæc particula adeò laxata fuerat, vt ad anteriores vsque dentes protēderetur: traxerat enim illam patiens digitis cùm linguæ illam insidere sentiret, fretus pituitam vel aliud quippiam esse: parùm sanè abfuit, quin illam trahendo ruperit, quòd tenuis facta esset, & hebetissimo imò potius tunc nullo sensu prædita, eius radice excepta: nam & sana hebetem sensum habet. Hic eodem die solo gargarismate ex summitatibus vitium liberatus fuit. Nulla enim alia medicamenta in promptu habebamus, quòd in paruo pago essemus: quanquam & data opera non multitudine medicamentorum innitamur, non ignari paucis naturam esse contentam, si propria ac loco fuerint vsurpata. Accedunt insuper ad grauedinem vel destillationem, tusses & sternutamenta, quæ statim ab ineunte

Gurgulionis extensio.

Curatio gurgulionis supra modum laxati.

Quæ grauedinem sequantur.

morbo aliquando incessunt: nonnunquam paulo post, interdum etiam per totum morbi curriculum, præcipuè tussis. Quid verò hęc sit, quidvè sternutatio, neminem latere existimo, cum sensibus pateat nihil præter halitum esse vi confertim è pulmonibus, totóque thorace eiectum. Ast vnde fiant & cuius gratia, & propter quid in sternutatione citatiore grauioréque impetu, in tussi verò tardiore leuioréque halitus moueatur, & num morbi vel symptomata sint, non omnibus æquè planum est, sed iis tantum qui varietatum motuum corporum nostrorum causas explorare cognouerunt. Si igitur definitionis morbi memineris, inter symptomata hæc collocabis. causa verò vnde excitatur, extraneum quippiam est grauans, vel lancinans, vel pungens, attrectánsue, vel exasperans tum narium internas partes, tum pulmonum, præcipuè iuxta eorum summitates: intellige narium circa colatorium, & pulmonum circa laryngem, vel etiam totam trachæam. Hæc nulla logica demonstratione egent, sensus enim vtrumque facilè approbat. Sed neque temerè natura geminis his motibus pulmones impertiuit, imò vt hāc mouentem causam à dictis locis propelleret,

Tussis & sternutatio quid.

Tussis & sternutationis causa.

Tracheæ expurgandæ tussis data est: narium ductibus (mittamus hîc spõtaneam emunctionem voluntariámque tussim, quorum auxilio pro animi arbitrio vtimur, dum licet) sternutatio. Oportuit autem hāc celeriore potioreq; impetu ferri quòd longius habeat percurrendum spatium ad munus proprium obeundum, quàm tussis. Lex enim naturæ est violentum motum remitti in fine, vel quo magis à motore abest motum: propterea instar arcum tendentis mox & relaxantis sternutans facere videtur: ad infimũ enim vsque thoracem spiritum trahit, quem illicet vnoq; impetu expectorat, vt quod in naribus offendit, deuertat: tussi verò non ex necessitate, vna expectoratione totus eiaculatur introductus aër, sed multiplici repetitione se sequente. Sternutationes verò, quæ (quod in paucis accidit) etiam sic fiunt, quæ scilicet vnico aëris haustu aliquoties repetunt, vna tantum sternutatio est interrupta, intersectáque: verùm vnita virtus fortior est seipsa diuisa. At etsi vtrumq; ductũ, nares audi & asperam arteriam, sternutatio extergat, non ob id superuacaneæ tusses sunt: sæpius enim extussimus quàm sternutamus. Hanc autem sternutamentorum frequentiam quomo-

Propter quid tussis & sternutamẽta.

Quare sternutamẽta impetuosiora, quã tussis.

 do ser

do ferre posset thorax & caput? non enim citra harum partium agitationem sternutatio fit. neque etiam propter id quod effingere tusses ac sternutamenta possumus, alterum vel vtrumque omittere natura debebat: non enim spontanea vel ficta tussis iuuabit, dum dormis, vel dum lethargo soporéve vel apoplexia, vel alio quopiam simili affectu aliquis oppressus iacet. Iuuat tamen naturalis dum inter dormiendum excitatur ob stillationem in pulmones factam, vel ob segregatam à pulmonibus piuitam & ad tracheam reductam. Etiam in dictis morbis iuuat sternutatoriis insufflatis. Adde quòd neque simulata sternutatio detergit atque naturalis: nunquam enim naturæ motus arte assequi exactè possumus, id sensus facilè monstrat. Quod verò sternutamẽtis naribus, tusse verò pulmonibus omnium rerum genitrix natura occurrere affectet, citra negotium retegemus, si sedes obseruauerimus, in quibus causæ mouentes propriam actionem auspicantur. At si naribus festucam immittas, sternutamenta induces: si in pulmones quid labitur, tussim excitabit: si sternutatorium naribus fortius hauseris, vtrumque insurget tussis, scilicet & sternutamentum, quoniam

Ars non ex omni parte naturam imitari potest.

quoniam quicquam ex herrino in pulmones tractum est, ob id vtraque tunc pars opem efflagitat. Satis, arbitror, explicuimus sternutamentorum ac tussium vsum: sed de causis mouentibus, quas si lubet materiales appellare, non pecces, breuius ac generalius egimus, quàm tenellus iuniorq; studiosorum habitus ferre æquo animo possit: propterea specialius quidquam dicere operæpretium erit. Eas namque diximus extraneum quidpiam esse, quod pulmones, vel trachæam, vel narium internas partes, potissimè supremas, lancinaret vel pungeret, exasperaret vel attrectaret, vel vtrumque vrgeret. Quæ verò hæc efficere possunt, multorum diuersorúmque generum sunt, nimirum humorum iam in vasis receptorum tum copia, tum inopia, tum vitium (nam & hos inter extranea numero, si malum corpori inducere valeant) lux præcipuè solis, aëris temperies, sermo multus, vehemens exclamatio, attenuans victus: adde quicquid præter rem in eos ductus fertur. Sed non æquè citò ac validè vnum atque alterum pathema facit. Sed vnum celerius altero, pertinaciúsve: minus enim molestè tardiúsque ea, quæ dura non sunt, & acerbitatis, au-

Causa mouens sternutamẽta & tusses.

ſteritatis, aciditatis, ſalſedinis, dulcoris, amarulentiæ, atque acredinis omnis ſunt expertia, vt inſipida pituita: & hæc potius ſua quantitate, quàm qualitate offendit. quæ dulcia ſunt, vt quæ ab ethmoide ſtillat dulcis pituita, vel aqua cum melle hauſta tuſſes ſternutamentáque plus inſipidis mouent, quòd illis calidiora ſint, & pruritum titillationémque iis partibus facilè inducant, cùm ſenſu ſint exquiſitiſsimo. Ob id quandoque herrina leuiora mandantur ex mulſa aquoſa. Adhuc etiam magis prouocant, quæ ſalſa ſunt vel acida, vel amara, quibus ſaporibus nonnunquam ſerum vel pituita è cerebro ſtillantia ſunt coniuncta: mordent autem hęc quàm dulcia valentius, patientéſque acrius extorquent: quæ ſi pluſculo perſeuerent, non modò mordicant, ac tuſſes ſternutamentáque irrumpere faciunt, ſed & quas ſollicitant partes, vellicant, ambuſtáſque reddunt. Infeſtæ etiam magis tuſſes ſunt, quæ ab iis fiunt fluxionibus: nam acres deſtillationes vel acidæ, ſalſæue, vt plurimùm tenues ſunt: fluunt propterea facilè ad imum, ægréque ſuperiora repetunt ſua tenuitate tuſſim illudentes. Nam ſi intra montium fauces poſitus ingruentes ventos fallere ſtudeas,

Deſtillationes tenues peiores.

ſtudeas, non ſtabis, ſed iacebis: excurrent enim tunc illi te immoto. Secus verò ſi te rectum è regione offenderint, vel ſolo te adæquabunt, vel loco mouebunt. Idem etiam perfacilè noſces longa fiſtula recta accepta, vtrinque recluſa per quam tranſire faba poſsit altera parte ore ſufflata: eminus enim iaculabis fabam vel eiuſdem magnitudinis globolum terreum vel alterius materiæ, quàm granum milij vel minutulum orobum. Nam quod craſsius erat, viam atque curſum intercipiebat agenti validiori, à quo maiore vi depellitur: quod verò exiguum eſt, ac nihil prominet lubrico aëri, nullam vel perexiguam anſam præbet: ſic ille tanquam obice nullo obuiam facto, effluit vacuus, vel exiguo eo, quod prominebat ſecum ducto. his rationibus tenues catarrhi moleſtiores ſunt. Humorum etiam inopia tuſſes concitantur ſiccioribus factis pulmonibus, vel trachæa arteria, quæ alioqui humentiora eſſe debent, facilè enim reſiccantur ob aſsiduum motum, ob materiæ raritatem, ob ingem inſpirationem reſpirationemq;. Exiccatio membranarum ac etiam cartilaginum contractionem facit: hinc aſperitas, hinc morſus, vt facilè percipimus, dum ore aperto

respiramus, maximè inter dormiendum, vbi vniuersum os vnà ac pharinx siccata asperáque sunt. Híncque etiam & tusses. Victus præterea attenuans nimiùm, humores acres facit: acria enim sunt, si Galeno & rationi credimus, quæ attenuandi vim habent. Sed non solùm humorum, qui in corpore sunt geniti, varietas, ac victus rationis diuersitas, hæc pathemata promouere possunt, sed quicquid ab extrinseco adcurrerit, puta festuca, penna, pilus, vel alia quæuis naribus imposita sternutamenta, panis vel alterius rei mica, vini vel aquæ vel cuiusuis alieni liquoris stilla in pulmones ducta tussim prouocabunt, quæ etiam pro ipsarum facultatum varietate affectum pręstabunt magnitudine seu vehementia etiam dissimilem: aqua nempe non æque ac vinum: mordet autem vinum eas partes, quæ tenuiore, vel sensili adeò cute teguntur. Vellicabit etiam si ciclamen insuseris, nec tritici vel cimoliæ pollen æque atque piperis vel pyretri, vel euphorbij vel aliorum similium generum, immo hæc magis & supra modum maximè si largius insufflaueris, vel patiens sponte hauserit. Luce etiam solis sternutamenta fiunt, quòd membranæ oculi ad pupillam humoréfque

Causa extrinseca sternutamenta mouentes.

Causa cur sol sternutamenta moueat.

moréſque omnes in eo contenti diaphana ſint, quæ radij ſolares ad penetralia vſque per pupillam ipſam ſtatim peruadunt. Aſt hæc radiorum penetratio non ſine alteratione titillationéque harum partium fit, vt ſenſus ipſe perbellè indicat. Eſt & ambientis aëris temperies ex eorum numero quæ tuſſes ac ſternutamenta mouere poſſunt. Calida enim & ſicca aëris temperies id efficit ratione ſimili ac dictum eſt, vbi de nutrimenti inopia agebatur. Illic enim pulmones nutrimentum non recipiebant quantùm licebat: hîc verò, etſi pro conſuetudine cibum ſumpſerint, ſicciore calidioréque ſpiritu perflati maturius reſiccantur & conſequio tuſsis. Frigida ſiccáque temperies quantum ad dicta ſymptomata inducenda polleat, ſatis Hippocrates oſtendit tum in Epidemiis, tum in tertio Aphoriſmorum. Conſtipat autem frigus, & humores intrò cogit: Adde quòd mordax eſt frigidum: concedet autem hoc facilè, frigidas qui peragrarit plagas, vel gelidas anguſtáſque montium fauces perambularit, dum perflat aquilo: cutem hic arctat, pungit, vellicátque. Ea etiam ratione & cerebro & thoraci noxius eſt: prætereà refrigeratis externis partibus, tum etiam inſpiratione internis

Ambiēs

Calida ſiccáque tēperies.

Frigida & ſicca tēperies.

ternis

ternis, pituita, quæ in his locis fuerit contrahitur, condensatúrque: quæ cùm antea calore diuulsa vagaretur, molestiam nullam concitabat. Aduersus est & cum imbre Boreas: sed siccus tusses magis excitat, eas etiam siccas magis. Vdus verò capitis potius grauedines, quàm siccas tusses, quòd frigore cogat densétque in corpore contentos humores. Adde quòd corpora reddit imber tarda, otio plena, tristia, ac somno dedita: robustiora, agiliora, hilarioráque coniuncta frigori siccitas. Proportione respondet aëris temperiei ea frigiditas vel caliditas, quæ pauciore, vel abundantiore, vel calidiore vestitu conflatur: nam thoracem, & præcipuè ad sternon si minimùm calfeceris, tussiculosus fies: nil etiam eueniet minus, si frigidissimo aëri compositus esses, easdem partes frigescere sinas, vel arte frigefeceris, vt quidam qui calore pressi in frigidissimam aquam caput fundunt, frigidósque cucumeres in laminas sectos fronti, temporibus, sterno mammillísque apponunt ac reponunt: ex iis enim sunt hæc omnia, quæ & tusses citare, & factas fouere contumacioréśque reddere possunt. Ex animo enim hæc paulo longiore sermone sunt dicta, suppeditabunt siquidem nobis non

Frigida & humida temperies.

pauca,

pauca, quæ ad curam primi affectus conducunt, mox & aliorum, quæ primum tanquam symptomata sequuntur: de quibus hactenus egimus. Supersunt adhuc ex horum sobole narium fauciúmque vlcera: facilè enim eo cutis diuellitur, si fluxio acris sit, vel longo perseueret tempore, vel si tusses aut sternutamenta frequentia sint. Alia pathemata affectus antedictos assæclarum instar sequuntur, vigiliæ, æstus, cibi fastidium, sitis, corporis totius lassitudo, vrinarum rubor, & similia: sed varia pleraque adhuc supersunt infensa mala calamitosa, contumacia, periculóque plena, quæ destillationem phlegmonásque antedictas nonnunquam sequuntur, febres scilicet, tum assiduæ, tum circuitus habentes, peripneumoniæ, phthises, sanguinis reiectationes, empyemata, tabes. Insuper si stillatione non excludatur humor, sed in capite cogatur, aliorum generum morbos inferre potest, & solet, quos non minus vitæ discrimen consequitur, quàm eos quos mox enumerauimus. Aceruata igitur in cerebro pituita & apoplexiam, quę virium omnium cerebri est lapsus atque abolitio, & paralysim & epilepsiam, aliaq; id genus multa parere potest. Verùm hæc reliqua faciamus, neces-

Vlcera faucium narium'ue.

necnon & quæ ad thoracem pertinent: non enim de iis agere hoc loco institui-mus, sed de grauedine, déque iis quæ proximè hanc sequuntur inflammationibus: quæ qui rectè curauerit, satis cautè pulmonum affectibus, qui ad hæc sequuntur, se prouidisse intelliget, simul etiam & iis quæ in capite suspecta esse possunt. Cùm igitur superius dixerimus catarrhum seu destillationem esse obstructionem pororum, præcipuè ad spongoidem, licebit nunc accuratius exquirere huius obstructionis causam proximam, num videlicet conniueant pori membranæ iuxta ethmoydem, vel potius humoris quantitate vel lentore stipentur. Vt autem inter se conniueant hæc oscula, alteram harum duarum causarum efficientem esse oportet, vel siccationem, ex qua neruosæ partes contrahuntur, vel ob infusum in propriam membranam humorem, quæ vndequaque ad eos poros tumidior facta, meatus eos obstruit: vt in angina, vbi respiratio impeditur, ob nimium auctas ad laryngem vel ad pharingem partes vndequaque se contingentes ac conniuentes spiritúmque intercipientes: non hercle ex sola siccitate est in proposito negotio. Grauitas enim totum

Stipatio spongoidis vnde

tum caput vrget ad tempora, ſincipútque magis, fluit etiam iugiter humoris aliquid plus conſueto, non igitur ſiccitate conniuent. Conniuebunt ergo ob imbutum humorem: magnam fidem huic ſententiæ addunt cæteræ partes omnes, quæ alicui fluxui extraneo ſunt ſubditæ: nares puta ex coryza deſcendente plus æquo tument; ob id etiam anguſtiora ea oſcula fiunt: ſic & fauces ob catarrhum ſimili modò tumet & anus, ſi eam partem ſolicitet fluor. Sed ánne dum manus aut faciem lauas, etiam citra frictionem tenſior cutis apparet? num quia eo imbuta eſt humore quo fuit perfuſa, ex quo etiam poſt madorem eiuſdem cutis poros anguſtiores eſſe factos oportuit inſtàr telæ madidæ? nam in hac quæ hiantia erant foraminula dùm ſicca eſſet, nunc madida factà ſunt minora: quid igitur? aliúdne eſt pororum conniuentia ex humore affluente, quàm quod hic exemplo diximus? Sed obiicis multiplici proportione pori ad ethmoydem eos, qui cutis ſunt, ſuperant amplitudine: non inficior, immò etiam magis pharinx: quandoque tamen obſtructa prorſus offenditur, vnde interdùm patientes de medio tolluntur: ſpiritu atque alimento interdictis. Vé-

Obſtructio ob affluentem humorem.

rumenimuerò non ad solam dictam pororum conniuentiam hæc obstructio referri debet, sed etiam ad crassæ viscidæq; pituitæ affluentiam: indicat id & ipse sensus. Sed adhuc hæc nouisse non sufficit ad rectam curam obeundam: immò explorandum nobis superest vnde hæc pituitæ ad caput affluentia, num in eo gignatur, vt Hippocrates vult, & num ex vaporibus è ventriculo ad cerebrum irrepentibus, vt quidam censent. Ex vaporibus hanc posse fieri censendum non est, vel si fiat, exiguam adeò esse vt cerebrum nullo modo afficere possit: alius enim liberior aditus ex ventriculo ad caput iis vaporibus non datur, quàm is, qui per œsophagum fertur: verùm œsophagus ob id quod anteriore parte à trachæa, & posteriore à vena chili & ab arteria magna, quæ retrò iacent, premitur: præterea quum ex non cartilaginosa sit materia, qualis aspera arteria, quæ perpetuò patet, sed molli laxáque qualis intestinorum ob appensi ventriculi pondus toto suo processu concidit, ac clausus manet: quod facilè probant ructus omnes, iique euidentius, qui ad medium vsque stomachum irrepunt, vbi temporis spatio ante exitum hominem affligunt. Si igitur hæc via reclusa

Examinat num pituita in capite gignatur.

Pituita ex vaporibus nõ fit, vel paucissima.

reclusa pateret vaporibus in ventriculo contentis, cur ructus impetu ferrentur? cur vaporibus quandoque tenditur ventriculus? Insuper cùm ad fauces appulerint, cur potius ad caput quàm ad os tendent? fortè quia sursum petunt quæ leuia: at quomodo etiam in caput? num inspiratio illos reuocabit, vel explodet expiratio quæ perpetuò eas vias transcurrit, modò eundo, modò redeundo? quòd si vis hos ferri per venas, neque huic datur venarum atque arteriarum tam rectus à ventriculo ad cerebrum processus, quò facilè multus vapor ad caput per has ferri posssit, vnde tanta pituita exuberet: sensim dices tum per œsophagum, tum per communes qualescunque sunt. venas ij ad illud tendunt, facilè hoc concedo, sed sensim etiam tum per suturas, tum per alias venulas porósque alios dispergi possunt; sed adde adhuc in tuam sententiam post oppiparam cœnam liberaliorem, meraciorémque potum ex tempore te capite calefieri grauaríque prorumpentibus vaporibus è stomacho ad caput. Concedo sanè vapores aliquos ad caput esse delatos, sed humores adhuc plures quàm vapores, non quidem ex cibo nuper deuorato, sed ex iis, qui iuxta iugulum erant,

dum nondum offertum erat corpus, quòd ventriculo oppleto humores faciant, atque aqua in ſyphone: namque hoc maximè oppleto ſi amplius offundas donec ex altera parte proſilierit, non quæ nunc & poſtremò infuſa eſt; prima proſilit, ſed quæ intus erat, & ea primò quæ emananti ſyphonis oſculo erat vicinior. Nam poſtrema præeuntem ſtimulat: ſic venæ iuxta ventriculum illicet quod liquidius eſt, ſugunt, ſucceſsiuè & aliæ id munus præſtant. Sed ne pluribus in his immorer, cedo, quæ eſt hæc tanta ſympathia tantúmque conſortium inter vapores & pituitam, vt hac facilitate ingens copia huius ex illorum exigua procreari poſsit? quòd exigua vaporum ſit quantitas, qui ad caput feruntur ſi ad multitudinem pituitæ compararetur, ſenſus ipſe iudicat: vaporibus iugiter tenſum eſſe cerebrum oporteret, præterea neque hoc dato illud fieri eſſet probabile, ſed humorem ſeroſum potius: nam facilè hic in vaporem, & vice verſa vapores in hunc reſoluuntur. Sed hîc tu inquies, primùm ex vaporibus ſerum ſeu ros, à quo cerebri caloris potentia tenuior pars reſoluitur, craſſa verò & glutinoſa permanet. Eſto nunc quicquid velis, nam facilè

Cibo ingeſto ſtatim venæ trahũt quod liquidius.

cilè eſt nugis omnia probare, omniáque ſubuertere: ſed verum ipſum in re medica maturo iudicio excogitare & conſequi, difficile. Pergamus iam ad aliam quæſtionem quæ potiorem præbere de ſe videtur opinionem, quàm mox dicta, & nonnulla in hac dicentur, quæ prioris fallaciam arguēt. Eſt autem, num cerebrum ſit pituitæ genitor? Videtur autem hoc quidem veriſimile, nam ex eo aſsiduè hæc repurgatur: inter omnes etiã humores, qui in corpore ſunt, nullus accedit magis ad cerebri naturam atque ſubſtantiam & colorem, quàm pituita: nam frigida eſt & humida inter humores, vt cerebrum frigidum & humidum inter partes molles corporis: cerebri ſubſtantia coloŕque eſt maximè ſimilis lacti craſsiuſculè coacto, non abſimilis pituita dum coctа eſt, niſi quòd paulò minus eſt denſa: in medio ferè cerebro receptaculum eſt poſitum ab ipſa natura, in quo reconditur, ibíque emiſſaria varia parata per quæ effunditur: quod etiam ſimile factum eſt bili, quæ in iecore gignitur, ciſtim habens in viſco, in quo fit, poros etiam per quos reiicitur. Quis, quæſo, iis auditis inficias ibit, cerebrum non eſſe pituitæ fodinam? non igitur ſub lite hoc dandum eſt amplius,

Videtur pituita in cerebro gigni nõ tamẽ ſic eſt.

plius, cùm rationes omnes ad id probandum conniuere videantur: iis rationibus forte fortunâ acquiescēt iuniores, de quibus adhuc parùm vel nihil medicina est benemerita, vel etiam seniores medicinā non faciētes, vel obiter hanc exercentes, rerum fundamenta non penitus indagantes, sed superficie tenus. Sed non facile seducuntur qui conclusionum nexus intelligentes in medij constantiam atque veritatem inueniendam omnem operam nauant. Breuibus igitur hanc argumentorum fallaciam aperiamus. Quid igitur necessitatis habet argumētum primum? videlicet, quia per cerebrum assidua quasi fiat pituitæ destillatio, hinc cerebrum ducere pituitæ esse parentem? oportet primùm probare latentem maiorem argumenti propositionem, nempe id per quod aliquid expurgatur, materiæ expurgatæ esse genitorem: quo argumento etiam tibi probabo renes, & vesicam esse vrinę genitores, quod tamen falsum est. Secūdum est, quia pituita inter humores cerebro simillima est: neque hoc quicquam firmat. Simile quidem gignitur à suo simili, sed à simili specie, nō à quouis simili: alioquin ex niue fiet cignus, & econtra. Tertium est, quia cerebrum in sui medio pituitæ

Primum argumētum examinatur

Argumentum secundū.

Argumentum tertium.

tuitæ receptaculum continet, proportione respondens fellis foliculo, eodem etiã modo consentaneum videri vt pituitam cerebrum gignat, atque bilem iecur: nec hæc similitudo analogiæ quicquam inducit: maximè enim inter se similes sunt dextræ costæ sinistris, hæ tamen venam azigos, seu coniugij expertem habent, illę verò non habent: parùm enim fidei inducunt à simili facta argumenta ad rhetorem potius, quàm ad philosophum vel medicum spectantia: iis tamen meliora argumenta pauca, vel fortè nulla inueniet qui hanc prouinciam sustinere decreuerit. Verum enimuero etsi dictum sit ab Aristotele rectam argumentorum solutionem esse eorundem falsitatis dillucidationem: fieri tamen potest vt media falsa sint vel argumentorum figura inconcinna, vel vtraque simul iuncta reperiantur conclusione vera existente: hanc igitur ob rem præter dictam argumentorum solutionem adhuc dicere operæpretium erit quæ hæc in corpore sit pars dotata hac faciendæ pituitæ facultate, & cur non cerebro hæc conduxisset, & quamobrem in cerebro pituitæ (cùm in eo non generetur) receptaculum potius, quàm alia in

Ventriculus pituitæ fodina. parte. Est itaque ventriculus ipsius pituitæ vera fodina: approbat hoc vsus, nec reprobat ipsa ratio. Sæpe ventriculus multũ de pituita per os regerit, nullo catarrho præeunte, ex quo inani verborum circuitu contendere liceat ex cerebro in ventrem descendisse: intestina etiam eadem referta esse plærunq; visuntur: quod non rarò indicat tum in pueris, tum in adultis, senibúsque, ac viris affluens mucosa quædam alui proluuies, adeò enim quandoque abundat, vt vno die plus excernatur, quàm totum cranij spatium continere possit: similes autem alui fluores persistere dies plures crebrò cernimus. quis igitur ex animo asseret hanc è cerebro fundi, & consequio ab eodem generari? quòd à iecore non fiat, non est (arbitror) qui ambigat, nec minus à liene: ventriculus igitur harum agendarum erit magister: nec huic quidem sensui ratio refragabitur. *Pituita quid.* Quid enim pituita est nisi alimentorum gluten, quem imbecillus ventris calor conficere, aut si vis dissecare coctione, non potuit? Potest etiam credi hanc in ore primum ducere exordiũ, si bolum iam mansum, priusquam deuoretur, obseruauerimus: non enim omnino pituitæ expertem comperies: at esto hæc si lubet, è fau

è faucibus tracta, bolóque mixta in ventri-
culo tamen quòd potissimè fiat ambagi-
bus amplius dissidendum non est: præter-
ea & in intestinis ipsis, cùm constet, non
omnimodam in ventriculo absolutámq;
ciborum coctionem fieri: non enim opor-
tuisset hominem tantos intestinorum ple-
xus habere: vstæ equidem iam feces essent
antequam ad rectum intestinum appelle-
rent, si exacta alimentorum concoctio in
ventriculo fieret. Fortè hæc non omnibus
sufficienter probare intentum videbun-
tur: verùm iis, qui in medicina facienda
diutius sunt exercitati, hoc non esse nouũ
scio. Quum igitur pituita hæc à ventricu-
lo exordium ducat, neque quicquam ea
sit præter cibi perperam cocti partem vi-
scidiorem, eam propterea regionem po-
tissimè incolere fas fuit, quam maximè
haberet familiarẽ: in visceribus verò de-
gere maximè licuit, tum quòd in iis nata
sit: tum quòd pluribus plexibus intestina
inuoluta sunt, quibus perfacilè glutinis
instar hæret: hanc assiduo suctu trahunt
mesenteriæ venæ intestinis infixæ: quę in-
sidiatorum more prętereuntes depeculan-
tur. Sic hæ à cibis in intestinis contentis
trahunt quod lubricius est, cum quo & pi-
tuita introducitur, ac ad iecur vnà cum

Ciborum coctio nõ absoluitur in ventriculo.

Quare pituita potissime in intestinis reperiatur.

Quomodo pituita in venas feratur.

chilo fertur, vbi ex ea forsan aliquid in sanguinem vertitur. Potiór tamen pars incocta iecur præterit, quòd cùm non facilè emendet iecur coctionis ventris vitia, nec vitium iecoris partes aliæ: hoc, inquam, crudum à iecore in venam cauam simul cum sanguine emissum, in vniuersum corpus per venas diffunditur sanguini mixtum, quo sanguine vescitur pulmo, cerebrum, artus, & corporis reliquum.

Pituita à pulmonibus hausta vnde.

Quod enim de pituita simul cum sanguine per venam arteriosam hauserunt pulmones, hoc paulatim dum licet per trachæam arteriá ad fauces pellitur. Quod facilè cernitur in aliquibus qui ex pulmone, matutino præcipuè tempore crassissimas pituitas expuunt, omnis destillationis expertes: verumtamen non omnino citra tussem.

Pituita in cerebrũ quomodo tẽdat.

Qui etiam ad cerebrum irrepit sanguis, secum de pituita ducit pro ratione abundantiæ, nam in venis præcipuè magnis nulla est secretiua vis, sed sanguinem ferunt qualemcunque ex hepate receperint, seu pituitosum, seu purum; nondum tamen tam purus est, quin aliqua pituita sit associatus: hæc est igitur illa, ex qua fit mucus quem cerebrum per nares, vel per fauces excutit, vel crassa pituita quam per os pulmo excernit, nulla

Mucus quid.

alia

alia ratione differens à pituita, quæ in venis est, quàm vrina à sanguinis sero. Vrina autem est ipsum sanguinis serum: at in venis cum sanguine est mixta, & in renibus ipsis seiuncta in vesicam transfunditur pura: sic mucus est pituita quæ per venas iugulares potissimè internas in cerebrum delata est, hæc cùm cerebrum non nutriat, à sanguine segregata in propriúmque receptaculum excrementis cerebri paratum aceruatur: mox per ethmoidem transfunditur, & hunc mucum appellamus, ex faucium etiam venis quicquam tenuioris pituitæ resudat (tenuiorem autem pituitam dico, quæ aliquid seri secum mixtum habet). quæ motu linguæ ac faucium agitata, tum vaporibus per poros transpirantibus, tum etiam inspirationis motu spumosa efficitur, hanc sputum nominamus, ex hac enim aliquid à capite defluit, & etiam quicquam ab infernis insurgit, sed à faucibus ipsis potissimè materia scatet: per cutem etiam vniuersam pituita exoluitur in vaporem insensibilem, quod in ea tenuius est: in squammosam materiam sensim compactam, & cuti hærentem, quod crassius. Hoc autē facilè obseruatur circa partes hirsutas

Mucus est pituita à sanguine seiuncta.

Sputū.

Pituita per cutē.

corporis, vt in genis vel capillitio, quas partes furfuracea materia, nisi quis has sæpius lauerit, refertas obductasq; videmus. quid enim hæc sunt prętet crâssiora excrementa à cute detrusa? magis enim in his partibus manifestantur, eò quòd pilorum tutela non facilè detergantur, sic temporis spatio in maiorem cumulum aucta oculis manifestiora fiunt. Cæterùm per omnem cutem talis humorum discussio fit: quanquam in aliqua parte magis, in alia verò minus pro naturæ partiũ varietate. Ast hic humorum ductus, ac resolutio non pituitæ tantùm competit, sed & bili vtrique, & sanguini, & sero communis est. Vt autem pituita assumpti cibi pars est frigidior, tenaciórq; à calore naturali non superata: ita flaua bilis vice versa est pars acrior, ac tenuior quam calor naturalis plus æquo coxit. Ater verò succus pars crâssior limosiorq;, quam calor innatus supramodum calfecit, ac quasi vssit: ex qua, si diutius immoretur, vt Gal. ait, & putrefiat, atra bilis producitur. Sanguis verò ea est alimenti pars, quæ sua natura proximior est ad corporis nutritionem, bene tum à ventriculi, tum iecoris calore moderato præparata confectáque: ex hoc enim corpus totum nutriri videtur.

Bilis quid. *Melancholia.* *Sanguis.*

tur. Serum, qui quintus est humor in corpore existens (si ater succus est aliorum vnus per se) frigida alimenti pars est tenuior ac lubricior, cuius miscella sanguis, & quod in venis continetur, dilutius ac magis fluxile fit: sicut vice versa crassius ac lentius si comitem pituitam habeat. Ex hac autem supramodum aucta non modò sanguis pigrior in venis redditur, sed extra venas, eius duntaxat consortio (mittimus hîc gelu) cogitur: quod facilè notari potest post tusas venas. Porrò tenerrimus est sanguis, qui vitio caret, lactis instar coagulati, naturalem per omnes partes colorem seruans: pituitæ hic funditus expers non est, exiguum tamen recipit, ex qua tenerrimè cogitur, natiuo calore non viciato: neq; etiam sero prorsus vacat, qui benignus est sanguis: non enim sine sero in angustissima vasa ferretur. At quanto tenuior, tenerior atque etiam coloratior apparet, qui multa non abundat pituita: tanto crassior, tenacior, à proprioq; colore magis declinans, vbi hęc exuperauerit. Supernatat autem hæc statim in vasculis vel lancibus alba vel cineritia apparẽs, in vnúmque cogitur, more tenacissimi glutinis, sanguine sub se demisso, sine fibris (vt aiunt) & sero circumquaque septa. Sed

Serum.

Sanguis tantum cogitur ob pituitam.

Sanguis vitio carens qualis.

Sanguis pituitosus quomodo cognoscatur.

non minus hanc ſententiam comprobat, qui in aquam funditur ſanguis ex aperta vena: nam quicquid ſeri, aut ſanguinis ex eo, quod educitur, eſt, id omne per aquam ſpargitur aquæ mixtũ: verùm pituita vice craſſorum filamentorum alborum ſimul implexorum per aquam innatat: quam manibus facilè colliges, ac veluti in lanæ vel ſtuppæ tenacis hapſum reduces. Hoc ſanè facilè proſpicitur in iis qui ſanguinem pituitoſum habent, vt in laborante lue venerea, præcipuè diuturna. Apparet autem hoc non modò in ſanguine ex brachio ducto, ſed etiam à manuum venis, ſiue pedis vel frontis, vel linguæ: quod vſu comprobabit quiſquis in hæc animaduerterit. Arguit propterea id non modò ſanguinem ob pituitæ præſentiam congelari, ſed pituitam modo dicto per vniuerſum corpus vagari. Quod eſſe alius modus præter hunc poſsit, pituitæ videlicet, per omnes corporis partes affluentis, mẽte non percipio. ſaltem hoc negare iure nemo poteſt, vt manuum venæ pedúmq; pituita multa abundent, cùm ſanguis vitiatus eſt. Eo igitur modo, quo ſanguĩs pituitoſus ad manus pedeſq; delegatur, eodém met, & nullo quidem diuerſo ad caput mittitur. Pituita igitur hæc vbi

modum

modum non excedit, corpus non grauat, sed auxilio est, facileq; dictis antea modis dissipatur: cùm verò plus æquo exuberat, qua parte hæc fertur abundantius, obstructiones facit, tumores, inflammationes, tum articulorum, tum aliarum partium, tam internarũ, quàm externarum, febres. Ad caput similiter delata maiore copia, quàm regere cerebrum commodè valeat, grauari multis modis, id est necessum, vehementius diuturniúsue, vel minore cum molestia, temporéue breuiore pro humoris illuc delati tum copia, tum lentore: hac enim ratione colatorio donatum est cerebrum, secretriceq; potentia, vt inutilem quemuis humorem, præcipuè pituitam, quæ omnium est abundátissima, ab eo sanguine segreget, qui sibi alimenti gratia est deputatus. Ná perinde atque cõduxit in iecinore vim esse segregandæ bilis & foliculum pro eadem cùm recipienda, tum regerenda, ne vagante hac per iecoris spatia, sua acrimonia officium huius quod vniuerso corpori parat distribuitq; alimentum, impediretur: sic cerebrũ iure secretrice facultate fuit dotatum, receptaculo emissariisque donatum, quo repurgaret sanguinem sibi soli pro aliméto transmissum, quod si purgari

Pituita cũ abundat quid præstet.

Quare ethmoide os sit factum.

Cerebrũ tantum purgat sanguinẽ pro sui nutrimẽto.

Quare non licuerit ex cerebro purgari vniuersum corpus pituita.

vniuersum sanguinem pituita intellexisset natura, non in cerebro eius cloacam constituisset, tum quòd locus sit maximè incommodus, cùm in extremo sit corporis positus: tum ob cerebri munia: nam nulla est pars corporis hac dignior, propter numerosas præcipuásque facultates, quibus à natura fuit insignita: fouet enim hæc, per vniuersúmque corpus distribuit voluntarium motum, sensationem, adde visum, auditum, olfactum, & gustum, superest, quæ omnium est princeps, ratiocinatio. Itaq; licebátne hanc partem totius corporis pituitæ receptaculum facere? Quæ pars item selectiore sanguine nutriri debebat, si hæc non? Puriore adhuc ac etiam selectiore vescitur cor, non tamē huic natura dedit particulare aliquod receptaculum, in quod reconderet, si quid excrementosum haberet præter arterias, id autem natura prouida omisit nō incuria vel obliuione, sed quod hoc superuacaneum fore intelligeret: nam alia ratione huic prouidere fas fuit. Sic enim natura aduersus cor & pulmones fecit, perinde atque prudens œconomus, qui vbi habet operarios, quos dignis laboribus addictos iugiter esse oportet: hos nutrit selectis epulis, non habentes ansam linquēdæ ope-

ræ, vt sibi cibos parent: sed hos prestò suis horis offendũt. Sic pulmoni, qui ferè semper est in motu, ex molli & frigida materia constitutus, sanguinem paulo calidiorem trásmittit: cordi verò, cui nulla quies tributa est, vnde excerneret noxia, sanguis tenuissimus per angustum meatum trãsfusus delegatur, in quo excrementosum nihil est, vel perexiguum, atque etiam tenue, quod per arterias refusum facilè eua nescit. Nec oportuit in iecore pituitam à sanguine seiungi atq; bilem flauam: nam hæc semper nocua quantumuis exigua. Iccircò ne simul cum sanguine ferretur, in foliculo recepta in ventriculum vel in intestina refunditur. Pituita cùm nocua non sit, nisi sua visciditate, ac multitudine à natura obtinuit posse per vniuersũ corpus, vnà cum sanguine vagari: quæ cùm in cerebro recepta est, nec ei vltrà progredi liceat propter vasorum finem, nec redire sibi concessum sit, nec cerebrum nutrire valeat, eo propterea loco hãc seiungi operæpretium fuit. Ast si multa crassiórue fuerit, obstructiones, quas antea diximus, ad colatorium fieri est necessum: quibus iam constitutis, si animo negligentiore patiens fuerit, facilè hic sua culpa (quam præstare quandoq; neque peritissimi me-

Pulmo calidiore sanguine nutritur.

Cor tenuiore sanguine alitur.

Cur in iecore non segregetur pituita à sanguine.

Bilis cur foliculũ in iecore habeat.

dici possunt) in grauiores corruet morbos. Propterea vt formidolosiora hęc deuitentur mala, quæ ab exiguis orta initiis, eadem crebrò homines in necem agunt, maiore cura niti decet, vt ne quid errati fiat, nec neglecti à morbi initio, dum is tenellus est, vires verò corporis ex aduerso vegetiores. Quo igitur id cōmodè per artificem fieri possit, primùm de patientis habitu, de victus regimine, déque aëris temperie sollicitum esse oportet. Ex iis enim tanquam morborum caussis indicationes rerum agendarum suggerūtur: eò quòd morborū contumaciæ caussæ vt plurimùm eædē sunt, vnde ab initio affectio est orta. Quædam autem hominum temperies facilè in vna tēporis constitutione patitur, in qua plerique alij integerrima fruūtur corporis sanitate. Sic qui graciles, raraq; textura, tenuiumq; virium, ætate virili & hac poti⁹ senili sunt, facilè in hoc genus morbi incidūnt: nam facilius gelu dēsabitur exigua aquæ portio, vel modico calore exigua glacies dissoluetur, quā moles maior: quòd ad centrum vsq; patientis paruo tempore leuiq; actione peruadat agentis vis, non æquè in id quod maius. Rara etiam corpora facilè ab externis iniurias imbūt, quòd per latiores peruiosq; meatus

Quæ obseruāda ad huius affectus curam.

Quæ corpora facilè in hanc affectionē incidāt.

Gracilia corpora.

Rara corpora.

meatus facilius introducatur, frigoris vel caloris vis, quàm per densiores occlusioresq;. Qui etiam tenuiũ sunt virium, non facilè externo aëri noxio repugnant, sed occumbent. Virilis ætas etsi fortior sit ad motus, cæteráque voluntaria munia obeunda, vt pondera tollere, confligere, & similia: non tamen in iis æquè viget caloris innati potentia, atque dum iuuentutem ageret. Senes huic affectui sunt propensi maximè. Vndénam senium, nisi ob caloris innati ad extinctionem properantis fluxum? Hinc tarda & imminuta ciborum concoctio, hinc pituita multa, hinc tusses, raucedines, grauedines, & alia, quæ annosa secum ducit ætas. Porrò & victus ratio multis modis hunc introducere affectum potest: quòd sub hac contineri debeant alimẽta, alui segnities, otium, somnus, animi mœror. Alimentorum autem multa sunt, quæ breui momento in pituitam vertuntur, vt ea, ex quibus non ægrè gluten fit: nempe cerealia omnia, & quæ ex iis parantur, vt panis malè coctus, placẽtæ, alica, puls, chondrum, fressa faba, fressa pisa, & cætera huius consortij: similiter & carnes ferè omnes, sed magis quę sunt glutinosiores, vt suillę, veruecinę & præcipuè horum viscera, extremáque,

Tenuiũ virium.
Virilis ætas.
Senes.
Quæ sub victus ratione contineãtur.
Alimenta.
Quæ facilè in pituitam vertantur.

& aliorum ciborũ multitudo, quam commodè conficere venter non poteſt, pituitæ congeriem cumulat, præter hæc & vina craſſa. Alui ſegnities idem præſtabit, ſi perſeueret talis eſſe: quòd quanto diutius pituita inteſtinis hæret, tantò copioſius de ea ſugunt venæ meſaraïcæ. Otium etiam inter huius affectus parentes numerari poteſt: nutrit & hoc pituitam ipſam. nihil minus præſtat prænimius ſomnus. Animi mœror non leuis eſt cauſa: facilè præ mœſtitia languidæ ventriculi vires fiunt, quo languore & hic morbus, & alij plærique excitantur. Sed nondum videmur attigiſſe cauſam præcipuam: dico autem præcipuam, quoniam ea aduentante, plærique vno tempore afficiuntur, qua abſente perquàm pauci. Hæc porrò aëris eſt intemperies, ſub qua reducuntur & regionis locus, & anni tempora: quæ omnia à medico obſeruari non debent penes aſtrorum aſpectus, vel motus, ſed penes ambientis qualitatem. Agedum, quis oriente canicula, ſi premant frigora, relicta pexa pertenuem induit veſtem? vel pellibus quis amicitur illa accedente, ſi calor vigeat? Frigidus itaque aër grauedines & deſtillationes ſecum ducere conſueuit, háſque reddit grauiores ac contumacio

Alui ſegnities.

Otium.

Somnus prænimius.

Animi mœror.

Aer.

Aer frigidus.

maciores, quantò ille fuerit intensior sicciórque, qualis in Gallia apparet hyberno tempore flante Borea, qui non crebrò cum imbre venit serenitatem adferens potius. Aestatem hic reddit salubrem, si frequens spiret calores, qui alioquin tellurem vrerent, mitigando. Nec insalubrem reddit hyemem, nisi nimio frigore, quod cauere non adeo difficile est domicilio, vestitu, igne, alimento, exercitio, & similibus: non tamen temerè in hæc irruere fas est. Austrinis flatibus non æquè promptos habemus obices. rarò humano generi, vel etiam brutis ipsis vtilis est æstuosa inspiratio: ex aduerso rarò frigida inutilis. Sed etsi frigus grauedines excitet, & per eadem tempora affluere pituitam videamus, non ob id censendum est plus pituitæ gigni tempore hyberno, quàm æstiuo in iis, qui frigoris iniurias cauent. Sed quam æstas clanculum per omnem cutem deterit, densata frigore cuteq; stipata intus cogitur, quæ inde per latiora vasa apertè demittitur, vt per aluum, vrinarios ductus, os, nares, ac fauces: hinc fit, vt putemus frigora plura gignere pituitosa excrementa quàm æstatem: non enim idem est de bile: hanc quidem æstas efficit cumulatiorem. Sed hæc

Boreas æstate salubris.

Nõmultũ insalubris hyeme.

Auster.

Frigora pituitã non generans.

Bilis æstate cumulatior.

alio loco diſputanda veniunt. Morbi igitur natura ex iis,quę antea di ta ſunt;perſpecta,affecta parte cognita,efficiēte materia nota, fodina tetecta, vnde hæc ſcatet,affluitq́;,viis intellectis,per quas auxiliares tanquam milites ad morbi robur patientiſq; perniciem tranſmitti ſolent, aliiſq; cauſis pro maiori parte tam internis,quàm externis, ex quibus morbus hic excitari poteſt, vel iam factus foueri, vel adoleſcere, vel ſolutus recidere, exaratis: tempeſtiuum erit ad ea nos conuertere, quæ ad affectus curationem conducere videbuntur: quare ducto exordio ab ea indicatione, quæ à morbi natura conflatur, quæ omnium eſt prima plebeiſq; cognita, & nullius artificij, dicamus,cùm natura morbi ſit obſtructio nobis hanc indicare reclusionem fore ſibi remedio. Sed hoc ſcire exiguum eſt, verùm quomodo quibuſq; præſidiis id efficias, intelligere periti prudētiſq; artificis eſt. Cùm ergo oſtenſum ſit obſtructionē hanc duplici ratione factam eſſe,altera ob humorem infuſum in mēbranæ ſubſtantia,quæ ad ethmoidem eſt, vnde meatus illi anguſtiores redduntur: altera affluentis pituitę,tùm copia,tùm lentore,perpendendum eſt num à diſſolutione illius,qui membranam

Curationis prima indicatio à natura morbi.

branam vtcunque tumentem reddit, vel ad alterius euacuationem inceptandum sit. Ab affluentis sanè nondúmque firmati humoris euacuatione exordiendum nobis est: nam qui fixus est, is postrema cura dissoluendus relinquitur; quem si ab initio absumere nitaris, affectum geminabis, maiorem humorum portionem ad eandem partem trahens, quàm possis discutere: ad humoris propterea fluentis euacuationem accedamus. Is autem, qui iam ad ethmoidem peruenit, ea tantùm parte euacuabitur, vel quidquam ex eo, quod tenue est, etiam per oculorum regionem: qui verò per cerebri venas dispersus adhuc est, duplici via expurgari potest, partim euocatus ad cutem, partim ad nares: ad cutẽ, dissoluentibus: herrinis ad nares. Verũ sicuti suspecta erat à principio dissolutio humoris mẽbranam obsidentis ob metũ maioris attractionis, cùm in toto cerebro superflui humores vagarẽtur, qui facilè, ac repente ad excalefactam partem prorupissent, nõ minore periculo, quod in vniuerso cerebro cõtentũ est, ab ipso principio discutiẽtibus, vel herrinis euacuare tentabimus: quoniam hæc alios humores accersent, qui in venis proximis tanquam auxiliares hostes sunt presto. Longius erit

Curationis principium.

igitur incipienda euacuatio, nimirùm ab ipso fonte, vnde humor hic originem ducit: at hoc non partis medicæ morbum curantis est opus, sed eius, quæ præcauet. Huic igitur prima impendenda est opera: purgandum propterea corpus est primò per inferna, nam vomitus caput replet. Finge igitur hyberno tempore patientem ætatis mediæ mediarum virium, ad nullam intemperiem euidentem ex natura inclinantem, grauedine, vel destillatione affectum: nam vtrique horum, grauedini scilicet & destillationi communis erit cura, localibus aliquibus exceptis, vt gargarismatis in destillatione: vel linimẽtis intra nares, in grauedine, vbi sit acris humor. Purgãdus, inquam, est hic primò: nec obstabit quod aliquãdo à Gal. dictum est, quòd viscidi humores in visceribus contenti prius præparandi veniunt, quàm purgentur: nam humores in visceribus existentes (excipe eos, qui aliquandò sunt fixi tumorem facientes, vt phlegmonem, vel aliud tumoris genus, quos mouere non oportet ante coctionem) facilè quocunque tempore purgari possunt, præcipuè pituita ipsa: nam ea statim accepto cibo vel potu se illis commiscet, quod facile patet in iis, qui familiarem habent

Inchoanda cura à purgatione per aluum.

Proponit agrotum curandũ

vomit

vomitum: ob hanc causam iure purgari poterit nullo apparatu præmisso. Purgatio autem talis esto. Rec. foliorum senæ ʒ iij. sem. anisi ʒ. j. fiat decoctio ad ℥ iiij. cui immisce oximell. simplicis ℥ iij. & propinetur. Quod si valentius educere postules, adde ℥ j. syrupi rosl. laxatiui, vel adhuc ℥ j. oximellitis simp. sic vt sint in totum oximell. vnciæ quatuor cum decocto senæ dicto. quòd si loco oximellitis, vt in mulieribus, vel aliis, quibus acetosa non admodum placent, vel ex natura non conferunt, vt gracilibus vel sicca tussi affectis, loco illius vsurpare poteris syrupum rosar. laxatiuum ad oximellitis dictam quantitatem. Diebus aliis capiat manè & vesperi iusculum pulli gallinacei, cum quo bullierint folia carduum, & radices petrosil. & fœnic. seminâque melonum cum sale pro consuetudine. Bibat ad ℥ vj. vel viij. mane horis tribus vel quatuor ante prandium, tantundem vesperi duabus ad minimum horis ante cœnam. Paretur insuper aqua, in qua coctum sit aliquid liquiritiæ, adiectis post bullitionem pro libra singula aquæ cinamomi ʒ ij. ex hac bibat dum ibit dormitum, exiguum poculum adiecta ℥ ß. oximel. s. vel si hoc auerfetur, loco oximel. ponatur syr.

Purgatio *Aqua pro potu.*

de ſucco limonum: vel ſi acetoſa recuſet, impone iulep. roſ. vel viol. vel ſerapium ex iniubis, vel ſolo ſaccharo dulcoretur, ſi noctu, vel inter cibos ſitiat, potet ex eadem: nec multam ferat ſitim. Interea caput paulò calidius conſueto ſeruetur: ſed non coactum, vel ſtrictum, immò latum, & per vices amoto pileo vapores excutiantur. Noctu dum ibit dormitum, linteum calfactum capiti imponat, ac bis térve reponat ſine frictione, vel adeò exigua, ne attractionem vllam mouere poſſit. Idem matutino faciat tempore ante ſumptionem iuris præſcripti. Interea nimium vitet ſomnum, vigiliáſque nimias. Si verò morbus idem maneat, vel auctior fiat, medicamentum purgans iterum propinabis, ad diem quartum poſt primum pharmacum. Sequenti luce, vel ſecunda caput lauet lixiuio bene parato, & ſapone leuius obducatur, vel loco huius agarico prius in tantillo lixiuij infuſo. Sitque lotio breuis, ficcatióque. Aliis diebus pectine blandè, mollitérve caput cõtrectet craſsiore panno ex canabe nouoq; ac calido: interdum inter pexendum tegat, leuitérque extergat. mox tecto capite, & poto iure muniis conſuetis ſe præbeat, vel alicui generi exercitationis, quæ

Sitis non ferenda. *Caput quomodo tegendum.* *Capitis lotio.*

proximè accedat ad consuetam operam, lusui pilæ, armorum æquitationibus, choreis, luctationibus, saltationibus, leuibus cursibus, vel succussationibus: post quæ, si sudor ingruat, subuculam siccam induat, & cutem linteo tergat, siccétque: quod exercitij genus non modo post secundam pugationem, sed & statim post præteritam diem primæ inire poterit. Vbi verò aluus sponte non liberaliter egerat, diebus purgationem sequentibus alterno quoque die voret pillulam vnam cochiam, vel aggregatiuam, dum somno se componet, vel post primum somnum. Si tussis adsit, leniat totam thoracis anterioris partem recenti butiro, & amigdalino dulci, portione vtriusque pari calidè, linteóque duplo ac calido tegatur, aliisq; pannis ea parte muniatur, vt prorsus frigoris iniurias caueat: & quia interdum nimio munimento tegitur, calesit thórax etiam nimium, ex quo vel frequentior inspiratio, vel tussis excitatur, causam ignorantes tum patientes, tum qui iuniores in arte medica exercenda, sunt. Hanc igitur ob rem halitum ei parti repente præbere par est, thorace retecto, mox iterum leuius obtecto. Tussim leniet seu pinguior seu aridior fuerit frequens vsus

Exercitia.

Thorax quomodo tegendus.

Admonitio.

Tussim leniētia.

vſus ſacchari candidi, & harum tabellu-
larum Rec. ſacchari can. ℥ ij. penidiorum
℥ j. pollinis liquiritiæ ʒ j. pollinis iridis.
ſcrup. j. diſſoluto ſaccharo & penidiis ex
aqua roſ. parentur ex arte tabell. quando-
que vſurpet diatrag. calidum. Sed hæc mi-
nus frequentia ſunto: gaudet enim natura
ſimplicibus, & iis præcipuè, quæ minus
guſtum agitant. conferet & iulep. viola-
ceum, roſaceum, ſyrupus ex violis, endi-
uia, vel iuiubis ellinctus, ſuccus liquiritię,
liquiritia etiam ipſa manſa: leniunt au-
tem hæc aſperam arteriam ſi non ingur-
gitentur, ſed ſenſim deſcendant. Verùm
non minore animi attentione cauendum
eſt, ne etiam caput ipſum calidius ſerue-
tur, quàm ſit æquum: attrahit enim cali-
dum pluſquam diſſoluere poſsit. hinc fit
etiam vt morbus grauius inſurgat, vel
pertinax hæreat, cauſa incognita. Interea

Herrina quando & quomodo.

herrina leniter vſurpari poſſunt, eóq; par-
cius mitiusq; quo crudior morbus eſſe vi-
debitur. Nam coctio in hoc affectu atten-
ditur penes materiam à capite deſcenden-
tem.

Coctio morbi penes quid ſpectetur.

Ad morbi autem principia quę exer-
nuntur pellucida aqua eſt, vel tranſparẽs,
tenuis claraq; pituita, quæ potius ſuo pon-
dere ac tenuitate perfluunt, quàm expul-
tricis facultatis munere deficiantur: nam
quicquid

quicquid naturæ munere deponitur (audi de humoribus) coctum est, quod autem crudum est & illaboratum, præter expultricis facultatis consensum illabitur, indicans eas partes, vnde coctio expectanda est, adeo grauatas esse, vt ad se influxum humorem regere nec repellere, nec retinere vniuersum posint, sed fluere illius arbitrio sinant. Sed sequamur ad ea, quæ huc pertinent, & de coctione humorum alio in loco fusius dicere seruemus. Verùm etsi in grauedine quod primis diebus stillat, crudum sit, non ob id statim nobis malum aliquod portendit, sed neque etiam bonum, quòd anceps sit exitus cuiuscunque morbi partem principem inuadentis, dum adhuc crudus est, propterea hoc principio nec frictiones multæ ad partem affectam, nec herrina frequentia, neque aspera, sed leuia, quò aliqua parte deposita illius sarcinæ, qua premitur, facilius reliquum vincere, coquere, expellereque posit. Eo enim vsque (& iure quidem) protendi cuiuscunque morbi principium prisci sapientes voluerunt, quousque natura sua pugna, vel minimum quid supra morbi causam habere incœperit. Ostenditur autem id nobis coctionis humoris initio, etiam symptomatum inclinatione:

Morbi principiũ quousque se ratur.

Coctionis principij signa.

natione: verùm, hæc inclinatio prorsus suspecta est, nisi præuerterint coctiones. Hæ igitur tanquam emissarij bonæ, auitæq; spei expectandæ ab artifice veniunt, videndæque quò præteritum esse morbi principium, & naturam ad victoriam properare iure profari possit. At hanc coctionem nondum appulisse crede, interea dùm quod stillat, tenue est, vel etiam vtcunque crassum, verùm pellucidum, ac transparens, vel luteo colore perfusum cum perspicuitate: adde si salso, acido, vel amaro sit sociatum sapore, quæ etiam ægrè excernuntur, nisi quæ spontè decidunt. Quæ verò cocta è grauato cerebro excreantur, vel deponuntur, tenuia non sunt, non perspicua, non salsa, vel acida, vel amara: immò dulcia, opaca, compacta, alba subpurpureo, vel subuiridi, vel subluteo quasi colore delibuta. Cùm igitur talia apparuerint, fœlicem tunc nobis exitum pollicentur: at vbi nondum ad integram coctionem peruenerunt, sed incœpta tantùm est adhuc suspectus est futurus morbi exitus: nam variis in latebris plerunque hic humor occulitur, qui inde consurgens denuò pugnam restaurat. Sed neque etiam quod coctum multis apparet, & id verè coctum est:

Crudus humor.

Coctus humor.

Quandoque cocta apparent perniciosa sunt.

est: quandoque enim in hoc affectu contingere vidi (præcipuè vbi ex thorace aliquid abigitur) atque in vulneribus ipsis, vel sinibus anfractuosis, vel altè insidentibus, putidísque, ex quibus emanat quædam materia alba, non multùm à laudabili pure absimilis, ex qua fallacem conflat spem, qui probè non fuerit in iis distinguendis exercitatus. Quare vbi hac in re animi anceps fueris, ad mores morbi te conuerte: qui si leniores facti sint, in meliúsque procedant, iudica esse humoris coctionem: si verò æque grauis est morbus, vel fortè molestior, quàm dum manifestam cruditatem præ se ferret: iudica hominem tendere ad perniciem, & eam non esse coctionem, sed humorum vstionem, ac partium solidarum liquationem. Noscitur etiam colore, consistentia & copia: color enim, & si albus sit, opacúsque, vtcunque tamen splendens est, & consistentia nimis compacta, adeò vt ferè semper rotunda expuatur, copiáque supramodum abundans, adeò vt facilè de iis iudicare possis, vel mortem proximam vel empiema futurum. Febre etiam ij nondum vacant cum pulsuum inæqualitate non leui. Ast institutos limites egredior. Dum igitur eorum

Herrina.

corum, quæ è capite fluunt, celebrari concoctio cœpta est, tutius nasipurgiis, & aliis præsidiis localibus vti poteris, vt in nares hausta aqua cum succi bletæ pari mensura addito momento mellis rosacei, vel aquæ, in qua aliquid ciclaminis radicis, vel piretri fuerit maceratum, puta ʒ j. in ℥ x. aquæ: vel puluis insufflatus, vel per nares haustus ex piretro, vel ciclamine, commixto agarico: sed parcisimè pedetentímque cum iis agendum est, ita vt prima vice non plus trahat, quàm grana hordei tria quatuórve ponderant, & sic plus minúsve addentes, vel minuentes vt vsus indicabit: nam plerique sunt, qui quacunque re leuisima sternutamentis multis agitabuntur, alij ex solo rosæ odoratu: sic satius tutiúsque erit lento gradu in hæc incedere, quàm temerè præcipitare. Facilius augere medicamenti vim poteris si minor iusto sit, quàm demere si auctior. Tempus autem ad horum vsum aptum erit paulò ante prandium, vel paulò ante cœnam, semel in die vel alterno quoque die. Frictiones vniuersæ cutis proderunt non leuiter: nã vice exercitij humores cutaneos absumunt: neque lenes multum neq; plus iusto esse asperas par est: nam lenes nihil vel paululũ remouent:

Frictiones.

t:asperę verò statim cutem lancinant,
diuturnæ esse possunt. Mediocres igi-
diuturnóque tempore administratas
ferre, & vsus & ratio comprobant: in-
andæ à ceruice sunt, mox ordine de-
ndendum est ad talos vsque: vna, aut al-
a hora ante pastū. Frictionibus namq;
nea vtilitate pręferuntur. Fiunt autem *Balnea.*
qua pura fontis, vel fluuij, vel putei,
la miscella adiecta: vel, si lubet, immis-
nomento origani, hysopi & sampsuc-
euocant enim valentius balnea humo-
in alto latentes ad extremam vsq; cu-
n: & coctioni, dissolutioníque eorum
dentissimo sunt auxilio. Caloris mo-
esto quantum nulla molestia ferre
sit patiens: solium capax, quo immer-
iberè in id totum corpus posit ad iu-
um vsque: insistat vnius horæ spatio;
s minúsve pro patientis viribus; vel
itrio. Ast non hæc omnia simul confu-
emeréque miscenda veniunt. Sed quo
balneum fuerit ingressus, non perfri-
dus est nisi in balneo manu, vel sauand
cutem tergendam: vel dum exit, ad a-
am, tum sudores resiccandos. Commo-
simum erit tempus pro iis excipiendis
horam primam post potum iusculum *Animi*
lli superius dictum. Interea curas animi *cura.*

mi abigat patiens pro virili sua: nam hæ ventris iecorísque munia euidentissimè proterunt. Cæterùm non exigui est momenti ad morbos ritè curandos ea indicatio, quæ ex alimentorum vsu probè elicitur. Studiosè igitur peries hæc attendere oportet ne qualitate sua noxia sint, vt ea quæ supra notauimus, ex quibus pituita (huius affectus materia) facilè gignitur, neque quantitate excedéte, ventriculi vires superet: neque has defectu languescere sinant. Quod si horum sumendorum modum etiam nihili feceris, morbo nonnihil secundabis, puta si frequentius, vel rarius capias, illud inceptam prægressi cibi coctionem peruertet: hoc verò corpus macerabit, squalidum reddet, & contumaces humores morbum nutrientes faciet peiores. Quid etiam, si dum exercere consueueras corpus, nutrimẽtum capias? vel secus vbi dum epulari licebat, exercitio alteres? vel dum morbo non premeris aridum corpus linquas: & dum ægrius habeas, cibo refarcias? vniuersum sanè coctionis ordinem peruertes. Nauanda igitur erit opera, vt in hac parte (in qua facilè labuntur) non peccent ægri. Sunto igitur alimenta qualitate ea, quæ sensibus patet, quam actualem nominant, tum altera

Alimenta.

tera insita atque oculis recondita, quam potentialem appellant, ad humidum calidúmque inclinantia: aduersa sanè est ea victus ratio, in hoc potissimè morbo post febres ipsas, quæ corpora siccat: rationes dicere cunctabimur post absolutum sermonem de curatione. Elixæ igitur epulæ assis præferendæ, quanquam & assæ non prorsus interdicēdæ: verùm cum iis edendus panis infusus in iure elixatarum, carnium, vel potandum prima mēsa ius erit, vel simul edendæ epulæ ex oleribus carduis scilicet, borragine, betis, & cæteris, quæ vsui & consuetudini humanæ sunt accommodata, adiectis origano vel hysopo, vel thimo, vel sampsucco, vel similibus aliis: nam hæc coctioni atque dissolutioni crassorum pituitosorúmque humorum conducere sunt nota. Liquamina etiam seu embammata cum carnibus nō sunt deneganda, vt ex garo vel oxygaro, vel aliis, quæ aceti muriæ've mixtura, vel aranceorum succo ac cortice, vel melliti iuris, & similibus conficiuntur: adde piperata, & quæ huius sunt generis. Conducēt & offellæ ex sallitis carnibus, immò quicquid muria, melle, vel aceto, piperéve conditur, moderatè sumptum iuuat. Ast hæc insulsus inuidúsque censor non præteri-

Victus ratio siccans mala.

Salita & alia incidentia vtilia.

bit nisi noxiæ verterit, nec iunior medicus, quin vitio reputet. Sed qui rationi obtemperant patientes, & qui primoribus animi conceptibus statim non assentantur medici, non noxiæ neque vitio dabunt: sed iure inter præsidia collocabunt, intelligentes non iis esse corpora refarcienda, neque tanquam nutrimenta ingerenda: sed ad appetitum (qui in hac ægritudine facilè collabitur) excitandum, ádq; crassas ac viscidas pituitas detergendas, resecandásque. Nam hæc ciborum genera non parum commendata sunt à Gal. in de attenuante victus ratione, quæ hoc in affectu non est parui facienda. Cauenda tàmen hæc veniunt si febris adsit, vel inflāmatio, vel acris, acida, vel salsa stillatio. Potus sit aqua saccharo, anisis, cinamomo confractis diu agitata, vt libræ singulæ aquæ binæ sacchari respondeant vnciæ, & cinamomi anisórumque cuiusque vnica vel duplex drachma. Duplici autem vase agitetur, & ex vno in alterum refundatur, donec saccharum crassè confractum, dissolutum prorsus euadat. aqua autem sit ex optimo fonte, vel puteo non minus bono. Quòd si aqua haberi non potest exquisita, melior quæ in promptu erit, primò paululùm bulliat, mox more dicto accommodetur:

Potus.

moderetur: ex qua potet in mēsa, vel etiam aliis horis, si sitis inuitet, vel ex alia supra scripta. Si aquæ potum auersetur patiens, vel exiguarum sit virium, vel grauis alioquin non sit morbus, vinum album probè dilutum erit ex vsu, vel rubrum tenue & consistentia, & colore, & viribus. Ab iis si prius scriptum sorbendum gallinacei pulli iusculum æger fastidiet, mutari ex patientis arbitrio poterit, vt eius loco sumat ius carnis vitulinæ, vel veruecinæ, cum quibus si quicquam suillæ vel bouillæ sale conditæ fuerit elixum, ad rem conferet: modò salitum ius plus iusto non sit. Iuuabit & ius caulium viridium, vel rubrorum cum carnibus dictis elixatorum vel butyro recenti, vel oleo olearum, vel amygdalarum dulcium recenter expressarum. Purgationis etiam præscriptæ vice, rheum mansum vtile est ad drachmā vnam, vel scrupulos duos cum pinguibus vuis passis corinthiis vel damascenis. Abūdantius educit māsum quàm duplum deuoratum potu, vel bolis: meliúsque mansum pituitam ducit: iuuabit & decoctum drachmarum trium, vel quatuor foliorū senæ, cum prunis damascenis, vel cum iure pulli. Possunt & dari ad octonas, vel denas drachmas: verùm satius est parcius ac

Iuris sumendi variatio

Purgationis varietas.

Rhabarbarū mā. sum vualentius purgat.

frequentius ducere, quàm plenius & longioribus interuallis: quòd non humorem, (vt antea dictum est) qui facit morbum, purgante medicamento ducere intẽdimus, sed alium, qui nisi educeretur, ad morbum faciendum, vel sustinẽdum properaret: hunc verò leui purgamento deturbamus. Datur & agaricus simplex ab vna drachma ad binas syrupo rosaceo, vel oxymellite simplici exceptus, cinamomi momento addito, & in bolis nebula obductis iulepóq; aliquo ex præscriptis respersis deuoratur, cui superpotandum, vel iusculum carniũ simplex, vel præscriptum, vel aqua pectoralis cum iulepo, vel saccharo. Etiam in potu agaricus dari potest, si patienti gratus sit. Verùm perpaucos videas, qui eius gustum prorsum non stomachentur, si potu deuoretur: hanc ob rem in bolis magis commendo, vbi vomitum ciere non studeo: des, & si lubeat, ex diaphęnicone à semũcia ad drachmas sex: vel pillulas cocchias vel aggregatiuas dictas à drachma vna ad sesquidrachmam. Possunt autem & medicamentorum formæ mutari pro patientis animi inclinatione, quum aliqui sint qui potiones, aliqui bolos, aliqui pillulas auersentur, quantitate tamen ad amussim obseruata pro cuiuscunque

Agaricus non dandus in potu, nisi vomitum elicere studeamus.

cunque

unque virium consuetudinis,ambientis-
que ratione.Si verò aliqua supradictarum
inflammationum vrgeat, vt ea quam su-
pradiximus fuisse appellatam antiades,
siue paristhmia, siue vuam, siue quæ pha-
ryngam totam occupat, huic purgato cor
pore, siue infuso clysteri paululum acri,
vena secetur cephalica brachij respicien-
s partem magis affectam,deducendo de
sanguine pro virium ratione, venarum
amplitudine,vel tensione,sanguinis vitio,
& morbi magnitudine:nam ingens inflã-
matio copiosiorem phlebotomiam effla-
gitat:longè magis si sanguinis vitium ad-
sit, cum venarum magnitudine earúmq;
tensione. Quid si virtus ac ætas consen-
tient? Duodenæ vnciæ, vbi hæc omnia
concurrerint erit minima eductio:supre-
ma verò octodecim, quanquam ad maio-
rem copiam educi potest vnico haustu ci-
tra vitæ discrimen. Verùm satius forte
sit repetita eductione quàm vnica id ef-
ficere. Esto enematis talis compositio:
Recipe decoctionis maluarum,pariet.vio
larum,foliorum caulium rub lib.I.mellis
rosati vncias tres.hieræ pic.diaphœnici añ
drachmas sex, olei cõmunis vncias duas:
compone & inde ante sectam venam, vel
statim post.quòd si huic præsidio non ce-
dat

Si inflã matio fauces diuexet.

Sanguinis missionem copiosiorem quæ hortetur

Clyster.

dat inflammatio, ad sequentem diem medicamentum infra purgans bibendum dato: exigitur enim celeris operationis & nõ lenioris, neq; calentis qualitatis: nam tarda & leuia humores diutius in ventriculo agitando fluxum ad fauces potissimè, vel etiam alias partes affectas potius parant, quàm extra ducant. Sit igitur ex vnc. iij. syr. ros. lax. cũ drach. iij. elect. ros. mes. addita vnc. j. vel duabus aquæ ex endiuia, quo dilutior fiat potio. vel dissolue elect. ros. mes. drac. 4. cũ ℥. j. semis syrupi ros. lax. & tantundẽ aquę ex cichorio. educet enim alterutrũ horum non iustò liberalius, neque præ nimia mora, nec suo calore fluxum augebit. Gargarismate huius generis fauces colluat, foliorum plantaginis, vitium, rubi & vlmi sing. m. j. bulliant in libris quatuor aquæ fontis, de qua colata capiantur vnc. x. aquæ ros. succi omphacij agresta dicti sing. vnc. iij. & ex hac miscella egelida crebrò gargarizet. Quandoque ex decuplo aquæ fontis & simplo aceti acerrimi, quandoque ex pari portione aquæ, & agrestæ, aliquando frigida, sed non extremè, aliquando verò tepida. In ore lambendo contineat, paulatim deglutiendo, medicamẽtum ex moris factum: verùm præstaret esse paratum ex saccharo,

Qualis esse debet purgatio in inflãm. gutturis.

Gargarisma.

Diamoron parãdum saccharo nõ melle.

,non vt fit ex melle. Conducet & quod
anucum appellatur,& hoc saccharo po-
ıs quàm melle parandum venit.Pręter-
. syrupus de pomis, vel syrupus de agre-
ı:partim hæc refrigerando pugnant ad-
rsus partis calorem,& fluentis humoris
ıpetum remorantur restrictione: par-
n sua visciditate ac leni calore coctioni
per consequens dissolutioni humoris
ti sunt adiumento. Verùm interea in a-
enas partes reuocare humores desisten-
ım non est: diebus igitur sequentibus à
nguinis misione, vel purgatione, cutis
iuersa frictionibus mediocriter asperis
t solicitãda, modò artus vinciendi satis
ctè: hócque tempore propectere caput
on est timendum:nam ligaturæ ad artus
ctæ eò humoris impetum reuocãt:præ-
rea pectinatio cutis poros aperit,nec tã-
m trahit atque longua frictio linteis fa
a.Sic ad has omnes partes attrectatas re
ırrit humor ea relicta, quam adire erat
æsto: quibus præsidiis nisi subsiderit
orbus, celeri gradu occurrendum erit
ngninis misione ex linguæ suppositis
enis,nisi (quod plærunque accidit in an-
adibus,tunsillarum scilicet inflammatio
ibus) videris tumorem iam suppuratũ,
: rupturæ proximum. At hoc tantum

Dianucum saccharo parandum non melle.

Frictio.
Vincula.
Pectendum caput.

Phlebotomia sub lingua.

noſcunt,qui circa hæc ſunt exercitati,quoniam digitis tractari nequeunt, vt inundatio percipiatur, ex qua certa puris contenti nota colligitur, etiam & ab idiotis: verùm in tunſillis potiſsimè viſu diſcernere oportet & ſymptomatum more. Pars igitur veluti faſtigiata prominet, vbi pus contẽtum eſt, & ſpecillo contrectata mollis offenditur: dura verò rubens,incenſáq; dum ſuppurata nondum eſt: & hîc tundere ſub lingua venas licet: quanquàm & ſi ſecueris pure iam facto,non læſeris. Symptomatum mores,vt tenſionis,percuſsionis,ardoris,aurium ſibillationis,impotentia deglutionis, & ſimiliũ nulla eſt remiſſio,ſi proxima ſit puri inflammatio. Si verò pus collectum eſt, hæc omnia paululũ remittuntur, ad quam remiſsionem, vel puris collectionem ſpõtanea ſinus ruptura ſequitur. Quandoque phlebotomo vel tutius candenti ferro arte parato aperitur: ſed nulla eſt neceſsitas, quæ ad id vrgeat:faci llimè enim per ſe diuidũtur, nulla manuali ope adiutæ:nam pure iam collecto euaſum eſt vitæ periculum, niſi alia in parte proxima ſit tumor alius tendens & ipſe ad augmentum, quod non raró contingit, vt tunſillis inflammatis etiam flammeæ ſint partes adiacentes, in quibus

Puris cõtenti in faucibus nota.

Symptomata.

Tunſillæ ſuppuratæ facilè per ſe aperiuntur.

s alia collectio fit ab ea, quæ est tunsil-
um, quarum vel altera duntaxat pus
lliget, & altera dissoluetur, vel vna ci-
suppurat, & diutius coquitur altera:
od facilè comprehendi potest similitu-
ne in inguinibus, vel aliis glandulosis
rtibus, vbi plærunque tres quatuórq; si-
ul continui tumores excitabuntur, qui
n omnes vno tempore suppurant, sed
us cum pure erit, alio in augmentum
ndente; nisi igitur alius tumor sit cru-
s circa fauces, ex eo qui ad vuam, vel
nsillas est, dum pus habet, nullum pen-
t vitæ periculum. Sed redeamus vnde
uertimus. Si, inquam, pus esse pateat, nō
get necessitas secandæ venæ sub lin-
a, nec alia ex parte, nisi ante collectum
s, vel si rupto sinu perseueret inflam-
atio, vel vlcus vitiosum fiat: nihil æquè
m repente phlegmonas vlcerum, vel
æ finibus apertis adiacent, vel etiam
ialescunq; velis mitigat, vel extinguit.
iàm sanguinis misio à parte maximè
flammationi proxima, vel ab ipsamet.
erùm hîc raró deueniédum ad partem
flammatam scarificandam, quòd æ-
rè corrigere possemus, si præterea hu-
oris fluxus impetum faceret, vel si ve-
a aliqua eo diuisa abundantius flue-
ret:

Sanguinis missio à propria parte maximum est frenum phlegmonum.

ret: ſed ſub lingua ſine metu tunditur. Accidit tamen, vt iis omnibus probè peractis adhuc vltrò pergat affectus, ſi corpus fuerit vitiatis humoribus refertum, vt in iis quos lues venerea malè habet, quorum cura peruestiganda erit, in eo tractatu quem de lue venerea ſcripſimus. Cæterùm qui humorum vitio non ſcatent, facilè aperto ſinu in priſtinum ſtatum redduntur ſola ope naturæ, vel ea vtcunque adiuta gargariſmis leuiter detergētibus, reſiccantibúſque, & mediis in primis ipſis qualitatibus: ſcilicet ne calida ſint poteſtate, nec frigida, ſed temperata potius, qualis erit ruborum vitiúmque foliorum decoctio, ex aqua fontis, addito ſub ſextuplo medicamenti ex corticibus nucum confecti ex ſaccharo: vel etiam huius vice diamoron ex ſaccharo optimè conducet: ſi in promptu non ſit ex ſaccharo, vtere ex melle: verùm mel ſua acrimonia, dum in ſinibus recipitur, plus mordicat, quàm detergat, ex quo inflammationes malè habent. Loco horum etiam ſyrupus de agreſta magnopere conducet. Tepida autem hæc adminiſtrari debent, dummodo nimius non ſit æſtus: quòd ſi vlcus potiorem deterſionem poſtulare videatur, parādum erit lauacrum ex aqua roſ. & plantagin. vtriuſq;

Tunſilla aperta quid agēdum.

Lauacrum vlceris.

vtriusq; vnc.ij.virid. æris drach. sem. calanth.scrup.j.aluminis rochæ drach.j.tuiæ præparatæ. drach. ij. omnibus simul modicè feruefactis, paretur penicillus ex gossipio stillo ligneo, vel cuiuscunq; materiæ accommodatus, in hacq; aqua immersus. Vlcus ipsum tantùm abluatur, ter quaterq; in die: non enim ex hoc gargaleandum est, quoniam sanas partes, quæ sensu sunt exquisitiore, & quæ tenui sunt cute, facilè asperitate inutili molestáque obducet: nec semel in die tantùm eluere multo est præsidio, facilè enim medicamentum ea parte decidit:adeo vt hîc post eas, quæ à morbi natura, vel ab vrgente, vel à causa, vel ab eo fine quo non, indicationes conflantur, obliuioni dandæ non sunt, quæ à partis natura, figura, situ, sensuq; eliciuntur: neque præter has postponenda ea venit, quæ ex remediorum consequio adipiscitur, ne artifici simul atque ægro idem cõtingat, quod illi de quo Gal. meminit tertio Methodi, qui dum plus detergere sordidum vlcus nitebatur, tantò id sordidius efficiebat: nam plus æquo exiccans non detergit, sed adiacentes partes liquat, & imbecillius etiam non vlceris vitiũ extinguit, sed irritat magis. Esto igitur hoc tibi infallibile signum nascẽtis

Indicationes.

Admonitio.

progre

Modus noscendi an vlcus sordidius fiat ob medicamenta apposita.

progredientis corruptelæ causam à medicamentis eblanditam, vel fultam, vel excitatam, vel auctam. Obserua quale vlcus inueneris ante detergentis medicamenti appositionem: nam si sequente die rubentiora vlceris ora, vel pallidiora, vel callosiora, vel prominētiora fiant, hæc indicant medicamentū plus irritasse quàm vitium contriuisse: ob id desistendum erit ab huius vsu, & mitius aliud efficere. Simile accidit, si detergens sit mitius, quàm vlceris vitium poscat: tantùm hoc interest, quòd ab vehementius siccante, statim eodem die supradicta signa manifestam auctionem capiunt perseueránteq;: in mitiore verò sensim, paulatímq;: quandoque in iis vsurpatur aqua fortis: qua aurum ab argento diuiditur, vel alia paulò mitior. Verùm vbi partis habitum vitiatum & corpus ipsum cachochymum offenderit, breui momento non citra discrimen ad immensum ducit affectum: è conuerso si opportunè artéq; fuerit posita, repentè vlceris malitiam funditus extinguit. Verùm huius vsus cauendus est in amplis gutturis vlceribus. Sed hæc obiter dicta sint, cùm non perpetuò sed in aliquibus tātùm hæc ob solam grauedinem fiant: præcipuè si ab initio tìtè patienti

Aquæ fortis vsus.

fuerit

fuerit perſpectum. Si verò ſit gurgulio ad quem valentius quàm in proximas alias partes humor ingruat, hic ſtatim & tumidior & vtcunque laxior & calidior fit: huic ex vſu erunt gargariſmata valẽter reſtringẽtia, nec pręter modũ refrigerantia, qualia ſuperius deſcripta, quibus ſint addita balauſtiũ, vel gala. Præterea ſi laxior ſit, at tollenda erit ſpatha reſperſa ex tãtillo huius pulueris. Rec. roſarũ rubrarũ, balauſt. galæ immaturæ an. ʒ j. aluminis rochæ ſcrup. j. piperis grana x. omnia in tenuiſsimũ puluerem reddantur ad antedictum vſum: eleuandus erit matutino præcipuè tẽpore ac etiam aliis horis: ſat erit ſemel aut bis in die. eadem præſidia proderũt ſi ad lori formã inueneris, quod tamen rarò contingit. Vidi tamen vnum, vt ſuperius dixi, cui fœliciſsimè res ceſsit: qui ſi in empiricorũ manus incidiſſet, vix effugiſſet citra ſectionẽ: quòd ſi ad formã acini degeneret, tunc periculoſior res eſt: ſed ſi bene tractetur, amputationẽ, quam Hipp. iubet cauebis, niſi iam emortua fuerit vua. Propterea vbi ſic gurgulionem anguſtari ad ſupernas partes videris, quæ pars craſsior eſt dum naturaliter habet, tunc amplius refrigerantibus, nec reſtringentibus eſt vtendum, ſed diſſoluentibus mediocriter

Gurgulionis inflammatio.

Gurgulionis laxi eleuãdi modus.

Gurgulio niſi extrema neceſsitate præcindendus.

eſt

est pugnandum, vt gargarismate ex sola aqua calida, vel in qua sit coctum aliquid fœnugræci ac fœnic. & cum spatha respersa pipere, cumino, & fœniculo tenuissimis est contrectãdus: nec piper hoc in loco est metuendum. nam plærunque vsurpatur solum fœlicissimo successu vbi gurgulio flammeus est. vnde plebæi, & qui parum exercitati sunt in rationibus medicis, audent dicere hoc argumento fulti, piper frigidæ potentiæ esse, putantes calida tantùm expelli à frigidis, ignorantes præcipuam inflammationum curationem absolui à calidis resoluentibus id, quod parti hæret. Quòd si nec hæc contulerint, immò tenuior fiat adhuc pedicul⁹, palescereq́; incipiat, nec statim etiam est præcindendus: sed alia tentare præsidia, quæ iis atq; cæteris canceratis partibus, vel propemodum emortuis extemporaneam ferre opem consueuerunt, nempe scarificationes: numquam enimuero gangrena mẽbrum suffocabit, si hæ tempore sint administratæ: at vua sic constituta in gangrenam labitur, vel iam lapsa est. Præterea cur id scarificare formidabis, vbi spes adhuc est restitutionis, quòd amputare statueris? nam plerunque & crura & brachia iã amputatione deputata liberauimus

Phlegmonum absoluta curatio fit à calidis.

Priusquã gurgulio scindatur quid agendũ.

Gangrenam omnẽ quid maximè arceat.

uimus scarificatione conuenienti, & in tempore facta. Licebit igitur primùm scarificare duplici, vel vnica scalpellatione ex phlebotomi mucrone facta, omisso mucrone tantùm detecto, reliquo phlebotomi linteo tecto ac peruoluto, vel exiguo mucrone in summitate paxilli insito, ne reliquis partibus, si æger moueatur, iniuriam feras: quod si neque iis profeceris, tunc sectioni locus est: forficibus enim ad pediculum secanda est, mox curandus locus vt simplex vlcus. Nondum occurrit mihi aliquem secare, nonnunquam tamē vidi quales Hippo. dicit, quos ordine præscripto sanitati restitui. Si verò ad nares stillans feratur humor, eásque exulcerauerit, medicamentum erit parandum quod tum inflammationem factam mitiget, & partem vice loricæ muniat tegátque, & vlcus iam factū sine morsu siccet. Hæc omnia præstabit medicamentum confectum ex pari portione vnguenti de lithargyro, & pomatæ, puta vtriusque ℥ ß. cui sint addita plumbi vsti, tutiæ tenuissimè tritæ, calcis pluries lotæ singulorum scrup. j. aluminis vsti scrup. ß. omnibus simul bellè mixtis cum penna lenissima in nares mittatur, mox digitis premantur narium alæ extrinsecus, quò vnguentum

Gurgulio quando & quomodo præcindendus.

Si ad nares humor fertur.

intus maneat, vel in pomâtæ recentioris semuncia, aluminis rochæ tenuißimè triti scrupulum adiice, & vtitor ex penna, prout dictum est. Interea non oblitus in omnibus iis, quæ mox dicta sunt, eorum, quæ ad præcautionem spectant: nam alioquin operam luseris. Reliquum nunc est, vt in medium ducamus rationes eas, quas superius polliciti sumus.

DISPVTATIO AFFIRMANS VICTVM

humidum in hoc affectu vtilem esse, siccantem verò aduersum.

DIVERSORVM generum contradicẽdi argumenta hoc meũ opusculum suppeditaturũ multis non dubito pro censorum varietatis ratione, quæ sanè omnia súsque déque ferre mihi licebit vno excepto, quod inter artis limites est, & discußione quidem dignum. Est autem hoc, quòd victus ratio à me mox instituta, quæ humẽtior est, rationi aduersari videatur, famigerat

geratorúmque quorundam scriptorum insuper sententiam oppugnans. Verùm nostrum erit in præsens ostendere non modò nos rationi non refragari, sed cum ea omni nixu tendere, quòd si interea aliorum sententiæ repugnemus, non id ex instituto nostro esse, sed ex incidenti: nam pauca vel fortè nulla in medica facultate reperientur, quæ olim vtcunque non fuerint à medicinæ parentibus memorata, de quibus si bene exactéq; exaratum est, quid amplius scriptis recensere iuuat? tantum par est ea obiter comprobare, non de eisdem longo sermone inaníque scriptura lectores terere: ex aduerso si aliqua ex parte defecit quisquam, quod retegat alius, cur id sine nota prætereundũ, si humano generi vel minimo vsui esse intelligatur? Non tamen conuitiis lacessendus, neque negligentiæ insimulandus qui non exactè rem peragit: is tamen maiore dignus est laude, qui ad scopum verius attingit arte: quanquam non adeò omnes scriptores continentiæ frænum domarit, vt tantùm de iis, in quibus sunt exercitati, & quę bellè norunt, ea vera esse fateri sint contenti. sed nonnulli & incognita sibi ipsis, aliis tanquam certa proponunt, quo plura, vel omnia se scire simulent. Hinc

Plerique scriptores scurriles.

tam fallax præsidiorum aggregatio absurdis ridiculisque pollicitationibus effecta: hinc vana simul atque perniciosa iuuenum & rudis plebis confidētia: hinc crebri rerum successus homines eludentes. Sed reuertamur ad incœpta. Etsi, inquā, veritati tantùm ipsius rei innitentes nulli contradicere studeamus, cauere tamen non possumus quin hęc nostra scripta nōnullorum sententiam redarguant. Quare nauandum erit vt euidentioribus rationibus sermonis nostri veritatem statuamus, quam, & vsus (spero) comprobabit postea, si cum dexteritate rectâque ratione fuerit accommodatus. Examinemus igitur aduersæ sententiæ argumenta. Cōtraria, dicent, contrariis sunt remedia. Lubens hoc confirmo: nam & hoc eodem argumento & meam sustinebo: Ergo siccan tior hîc victus commendandus. absit. Abundat hîc pituitosus humor: non inficior: cæterùm sequela nulla est: texe igitur argumenta. Contraria contrariis curantur: Humori siccitas contraria: ergo humorale vitium siccitas curabit. Ast coryzam vel catarrhum abundans facit humor, ergo siccans victus, quem nemo excludet à grege siccantium præsidiorum, catarrho erit præsidio. Ne nimiùm in iis te

Argumēta cōtrariam sentētiā sustinentium.

Argumentorū fallacia.

te morer, en conclusionis huius inconstantiam, & per consequens totius argumẽti fallaciam. Quamnam dicimus causam materialem catarrhi? multitudinem nempe, humoris pituitosi, crassi, tenacis, ac frigidi. Expende nunc num siccans victus ex vsu futurus sit, vel iis sit cõtrarius: nam multitudini debetur euacuatio: crassitudini attenuatio: lentori detersio seu secatio: frigiditati calfactio. Sed neque adhuc in hæc acquiescet is, quem victoriæ potius quàm veritatis indagandæ studium incessit: immò hæc omnia posse pręstare siccum victum contendere non desinet, cuius disceptationis media cùm potius scholasticæ contentionis imaginem, quàm rationes sincerè veritatem percunctantis, sapiant, facilè propterea silentio committemus, eorum tamen dubia retegentes, & obices simul refigentes. Multitudini sanè debetur euacuatio, sed non ea quam victus siccans facit: quoniam in hac tantùm humores serosi ac tenues euaporantur, crassi verò tenaciores fiunt, crassiores, ac magis contumaces. Sed num & siccans victus, cùm crassos hos humores non euacuet, saltem attenuabit, abstergétue? neque hæc præstabit vllo modo; nam calor internus natiuus, iuxtà & extraneus

Multitudini non propriè siccans victus opponitur.

Siccans victus crassos humores non attenuat.

humores in corpore depaſcuntur conſumúntque iugiter, quòd humido nutriantur. Eum propterea humorem primùm abſumi par eſt, qui in halitum tranſmutari facilius poteſt, & poſtremo loco ſeruari, qui craſsior, lentiórque eſt. Aſt hic primùm deturbandus abſumendúſque venit, qui & morbum facit, & fouet, & auget pro ratione ſuæ multitudinis ac lentoris, non qui tenuior: cuius etiam beneficio natura quod craſſum eſt, expellit. Haemet ratione nec calor hic vtilis, qui exiccante victu comparatur: nam calor omnis, vbi non habet in quod agat, in humidum, vt Gal. ait, radicale agat neceſſum eſt. Hæc autem ſenſu qui non caret apertè ſine ſyllogiſmo nouit. Duplici igitur ratione ſiccans victus inutilem atque etiam perniciosum hîc ſe prodet, & quòd corpus conuenienti nutrimento non foueat, & quòd craſſas pituitas contumaciores reddat acrioréſque, & corporibus magis moleſtas. Exquirendæ igitur potiores illis rationes ſunt, non ad verboſę diſceptationis victoriam comparandam, ſed ad finem ipſum conſequendum: nam ad hunc collimandæ rationes veniunt, cùm propter hunc illas, non viceuerſa, exquiramus. Porrò quantum in ſe continet veritatis hoc

Duplici ratione ſiccans victus nocuus.

axiom

axioma, quod & rationum nostrarum erit asylum (videlicet contraria contrariis expelli) quantúmque magis sine vlla controuersia ab omnibus vno concentu approbatur, in omnémque rem medicam construendam vel destruendam à cunctis proponitur: tanto, inquam, minus à multis in opere peragundo seruatur, præcipuè in affectibus, qui exitio non vacant: nam ij numerosas, varias, etiam & plærunque contrarias suppeditant indicationes, quas tantùm artis peritus ac diligens (nec quidem citra magnum laborem) potest percunctari, noscere, distinguere, ac operi accommodare: quod si iis addas causarum indagandarum vel potius inueniendarũ difficultatem, & locorum affectorum suspectam notitiam, morborúmque ipsorũ difficilem cognitionem, maximè vbi in alto corporis delitescat affectus, hæc omnia certè & alia insuper non pauca verissimum hoc nostrum axioma fallaciæ insimulabunt, audi, si probè non fuerint præ uisa atque perspecta, vel fuerint vtcunque neglecta. Hinc illorum errata qui vulnera, vel vlcera, vel fracturas, vel viscerum vitia, vel symptomaticas febres, vel alios denique morbos omnes citra delectũ perperam curant, minimi interdum pen-

Quæ axioma verissimũ suspectũ faciant.

Errata multa ob contrarium nõ bene cognitum.

dentes quod maximum, & maximi quod minimum: quæ tamen errata bellè cauere student, qui artis sunt prudentes, infallibilis axiomatis veritatem omni industria sustinentes. Dicamus propterea, quũ contrariis bene accommodatis pugnare aduersus omnes morbos liceat, nobis esse conandum aduersum propositum catarrhum eisdem contrariis. Obstructionẽ igitur, quam frigidus, crassus, lentus, ac multus parit humor, liberabunt præsidia, quæ calfaciunt, attenuant, extergunt, lubricant, vacuãt. Sed hæc scire etiam multi momẽti non est, cùm ex iis tantùm sint, quæ à primis ipsis indicationibus comparantur: nisi simul & intelligas qua industria, qua methodo, quibus & præsidiis hæc efficias, more prudẽtis bellorũ ducis, qui non temerè aciem hostibus opponit, sed locum atque occasionem nanciscitur: non equitibus pedites, immò si locus cæteráq; concedant cataphractos obuios dat, reliquáque omnia sic construere studet, vt omnia omnibus pro belli ratione respondeant. Simillimóque modo medica ars conari contra morbos corporis debet, quò singula tempore, loco, facultate, ac numero, singulis obiiciantur: non quidẽ vt multitudini omni protinus euacua

Pro rerũ diuersitate diuersa indicationes exploranda.

Ducis bellorum & medici industria similis.

atio si ex vsu, vel detersio lentis humoribus opponenda, vel frigidis calefacientia, vel crudis coquentia. Sed aliqua cruda sunt & frigida & glutinosa, quæ tutò omni tempore euacuari possunt, vt pituita, quæ in visceribus luxuriat. At quæ in angustis meatibus est fixa, mouẽda non est, neque medicamento, neque aliter irritanda, sed sinere, vt Hipp. dixit, quoad coctionem fuerit consequuta: quæ obseruatio non modò in exuperante pituita colenda est, sed in quouis alio humore. Aequum erit propterea nos auspicari ab ipsius multitudinis euacuatione, non illius, quæ iam facit morbum, sed quæ ad affectum sustinendum est parata. Id efficimus non siccante victu, sed infra vel sursum purgante medicamẽto. Verùm interpellabit hîc qui victum præfert siccum, quòd nec ipse abhorreat à purgationib⁹: Ast has infestas magis dicimus, cùm siccans victus subinde sequatur, vnde contumaciores humorum reliquię fiunt. Ab hac ad aliud genus contrarij, quod etiam in euacuatione consistit properandum est: & non quidem temerè, sed ad id quod ordo præscribit. Vena igitur caua nunc repurganda venit simul & eius propagines, quod potissimum per renes fiet, per vniuersam cutem post,

Cruda quomodo purgari possunt.

Cui contrarietati primò resistendum.

Secundũ genus cõtrarij.

Aliquid ex gibbo iecoris ad ventrem ferri impossibile nõ est. necnon item per intestina: cum nihil prohibeat quò minus aliquid, quod ad gibbum iecoris fuerit, in concauum iterum feratur per communes vtrique parti tubulos. Aluus igitur lubrica seruãda est, & vrinæ prouocandæ medicamentis ad id destinatis: prædita autem horum plurima sunt calore, & attenuante vi simul ac detergente, quæ quo lubricam faciant pituitam crassam, eorum vis tantùm in iuribus vel apozematis est deuoranda. Sed & hîc obloquendi aliis est ansa, quod & hæc medicamenta instituant. Hoc fateor: veruntamen patientibus eorum consiliis obsequentibus simile accidit atque iis, qui auaro domino inseruiebant: hic autem perexiguo cibo, cantu verò, fabulis ac saltationibus multis seruorum famem extinguere satagebat: sed non alunt hæc corpora: sic nec exiguum apozema ad ℥ iij. puta vel iiij, vt moris est, semel aut bis in die propinatum cum victu siccante sufficiet ad diluendos in toto corpore humores, immò vix ipsum œsophagum eluet. Sed huius disputationis victoriæ plus æquo cupidus in contrarium hic concidet vitium. Replendi sunt igitur, inquiet, pro libidine, & etiam vltra, potu, patientes. Non enim hoc dico; cùm omne nimium

naturæ

uræ inimicum eſſe quiſque intelligat: tanquã error à nimia multitudine, tum tus, cum ciborum liquidiorum non æ- è obſit, atque à parcitate: nam huic oc- rrere nullo modo natura poteſt, immò m ſiccitate ſuccumbit, vix ſaneſcit: re- etionem verò, humidam præcipuè, va- is modis deponere, abſumeréve natura oteſt vomitu, alui, vrinarum vel ſudorũ rofluuio, tranſpiratione cutanea, ſangui- is fluxu è naribus, vtero, vel hæmorrhoi- ibus. Sed ciborum defectui, famiVè quo- nodo ſuccurret? atrophia, ſiccitatéque. Magis igitur attentum eſſe medicum de- et circa ea, quæ maius periculum minan ur, quàm ſecus: quamuis non negligenda æterа. idcircò ea quantitate qualitateq; iuſcula, apozemata, potiones & alimenta dari debent, quò non onere grauentur viſ cera, nec defectu ſiccentur, & facultate craſſos humores attenuent: lentos diſſe- cent, diuidant, & fluidos eluibiléſque ſuo conſortio reddant: quibus cum muneri- bus ſimul deterguntur, peruiíque fiunt ductus, per quos ij ferri deturbaríque con ſueuerunt, vt meſaraicæ venę, vreteres tu- buli, cutaneæ venulæ poríque. Accedit ad hæc tertium contrariorum genus, quod & ipſum euacuantium eſt: verùm duo pri

Ciborum abundãtia non æquè nocua atque defectus.

Quare deffectus cibi molestior.

Qualia quantáque debeantur tum alimenta tum potiones.

Tertium contrarium.

ma ac cætera, quæ ſine nota prǽterimus, quæ videlicet deterſione, attenuatione, caleſactione, & cæteris ſimilibus qualitatibus pugnant, prouiſionis tantùm cauſa, & huius gratia fiunt: hoc autem, vt finem ſine medio alio conſequamur. Iure igitur ſanitas ſequitur in iis affectibus (modò nulla corporis pars putredine, vel extrema imbecillitate conciderit) ad cauſæ morbum facientis ablationem: hæc autem eſt pituita ad ventriculos cerebri ad ethmoida os, in cæteríſque cerebri partibus contenta. Cæterùm hæc tertia vacuatio ſicuti proximè ſalutaris eſt, ſi nauiter fuerit prǽſtita: ita retrouerſum ocyus perniciem adfert, ſi vtcunque impropriè fuerit tentata, dico impropriè, ſi extra cōueniens tempus, ſi plus, impetuoſiúſve iuſtò, ſi non per vias conferentes, ſi alienum à peccante humorem educere labores. Quapropter pituitam euacuare nauandũ eſt non prorſus dum cruda, nō plus æquo, nō cum impetu. Huic expurgandæ nares, & fauces ſunt accommodatæ: apta & cutis, vt ſupra declarauimus. Quid ad hæc ſiccans victus? quid temperatè humidus attenuāte vi præditus? reparat hic omnibus numeris corporis vires: reficit ille morbum. Si igitur rationibus fidem adhibere

Euacuatio humoris morbum facientis quomodo nocua eſſe poſſit.

Quibus partibus educendus humor morbum faciens.

e par eſt, ſiccans victus hîc cauendus
it. Idem fortè fortuna proferet de hu-
lo qui contrariam ſuſtinet ſentẽtiam.
ducendus igitur hic lapis lydius, vnde
is litis examẽ fiat, cùm rationes, quas
que ſibi finxit, has defendere omni-
neruis ſtudeat: alius quia nemini, im
nec veritati ipſi euidenti cedere didi-
ed iure, vel iniuria victor vult ſemper
eri. Alius quia iis phantaſmatibus ſi-
uę ſemel ſibi perſuaſit eſſe vera, vlte-
is inquiſitionis fugitãtior. Alius, quia
i induſtria propriarum rationum ve-
ẽ nouit. Conſtituamus ergo hîc Ga-
m iudicem, cætera vſus approbabit.
o quem victum Galenus pituitoſis
oribus commendauit? attenuantem:
mus inquit, corpora omnia, in quibus "
ores frigidi, craſsi ac lenti abundant, "
rum tenuãtium vſu maiorem in mo- "
leuari. Sed hîc tu: quid obſtat quo- "
us ſiccus attenuans ſit? res ipſa. per-
quid attenuare intelligas, & propter
: non obeſum, nõ œdematoſum cor-
extra enim propoſitum noſtrum hæc
. Humores autẽ craſsi ac viſcidi ſunt
attenuare operæpretium eſt, quo exi-
ur è vaſis partibúſve in quibus ſunt,
pti, vt ab inteſtinis ipſis, inſuper à ve-
nis

Vnde diſputantiũ pertinacia.

nis cum amplis, tum exiguis: præterea à cerebri vẽtriculis & aliis partibus illi adhærentibus Attenua nunc dictis in locis humores viſcidos ſiccis attenuantibúſque præſidiis: inter quæ enumerauit Galenus piper, pyrethrũ, ſiſymbriũ, ſinapi, allium cæpam, origanum, ſatureiam, pulegium, & alia multa ſimilia: nam hæc ſicca (puto) nõ dabis, ſed ſorbitionibus elixationibúſque incocta, quo liquori huic detergenti incidentíque pituita mixta deturbari poſſit. Non diuerſa ſanè ratione fluxiles fiunt tenaces humores in corpore quàm artificum gluten: fit autem liquidum hoc non rebus aridis, ſed liquidis & iis magis, quæ tenuante vi ſunt prædita, vt aceto vel lixiuio, quòd hæc ocyſsimè, glutinis lẽtorem dirimãt, per omnéſq; eius partes permeent facilius quàm vinũ vel aqua ipſa ſimplex. Cæterùm aqua (etſi minus tardiúſque gluten liquefaciat, quàm dum lixiuiũ eſt effecta, ob attenuantem vim acquiſitam) gluten liquabit, quod non præſtabunt cineres. Poſſet tamen quiſpiam hęc dialecti co ſyllogiſmo ſubuertere: nã propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Sed pergamus vltra. Num abhorreat vuas Galenus, pruna, & ficus, in attenuante victu? num maluã, blitum, atriplicem, betam, cucur-

Attenuantia.

urbitã, citrulos, melones, melopepo-
. si elixa data fuerint? Ast quęso, conue-
otne hæc in victu siccante? non incom
dant tamen in attenuante: immò & v-
tatem ferunt. Amplius Galenus in li-
de attenuante victu, Non enim inc- "
ada tantùm sunt aut calefacienda, quæ "
lè sputis sunt expectoranda, sed mode- "
rè etiam humectanda, ne tandem sicca- "
sputa, ac lenta reddita tusses excitent, "
túsque violentiam, vnde vas aliquod in "
ptionis discrimẽ adducatur. Quid plu- "
in commentariis de victu in acutis? Er- "
quæ ad eductionem eorum, quæ in pul "
one continentur, crassorum humorum "
tura sunt idonea medicamenta, mode- "
tam humiditatem habere debent. quòd "
viscosi humores fuerint, non humidita- "
solùm est opus, verùm quoque & ea, "
æ ab acidis fiat, detersione: ob eam rem "
elicratum quidem ad crassorum humo "
m expuitionem est conuenientissimũ, "
ymeli verò ad viscosorum. Dicat hîc i-
m, qui contentionem colit, Galenum de
umoribus loqui pulmonem vexantibus:
os verò de iis qui caput torquent. Pręter-
Galenum hic dicere talia debere esse
edicamenta, non memorat tamen ali-
nenta. Huic respondebimus, non aliter
atten-

attenuandos esse humores, qui ad caput feruntur, quàm qui ad pulmones: iis tantum indicationibus exceptis, quæ à partiũ natura, munere, situ, vel etiam figura sumuntur: quæ tamen curationis speciem nihil prorsus euariant. pretereà Galenum non hoc tantùm de medicamentis, sed & de alimentis etiam protulisse: si bene eius scripta explorentur. Sed etiamnum nobis percontàri ab hoc licebit, nũ in attenuandis obesis corporibus humidus victus futurus sit obnoxius, dubitat nemo. dicet hic Perperam igitur Galenus cum obesis egit, quos dum graciles reddere incumberet, talem victum instituebat: inquiens 6.
„ Sanit. tuendæ, Post frictionem ad blaneũ
„ produxi, à quo non protinus cibum dedi,
„ sed quiescere interim iussum, aut etiam
„ consuetum aliquod munus obire, rursum
„ ad blaneum secundò egi: postea ciborum
„ multitudinem, qui parum nutrirẽt, appo-
„ sui, eo consilio vt saturarent illi quidem,
„ cæterùm exiguum nutrimenti in corpus
„ submitterent. Sed quæ sunt hæc alimenta quæ corporibus parum nutrimenti subministrant? olera namque & sorbitiones, & inter has minus, quæ aquosiores fuerint. Quòd si hoc ratiocinatione vel vsu nondum tibi notum sit, vtroque adhuc
hæ-

hæsites, audi quæ Galenus: Cucurbita exi- "
guum corpori exhibet nutrimētum. Ra- "
pa nullum plantarum congenerum mi- "
nus nutrit. A beta vt ab aliis oleribus pau "
cum alimentum accedit. Attriplex ma- "
nifestum est, quòd alimentum corpori "
præbet exiguum. Oxylapaton perspicuū "
est esse ex eorum genere, quæ nō nutriūt. "
Cùm autem Galenus ferè de singulis ole
ribus talia pronunciarit, tandem dicit:
Quòd autem olera nutrimentū habeant "
paucissimum, & ipsum quidem tenue, & "
aquosum, dictum suprà à nobis fuit. Et "
quinto in 6. Epid. cibum imbecillū alium "
nullum intelligere possumus, nisi qui le- "
uem paucámque corpori præbent alimo "
niam, cuiusmodi sunt olera. Quomo-
do hæc paranda putet, & communis vsus
edocet, & ipsemet elixanda esse dicit.
Quòd etiam sorbilia vt carnium iuscu-
la, ptisana tenuis, melicratum, & similiū
generum alia ex iis sint, quæ parum nu-
triant clarum est. & iis qui medicinā cal-
lent, & iis qui philosophiam: ij, intelligen
tes nutrita cum nutrientibus congenea
vtcunque esse, hac ratione olera omnia
cùm breui tēpore ex aqua potissimè in-
surgant, paucum & aquosum idcirco cor
poribus impertiri nutrimentum, quod &

facilè excernitur. Illi verò ſcientes quæ liquida aqueáque ſunt, nullo momento ferri in meſaraicas, mox in alias corporis partes: quæ facilis digeſtio, ſeu diſtributio arguit & facilem aſsimilationem, ex conſequenti breuem excretionem. Poſſemus hercle præter dictas rationes, hanc noſtram ſententiam multis experimentis iam factis fouere ſi liceret, cùm multos tum adultos, tum pueros, quos ſiccans victus vnà cum morbo iam dudum conficiebat, ſolis humentibus præſidiis leuauerimus. Sed cùm nullum morbi genus, præcipuè ſponte natum vitus ſit, æquo ob id animo nõ fortè quiuis feret, talem de ſe memoriam in publicum prodire: quare ſatius eſſe putaui hæc in calamo coërcere, quàm alicui hac in re me præbere moleſtum. Haud me latet & alios eſſe qui ſiccante victu vſi etiam liberantur, non ſecus atque etiam vulnera multa ſaneſcunt appoſitu olei, vel aliorum ſimilium: vel tibiarum vlcera in viatore. At hoc tantùm ſequitur in maximè robuſtis corporibus, quæ & morbi iniuriã & medicamentorum contrariorum vires ad certum quendam terminum euincunt: verùm ab iis curatiua indicatio petenda non eſt. Sed hæc ſuperſint.

Quod

QVOD FLVXIONES, QVAE PARTEM ALIquam infra ceruicem torquent, à cerebro non demittantur, vt plerique censent.

*

Reliquum nunc eſt dicere, num fluxiones quæ cæteras corporis partes premunt citra capitis offenſam, quas nonnulli etiã catarrhos, vel rheumata appellant, à capite fluant, vt patientes, imò & plerique medicorum putant: nam ſi tuſsis adſit aliqua, vel dolor, vel grauitas thoracẽ, vel humerum, vel genu, vel aliam quamuis corporis partem diutius vexent, vel per interualla repetãt. illicò à capite fluxum fieri aſſerunt. Sed non modò hoc non neceſſe eſt, ſed nũquam quidem verum. Excipe quandoque ad pulmones per fauces ab æthmoide ob deſcenſus humoris à capite aptitudinẽ, quæ proprio nomine catarrhus dicitur, de quo ſuperius egimus. Forte fortuna & eademmet ratione aliquid in œſophagum elabi poterit, ſed nõ

ita commodè, eò quòd trachæa perpetuò pateat (nisi dum aliquid deglutimus) meri verò clausum semper maneat, vt supra ostensum est, in quod pauca possunt ferri citra actum (vt sic dicam) deglutiendi: insuper & in pulmones ferri auxilio est inspiratio, nec prorsus obest expiratio, propter inclinationem loci, & humoris grauitatem. Cæterùm absurdum est putare & adscribere capiti originem aliquam defluxionum, quum nulla sit libera via, per quam sic humor educi debeat, nisi falsò nobis persuadere velimus hunc humorem, quum iam est per iugulares in intimas cerebri partes delatus, per easdẽ retromitti & ad ischion ferri, si hoc sit affectum, vel ad alias partes. Sed hoc quidem imaginarium est. Scimúsne variis modis interceptas esse vias, quo minus hic refluxus fiat tam facilis? prohibet nẽpe hunc assiduus à iecore in omnes externas partes sanguinis cursus: nam hic per se primò & iugis fit, vnde noxiorum humorum recursus, qui per accidens & omnibus numeris præter naturam fit, prohibetur: nec obstat quod in venis mesaraicis fluxus hic sanguinis ab hepate ad intestina fiat, ex aduerso chili ab intestinis ad iecur: nam id concedit harum venarum

Mesaraicarũ munus.

figura,

igura, motus, & facultas: harum namque
xtrema ob id intestinis sunt insita, quo
b iis chilum sugant, & in venas ipsas re-
onant, vbi reductus, non amplius vnde
ractus est remeare potest, sed in aduer-
im partem, ad iecur scilicet fertur, quod
riplici ratione perfacile fit, nimirum at-
ractrice vi concaui iecoris: nam hoc do-
atum est à natura, quo sanguinem ef-
ciat, propterea delectatur nouo ali-
ıento, si gratum sit: quod facilè mente
ercipimus, dum post passam inediam ci
um, & potum sumimus, statim sentien-
es ad iecur esse voluptatem ob nouum
iilum vel alium succum ad se tractum,
eque parum conducit ad hanc tractio-
em accelerandam dictarum venarum
ormatio: nam breui tractu à magno cau
ice in acutum desinũt, amplæ sunt iuxta
coris cõcauum, à vena porta productæ,
ngustæ ad intestina adeò vt nullam eui-
entem venam præter has tã cito in an-
ıstum desinere videas: adde vẽtris & vi-
erum motum tum necessariũ, ob respi-
tionem, tum voluntariũ, cum mouean-
ır ad omnẽ totius corporis motum vnà
ım visceribus ipsis, quæ vix vnquã quie-
unt: motu igitur, quòd facilè liquida lo
im mutent, omnibus constat. Horũ au-

tem trium prædictorum nullum cæteris venis ineſt, imò quaſi circũquaq; fixæ in locis ſolidis videntur, quæ non tam citò in acutum deſinunt, nec tam frequentibus ac variis motibus agitantur, vt meſaraicæ ipſæ. Adde quòd neq; affectæ parti iſchio puta genibus, brachiis, vel etiam ſi vis, humeris, facultas eſt trahẽdi humoris noxij à capite, atq; iecori trahendi chili ab inteſtinis. Præter hæc prohibet hunc regreſſum excretrix cerebri vis: nam ſicuti eo nutritur ſanguine, qui ad ſe delatus eſt, ita ab eo ſeligit deponítque quod eſt inutile, & nõ hercle ad venas ipſas, ſed ad ethmoidẽ, oculos, aures, vel cutẽ. Quòd ſi hoc multo æquitatem ſuperet, non etiã retrò fertur, ſed caput ipſum premit, quoad conſumptũ fuerit: abſumitur autẽ ab initio paruo negotio, ſi videlicet auxiliarem humorem aliò reuocaueris, purgatione puta ſi per copiam liceat. Sed hîc iure poſtulabit quiſpiam vnde hæc fluxio diuturna vel quæ ſtatis vel etiam incertis temporibus reſurgit: adde etiam quæ ab eo ſtatim tempore, vel paulò pòſt emergere cœpit, quò in catarrhum inciderit, eóque vſque perſeuerauerit, & diutius, ſi libet, quàm catarrhus ipſe: adde adhuc & quæ protinus irrumpit ſingulo catar-

rhi

hi accessu, cum eo simul discedens, quan
oque & sola ingruens: porrò hæc inua-
onis atque perseuerantiæ coniunctio a-
quam de re opinionem facere potest: ve
ìm hoc tantùm alienis ab arte, vel iunio
ibus ipsis medicis, qui nōdu m longo vsu
naturóque discursu partiū corporis mo-
us horúmque fines sunt consequuti. At
xercitatos in arte, quorum mentem iam
nultis velaminibus sedulus vsus libera-
iit, has fluxiones fieri posse non latet ci-
ra defluxum à capite: immò non tātùm
osse, sed & etiam fieri: quod facilè exem
lo accommodatissimo declarabo. Finga-
mus nos incolere aliquam telluris par-
tem, sub qua lateat fluuius nemini cogni-
tus, qui quandoque turgeat, quandoque
detumeat: circum hunc putei sint effossi,
in quibus & aqua tumeat, turbidáque fiat
pro ratione turgentis deturgentísve flu-
minis. Ast in vno horum priusquā in cæ-
teris aqua insurgat, turbulentiórque fiat
propter poros terræ quos rariores & ma-
gis liberos habet, in hoc etiam primùm
minuetur aqua decrescente flumine, qui-
bus omnibus obseruatis iure videbitur
inculpandus puteus hic tanquam cætero-
rum turbulentiæ autor, adeo vt putent
incolæ aliis puteis commotionem inter-

Exemplum.

 dici

dici nō posse, nisi huius primum cohibeatur, ignorantes præcipuam causam. Verùm aquatori exercitato non facilè hoc persuadebis. Est igitur in humano corpore instar occulti fluminis vena caua propaginibus innumeris dissecta, quibus alimenta cuique corporis parti ministrantur. Ferunt autem hæ qualemcunque quãtúmque receperint humorem aquæductuũ more ad sibi deputatas insitásq; partes: verùm alicui vastiora pluráq; vasa natura suggessit, alicui pauciora vel angustiora. Ast ampla pluraque capiti impertiuit, hinc crebrius celeriúsque in hoc pituita fertur, à qua cerebrum ocyus tardiúsve se expedit pro eiusdem multitudinis vel lentoris modo, vel ratione imbecillitatis partis: quanquam crebrò præ cæteris ab hac etiam liberetur ob emissarium iure sibi concessum ad ethmoidæ ós, per quod crassa ipsa pituita haud ægrè deponitur. Cæterùm, vt paucis absoluam, in alias corporis partes per venas illis delegatas similis humor defertur, qualem caput recepit: non enim iecur alium sanguinem parat pro capite, alium pro artubus, húncque ad hos, alium verò ad illud transmittit: frustrà autem donatum esset spongoide caput. Hanc ob rem eodem

dem tempore ſimul cum capite vel paxillo pòſt, vel antè, vel etiam ſola aliqua pars corporis vrgeri poteſt. hinc cerebrũ præter ius omne, criminis accuſatur, tanquam aliorum affectuum fluxionúmve autor. Sed nonnullus iamiam dicet: num cenſes venam cauam medico alicui eſſe incognitam? num vendicare tibi putas huius proceſſus muneríſque cognitionem primam? Abſit: immò nec pueros hoc latêre cogito, verùm inſuper ſcio illum grauiter aberrare, qui hîc cerebrùm noxiæ accuſat, vel opinatur aliter à dicto modo fluxiones fieri: relinquo nunc cauſas varias innumeráſque, ex quibus hæ excitantur, tum intrinſecas, tum extrinſecas: nam de iis nulla eſt quæſtio. quod ſi aliter fieri poteſt, oſtendat aliquis. Non deerunt fabulæ: dicet aliquis, detruditur à cerebro humor per venas ad ſe miſſas: alius per nerùos qui à cerebro ducit originem: alius per alia ſpatia vacua: fortè alius per arterias, quòd magis eſſet conſonum, quàm per neruos. Sed nil horum verum: nam per venas ipſas abſurdùm eſt ob rationes prius dictas: per neruos etiam ridiculum eſt putare: grauiores enim excitarent in capite morbos antequam ad alia loca ferrentur: nam ſcimus

exiguis vel quamuis minimis obstructionibus vel læsionibus alterius generis acceptis in neruosis partibus intra craneum exitium esse proximum. Quî igitur fieri posset, vt longius per neruos ferretur? Interea quomodo per hos transmittetur cũ cauitate nulla sint donati, nutrimentum sugentes à partibus sibi proximis, & facultatem à cerebro recipientes, vt à radice partes arborum in quibus nulla medulla euidens est. Quod nec per arterias ratio ac sensus indicat: nam in has spiritus tantùm fertur, & sanguis quidam tenuis, serosus & exiguus, tum ad nutritionem earum, tum ad eas irrorandas, ne habitu motúque suo assiduo inflammescant siccescántque, ex quo humore vel halitu non diuturnæ fluxiones fieri possunt, neque in profundo corporis, sed exiguo tempore primorem tantum cuticulam quandoque respergit. Præterea quod humores ij per alia à dictis spatia à cerebro non exigantur in aliena membra, res ipsa anatomica demonstrat, non homini certè cuiuis, sed prudenti artifici ea omni industria examinanti. Verumenimuero hæc cùm animo peruoluo, non possum non mirari hac in re quorundam hominum curiositatem, immò fortè in-

cur

uriam, quum vias habeant euidentissi-
nas per quas dictæ fluxiones fiant, alias
niuria effingere malint, incertas, vanas
ε prorsus à scopo declinantes: quod ge-
us fallaciæ non citra patientis noxam
nterdum euadit, cerebrum ij (quod om-
i culpa vacare constat) agitantes lacef-
entésque, & quò ab hoc humorem refic-
ent totum corpus inedia affligentes inu
ili. Sed hæc dixisse sufficiat iuuenum mo
umenti gratia: nam artis peritis non o-
us est consilio.

DE MONSTRO-
SO RENE NV-
per reperto.

*

EFFLAGITANTIBVS ex me nonnullis artis medicæ stu-diosis vt, dum liceret, in ca-dauere ostenderem, quomo-
o os capitis perforandum esset, dum res
psa persuadet: quáque arte puri, vel
anguini in thorace retentis exitus de-
ur, vt in empycis, seu suppurati s vel ea
arte vulneratis: qua itē industria in in-
eriore ventre in hydropicis aqua exhau-
rien

riēda veniat:ac quomodo varices vel aliæ tum venæ, tum arteriæ, quarum munus prorſus interdicere ars medica inſtituit, amputandæ eſſent, de quibus aliquando ſermonem feceram: non potui non illis morem gerere hac in re. Oblatum ob id mihi cadauer fuit, ex quo præter id quod in eo, quę ſupradicta ſunt, oſtendi: cęteras partes anatomicas inuiſas prorſus iri ęquū fore minimè putans, vniuerſum corpus diſſectioni ſubieci. Vbi verò ad renes peruenimus, adeò in iis luſiſſe naturam vidimus, vt admirationem non leuem omnibus ſpectantibus pareret, pariátque item omnibus anatomicæ diſſectionis peritis eorū ſpeciem intuentibus: quam dignam eſſe iudicauimus, vt ante hominū conſpectus prodiret. Forte fortuna alicui videbitur id citra rem eſſe factum, nimirū hoc renis ſchema ſubtractatu de catarrho protinus inſerere, cùm id pótius ad anatomica ſpectet. Verùm vt incongruum non eſt (quod frequentiſsimè fieri ſolet) vno ſermone abſoluto, immò & interdum nondū peracto, alium diuerſi generis aggredi: ſic nec vitio nobis adſcribendum hoc erit. Præterea fortuitum fuit, vt cadauer hoc in manus meas inciderit, quod eiectum fuiſſet non rececta tam monſtroſa

atque

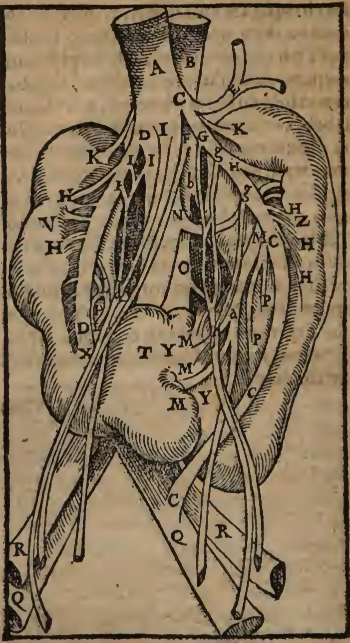
atque omnibus anteactis æuis inuisa renum, effigie. Fortuita etiam sunt monstra. Ast quæ sorte fiunt, nullum consequuntur ordinem: licebit igitur & nunc nobis hoc schema præter ordinem, vel saltem nullo consensu præcedentis tractatus, hîc apponere. Adde etiamnum quòd, quicquid citra vllum noxæ discrimen omnibus, vel plurimis hominibus honestam voluptatem, vel vtilitatem adferre valet, opportunè etiam omnibus in locis introduci potest. Accipe igitur, lector beneuole, schema renis non commentitium, neque fictum (vt nonnullis ex famigeratissimis Medicis Parisiensibus sensu constitit, videlicet dominis Gorræo, Magno, & Baldichio, insuper & scholasticis innumeris, cadaueris sectore Iacobo Dyoneo iuuene sanè docto, artísq; medicę studiosissimo) immò ab optimo, probóque pictore fideliter, accuratéque à naturali delineatum conflatúmque, à me subinde characteribus insignitum, atque iacet, quo minore negotio à quouis artis anatomicæ non prorsus imperito totius compositionis ratio perciperetur. Quatuor enim sunt renes in vna mole coniuncti: finibus tamen atque vasis inter se diuisi, vt figura ostendit. Plures adhuc extabant propagines

gines ab emulgentibus, quàm ſint notatæ: verùm propter earum exiguitatem, patentiores tantùm produci volui. Non eſt quòd hîc pluribus verbis agam in exaranda cauſa tam deformis alienæque à recto naturæ ordine compoſitionis, quum æquam natura poteſtatem habeat, æquámque impotentiam ſupra renes, atque ſupra alias corporis partes, quas quandoque geminat, interdum mutilat, aliquando maiores, minores interdū, nonnunquā à naturali figura prorſus alienas facit: & hæc vel ob materiam prænimiam, vel ob huius defectum, vel ob eius impeditam actionem, quæ variis cauſis intercipi poteſt, quas enumerare hîc ſuperuacaneum eſſet, cùm eas cuique liceat colligere ab Ariſtotelis phyſica, tum ex lib. de generatione animalium. Quod hîc adhuc nobis dicere conueniet, eſt, nos poſſe putare hunc hominem fuiſſe ſalacem ob vaſorum ſeminalium abundantiam: præterea quòd ſi diutius vixiſſet (quod illi fortè natura conceſsiſſet, cùm optimo corporis habitu in cæteris conſtituiſſet, ſed ſicarium trucémq; factum ius laqueo de medio abſtulit) cenſendum eſt crure ſiniſtro fuiſſe tumoribus œdematoſis ſubditum propter emulgentem, quæ ſupra renem

fere

ferebatur,in femorali ſtatim inſerta:nam interea dum naturalibus adhuc viribus pollebat (nō enim ſupra quadrageſimum annum vixiſſe facies oſtendebat) ſugebat ren validè ſeroſum, interea, & ſi aliquid labebatur, facilè exercitio,& natiuo calore robuſto in halitus abſumebatur : quod non æquè præſtitiſſet, ſi ætatem virilem egiſſet. Ventriculo etiam erat prægrandi, toto corporis habitu carnoſus ac firmus. Tibias, ſeu maiora focilia craſſa vltra modum, & teretem figurā habentia : fibulas verò minores, quàm corporis habitudini conueniret : & lien, præter vaſa, quæ in ore ſuperiore ventriculi communiter inſeruntur,alia duo habebat ſatis manifeſta ad fundum infixa.

A. Vena

A. Vena chilis, siue caua.

B. Arteria magna, siue aorti.

CCCC. vena emulgens sinistra quæ in renem non fertur, sed multas in eo propagines inserit, ipsa verò deorsum procedit cuti renis adhærens, tandem in femorariam insigitur iuxta Q.

DD. vena emulgens dextra quæ & ipsa supra renem fertur vsque ad literam X, vbi in inferiorem dextrum sinum dispergitur.

E. vena adiposa.

F. Arteria seminalis dextra.

b. Arteria seminalis sinistra.

Ggg. venæ seminales sinistræ quæ inuicem iunguntur & vna fiunt in f.

f. locus vbi iunguntur simul aliquot venæ seminales & vna tantum fiunt, exortæ ab emulgente sinistra.

HHHH. propagines variæ ab emulgente sinistra productæ quæ disperguntur in superiorem sinistrum sinum.

IIII. Seminales dextræ, quarum duæ à venæ chili, & duæ ab emulgente in vnum coeũtes in d.

d. locus vnionis seminalium ex dextra parte insurgentium.

KK. Arteriæ geminæ insertæ altera in summitate renis dextri, & altera in summitate sinistri.

LL. propagines multiplices vreterum, quarum pars à supremo sinu prodit, pars verò ab inferiore, coeuntes iuxta p.

m p. locus

p. locus vbi vniuntur varij vreterum processus exurgentes ab vtroque sinu dextro.

M M M M. Exortus sinistrorum vreterum superiorum nempe & inferiorum, qui in a. copulantur.

a. locus coniunctionis vreterũ sinistrorum.

N. Altera emulgens sinistra quæ in superiore sinu infigitur.

O. Arteria quæ implantatur inferiori sinistro sinui.

P P. productiones venarum insurgentes ab emulgente sinistra, sinistro infimóque ventriculo, seu sinui insitæ.

Q Q. femorales venæ, nimirum dextra & sinistra.

R R. femorales arteriæ, dextra scilicet & sinistra.

T. locus vbi infigitur arteria vna notabilis magnitudinis à magna arteria producta, in parte tamen subposita quæ superiacet & arteriæ & venæ magnis: arteria autem magna incipit intra O & N. exurgere supra venam cauam vt in schemate patet.

V. locus superioris ventriculi seu sinus dextri renis.

X. inferioris dextri sinus locus.

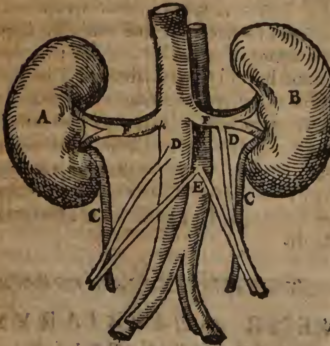
Y. inferioris sinistri sinus regio.

Z. regio superioris sinus sinistri.

Quum opposita seu diuersa iuxta se posita

ſita magis eluceſcant, propterea hic affiximus & renum naturalium formam, quò clarius cõſtaret inter vtroſque differẽtia.

RENVM NATVRALIVM FIGVRA.

A. Vena caua.
B. Arteria magna.
CC. Emulgens vtraque.
DD. Seminalis vena vtraque.
E. Arteria ſeminalis ſiniſtra.
FF. vreteres.

OSSA INVENTA INTER VTRVNQVE *cerebri ventriculum.*

IN alio cadauere reperimus ossicula quatuor inter vtramque cerebri partem, dextram videlicet & sinistrã recta sub sagittali commissura posita, & sub torculari (quod linon à Græcis dicitur) septo ipso affixa adnatáque: horum autem maius erat longitudinis crassitudinísque faseoli: alia verò paulo minora: minimum autem sublongioris lentis speciem repræsentabat. Dura erant atque durissima cranei pars, intúsque spongiosa instar ossis lambdoide.

VENA ARTERIARVM NVTRIX A' NVLLO *antea notata.*

DIEBVS ijs proximè peractis, cum Galenum atque Columbum dissentire viderem de via qua in cor sanguis, qui per arterias vagatur, fertur, asserente Galeno hũc

in cor transfundi per parua foraminula cordis ſepto inſita:Columbo verò per alia ad arteriam venoſam, quæ & ſi fruſtra olim perquiſiuerim, nuper tamen denuò eidem inquiſitioni me tradens, cor diuidere occepi, vbi paulò ſupra coronalem (quam ſtephanoidem appellant Græci) ſatis conſpicuum reperi ductum, iuxta auriculam dextram, qui ſtatim in ſiniſtram aurem recto tramite fertur: qui ductus vel vena iure arteriarum, vitaliúmque ſpirituum nutrix dici poteſt, ob id quòd per hanc feratur ſanguis arterialis in cordis ſiniſtrum ventriculum, & conſequenter in omnes arterias, non autem per ſeptum vel venoſam arteriam, vt Galenus vel Columbus putauerunt. Hic autem ductus in vitulis, ſuibus & canibus ſatis grandis paténſque exiſtit: in hominibus verò aliquibus flexuoſus reperitur, & veluti valuulis vtrinque, vel ſaltem ad ſiniſtrũ latus, munitus: in aliis verò non minus conſpicuus quàm in ſupradictis brutis. Hinc fit vt interdum (quod ſubinde diligentius obſeruaui) ſanguinis aliquid coacti in ſiniſtro cordis humani ventriculo offendatur, in dictis vero brutis ſæpiſsime vel ſemper. Hæc obiter dicta ſint monitionis gratia, non vt Galenum, vel Veſſalium, Colum-

búmue, vel alios, ſi qui ſint, qui probè de rebus anatomicis ſcripſerint, redarguere putemus: nam ijs ſanè nos ſimul & tota poſteritas plurimũ debemus. Verùm accidit interdum vt quicquam in quauis arte à minus exercitato retegatur, quod ab exercitatiſsimis nõ fuerit antea cognitũ.

*

FINIS.

PROB

PROBISSIMO DOCTISSIMOQVE VIRO

D. Io. Capella Archiatro Regio meritißimo Leonardus Botallus s. precatur.

TAMETSI omnium artium non modò præstantissima, verumetiã periculosissima difficilimáque sit ea, quæ morbos arcere edocet, quam rarò (quod te non latet Archiatre dignissime) sine lãguentium damno, vel eorumdem vitæ discrimine factitare quisquã nouit, nisi qui summo ingenio longo temporis ductu varios ac multiplices artis effectus conspiciens singula in iis ad amussim examinauerit obseruarítque. Nulla tamen formidine, vel pudore cõcussus, imò temerè quisque in hanc irruit, perinde atque scurræ in publicis solutisque commessationibus, in quibus tumultuariè splendidus iuxtà ac sordidus, solers ac stupidus, nobilis atque ignobilis discumbere solet. Hinc fit vt plerique mortalium quos sæuè venus oppe-

tit,audentium nebulonum vel muliercularum fucatis pollicitationibus freti in grauiores affectus sensim labantur, quos in proprium habitum restituere, vel in meliorem statum aliquem reducere,non vulgaribus tantum medicis,verumquidē & optimis oppidò quàm laboriosum esse res ipsa indicat: quorum nūc pietate motus hæc paucula (licet in hoc genere scriptores innumeri multa conscripserint) exarare non dubitaui, iunioribus saltem medicinæ studiosis, chirurgísque frugi esse sperans: quæ si tibi ac cæteris, qui se iure veritatis amatores profitētur, accepta esse cognouero, nonnulla alia exponere intendam,quorum lectione medicæ disciplinæ cupidi non sine fœnore fruentur. Lubens hæc nomini tuo addicta esse volui: non me herculè vt ea tuo patrocinio debere tutari eò vsque intelligam, quominus dentur noxæ,quæ sub pumice, lima,vel secula ponenda esse ratio decreuerit: imò quo id fieret audentius, téque assiduè consulerent, & meæ in te obseruantiæ perpetuò imaginem repræsentarent. Aequi igitur boníque consulas, licet. Faxint Dij vt diu fœlicitérque viuas. 14. Kalendas Maias.

A D

AD BENEVOlos lectores.

Hoc absoluto Commentariolo (Lector beneuole) vagus incertusq́; animi agitabar, præstarétne idipsum quantulumcunque est, ante hominum ora emittere, an hac mea de huius luis seminario non inutili disputatione mutilarem, quòd ea nonnihil vrgeri videantur qui ante nostrum æuum de hac materia ex instituto disserere susceperunt. Persuadebat sanè mihi hanc reticere philosophorũ principis authoritas, cùm maximam mortalium partem vsque adeò feruidè consueta amplexari dixit, vt quouis posthabito discrimine, ea cæteris omnibus præficiat: quam hæsitatiunculam maturius excogitans potioribus

argumentis concitatus facilè animo discußi: nimirum quòd & si dum in lucem prodire gestit veritas, crebrioribus interdum conflictata procellis aliquandiu naufraga delitescat, mox tamen emergens prostat, micat, & in dies fulgentior exolescit, grauiore deinceps iactura fallacem noxiam, in subitarium acerbúmque censorem retorquens, quàm vnquam adferre laudis iusta accusatione valuisset: quamobrem qui veritatis indagandæ studio flagrat, suprema cura niti decet, ne dolosa specie recti illusus, culpam subinde præstare iure optimo teneatur, quam temerè alteri adscribendam esse putabat. Immemor nunquam integerrimi documenti Auerrois aduersus Algazelem, videlicet compotis mente hominis esse officium, in re dubia maturo discursu solertiq́; artificio vniuersa atque singula ad amußim examinare, déque ijs proximè

ximè ſententiam veris rationibus innixam in medium producere : ſic enim legitimè iura veritatis ſuſtinens, nec blandè redarguendos contumelia laceſſet iniqua, nec ipſe corruet imprudens, nec tacitus errore retecto obductam poſteritatem patietur. Valete.

*

LVIS

LVIS VENEREÆ CVRANDAE RATIO, AVTHORE LEOnardo Botallo Asteñse Medico Regio.

De subiecto huius operis. CAP. I.

AFFECTVS, de quo futurus est sermo, Lues venerea dicitur, cùm quòd ex venereis congressibus originem duxisse rumor sit, tum quòd iis præcipuè adhuc foueri constet: quam, siue Parthenope, vel Hesperia, seu potius Fauonius vel Auster nobis impertiuerit, cùm id scire infrugiferum sit ad optatum finẽ assequẽdum: tempus propterea circa has vel alias vanas inquisitiones conterere æquum esse minimè existimaui, sed (quoad potero) gnauiter quæ ad rem spectant per

ringere, præstantiora tantum pro-
ens, quæ plerunque ac benignis lari-
comprobaui, cætera sine laude vel
a præteriens, genio, diligenti vsu, at-
nimi sinceritate ducibus. Hæc (in-
n) Lues semper fœta huberrimam
nque prolem in dies producit, cu-
os videlicet morbos & intimos, vt
um effluuium, impetiginem, sca-
, herpetes, erisypelata, exanthema-
ria, verrucas, vlcera, vomicas, & id
s innumera. Intimos vt dolores in
ioribus musculis, in articulis, in os-
medullis, in cerebro, in huiúsque in-
ris, quos ossis caries intestinæque
osiones, collectiones, ac putrilagi-
equuntur. Ast hæc morosus censor in
tum per genera diuidet, sed nos has
s odiosásque diuisiones omittentes
usa horum præcipua nunc disse-
is.

Huius affectus soboles.

causis gignentibus hunc morbum, & nunquid epar huius sit fomes, vt plerique medicorum pinantur. CAP. II.

NEMO penes se est, qui humanum intellectum plerunque errare non approbet, quũ is per gradus vniuersas extremásque

másque rerum naturalium caufas afsignare nititur. Hanc igitur ob rem operæprecium me fecisse putabo, si præsentis affectus causæ tantùm imaginem expressero, quæ sese Medicis tanquam totius curæ ducem præbeat. Fretus igitur sapientum modestia, curiosam plus nimio quàm sit æquum disputationem omittens ad vtiliora calamum conuertam. Causa igitur præsentis affectus, sanguinis quædam est infectio ex vitiato succo per contagium, ex Venereis præcipuè congresſibus contracta: quæ tam nephanda luxuria (quod nephariorum, atque execrabilium hominum est opus) quàm muliebri libidine comparatur, insuper lactis suctione, osculis, longo vel frequenti corporum affectorum contactu, vestium & poculorum communi vsu, eandem partem statim inficiens, quam primùm inuadit, vel proximiores ad corruptelam magis pronas. Si igitur ad scortationem vel nephandam luxuriam sequatur, virgæ glans, præputium, coles, cunnus, anus, primos aggressus patiuntur. Si lactis suctione, osculis vel poculis comparetur, tunc labia, vel lingua, internæ maxillæ, gingiuæ, guttur, vel palatum primò succumbunt. Si diutur-

Causa huius morbi.

Origo unde.

Quibus in partibus potissimè inferatur.

no corporis contactu, vel vestium communi, assiduóque vsu, tunc fauces, labia, gingiuæ à primordiis afficiuntur, nō dorsi vel artuum cutis, quòd hæc dura sit, nec nisi longo temporis tractu vincatur. Cæterùm si pueruli sint, anus, scrotum, labia, vel fauces germina prima indicant. Verùm non statim hæc à contactu apparent, perinde atque in iis, qui scortatione captantur, vel lactis suctione, vel osculis, eo quòd virus facilius in partibus tenellis, ac tenui cute munitis vires suas imprimat, quàm in iis, quas dura (vt dictum est) cutis obtegit. At vbi impressum est seminiū, furtim hoc tanquam occulta flamma per vniuersum corpus serpit. Sciscitabitur forte fortuna quispiam (nec temere quidem) in describi indicatio vlla possit, qua intellecta forma huius affectus ad vnguem pateat. Non est (arbitror) ad hūc vsque diem, qui huius tantū simulamen exactè producere valeat, non illam examussim patentem reddere, licet circa hanc multis verbis vltro, citróque ferantur scriptores varij, vt mox notabimus. Quî igitur fieri potest (inquies) hac non exquisitè explicita, vt ratione vlla affectam oppugnare queas? nil obstat equidem: Age obsecro, ventorum for-

Forma huius affectus propria incognita est.

Formæ propriæ obscuritas vel potius ignoratio curandi rationē non excludit.

mas vel (si potius vis) causas ignorans nauium gubernator, quomodo vela secundis dat ventis, vel in aduersis colligit, horúmque motus varios multis præuidens horis? Vel etiamsi flammam videris, quam extinguere fas sit, scire ne te prius oportet, quid ea sit, vel etiam vnde originem primam duxerit, antequàm intelligas qua industria illam obtundas, vel perdas? Sat igitur erit protinus nosse, quod iam frequenter sensus edocuit, flammam scilicet sua natura perpetuo agere pro viribus in materiam sibi subditam, & in proximiorem aptiorémque primùm, mox in reliquam: quam extinguere variis ingeniis tempus & vsus admonuerunt, aqua præcipuè, vel liquore quouis alio abundanti, vel stipatu, vel materiam sibi subditam disgregando, vel aliis plerisque modis, quæ omnia non pauci agere nouerunt, nondum intellecta flammæ origine, vel hanc spiritum, vel fumum esse ardentem: pari modo hæc medicum nosse expedit hanc luem in humanum corpus agere, in primis humores vitians, & consequio solidiores partes, quod vitium cauere, vel imminuere, vel prorsus corradere diligēs ac rationalis

nalis exercitatio variis præsidiis insinuauit (abstrusa tamen speciali sua forma) sed videamus quid de hac, vel de huius affectus foco Medici opinentur. Plerique sanè nil de forma soliciti, subiectum tantum, in quo hæc labes foueri videtur, ostendere conantur: quorum pituitam dicit alius, hoc motus argumento, quod illos copiosè per aluum pituitam deiicere, vel per os excernere obseruauerit, qui vel hidrargyri munere, vel medicamentorum purgantium ope morbum superarunt: Ponit alius flauam bilem, quum liuentia depascentiáque vlcera, herisypellata, & alia eius generis hos patientes diuexare notauerit: Atram verò alius ob scyrrhosos tumores, callosa depascentiáque vlcera, osium tubera cariésq;. Quidam Prothei vultus huic effingunt, vel scurræ, qui perpetuo victoribus plaudit, vincentem scilicet in affecto corpore humorem, eo quòd varia Symptomata, ac quidem fermè contraria, nec in corporibus tantùm diuersis manifestẽtur, sed in eodem patiente eodémque met membro, ac tempore vno, œdema nimirum vel simile quippiam aliquid, huic proximæ, vel alia in parte herisypellas vel exedens herpes. Alij festinantes; taciti hæc

Seminarium huius liuoris ex aliorum sentẽtiis.

Argumentum credentiũ pituitam esse materiã huius morbi.

Eorum qui bilẽ flauam.

Eorum qui atrã.

Alij variã esse dicunt materiã

omnia prætereuntes, ex littore ignotum sibi ipsis atque horridum pelagus cæteris peruadere ostentant, de curatione tãtum (& ieiunè fortè) exponentes. Montanus iis omnibus præponere pedem ausus formam finxit illi intellectualem potius quàm in re: hanc dixit caliditatem cum siccitate materiæ expertem, quæ in hepate impressa temporis processu materiam sibi comparat. Sed (quod omnium pace dictum esse velim) superficie tenus tantùm isthæc plerique sunt contemplati, eiusdémque generis iis curam attexentes. Ast intemperiem ex cõtagio sine materia posse contrahi quis perhibet? vel sanus iudicio quis concedet? quomodo etiã ad hepar subiecto vacua peruadet? etsi, vt ait, virus est, in quod hæc insigitur, ést ne hoc pura qualitas? Sublunaria namque omnia vel corpora esse, vel corporibus annexa necessum est. Neque etiam huius affectus causam, vel fomentum dicemus caliditatem sicca cum materia: nam affectus symptomatáque omnia vnius essent generis, nihilo inter se discrepantia, quod genere esset diuersum, sed secundum magis vel minus tantum, eo quòd agens vnũ non habeat naturam largiendi essentialiter nisi vnũ: flammea igitur erunt symptomata

Alij de cura tãtum soliciti sunt

Forma huius morbi ex Montano.

Rationes aduersus Montanum & eius sequaces.

promata omnia, sicca aridáq; fient membra vbi hæc intemperies præualuerit. At penè omnia putredinem præ se ferre videntur. Refellúntque hanc opinionem crebri tumores laxi, diuturni, obtusíque dolores, qui hos patientes affligere consueuerunt, quæ sanè non siccæ caliditatis, sed icoris vel pituitæ prædominantis sunt firma argumenta. Neque etiam particularem quenquam humorem huius corruptelæ peculiarem fomitem concedimus, sed sanguineam massam, intellige miscellam in venis receptam, mox solidiora corpora. At cùm vtraque multiplicis sint generis, non indifferenter transmutationibus ea esse obnoxia cẽsendum est: in sanguinis igitur massa icores pituitáque feruntur, vt sensus ipse indicat, necnon vtraque bilis, verùm hæc nõ tam clarè sensibus patent, vt alia duo, quòd aliis pauciora sint multò: hi igitur humores tanto magis recedunt à caloris naturalis commodo, quanto minus aptitudinis habent, vt in alimentum transmutentur. At non modò alere non possint acres, sed exiguo tempore plus æquo remorati cæteram mixturam exurunt: reliqui verò duo icor scilicet, & pituita quòd nutriant, vel non huius disputatio-

Propriũ seminariũ quod v re dici posit.

nis hic locus non est; cæterum, etsi non nutriant, corpus tamen diutius (modò putria non sint) sine alimento seruare possunt, eò quòd neq; alimoniam absumant, neque eam facilè transmutent, aquæ potabilis instar, in qua animalia longiore tempore, (modò prohibita non sit respiratio) sine nutrimento agere poterunt, quàm si in salsa vel in calido siccóque aëre viuere cogantur: Sed totius venosæ misturæ pars, quæ animali maximè est commoda, ea est, ex qua potissimè alitur, hæc autē sanguis est: hunc igitur supramodum natura cōseruare nititur, nisi plenitudine grauata, per nares vel vterū (vt in pueris ac mulieribus patet) aliquid reiiciat, cæteros verò per varias corporis partes eiicere intendit: quos itaque iustū est credere primùm transmutari, tanquā à natura vtcunque alienos; mox & sanguinem: inde & carnosas etiam & neruosas partes; postremò & ossa ipsa. Hinc elicere poterimus humanū corpus (nam de alio quopiam nondum constitit) esse huius luis non secus atq; cæterorum morborū, subiectum. Fomitem verò, humores & eos primùm, qui minus vtiles esse possunt, perinde vt vstile corpus ignis est subiectum: verùm quum hoc heterogeneum fit,

Primùm humores inutiles afficiuntur.

Vt ignis in vstilibus sic & in humoribus morbus sit.

sit, non æquè citò agit in vnum, atque in aliud, sed in tædam (nisi quid impediat) vel pinum priusquam in buxum vel quercum, & in aridis magis quàm in virentibus, & in terebintinam antequàm in tædam ipsam, vel pinũ, & in proximam, priusquam in abiectam: hoc penitus modo hæc perniciosa labes (vt experientia ipsa indicat) in humanum corpus agit: quamobrem si vnum tantum humorem huius luis & fomitem & subiectũ dicas, in quod agat, hæc sanè corruet sententia, vbi obiecta fuerint & corpora solidiora exesa, & aliorum humorum corruptela & aduersa contrariáque symptomata, quæ in iis corporibus frequenter obseruantur. Quare neque tota sanguinis massa (si iure de ægri salute, vel morbi imminutione aliquid spei superſit) corrupta est. Neque hepar est focus, in quo huius morbi seminium infigitur seruatúrque, vt Montanus & cæteri fortè omnes arbitrantur, opinantes nihil posse fieri in animalium corporibus, calidius vel frigidius, vel alia intemperie immoderatius, nisi id ab aliquo membro principali tanquam agente, in quo talis excessus vigeat, fuerit impertitum, perinde atque indiuidua producuntur à forma: aliter

Hepar nõ est focus huius luis cõtra sentẽtiã omnium fortè scriptorum.

aliter tamen se rem habere intelligemus si singula legitimè explorabimus. Sed forsan superuacaneum non erit, hîc & alibi vbi opportunum fuerit, Montani sententiam, & rationes in medium ferre, quum ejus opinioni plurium medicorum consensus astipuletur: quæ omnia quantum veritatis, vel persuasionis præ se ferant, breui examinabimus discursu. Nam si rationibus quarum satellitio opiniones stippantur, probè refragabimur, exiguo sanè negotio nudam opinionem victam dabimus. Inquit igitur,

Mõtani sententia & argumenta.

„ Natura huius morbi essentiáve, mala intẽperies est, calida & sicca, in hepate, per contagium impressa sine materia prius, & procedente tempore fit cum materia, ac soluit cõtinuum, & ista acquiritur per contagium hoc pacto: cùm quis commercium cum infecta habuerit, ab illa emanat aliquod virus, in quo existit illa mala qualitas, quæ figitur vel in ore vel in præputio, quæ membra sunt laxiora, quæ ibi impressa paulatim repit ad venas paruas, deinde ad maiores, donec hepar pertingat, quæ cum eò peruenerit, ipsum occupat, immutátque suam naturalem temperiem, quod hepar sic alteratum primò immutat omnes humores in eo existentes,

ſes, qui tranſmittũtur ad omnes corporis "
partes pro nutrimento: ſed quum mali "
ſint, tunc renuunt membra ipſos, nec nu- "
triunt, & illicò corpus illud redundat "
quàm plurimis excrementis, quare &c. "
Subiungit paulò poſt, quod quidem virus "
quum ſit calidum & ſiccum facilè pene- "
trat, & exurit, & corrodit, & euenit, quòd, "
qui mollis ſunt carnis facilius recipiunt "
hunc morbum, quàm qui ſolidioris ſunt "
carnis, &c. Subinde ait, quod quidem vl- "
cus (intellige à contagio acquiſitum) ve- "
nis primò paruis, paulatim deinde maio- "
ribus tranſmittunt ſuam malam qualita- "
tem, donec hepar pertingat & ipſum oc- "
cupet, quod ita vlceratum talem ſangui- "
nem taléſque humores, qualis eſt intem- "
peries ſibi acquiſita, generat. & paulò in- "
ferius ſubiungit, Extat vna propoſitio v- "
niuerſalis in medicina, quòd quando ali- "
quis affectus æqualiter in toto corpore "
eſt impreſſus, tunc principium naturale "
eſt vitiatum: exinde ſiquidem inficitur "
hepar, quod eſt principale membrum to- "
ti deſeruiens, quod cùm fuerit ita infe- "
ctum, neceſſarium eſt omnia in deterius "
labi, &c. Mox addit, quod autem ita ſit, "
quòd ſcilicet hepar inficiatur, apparet, "
nam omnes tales liuidi ferè & ſubnigri "

„ apparent, floridúmque tum faciei tum
„ cutis amittunt colorem,& triſtantur ſine
„ cauſa,cùm prius hilares eſſent,vt dicebat
„ Gal. quòd talis eſt cutis in ſuperficie,qua
„ lis ſunt humores in corpore dominantes,
„ niſi ad profundum decubuerint: iſti igi-
„ tur triſtantur, quia non amplius ſangui-
„ nem bonum habent: hæc Mõtanus. Age,
quæſo, (à poſtremis inchoantes) ſi quia
ſanguine bono vacant, ij triſtes ſunt, eſt-
ne triſtitia hæc ſine cauſa? etſi qui vene-
reo affectu torquentur (qui ſanè & diutur
nus & grauis eſſe ſolet) ab re triſtitia ma-
cerantur, quos dicemus iuſtam ob cau-
ſam mœrore confici? aſt pergamus ad
alia: colorem ſimilem effloreſcere hu-
moribus iuſtum eſt: luteus vel alter eſt:
ergo hæc vel altera bilis: & hoc verum:
ergo hepar affectum, abſit. Nam poteſt
in aliquam, vel multas corporis partes,
vel in cutem vniuerſam bilis ferri ac re-
cipi, immò fortè etiam & gigni non affe-
cta vniuerſa ſanguinis maſſa, vt in inflam
mationibus, vel ſcyrrhis particularibus,
vel regio aliquo morbo, vel quartanariis,
vel melancholia afflictis, vel aliis multis
fit, in quibus omnibus temerarium eſſet
conari hepatis intemperiem, vel totius
ſanguinis corruptelam oſtẽdere. At pro-
ducet

Rationes aduerſus Montanum.

ducet hîc aliquis Galeni verba hæc, Tria "
in hepate fiunt, ex quibus regius morbus "
aduenire ſolet, nimirum ſcyrrhus, inflam "
matio, & obſtructio: inſuper & hæc alia "
eiuſdem ferè tenoris: quum enim regio "
morbo ſanguis purgetur bile tranſlata "
ex venis ad canales bilem recipientes, ſi- "
ue obſtructio fuerit in locis, per quæ "
transfertur, ſiue inflammatio aliqua, vel "
ſcyrrhus, neceſſarium eſt omnino non "
expurgari ſanguinem, & vnà cum ipſo bi-
lem per totum corpus ferri. Age quid ex
iſtis extorquebis? Propoſitionem (dices)
hanc conuertam, & firmabo affectum ie-
coris cùm icterus ſit: ſed quemnam af-
fectum? non obſtructionem, eo quòd ex
hac non probabis intentum, præter id
etiam, quod de hac nec Montanus, ne-
que alius, (arbitror) vllum verbum fecit,
ſed eſſe hepar tranſmutatum ab extranea
cauſa calida ſiccáque, vnde exulceratum,
talem ſanguinem taléſque humores, qua-
lis eſt intemperies ſibi acquiſita, generat.
Dic igitur defloruit color, vel icterus eſt,
ergo ſanguinis tota moles infecta, ergo
iecur calida ſiccáq; intemperie afficitur,
vel ſcyrrho vel phlegmone: demus hoc
iuſtum eſſe conſequium, quod tamen er-
roneum eſt: affirmare ne auſis tu ex iis,

" vel aliis potioribus mediis, in hoc genere
" morbi, hæc ex necessitate fieri, vel vt
" plurimum, vel æquo numero, vel ali-
" quando? cur non? pensemus igitur hæc
" omnia æqua trutina, non de victoria, sed
de veritate ac iustitia soliciti. Si calidam siccámque intemperiem obduxerit hepar, exarescet, perinde atque membra, quæ tabescunt: quod si fiat, non modo salutis, sed morbi remissionis penitus in iis ægris exempta spes erit: ostendunt autem id aliorum membrorũ, quæ tabe exercentur sanatio: hæc autem raró nec sine multo labore contingit: at lue hac confectos non modò in meliorem statum, sed in sanitatem plerunque restituimus. Insuper si tale in iis ægris fit iecur dum viuunt, migrata anima, in naturalémne habitum restituitur? quandoque hercle horum cadauera secui, nec tale quippiam noui, nec quisquam est adhuc (arbitror) qui tale iecur in iis, qui hac lue intereunt, vidisse fateatur. de hepatis igitur siccitate quum non constet, contendas tamen ex eius affectu alia fieri, quæ in corporibus iis frequenter apparent, scyrrhóne dices hoc tentari? Verùm quis hunc sine febre vidit, tensione, pondere, duritie, dolore aliquo ad dextrum

Hepatis intemperie præter naturã quæ sequi soleant.

Hepatis scyrrhũ sequentia.

trum hippochondrium, sine etiam graui respiratione, & aliis quæ ad hunc sequi solent? at hæc hos ægros non torquent: superest igitur nunc quam de obstructione, siccitate, vel scyrrho nulla sit fides, vt inflammatione prematur horum hepar: nam posuit iam Montanus hoc vlcere affectum: reliqum est etiam, vt inflammationem patiatur; nam sine hac in nulla corporis parte excitantur vlcera: inflammatur igitur hepar vnde tales (vt ait) humores per vniuersum corpus transmittuntur. Sed hoc iis tantum persuaderi poterit qui ignem calore, vel fulgorem luminis vacuum videri posse credunt. Cedo quæ corporis pars sensu prædita inflammatione diuexatur, quam non acriter vel modo aliquo vrgeant & tumor, & tensio, & vstio, & alia infesta symptomata? Quis etiam hepar hac obductum, vel aliqua quantũuis minima parte affectum obseruauerit, quin etiam ægrum hæc omnia pati nouerit, insuper & assiduam febrem, inexhaustã sitim, spirandi difficultatẽ, ardentem vrinam, linguæ ariditatem, & alia horrenda multa? perinde atque in iis patet, qui ex vulnerũ putredine intereunt, quibus hepar afficitur, horũ tamen nullũ videmus in iis patien

Hepar in iis ægris non inflammari nec exulcerari.

tientibus. Sed adhuc vulnus in hepar recens factũ in corpore boni habitus quum videas raro vel nunquam curationem admittere, quomodo curati posse credis vlcus ex vitiato succo, vitiatâque parte excitatum? naturæ non est quod fidas, seu omittas: nam si quum ea vegeta erat ab exiguo morbo deiecta est, quomodo nunc oppressa maiorem morbum superabit? in præsidiis similiter non est sperandum: nam intemperata exulceratáque omnis pars si corrigi debeat; oportet, vt simul ac exhaustus ab ea vitiatus humor fuerit, habeat, vnde sibi benignus succus præparetur ministretúrque: at corrupto sanguine vniuerso, quæ corporis pars hepati nunc infirmo benigni quicquam suppeditabit? elicere verò hinc corruptelam purgantibus, vel vena secta si credas sensim, erit atque in aquam simulacra sculpere; eo quód residuum nouum semper vincet, interea virtus magis atque magis labascit, vitium verò proportione multiplicata adolescit: si vnico exhaustu eximas, quid facies præterquam patienti extremum diem opponere? Constat tamen (dices) in hoc morbi genere nihil æquè conferre, ac multiplices purgationes, sanguinísque

Totius sanguinis massæ corruptela nõ corrigitur.

educt

eductiones variæ: hoc quippe non modò verum, sed & necessarium, si ratione sint hæc adhibita. Cæterum non, etsi hæc iuuent præsidia, vel morbum corrigant, vel penitus corradant, corruptelam hanc vniuerso corpori, vel sanguineæ massæ vniuersæ communem esse, asserere licet: obiicies igitur, non purgare corpora hæc satius erit, imò non purgare dico extremè noxium, sed de hoc mox. Veram ne credam sciscitabaris propositionem illã vniuersalem, nempe vbi æqualiter affectus aliquis in toto corpore est impressus, oporteat & principium naturale esse vitiatum: Haud temerè sine sensu crederer hanc si non ratam necessariámque faterer: ergo vera Montani consequentia, imo vana, eò quòd hanc deducat à spuria (quam subticet) minore sui syllogismi propositione: nemo enim nõ videt, æqualiter si affectus aliquis in toto corpore fuerit impressus, eundem & principij debere inesse, nam & hæc in toto cõtinetur: quod verò vniuersum corpus patientium, de quibus tractatur, tale sit, nondum constitit, neque constabit. Dices forsan argumenta esse sanguinem ab horum corporibus diductum, qui prorsus vitiatus elicitur, vlcera, dolores, pilorum casus, & alia

Cõsequẽtia Montani nõ valet.

alia quę paſsim in iis ægris fieri videntur, quæ aliunde prouenire non poſſe credendum eſt, niſi ab totius ſanguinis corruptela. En hîc decipula, hicque error eſt, quò l totum pro parte ſumas, vel ſi malis partem pro toto, quod nunc oſtẽdere pergo: nam plerunque optimo, fœlicisſimóque ſucceſſu id re ipſa mihi innoteſcit, vbi ad biſdenas ſanguinis vncias, vel circiter pro patiẽtis viribus vel habitu exemero, poſtremo minimè vitiatus offertur: aſt hoc non me docuit ratio, ſed experientia cum ratione facta, iam pridem à teneriore vſque ætate incepta, manuductore tamen fratre meo, qui (ſi fratris duodecim iam annis me ſenioris meritas laudes dicere iniurium non eſt) & indicio & experientia in chirurgia non minus pollet, quàm ei fortuna vel potius numina faueāt operęq; at fauent quippe maximè. Si itaque quò plus elicis, minus vitio tentatum offendis, vnde ſuggeres vniuerſum eſſe infectum? nam poſtremum corruptum magis ac maximè eſſe liceret, quod corruptelæ foco proximior eſſet. Præterea num ventriculus hac ſorde intinctus eſt? renes? pulmones? reliquáque inteſtina alia? nam hæc in toto continentur. Sed tantum cutis partes aliquas,

Cauſa erroris prætoriti.

Secūdus Botallus peritus chirurgus.

vel artuum, vel thoracis, vel capitis affe-
ctas esse conspicimus: verùm non plus
probant hæc totius corporis affectum,
quàm si quadri latera omnia rectangu-
la esse asseras, quum quadrata & alte-
ra parte longiora talia esse produxeris:
vel si loripedes aliquot inducens huma-
num genus omne claudum esse homi-
nibus persuadere contendas: sed ad vni-
uersalis constructionem oportet omnia
inesse. Dices fortè (nec temere quidem)
si lues hæc in pene insita ad caput vsque
peruadit, vel ab ore ad inferiores par-
tes per angustiores venas vel spatia, pa-
tentior eritne ductus vel etiam breuior
loci intercapedo ab iis ad iecur, quàm
ab alterutro illorum ad alia extrema,
quum vtrique parti venæ sint proximæ
& amplæ, per quas facilis ad iecur vi-
detur aditus? non enim sat est patentius
breuiúsque esse spatium quo agentis po-
tentia reducatur in actum, sed impe-
dimento vacet, & virium proportione
respondeant inter se, fas est. Nam eo-
dem temporis ductu, vt iam dictum est,
eadem flamma virides quercus, vel po-
puli truncos non flagrabit, quo arida vir-
gulta, sarmenta, vel paleas: vtriusque
nanque horum vires sunt impares, quòd

vnitæ, compactæ, contrariæque magis in vno, seiunctæ verò & flammæ proximiores in altero sint: ægrè igitur hepar & venæ maiores quod infectum est recipiunt, imò illud arcent non secus atque tumidum mare flumina: propulsat enim hæc illud, in eorúmque alueos ad multũ spatium regurgitans profluit, salsáque facit, nõ autem dulce vel insipidum illud hæc: confirmant hoc pueri ex infecta matre editi inculpatam ætatem agentes longeuam, modò à sana nutrice alti fuerint, insuper & alij, qui polluta vbera sellant, quos par esset breui animam superis reddere, quum lac quod sanguis erat infectus, ij suxerint. Illi verò & ex corrupto semine concepti, & sanguine corrupto, dum vtero gestabantur, educati. Prӕterea hanc sanguinis vniuersi labem Galenus auersatur, cui & ratio & sensus astipulantur, inquiens magnam huius corruptionem corrigi nunquam posse. Si igitur magna non corrigitur, quomodo vniuersa emendabitur? ab iis si lues hæc per proximiores minoréſque venas iecur occuparet, ecce quæ sequi necessariò oportet, nimirùm, quòd octauo vel decimo ad summum die, à contracto morbo, eadem symptomata in affectis corporibus manifesta

Hepar vitiata propulsat instar maris pellentis flumina.

Magnũ sanguinis vitiũ non corrigitur.

Si vitiũ iecur inuaderet quid sequeretur primis diebus.

nifesta fierent, quæ tantum circiter mensem tertium pullulare occipiũt: nam diebus singulis, vel horis potius, atque momentis aſsidua nouáque fit ab hepate alimentorum attractio, concoctio, sanguificatio, distributióque per vniuersas corporis partes: at heæ eodemmet ordine trahunt, concoquunt, adiiciunt, sibique aſsimilant, si proprium offenderint succum. Cæterùm grauantur, labuntur, tabescunt, vruntur & alia similia patiuntur si alienũ vel perniciosum attraxerint, vel vi susceperint. At symptomata hæc hoc paruo tempore non ostentantur, sic vt germen huius pestis non aliter in corporibus agere videatur, quàm facinorosus homo in tranquillo oppido receptus, qui cæteros sibi & loco proximos & moribus similes ciuitatis homines subducere nititur, quo subinde foro potiatur. hoc penitus fermè modo perniciosa hæc labes, ac si prudenti duce ageretur facere solet, ab initio nimirum vix apparens, mox sensim furtímque per angustiores venas in vniuersas extremas corporis partes diffusa humores sibi proximiores inficit, donec & maiores forte venas, & forte fortuna hepar (nisi opportunis pręsidiis propugnetur) superauerit. Sed interpel-

Processus huius affectus.

landi hîc locus eſt, quòd & ego tandẽ cenſere videar, quod antea rationibus ſubuertere ſatagebam, verùm me hercule ſic videtur, at plerunque quæ videntur, diuerſa ſunt (ne dicã contraria) à rei ipſius eſſentia. Dicit vterque temporis proceſſu hanc luem iecur oppetere. Cæterum ego forſan, & poſt exactos annos aliquot negligenter: alter, ſemper & à primis diebus vel hebdomadibus. nullum (inquies) determinat Montanus diem vel tempus. fateor: ſed ex eius dictis licebit hoc præſcribere, quum vlcera & alopeciam, & dolores fieri ex humoribus vitiatis dicat ob corruptam hepatis intemperiem, quæ rarò ſecundum vel tertium menſem non præueniunt: vult præterea poſtquam affectum eſt hepar, hunc morbum poſſe propelli. Ego verò (ſi id accidat huius morbi ratione) prorſus abolitam eſſe ſpem. Examina nunc vtriuſque ſenſus differentiam. Intereà ad ea nos conferre operæ precium erit, quæ negotiũ hoc noſtrum magis liquidum atque clarum reddant. Verùm enimuerò nil magis vel æque rẽ ipſam explicitã dabit atque ſenſus. quum itaque hunc coram producere liceat ad refellendam vel firmandam opinionem, vel ſyllogiſmorum vel demonſtrationum

Senſus omnium demonſtrationum potiſsima.

 fidem:

fidem: examinate propterea ad vnguem nunc par erit, quæ in hoc affectu sensibus obiiciuntur, vltra ea, quæ iam dicta sunt, quo ancipiti animo de iis vltra non hæsitemus. Agedum ad principia redeuntes, vnde hæc lues excitatur? à fœdo scorto, vel aliis supra enumeratis, virulentus humor elicitur, in contactáque parte imprimitur, háncq; vel proximam, magis huic affectui propensam exulcerat primo, vel altero die. Qualia hæc vlcera sunt? exigua lurida, quæ callo mox circunducuntur, non secus ac vlcera, quæ in mali habitus corporibus adnasci consueuerunt, putredinem in dies maiorem contrahentia, nisi probè ab exordio aduersus ea fuerit oppugnatum. quo tempore hæc talia ostentantur? biduum post contagium, vel triduum, talia apparere occipiunt, & sub sextum vel octauũ diem hæc omnia clarè patent. Taliáne etiam contingunt iis, qui bono corporis habitu sunt constituti? imò quippe & iis, qui optimo. Vnde (obsecro) horum vlcerum tam repentinus liuor, callus, ac peruicacia? à malo succo contracto, atque ab alio vitio huius transmutato: nec peruicacia hoc initio sunt, si rectè tractentur, eo quòd nondum hoc modico tempore diffuserit hic

Vlcera nuper suscepta facilè sanantur.

putor vim ſuam. Cæterùm ſi parùm ſtudioſè animum aduertamus, negligamúſque, tanquam pauci momenti affectum, clanculum ſerpit, & diffuſus ægre euellitur. Fouentúrne primitiæ hæ ab ipſa iecoris intemperie? non quidem, ſed à partis, humeríſque affecti vitio. Dic igitur (quæſo) omni animi affectione ſolutus: Si hæc ſordes oblitеſcens per anguſta vaſa, vel ſpatia pubetenus, vel vltra ferri poteſt, & primaria vlcera colore naturali exuta, callo obſepta, pertinaciáque ſint nondum polluto hepate, quid obſtat quo minus eodem ordine hæc per alia corporis extrema non diffundatur, foueatur, & affectus ſui generis commoueat, in partibus infirmioribus, iecore non immutato? nil quidem obſtat, quominus hæc fieri poſsint. Verùm ſi hoc modo ſe res habeat (dices) licebit fateri quòd antea obieceram, videlicet purgantia medicamenta non eſſe porrigenda, imò auerſanda tanquam omnibus numeris inimica, eo quòd humorem non vitiatum educant, & infectum introducant, ex quibus duo incommoda grauia ſequi fas eſſet, & quòd corpora maceres inutili euacuatione, & principes partes inficias infectorum introductione.

Nunc

Nunc hæc adducta consequia nulla esse ostendere festino, & primum quòd purgatione ratione instituta non inuocentur extrinsecus diffusi, ac corrupti humores ipse rei exitus probat. Nemo enim fœlici successu huius affectus, curationem aggreditur sine purgatione, neque prosperè sine iis absoluit, neque ab iis quicquam noxiæ viscera indicant, non igitur introducuntur noxia, neque non corruptorum humorum euacuatio semper nocua, vel sine vtilitate est. Qua ratione (obsecro) vulneratorum corpora purgamus, qui habitu sunt salubri, illicet ab inflicto vulnere? an quia vitiatis humoribus hæc referta esse censeamus? Minimè sanè, sed quò humores qui intrinsecus sunt ad partem vulneratam per venas, vel arterias non ferantur: nam horum multitudine grauata affecta pars, viribúsque ob id destituta, hos transmittere neque conficere potest, reliquum est vt eo loci fixi putreant, & alia à putredine symptomata excitētur: quo igitur infirma pars nullo prematur onere, sed quiescat, & periculo putredinis vacet, humores nondum corruptos ad corruptelam tamen paratiores per aluum vel vomitum vel venam sectam euocare intendimus, in aduersa

Moderata purgatio intrò non ducit cutaneos humores.

Quaratione & hic & in vulneribus purgātia iuuent & sanguinis missio.

 parte.

parte. Licebit itaque non aliena ratione, in hac lue corpora purgare, quò videlicet qui nil dum putruit humor, propensus tamen vt breui putreat, à partibus affectis auocetur diuertatúrue, quò & maior corruptio prohibeatur, & facta corrigatur. Cæterùm rarò sanguinem hîc mittere fas est, vt diuertas, sed vt vitiatum ab exagitatis partibus (vt infrà dicetur) imminuas. Ast quæstione adhuc indignum non est, quamobrem crebrius in iis quos vita ob vulnerum putorem deserit, hepar inflammationem & vomicas contrahat (quod in multis hoc anno vidi à viris doctissimis D. Ioanne Capella Archiatro nostro, & Honorato Castellano Medico Regio, de hoc negotio primùm monitus, mox visu certior factus ex diuiso cadauere per magistrum Ambrosium meritò primarium Regis Chirurgum, & Magistrum Richardum Illustrissimi Domini de Omalla chirurgum exercitatissimum, quod in aliis dein ceps multis obseruaui) in venerea verò lue affectis nihil vitij in illo repræsentetur? prompta certè ratio est: nam in venereo affectu vlcera vt plurimum cutanea sunt patentiáque vnde vix putorem intus cohibere posis, quòd si fiant vomicæ quæ

In lue venerea sã guinis missio.

Quare ex vulnerum corruptela & nõ ex hoc affectu hepar crebrò afficiatur.

paulò

paulò altius imprimantur, hæ amplo etiam emissario patefiunt, vnde putidus halitus expirat, in vulneribus verò in quibus præcipue caro intus aliqua contusa est, vt in iis, quæ impetu sclopetorum infliguntur, nisi hæc primis diebus à sana artis auxilio separetur, & putris fit, & talem sibi aliam adiunctam efficit: vtrinque insuper oscula liciniis stipantur, quod & maiorem auget putredinem & fuliginosos acrésque vapores intus cogit, qui subinde paulatim in venis aucti, ad hepárque delati illud inficere affectant: hoc verò viribus adhuc valens à se hos viriliter explodit cute tenus, vbi horrores fiunt mox ob duellum aucto calore, per sudores halitúmque disperduntur: at quum horum seminarium adhuc hæreat, vnde noui excitentur, reliquum est, vt denuo refrigerationes, horrores postremo & rigores per vices repetant, tandem assidua hac pugna hepar cōfectum morbo cedit, inflammatur, turget, putret: talia autem non apperent ob vlcera venerea, quod facilius spirent, vt dictum est, nec tam putria sint, vt exitus probat, & vtriusque affectus putor. Sed de iis aliàs (si fata concesserint) fusius differetur. In præsentiarum verò dubiæ opinionis huius argu-

mentorum leuitatem abundè exarasse atque infirmasse videor, licet pleraque alia persuasionis plena in nostram sententiam adducere possemus: neque etiam desunt quæ aduersam nonnihil fouerent, quorum quum hæc tenuia sint, logicæ potius contentionis quàm suffragij veritatis imaginem representantia, illa verò non oppidò necessaria, omnia propterea reticere præstantius esse duxi, infrugiferam prolixitatem cauere studens: verùm absurdum forte non erit hîc leuiusculas adhuc quæstiunculas duas addere, videlicet num ab ineunte affectu lues venerea dici debeat. Montanus non æquum esse, ait, præcipuè si pustulas nuper inceptas Medicus extinxerit, licere tamen tunc hoc nomine appellari, cùm tota sanguinis massa corrupta est. At si legitimè infantem vel pumilionem rationalitatis vel risibilitatis nomini inscribere possumus, vel pullulantia florentiáque cerealia dudum sata, singula suæ speciei denominatione asignare par sit, quum singularia ob ipsorum humilitatẽ vel iuuentã à propria specie non excludãtur: licebit igitur ab in fixo vitio, hoc speciei nomine appellare, nec refert quòd conceptũ in vtero semen statim iure homo dici non posit: munus

Num à principio venerea lues dici debeat.

enim

enim aliquod non obit, quod homini proprium sit, nec humana figura (potentia excepta) participat: at huius luis germina, qualitate, figura, potentia immò & effectu cum iam firmato morbo cõueniunt. Alia hæsitatio est, an qui conflatus ex scorto vel contagio quouis vitiatus humor intrinsecus serpat, cæteros inficiens per alias corporis partes, vel consumptus euanescat: ex hoc sane fieri credendum est, perinde atque ex flamma exigua vnde vastissimum surgit incendium, illa quidem absumitur & nouam noua excitat, quo ad pabulum subest: hoc eodem modo huius luis seminium absumitur, & qui humor huic factus est similis, sensim nouum subuertere intendit: naturalis est enim hic motus, hæc transmutatio, hic corruptelæ processus siue successus. Sed iam tempus monet vt ad alia veniamus.

Num vitiatus humor contractus euanescat.

Quos hac lues vehementius, vel minore negocio exagitet. CAP. III.

MARES iuxtà ac fœminas hanc luem inire constat, sed non æquè vtrumque suppediat: mulieres plerasque tutantur menstruę purgationes, imò omnes si à congressu octo vel decem dierum interuallo superuenerint, tutius etiam si ante hos ir-

Mulieres minus quã vir afficiuntur.

rumpant. Quas statim vel paucis diebus ab exactis menstruis inuadit, has plerunque exagitat: licet adhuc harum nonnullæ euadant, præcipuè si menstrua (quod in multis fit) præuerterint non integro mense peracto: nam quod infectum erat, vnà cum reliquo sanguine deturbatur, quem iam natura propellere intenderat: sic integrum atque purum residet corpus: sed vbi parcè vel post longum tempus, menses non fluunt, infixis firmatísque interea radicibus, vix sine artis ope detruditur. Homines, infantes, nutrices, nullos (quod pateat) natura redintegrat sola: non enim habent vnde squalor acquisitus ex parte affecta eiiciatur, vt vulua: nisi superuenerit dysenteria, vel alia quæuis alui colliquatio, vel crebra hęmorrhoidarum effusio, vel diuturnum seminis effluuium: vel pingues benignique (vt ita dicam) bubones fiant: vel assiduus sudor, vt in coquis heroum, fornacariis, pistoribus contingit, vel similibus alijs, qui consuetis laboribus nulla causa parcentes iugi exercitio hos noxios humores plerunque absumunt: eadem itaque ratione nec tam sæuis diuexantur affectibus mulieres atque viri, quare etiam leuiore negotio in pristinum restituuntur habitum.

Quibus

Quibus signis hæc lues dignoscatur.

CAPVT IIII.

QVANTÒ enim sunt huius affectus germina curatu faciliora, tantò cognitu verumenimuerò sunt obscuriora, secus autem vbi pedem firmauerint: nam tunc morbum hunc cuncta iam plebs discernit, quem cum ratione vincere nisi prudens medicus nouit: omni igitur ingenio nauandum est, vt is dum pullulat dignoscatur. Apparent autem tanquam præludia vlcuscula statim in affecta parte deflorato circumpositæ cutis colore, mox duritie aliqua circumuenta. In labiis videlicet (vt diximus) vel papillis si suctu, si scortatione in glande, vel præputio, vel cole: scorto ad ora matricis. Cynędus hęc eadem patitur & cristas insuper, vel etiam verrucas. Hęc tamen sui sceleris conscius tantùm dum cogit dolor, patefacere audet, quo tempore & alia cum ijs symptomata coniunguntur firmam de re fidem præbentia. Qui solo concubitu, vel infectis vestibus, vel osculis, vel poculis inficiuntur, his vlcera etiam in ore fiunt. Forte fortuna alicui absurdum videbitur, quòd hæc poculis comparari queat, mirandum omnino non est. Superstes autem est amicus & ad modum

Quidā qui ex cratere in luem venereā incidit.

modum familiaris quidam meus,vir sanè integer ac probus hac miseria olim male mulctatus, qui perpetuo supremo asseuerauit deiurio,atque in præsens confirmat, reputare secum minimè posse, vnde eam hauserit, nisi ex poculis cuiusdam sibi necessarij,qui tunc acriter hac lue diuexabatur:quod animo concipere raptim non poteram : verùm cum diligentius rem examinauerim,plura mihi occurrerunt argumenta, quæ cumulata rem sic esse persuadebant,nimirum quòd cùm vir sit cui meritò sine sacra attestatione credere deberem , nullam præterea haberet ansam, quæ id tam obnixè tegere cogeret. Insuper nulla eius corporis pars duobus primis mensibus vel paulò minus quicquam est perpessa , excepta labij inferioris ora, quæ à demisso infecto cratere paulò post pruritu quodam leui , mox vlcere cœpit efflorescere : nulla tamen de hoc morbo suspitione suscepta : præter hæc familiarem suum bellè noscebam,à quo se suscepisse morbum asserebat:hunc spatio mensium sexdecim hæc lues sæuissimis doloribus torserat, torquebátque, ossi quoque narium non leuis caries impendebat , & fauces semper aliqua flamma solicitabat, qui tandem fratris mei atque etiam meo

præsi

præſidio ſubmiſſus, omnibus doloribus exemptus integréque ſolutus ex Pedemontium in Galliam aduolauit, vbi temporis diuturnitate, naturæ munere & artis auxilio ſuffragatus, infectum detruſum fuit os & patiens in ſanitatem reſtitutus. Sed quid prohibet (obſecro) quominus hæc poculis conciliari poſsit, quũ per hæc quandoque communicentur leuiores alij morbi? veſtes verò, oſcula ſimplicéſque ſine venere concubitus, quòd homines polluant, frequentia ſunt exempla. ſed de iis abundè dictum ſit, nunc ad præſidia deſcendamus.

Summa præſidiorum huic affectui conferentium.

CAPVT V.

DIVERSIS præſidijs hæc ineunda perficiendáque eſt cura, vt morbus, aëris temperies, patientis ætas, habitus, mores, officium, réſque repræſentabunt. Hæc nanque tria poſtrema cæteris ex animo tanquam in multis neceſſario indicantia addere viſum fuit, præcipuè vbi affectus diuturnus egenum vel immorigerum patientem ſolicitat, quos alia ratione tractare par eſt, quàm temperatos ac dites, qui & ſumptibus ſuppetere, & dierum plurium ſiue menſium diętam ferre poſſunt,

nulla

nulla contentione, quæ præcipiat assistens prudénsq; medicus præstare parati. Cura, inquam, omnium subiectorum est genere vna atque cæterorum morborum, qui causas fouentes continent, quos nemo expellet vnquàm illa imprimis non semota. Causa igitur hęc multis diuersisque ingeniis minui euellíq; & potest & solet, lotionibus nimirũ, fomentis, balneis, linimentis, liquantibus, siue vrentibus medicamentis, aliísque localibus auxiliis, prætercea sanguinis detractione, purgatione & victus regimine, quæ omnia in multiplici habentur differentia: vt suo loco singula patebunt.

Causa huius affectus quibus rescindẽda.

Tutela qua quisque se conseruabit post coitum ab hoc miserabili affectu. CAP. VI.

SVauissimum est immanes dolores rescindere, & morbo confectos reficere, etiam iucundum nuper irretitos soluere, sed fortè nec minus vtile, quàm volupe humano generi futurum cęsemus, si hanc latentem sagenã diuertere nouerit, præcipue cùm nec sumptu, nec longa disciplina, vel labore id consequatur. Quum igitur eueris tutissimum te omni morbi suspitione seruabis, si aqua calida repente totum laueris penem vnà & scrotum, vir-

Post coitum lauanda pars aqua calida.

gámque præputio denudatam in vasculo quouis, potabili, ac calida aqua pleno, per octauam horæ partem foueris. Aqua autẽ talis sit, qualem facilè ferre queas, quæ cùm breui frigescat fortè vasculi paruitate., licebit aliam calidam paratã habere, vt temperes pro arbitrio: præstabis hæc mane & serò bidui spatio. mulieres idem faciant penicillos ex gossipio in calida aqua abundè madidos vuluæ imponentes. quod si hæc perpetuò (vt plerunque contingit) prestò non habeas, protinus saltem vrina totum penem lauabis, præcipuè glandem, quod facilè præstabis, si mingendo ora præputij (quod non pauci facere solent) digitis perstrinxeris: subinde in proprio hospitio receptus, quantò citius poteris, præscripto more lauabis, fouebísque eadem die vel nocte mox sequente. Tantum enim abest (id si feceris) vt polluaris, quin potius vt iam pollutus & vlcere penis affectus in pristinum statum restituaris, modò intra quartum diem id fuerit præstitum. Hac etiam arte fouenda tum labia infantium lactentium, tum nutricum papillæ, si suctione vel lactatu à paucis diebus afficiantur. balneum etiam vniuerso corpori adhibitum, idem efficiet, si cum infecto inscius vel necessitate

coactus

coactus cubueris. confert etiam si vino id feceris, vel etiam ferè quouis liquamine, modò calidum sit, verumtamen aqua simplex cæteris omnibus præfertur: dissoluit enim quantum sat est, nec plus æquo exsiccat, vel à fotu restringit, vt multa quæ sua facultate id efficiunt. nam scopus hic est, vt fotu leuiter dissoluas, nec vllam cuti qualitatem, excepta naturali, relinquas, id efficit nil aqua melius, neque æquè bene.

Quare fotus ex aqua præstet cæteris.

Curandorum vlcerum recentium modus.

CAP. VII.

VLCERA autem si iam manifestè appareant, biduo puta vel quatriduo, etiam solo aquæ fotu sanantur bis in die administrato, quòd si duritie aliqua sint obsessa, præcipitato hæc penitus est absumenda: sat autem erit hoc vti duobus diebus, & semel tantum singulo die, mox alios duos quiescere, sinens naturæ opus suum moliri: non enim radicitus rodentia medicamenta durities extirpant: imo si sine intermissione iis vtaris, spe illius consumendæ illusus illam augebis, tum quòd rodentia sua siccitate à parte affecta quouis modo prohibent halitus consuetos transpirare, tum etiam quòd dolore

Quomodo rodentia sunt administranda

Rodētia crebrò vitium vlceris augent.

lore aliquo, qui ad hæc iugiter sequitur, humoris quippiam plus aduocatur, vnde noua fit durities, verùm hæc mali moris nō est, & naturæ opere facilè dissipatur, tantum fotibus adiuta, quæ interea non sunt omittenda: verùm tantùm semel in die conueniunt, ne præcipitatū, quod etiā semel tantùm superspergitur, opus peruertas. Fit autem fotus, mox pars molli calidóque linteo exsiccatur, & inuoluta per dimidiæ horæ partem quietè relinquitur, subinde soluta præcipitatum vlceri offunditur, nec dimouetur vsque in subsequentem diem, quo iterum fouere conducit, & mox iterum præcipitato respergere. iis peractis fiant fotus ex vino nigro, & vt cætera vlcera simplicia curabis, videlicet medicamento exsiccāte, abstergentéque, hoc puta, Recipe butyri recentis vnc. 1. mellis rosati drac. 2. tutiæ lithargyri an. drac. 1. ß. viridis æris vsti scrup. 2. misce, & super lenissimo linteo pauxillùm extendatur, vleeriq; admoueatur; bis in die vsq; ad cicatricem productam, nec ambigendum est, quin prorsus horū præsidiorum ope euadant patientes, modò morbus ab aggressu sextam vel octauam nondum præterierit lucem: sed pauci admodū sunt patientes, qui à principio pru-

Leue abstersiuū.

dentem adeāt medicum, vel chirurgum, istius pestis virium ignari, nil vltra pertimescentes in futurum, cùm nec artus doleant, nec immitis quicquā in principiis appareat, præter leuiuscula vlcera, non secus agentes atque ignarus præfectus cohortis, qui illustratis ac spretis delitescentis aduersíque exercitus exploratoribus, proximam cladem non præuidet, sed stultè suis viribus fretus aduersum emissarios contendens, vndiq; à delitescentibus mox circumuentus miseréque cum tota cohorte fusus, insanæ confidentiæ pœnas luit. At prudentis præfecti erat exploratis præcursoribus occultas insidias anteuertere, locóq; cauere dum dabatur facultas. Hoc nimirùm modo homines hac labe aggressi principia contemnentes, semetipsos præcipites daut: sed etiam plerunq; miseri patientes falluntur decepti specie recti. Quisque hercle nūc nebulo vel plebeius vel tirunculus se esse sapientem, prudentem, exercitatum atque optimo medico æquum profitetur: secus tamen non raró res ipsa indicat. Si igitur in similes artifices patiens non benigno sidere ductus inciderit, confisus illorum stultis pollicitationibus, fucísque in pernitiem sensim labitur. Imperiti autem

Nimia confidentia agros in deteriorem statum inducit.

Impostores plerumque morbū augent.

med

medicam artem tractant non secus ac simiæ, quum humani quicquam gestiunt: fingunt autem hæc tantum patentissima, atque hæc etiam ineptè: sic plures crediti à plebe, vel Medici, vel Chirurgi quum aliquem præcipuum in arte in iis vlceribus perceperint, vel balaustium, vel tutiam, vel alumen, vel præcipitatum, vel æris florem, vel aristolochiam, vel aquã fortem, vel horum quodpiam simile felici successu apposuisse, statim vno notato hoc in vsum ponant, nulla ratione, nec recta obseruatione adminiculati, sic vt statim balaustio, vel tutia vel galla, à primordiis vlcera hæc aspergant, quod perniciosissimum est, intra, quod sordidum est, cohibentes, quod foras euocandum erat: aqua etiam forti vel alia simili vlcera iã diuturna, ac multa duritie oppressa madentes, nulla de iis quæ in medio sunt corpore consideratione habita, vnde vehementior breui excitatur corruptela, quæ quandoque nulla arte corrigi potest, quin glans rodatur, vel etiam nonnunquam totus coles: immò quoq; & virgam corrosam & pectinem vniuersum peritoneo tenus, excesum vidi, nulla alia ratione quã ex incongruo medicamentorum rodentium vsu, quos à mortis periculo eripere

Quomodo nebulones artem dissecant.

Astringẽtia ac exsiccantis mala in vlcerum principiis.

laboriosum fuit. Assiduè enim de hoc nos admonet Galenus, ne rodentia vlceribus admoueamus; nisi quod intus abundat, foras deturbetur, concurrit hoc alioquin ad partem grauatam, quod sanum est, exedens. At videor nunc videre multos in has nostras institutiones insurgere, floccipendere, calumniari, tanquam homines fortè ab omni tum disciplina túmque recta medendi ratione alieni, dicentes, & fabri coriarij præsenserunt quandoque à medicis aquã vlceribus esse contrariam: at & idem ego fateor: immò & duplici ratione contrariam, tum quòd fotibus ratione administratis per hanc vlcera arceantur, & sic propriè illis est contraria, alio modo dicitur contraria vlceribus, quum hæc per illam augeantur patientibus cõtrariatur, quod quidem præstabit aqua si frigida frequenter vlceribus offundatur, vel ex hac fotus fiant in corpore humorum multitudine referto, vel eorundem malitia vitiato, sic vt maior fiat attractio quàm resolutio. At non modò ad aquæ fotus hoc consequitur, sed ad alios cuiusque generis: sic vt iure meritò dicendum putemus, vim totius artis in artificis prudentia consistere, potius quàm in dogmatibus. Nec tamen decretis

Aqua quomodo hæc vlcera augeat vel curet.

Prudentia in artifice principatum obtinet.

tis vacuum artificem debere esse censemus: immò potius in iis exercitatum oppido, sed ingenio & experientia, qui polleat maximè, vt dogmata ad amussim subiectis accommodet. Nam qui imprudenter hanc artem adeũt, vt vulgares plerique, atque etiam mulieres, vel qui dogmate aliquo fulti hanc profitentur, non secus præsidiis in humanis corporibus vtuntur, quàm lethiferis telis cęcus in aciè constitutus: vibrabit autem hæc magis in amicos, ex iis multo plures quã ex aduersis confodiens, sic vt si in arte aliqua liceat vnumquemque artificem propriam artem callere, antequam absolutè manũ operi addat, in medica sanè vna licebit maximè. Non desunt præterea qui in huius morbi præludiis statim ad venæ sectionem, vel totius corporis purgationẽ confugiunt, vt prouideant (inquiunt) at hæc imperitorum est prouisio, vniuersam igitur immensámque domum aqua perfundere vis, si in abiecto æquilis angulo flammam pigrè insurgere cernas quam exiguo aquæ labro restinguere paruo labore possis? Porrò prudentis artificis munus est propius iusto morbis auxilia adæquare, imprudentis verò in alterum extremorum irruere: quod si multorum die-

Ineptus artifex cæco militi simi lis.

Prouisio imperitorum.

Prudentis medici vel chirurgi munus.

rum fit morbus, & dehiſcant vlcera, vel pertinaciter occalleant putreántve, potentioribus præſidiis huic ſias obuius licet, & ſanguinis miſsione, & purgationibus & aliis, quæ omnia ſuo loco diſponere putamus.

Vlcerum egrè ſanabilium curandorum ratio.

CAPVT VIII.

CVM verò iá peruicacia & multorũ dierum vlcera occurrerint, in pene puta (ná hic à tempore ſumpta indicatio ad curá cõfert aliquo modo, nõ autẽ vbi iam per varias corporis partes hæc manifeſtetur affectio) ſciſcitandũ ab ægrò eſt, nũ talia ſpõte deuenerint, vel potiùs, poſt vſum rodentis alicuius medcamenti: quòd ſi continuo poſt medicamentũ rodens cõtigerit, per duos dies ceſſandum ab iis eſt, tantũ parti exulceratę medicamentũ apponẽs, quod mellis recipiat partem vnam, & ſemiſſem ſucci roſarum, & terebintinæ ſingulorũ partem vnam, vnguenti ægyptiaci partem ſemiſſem, ad ignem omnibus bellè permixtis: nam hoc medicamentum leuiter abſtergit ac cõcoquit, ſic vt ſi durities vel putredo ex medicamẽtis anteà fortè irrationabiliter adhibitis peruenerit, tũ huius

Indicatio ſumpta à tẽpore vtilis.

Animaduerſio.

Abſterſiuum leue.

ius medicamenti ope vel alterius cuiuſpiam ſimilis,quod dolorem nullum excitet, tum naturæ munere corrigi conſpicies, nullo alio auxilio egens, ab eo quod ſimplicibus vlçeribus conuenit. Si verò interea nil in iis videatur remiſsi, augeantúrve, vel ea etiam ex ſe ad hunc ſtatum peruenerint, illicet baſilicā brachij dextri obtunde pro patientis viribus, die ſequenti corpus valenter purgato: inſerere autem hîc purgationum exemplar pro iunioribus non extra rem fore credimus, Medici prudētes hæc in mente inſita habent,meæ opis non egentes.Finge igitur amaræ bilis hominem eſſe & in tempore non extremè calido:nam ætatem conſtat eſſe vel iuuenilem vel virilem, impuberes vel ſenes non facilè coëunt. Recipe, igitur cicorij,origani,aceroſæ, ſingulorū manipulum vnum,graminis,liquiritię r a ſæ,ſi ngulorum vnciam ſemiſſem,& radicum lapatij acuti,& fęniculi mundatar ū, ſingularum vnciam vnā, polypodij quercini vncias duas & ſemis: fiat decoctio ad libras duas quæ aromatizetur ſemine petroſelini ad drach.1.ſemis, cinamomo ad drachmas duas , de qua ſumptis vnciis quatuor ,adde Syrupi roſati laxatiui vncias tres , electuarij roſati Meſuæ drachmas

Purgatio

mas duas, mixta albente cœlo potet, de reliqua decoctione capiat singulo mane vncias quinq; addita vnicuiq; dosi syrupi ros. laxat. & de fumoterræ compositi singulorum vnc 1. nam id medicamenti genus biliosos humores & crassos vel etiam serosos, qui reperiuntur in venis quæ proximiores sunt intestinis, reuocat, id quod in corporibus paulatim solet aceruari deturbans. Vlcus verò cũ toto pene hoc fotu fouebis, post sectam, vt præcipimus, venam. Recipe serpilli, foliorum vitis & quercus ana. manipulum vnum, bulliant in sufficienti aquæ quantitate addita sexta parte omphacij, & ex hac cum spongia virga foueatur, præcipuè pars affecta: sit autem calida quantum commodè ferri queat: insistátque per octauam horæ partem, mox spongia in vino nigro austero ac calido, madida ac expressa, tantillum foueatur; inde fotibus absolutis linteo leni circumuoluatur, & paululùm quiescat, subinde vlcus hoc medicamẽto curetur.

Fotus vlceris.

Recipe mellis, terebintinę ana drachmas duas, præcipitati drachmas tres, misce, quo vlcus tegas, nec moueas vsque in eandem vel circa sequentis diei horam, qua idem efficies quod nunc, & sat erit si durities vehemens non fuerit. At si profundius

Abstersiuum.

dius fuerit inserta, tutius erit adhuc repe tere die tertio, mox ab vsu huius medicaminis desiste: nam perpetuo in omni vlcere non plus semel vel bis, vel ad summum ter, rodentia medicamenta subsequenter sunt apponenda, quin duos post, vel tres intermittas dies, quò quid hæc præstiterint, obserues. Si verò fortiora sint rodentia, vt caustica varia cum sublimato composita, vel aqua fortis dicta, vel alia plura quæ arte parantur, quæ omnino omittenda hîc censeo, tanquam plus æquo sæuiora, neque etiam necessaria: hæc inquã semel tantum, vbi sit opus, adhibentur quindecim vel ad minimum octo vel decem dies exigentia, vt ab iis enecta caro à sana separetur, sed (vt dixi) extremis iis omissis fœlicius quod in hoc casu exoptatur, ex præcipitato comparatur, quàm à quouis alio, quod vsui sit, medicamento: huic succedit, quod ex æris sit flore, vt Aegyptiacum. Nam interim dum ex causticis vstæ carnis casum expectamus, iis mitioribus frequẽtius vti possumus, ad quæ & humoris insidentis concoctio & puris euacuatio diutinè sequitur, quod summè iuuat. ab administratione verò eorum quæ vehementer carnem subditam extinguunt, vlcus siccum permanet

Quãdiu rodentibus medicamẽtis sit vtendum & quibus.

Quare præcipitatũ cæteris rodẽtibus præstet.

manet octo dierum ſpatio, quod tantum abeſt vt prodeſſe poſsit, vt obſit potius nõ leuiter: nam quantum fieri poteſt colluuies à parte affecta eueſtigio eſt eximenda, nec quia illud altius imprimitur, ob id plus iuuat: non enim omne infectum enecat, ſic quod reliquum eſt occluſa per cauſticum illi via circunſitam vlceri carnem valentius inficit, vnde à cruſtæ decidentia quo tempore vlceris meliorẽ ſtatum expectabamus, maior nobis repræſentatur corruptela, & vlcus maius multò: nã deciſa cruſta ora dilatantur: quare præſtantius eſſe experientia nouimus hęc penitus in hoc affectu eſſe omittẽda. Plures, inquies, ſanitati reſtitutos vidimus ex vnica ac ſimplici aquæ fortis inſperſione: ex iis etiam ego & vidi, & aliquot hoc medicamento, dum iunior eſſem, aliorũ veſtigia ſequens, curaui: mutaui tamen ſententiam, quum aduerſum quandoque affectum conſpicerem, diligentius inde examinans, cùm ratione, tùm experiẽtia, quid cauſæ eſſet, quod alios medicamentorum genus hoc ſanaret, alios ſupramodum afficeret, non ſecus ac alia omnia talia: noui illis duntaxat eſſe præſidio qui recenter morbum contraxerant, ſic vt totum vel pęnè quod infectum erat illo exting

Quare maximè rodẽtia non ſemper iuuent.

Quando rodentia iuuent.

ting

tinguebatur: sed hos etiam sanat integrè simplex aquæ fotus, vel repetita, (si aliqualis sit durities) præcipitati aspersio, in nullum discrimen ægrum inducentia. Sed redeamus vnde diuertimus. Si verò durities vel vlceris corruptela, præpositis præsidiis cedere non videatur, vena colis vlceri proxima aperienda est, vel sanguisuga affigenda, quò putridus sanguis vlcus nutriens, hoc ingenio educatur, & iterum ad præcipitati vsum redire, à balneo abstinere, fotu tantum leuiore ex vino austero, & aqua contenti: præcipitatúmque balsamo artificiali à Ioan. de Vigo descripto componere: nam hoc apprimè has durities euertit absumítq;, vlcus boni moris reddens, roborandæ repetendæque & etiam frequentandæ purgationes: roborabis eas si decoctioni præscriptæ, senæ addideris vnciam vnam vel duas, nec ab re erit, si multi sanguinis homo fuerit, venam iterũ secare, præcipuè saphenã pedis dextri, vel alterius, vel basilicam iterum in brachio: quòd si sanguis ab aduersis venis exhaustus corruptus appareat, patiens verò inculpatę valetudinis ante hunc morbum esset, intellige luem hanc per vniuersas iam extremas venas esse diffusam, vbi sanguinis misionem

Colis vena aperienda.

Durities vlcerum corrigẽs medicamẽtum.

Signum indicans per vniuersum corpus diffusã esse labẽ.

ex variis diuersisq; partibus brachiis puta & cruribus, summopere conferre nouimus, habito perpetuo respectu ad vires, & eductionis frequentiam: licebit igitur ad vncias sex ab vtroque brachio & crure vtroque exhaurire. At hanc præsidij formam tantùm, vt dixi, commendamus, vbi iam in aduersas partes infectio irrepserit, vbi etiam & balnea supremè conducunt vniuerso corpori adhibita, & quæ vrinas & sudores mouent, quæ omnia digesta comperies vbi de pilorum casu & de scabie tractabitur: quibus omnibus bellè administratis, vlceris morositatem iri sedatam conspicies, quo subinde vt simplex vlcus erit tractandum. Sunt præterea qui tumido facto præputio glandem detegere non possunt, quæ etiam quandoque molestis vlceribus premitur: soluitur autem bellè tumor hic fotibus præscriptis, & melius si parietariam, & thymum incoxeris: iniiciendúmque clisteri exiguo lauacrum confectum ex succo rosarum ad vncias tres, succo chelidonij ad vnciam vnam aqua mulsa ad vncias quatuor, quod tepidum iniectandum sine impetu. Quandoque præputium secare cogimur, verùm tentanda omnia primò sunt, nec secandum nisi extrema vrgeat neces-

Secat venas variis in locis.

Fotus.

Lauacrum.

necessitas. Vrgebit sane rarò, vel nunquam, si omnia ratione fiant, fotus, inquam, iniectiones, sanguinis missio & totius corporis purgationes. Glande igitur detecta, si vlcera mali moris sint, præcipitatum erit ad rem, sin minus medicamentum quod sine morsu siccet leuitérque abstergat, vt Recipe, succi plant. ros. & chelid. terebint. claræ ana vnc. 1. mellis drac. 4. aristo. rot. aloës, an. drac. 2. far. hordei drac. 3. ad ignem misceantur, & vtere. Accidunt etiam verrucæ aqua forti extinguendæ, sed animaduertendum est, vt tantùm verrucæ intingantur, ne reliquas partes aqua exulceres: quandoque tamen hæc sola non sufficit, vel etiam non congruit, præcipuè si magnæ hæ sint, quas amputare satius est, mox aqua radicem madefacere. Vidi autem Hispanum, dum iunior essem, qui ad fratris mei auxilium confugerat, glandem vniuersam atque præputium magnis verrucis obsitam habentem, ad tantam autem molem peruenerant, vt totam glandem obtegerent, præputium in summum extendentes cum maximo dolore, quem secare fuit necessum per longitudinem vsque ad glandis radicem, sic enim omnia patebant, & dolor quieuit:

Exsiccãs ac abstergens medicamẽtum.

Verruca in glãde orta.

Cura facta.

multæ

multæ autem verrucæ erant, quæ parui digiti magnitudinem excedebant, inter has aliæ insidebant paruiores, quas omnes in multos dies abscindere ad extremos earum pediculos oportuit, mox sanguine aliquo effluxo aqua forti intingere: alias autem minimas, quæ forficibus amputari non poterant, aqua forti penitus cùm cæteris absumptæ fuere, in sanitatémque æger hoc more restitutus est, relicto tamen diuiso præputio, quod reuniri nõ potest. Quæ autem teneræ sunt, facilè belléque liquantur, apposita aqua quæ ex sale & alumine per vitrum stillatis conficitur. Plerunque etiam cutis eminet instar carnis verrucosæ, nẽpe in glande in papillísque nutricum, in puerorum labiis, & circa anum & scrotum, quam nõ forti aqua vel aliò vehemẽter vrente medicamento abolere licet, sed mediocri aliquo vt puta aqua ex alumine & sale confecta, tantundem aquæ rosaceæ admixta: vel præcipitatum cum balsamo Ioannis de Vigo, bis die appositum. Horum etiam corpora purgare frequentius licet & sanguinem mittere, & fortè etiam decocto ligni vel linimentis ex hidrargyro submittere, & omnibus tenuem præcipere victum pro ratione morbi viriúmque:

Præputium diuisum ad radicem vsque non glutinatur.

Aqua extinguẽs verrucas paruiores.

Purgatio, sanguinis missio.

Victus ratio.

que: quies etiam his omnibus præcipienda est: quòd si necessitas siue pauperies quietem patienti non concedat, sed cogat consueta opera victum sibi cōparare, penem in cucurbitula vitrea retineat, ne vestium confrictu malum augeat.

Seminis profluuij curatio. CAP. IX.

QVI colis fistulam ampliorē habēt, ij facilè seminis profluuium ex fœdo scorto contrahunt, præcipuè si mulier nuper habuerit congressus cum viro alio similem affectum patiente, quod plerunque contingit: vel si mēstrua alba, vel icorosa patiatur, maximè si menstruorum tēpore, vel paulo ante, vel post coëant. Est autem hæc passio testibus vt ventriculo diarrhœa: impotens autem est vtraque pars diutius, quod recipit, continere: sic laxatis horum osculis contenta fluunt, communicata igitur hac colluuie ipsis testibus (nam facilis est in coitu ad hos transitus) tristantur relaxantúrque, & quod ex venis tū arteriis in iis insertis pro nutrimēto seminisq; generatione defertur, crudū aut quidem incoctū effluit viis iis reclusis existentibus. Qui autē venerei morbi principia paruifaciunt, iuuantur,

Seminis profluuium simile diarrhœa.

uantur mirum in modũ diuturno ſeminis effluuio: nam, paulatim quod putidũ erat conceptum, effluit cum cætero, quod nondum corruptũ, ſed incoctum labitur, perinde ac in mulieribus, quibus menſtrua ſuperueniunt. Curatur autem à principio hæc affectio mediocri negotio, ſi æger rationi obtemperet. Lauanda eſt primùm & virga & ſcrotum, fouendúſque coles bidui vel tridui ſpatio aqua calida, vt ſupra notauimus, & bis ſingulo quoque die ante paſtum: poſtea fouẽdi ſunt teſtes per multos dies in vino optimo nigro, atque auſtero: præmittitur tamen huic purgatio per aluum: talis puta: Recipe terebint. claræ lotæ primò in aqua plant. mox in vino albo vnc. ß. rheub. elect. ʒ. 1. aloes el. ſcrup. j. cũ pul. liq. & ſacchar. fiat bolus, capiat matutino tempore, & ſuperpotet decoctũ caulium viridium, & parietariæ ex carnium iure factum, vel cum butyro, ſale & aqua. Hac purgatione vtatur bis interpoſitis duobus vel tribus diebus, ſi prima liberè eduxerit: interea exiguo cliſteri in virgã iniice lauacrum hoc: Recipe aquæ lactis, lixiuij, aquæ roſ. an. vnc. iiij. roſarũ rub. ſiccarum ʒ. ij. tutiæ præp. lithar. ana drach. iij. bulliant parum, colẽtur & vtere bis in die blandè iniectando, ne exulceres

Cura.

Purgatio.

Lauacrum.

&

& tepidè: quòd si ad sextũ diem molestus adhuc affectus sit, venam tunde basilicam dextram ad eam sanguinis deductionem quam virtus, sanguinis multitudo & vitiũ indicabunt, mox ad subsequentia te conferes. Recipe Mercurialis, parietariæ, borraginis, maluarum, ana manipulũ vnum, polypodij vnciam semis, fiat decoctio pro vna dosi, in qua infunde turbit electi drachmam vnam & semis, foliorum senæ drachmas duas, cinamomi drachmam semis. omnibus tusis macerentur per noctẽ, mox expressuræ adde syrupi rosati laxatiui vncias duas & potet mane. Die sequẽti si medicamentum non copiosè aluũ eduxerit, capiat ius caulium viridium & parietariæ ad vncias quinq; cum vnciis tribus syrupi rosati solutiui. At si potione prima nauiter deiecerit, secundã omittes, & per dies sex, vel septem præsens diureticũ matutino tempore potet. Recipe parietariæ, capillorum veneris, carduum syluestriũ, ana manipulum vnum: radicũ apij, heringij & fœniculi mundatarũ, liquiritiæ rasæ, ligni indi ana vnciam semissem. cyperi drac. iij. mellis despumati vnc. tres, fiat decoctio secundum artem ad libras duas, quæ aromatizetur cũ drachmis tribus cinamomi & tantundem seminis pe-

Apozema.

trofelini, de quo capiat matutino tempore vncias octo calidè & stragulis mediocriter coopertus, moderate sudare tentet, & perseueret in iis dies sex, vt diximus, aut septem, renouato decocto cùm fuerit primum absumptum:ab iis purgationem immediate præscriptam iterum sumat. Interea si aluus non liberè excernat, deuoret alternis diebus per horas duas ante cœnam, vel matutino tempore pillulam vnam aggregatiuam dictā dosis vnius scrupuli, quòd si nihil moueat, die sequenti sumat, drach. ß. in duabus pillulis dispositam, interim hanc nouam iniectionem in vsum pones. Recipe aquæ rosarum, succi plantaginis depurati, singulorū vncias sex, myrobalani citrin. drachmas tres, tutiæ drachmas duas & semis, bulliant parum, mox colatis, tepidè bis in die in virgam infundes, sed manu leui sine impetu, ne virgæ fistulam, quæ iam aliqua excoriatione tentatur, plus exulceres. Vteris hac tribus vel quatuor diebus continuis: quòd si nihil remissi affectio habere videatur ab vsu diureticorū, vena dextra saphæna secanda est, detrahēdúmque copiosè, si venæ refertæ sint, & sanguis sit putridus: præterea purgantia per aluum sunt solicitanda, per dies puta sex

Iniectio. *Sanguinis missio.* *Purgatio.*

vel

vel octo succedentes, & in fotu scroti qui ex vino fiebat, gallam & balaustia incoquere. Hoc interim spatio victũ tenuem attenuantémque præcipere: nam hoc modo si feceris non recẽtem tantùm gonorrhœam in bonum reduces statum, sed etiam diuturnam: cæterum in hac pertinacius etiam præsidiis est insistendum, & valentius purgandũ: non enim æquo temporis ductu habitus & dispositio vitiosa languent, vel remittuntur, seu radicitus extirpantur: verùm non iugiter euacuandum quo ad finem morbi consequaris, sed quiescendũ, quum iis multò remissior fuerit factus, cætera natura ipsa expediet: nã hæc vera postremáque est morborũ omniũ curatrix, quæ si tandem nõ perfecerit, repetenda eadem est cura: præterea impertare aquã fontanã in potu cum saccharo ad libitũ: plerunq; etiam cibum ex pane tantum in hac aqua infusum, vel in aqua simplici sine saccharo. Nõ exquisitè tenuis vel attenuans victus, sed qui intra vtrunq; extremum medius erit, instituẽdus venit.

Fotus. *Victus.* *Natura præcipua morborum curatrix.*

De Bubonum curatione. CAP. X.

QVi cum polluta meretrice coëuntes plus æquo vel impetuosius militant, vel quibus in coïtu facilè inguina dolẽt, iis

paruo negotio hæc tumentia fiũt, in quæ, natura robusta, quod ex congressu putidum fuit acquisitũ, & quod subinde fuit inquinatum cogere affectat. Horũ etiam plerique, qui huius morbi initia flocci faciunt, vel aduerso numine in imperitorum manus incidunt, benignæ aduersus se naturæ plurimum debent: seruantur enim hi nonnunquam horum bubonum munere, nec sæuiore aliquo exercentur symptomate. Nitẽdum igitur est, vt ij ad suppurationem alliciantur, nimirum frictionibus assiduis ventosarúmque appositione. Nil hercle his melius, vel citius ad suppuratione accelerat. Fricantur autem digitis simpliciter vel recenti butyro illitis, vt diutius frictio sine molestia sufferri possit: præstabit hoc autem patiẽs ipsemet, digitísque comprimet, perstringet, omníque arte frequenter irritabit, vsque dum tumentes & phlegmone obsiti tactum amplius ferre non possint, quo tempore suppurantia emplastica apponere licet. Si igitur breui nec multa frictione ad suppurationem deuenerint, humorem non admodũ crassum rebellémue esse ostendunt, naturámque vegetam circumsistentium partiũ, raram imbecillémque recipiẽtem, vbi leuiore etiã præsidio

Bubones ad suppurationem excitandi & quomodo.

Suppurantia medicamenta quomodo apponẽda.

ſidio ſuppurant: iis propterea ſat erit tripharmacum ex farina, oleo, & aqua apponere. ſi verò ægrius huc humor trahitur, ſcias hunc etiã non facile in pus conuerti, quare extrinſeco potiore eget auxilio, quàm primus: idem igitur emplaſtrũ coquere poteris, cũ iure radicũ altheæ, radicéſq; in pila cõtuſas addere, & ſemen lini & fœnugræci, & porcinã vetuſtã axungiam. Quandoq; tamen adeò pertinaces ſunt vt ſuppurationi obnixè reſiſtere videantur, quos emplaſtris fouere calidioribus oportet, id efficiet, ſi brioniæ radicem cum althęa incoxeris, cataplaſmatique mox deſcripto addideris, ſaponémq; inſuper adieceris. Quũ omnibus iis præſidiis non cedunt, hoc cerato obteges. Recipe bdelij drach. iij. aloes drach. ij. diſſolue in aceto acerrimo, & cum diaquilonis maioris vnc. I. malaſſentur, & ad ignẽ bellè incorporentur addito tãtillo ceræ pinguiſsimæ. inter hęc ne verearis ſtatim venã aperire ex crure eiuſdẽ partis, vel alterius, vel brachio ſi ab illis nõ libere emanauerit: & ſi ſanguis aliquã patiatur à naturali transmutationẽ, corpus vnà purgato: nam quandoq; ab iis euacuationibus, qui pertinaces admodum oſtentantur, ij ad ſuppurationem paruo leuiuſculóq; auxi-

Si bubones pertinaces ſint quid agendũ.

lio ducuntur. Videtur hoc tamen rationi dissentaneum : verùm res ipsa hoc mihi quãdoque ante oculos obiecit, vnde rationem omni diligentia huius effectus explorare non destiti, fretus nunc nullam hac potiorem esse: nimirùm quòd antea dispersus humor aliquo modo naturam diuertebat, quæ subinde & purgatione alleuiata, & sanguinis misione putrido sanguine imminuto, residuum valentius adoritur, in inguináque, quoad fieri per illam potest, compescit, concoquit, ac per ruptionem exturbat. At in iis omnibus naturæ tantum beneficio fidendum non est, siue facilè suppurent, siue ægre: nam plerunque & alia symptomata sequi solent; sed frequẽtius in iis in quibus hic humor peruicacior apparet, quos etiam & valentioribus & frequentioribus pharmacis curare par est, & copiosiore sanguinis misione, si is corruptus appareat. purgetur igitur corpus ex drac. 6. confectionis amech, vel drach. ij. pillularum cocciarum. Quum igitur ad maturitatem peruenisse noueris, emissarium puri arte præbeas, ratus hoc illi præferendum esse quod naturę munere vel potius putredine paratur, quamuis Gal. & alij scriptores multi contrariã sententiam in hominum

Quare quandoque pertinaces bubones post totius corporis euacuationẽ facilius suppurent.

Purgatio.

animos

animos inserere laborent. At ego quam naturalem illi dicunt aperturam contra naturam prorsum esse assero, quare etiam patientibus admodum molestam: antecedit autem hanc multa circumpositarum partium putredo, vt ipse vsus docet, cui etiam arridet euidens ratio: si nanque putredinis vi cutis liquatur, quomodo resistent carnosæ proximę & neruosæ partes aliæ, quibus pus insidet? Quis autem non quandoque vidit emissaria à putredine parata, & in bubonibus & in aliarum partium finibus, sic esse carne exhausta, quam putredo diutius insistens colliquauerat, vt multam cutem iam labefactam secare opus fuerit, cum huic deessent instrumenta vnde alimentum caperet? Sed quid discriminis est in sectione arte facta plusquam in illa? quod autem ferrum secat, vel causticũ vrit, idem sanè multo maiore mensura, vt dictum est, colliquat abstrusum pus: sed nec tantus ex sectione sequitur dolor, qui raptim transfluit, quantus ex diuturnè compresso pure. Vbi igitur iam collectum pus pateat, & phlegmone vomica sit obsessa, ferro acuto bellèque secante illam diuide, secundúmque rugas, sectionem facias, quantum nulla vi crassum pus, quod perpetuò in iis appa-

Emissarium arte factũ melius eo quod ex putredine.

Quomodo aperiendus est sinus.

rere consueuit, exire vel molliter exprimi queat. Circumuentas autem phlegmone vomicas non modò has, sed & cæteras secante ferro perfodere consulo, eo quòd ex plaga sanguis ille cutaneus atq; etiam infectus detruditur, quod ad caustica minime consequitur: præterea in iis causticum quandoque auget inflammationem cum summo dolore. In quibus verò nulla impendet phlegmones, (quod rarò vel nunquam in bubonibus iis apparet) iis causticum apponere maximè cōfert, tum quòd ex hoc (si perfectum sit) nullus vel exiguus percipiatur dolor, vbi nec cutis diuisa sit nec inflammatio adsit, tum quòd sectio etiam (vbi illud suppositam puri partem exussit) sine molestia aliqua fiat: præterea sanguis nullus ex tali apertura effluit, quod confert in frigidis abscessibus. Sed & candenti ferro aperire hos etiam licet, perinde atq; caustico, si æger permittat: sectionis autē tēpus est statim vbi pus in sinu inundat, dum digitis premitur, quo etiam tempore feruores, qui in materiei generatione fiunt, languescere occipiunt: non autem, vt quidam præcipiūt, acerbum diuidere par est: difficile autem tunc coquitur reliquum, quod in partibus circumpositis est infixum atque

Quæ apostemata secante ferro vel candenti vel caustico aperienda.

Quando aperienda sunt apostemata.

crudum

crudum, euaporatis per sectionem spiritibus, quorum ope recta horum expectabatur concoctio. Præterea quis quandoque non didicit diuisionem fluente adhuc humore factam irritare magis morbúmque geminare? Vidi equidem ineptos Chirurgos nonnunquam sectione immatura non citra vitæ discrimen, ægros in grauissimos anxiósque dolores induxisse. Sed etsi immatura sectio noxia sit, non propterea vtilior erit cæteris omnibus præ nimium matura, quòd ampliorem quàm par sit, sibi sedẽ parėt, partes (vt diximus) circunstantes corrumpens, quas seruat in tempore, artéque factus exitus. Nec euaporationem contenti puris hîc experiri sine apertura ęquum est, quemadmodum in phlegmonosis collectionibus, quæ sola sanguinis copia nonnunquam fiunt. Aperiendus erit igitur sinus hic, non crudus, sed mediocris: post hunc qui paulo maturior est, tertiò maturũ extremè, eo quòd satius sit serò quàm nunquam. At horum indicia scriptis tradi non possunt, sed visu tactúque ab experto artifice tanquã manuductore discere æquum est. Aperto igitur sinu illum hac prima curá licinio oui albo & bolo armena intincto curabis, & infrascripto cataplasmate stippabis. Reci-

Quare tardius facta apertura noxia.

Aequũ non est dissolutione bubones curare.

pe farinæ ordeaceæ & fabarum, furfuris, mellis, an. vncias quatuor, cum lixiuij & vini albi pari portione ad ignem bellè coquantur, & fiat cataplaſma non coinquinans, quod bis in die reſtauretur. hoc vti poteris per tres quatuórq; dies primos à ſectione, quò id quod in tumida parte eſt infixum, in pus vertatur, vel in halitus euaporetur: lychnum vero hoc medicamēto obducatur. Recipe mellis roſat. terebintinæ, ſucci roſarum & apij ana vnciam vnam, farinæ ordei vnciam ſemis, ariſtolochię, thuris, ana drachmam vnam. ad ignem omnia incorporentur. Quùm id ſiccantius eſſe voles, ariſtolochiam auge addens iridis quippiam & aloes, & ſucci chelidonij. Ab vſu cataplaſmatis ex farinis præſcripti, emplaſtrum diapalma ad finem vſque ſuccurret. At facto emiſſario ſi nondum fuerit ſecta vena, vel etiam ſi fuerit, & ſanguinem repereris vitiatum, eodē die vel altero ſanguinem detrahere licet: etiam corpus purgare, quo ſæuiora effugias ſymptomata: vena ſecanda eſt ſaphęna, vel poplitis potius vel baſilica eiuſdem partis: quod ſi ſanguinem vitiatum offenderis ſtatim vel ſub veſperum eiuſdem diei, aliam è regione venā diuidere ne hæſites, mox corpus purgabis

Ab apertura vomica purgatio & ſanguinis miſſio confert.

mediocriter, si abscessus facilè vel breui à cõtagio ad suppurationem deductus fuerit: si verò dudum pòst apparuerit, sanguinísque vitium non leue videatur, diutius in purgationibus insistendum est, valentiúsque purgandum: purgationum formã ex supradictis, tum infra dicendis suggerere poterit qui paululũ in arte medica fuerit exercitatus: si nil, satius erit hanc partem expertis medicis relinquere, qui id ex morbi essentia aliísque indicationibus conflabunt. Victus præterea tenuis mediocriter, vt humoris corruptela ac patiẽtis virtus indicabunt, & quàm minime vel nihil attenuans.

Victus.

Pilorum casum curandi ratio.

CAPVT XI.

SENSIM vbi hęc colluuies per carnosas cutique proximas partes ferè vniuersas irrepserit, in corpore tenuioris sanguinis ab insito calore propulsa cutem labefactat, vnde pili decidunt. Hos etiam patientes natura aliquando à grauiore morbo tutatur, eiecto per cutem putore omnj: veruntamen hoc sæpius non absoluit vel ob intemperatum victum patientis, vel pro-

pter

pter viſcidorum humorũ miſcellam, qui ægrè per cutem deiiciuntur: quare & aliis ſymptomatis etiam ſæuioribus ſubmittantur ægri, rationi conſentaneum eſt.

Sanguinis miſſio. Ineunda igitur in iis eſt cura à ſanguinis miſsione ex cephalica brachij partem magis affectam reſpicientis, ad vncias octo vel decem, qui ſi vitiatus ſit, ſtatim ex aduerſo brachio tantundem deme: corpúſque ſequenti die hoc pharmaco purgato.

Purgatio. Recipe origani, betonicæ, hyſſopi, mentæ ana manipulum vnum, mercurialis, parietariæ, ana manipulos duos: polypodij quercini vnciam vnam & ſemis, liquiritiæ raſæ, radicum eringij ana vnciam vnam: fiat decoctio ad libras duas, colentur: cui indantur, foliorum ſenæ vncia vna & ſemis; ſeminis petroſelini, aniſorum, carui, ſingulorum drachmæ duæ, cinamomi drac. 3. macerentur per noctem, mox per colũ liquor tranſfuſus & expreſſus, in vaſe vitreo reſeruetur ad vſum: de quo Recipe vncias quatuor ſyrupi roſati laxatiui vncias duas, electuarij roſati Meſuæ drachmas tres, miſce: fiat potio, quam capiat die ſequenti ab emiſſo ſanguine, ex reliquo decocto capiat ſingulo mane vncias quinque, cum vncia vna oxymellitis ſcyllitici, & tantundem ſyru-

pi rosati laxatiui, ab iis purgetur corpus ex drachmis duabus pillularũ cocciarum, si mediocriter fuerit robustus patiens, vel ex drachma vna cum dimidia: quòd si pillulas recuset, purgetur iterum primo pharmaco: à sanguinis missione vel postridie à purgatione, capillis forficibus rescissis, lauetur, atque etiam foueatur totum caput hoc lauacro, quód statim compescet pillorum casum, dissoluendo humorem noxium. Recipe mentæ, corticis vlmi, vel foliorum eiusdem, si viridia sint, foliorum vitis, singulorum manipulos duos, porrorum numero sex, bulliant in aquæ situla, deinde colentur, & alternis diebus caput lauetur cum leui frictione: mox madida in eodem decocto spongia ampla caput foueatur, bis térue repetita spongia, mox leniter caput exsiccetur. Idẽ intellige faciendum esse genis nisi sit imberbis. Vtéris hoc balneo fotúque ter vel quater: subinde dies aliquot quiesce, puta sex vel octo, mox repetas. Quod si cum pillorum casu vlcuscula per caput appareant; quæ à fotibus atque lauacris non leuius habuerint, iis adde lupinos, mel, nuces cupressi, galam atque omphacij quippiam. A secũda purgatione per sudores, tum per vesicã corpus purgare conandum

Ad pillorum effluuium lauacrum.

dum est: nam etiam si tantùm caput & genæ videantur molestari, vniuersæ tamē cutaneę partes eodem ferè afficiuntur in-
Balneū. commodo. Balneum igitur ingrediatur die sequēti à repurgato corpore, in quo in sideat per mediā horā: sit autē aqua potabilis tantum & eius caliditatis quantum leniter ferri posit. Vtetur autem iis per duos mox sequentes dies horis duabus ante cœnam, diésque subinde interponat tres sine balneis, deinde per alios duos dies ad hæc recurrat: quandoque etiam occipiti conducet ventosas affigere, & se-
Ventosæ care: hac insuper potione vtatur. Recipe ligni indi non vetusti sed benè maturi, ex medio nigriore & recenti in scobem minutulámque redacti vncias tres, vini optimi albi libras tres, macerentur horis vigintiquatuor in vasculo terreo picato vel vitreo, mox iterùm recipe ligni indi vncias quatuor, aquę fōtanę libras duodecim, macerentur per noctem, & lento igne in vase terreo picato bulliant ad duarum partium consumptionem: subinde huic superadde vinum supra præparatum, & resideant per horas sex, deinceps colentur in vase vitreo vel terreo, & magma vtrunq; simul mixtū, iterum in olla reponatur, cui superinde aquæ libras sex-
decim

decim, in qua etiam perpulchrè fuerint maceratæ aliæ vnc. iij. dicti ligni per horas duodecim, & sic mixta bulliant ad quartæ euaporationem: mox quiescere ac residere permitte, & colatum pro potu reseruetur ad libitum: ex primo decocto tantummodo bis in die sumet, ad diluculum videlicet, vel sub noctem duabus horis, vel tribus ante pastum: dosis sit ad vncias decem: die balnei tantùm semel, videlicet matutino tempore vtatur: potetur autem tepidum, mox æger lodicibus, vel vestibus coopertus mediocriter sudores prouocet. Vtatur autem hoc decocto dierum duodecim spatio vel quindecim, si morbus leuis fuerit: at si grauior, prorogabis in terdenos: & si dolores aliqui vel capitis, vel artuum fuerint adiuncti, cum pilorũ casu, tutum erit redire ad primas purgationes: quòd si in vsu huius decoctionis venter non bene fluat, (quod tantùm contingit iis, qui parcissimè potant in pastu, quod vtile non est: nam præstat paulò, imò etiam multò plus consueto potare: purgat autem hoc decoctum per vniuersas corporis partes, per aluum videlicet, sudores, & vrinam) si aluus, inquam, non liberè deiiciat, sumet alternis diebus pillulã vnam cocciam dosis vnius

Larga potatio hic iuuat.

scrup

ſcrupuli, ea hora qua ſolutus fuerit ſudoribus, ſeu matutino ſeu veſpertino fuerit tempore: quod ſi hæc leuius, vel nihil moueat, ſumat binas: Veruntamen ſi potet liberalius ex ſecundo decocto, quod conducet, aluus ſatis fiet lubrica, imò quandoque multùm: vbi licebit per cœnam vnam, vel etiam per totum diem, hoc potu omiſſo, vinum optimè lymphatum potare & parcius, ſi patientis (intellige) vires labaſcant: at vbi hæ conſtant, formidandum non eſt, etiam ſi quater vel ſexies aluus deiiciat. Si item aluus abundè excernat, balneis eo die non eſt vtẽdum, quieſcat igitur venter prius, omiſſo (vt diximus) decocto per diem vnum, vel parcius potet. Victus tenuis mediocriter præcipiatur, nimirùm vt ſemel tantum in die carnibus temperatè vtatur, auiculis videlicet vel pullis: altero paſtu paſſulis, vel amygdalis parcè etiam, puta vnciis quatuor panis, & tantundem paſſularum, vel paulò plus, ſi homo fuerit multi cibi. At vbi aluus fluit abundantius, liberalius eſt etiam exhibendum de cibo, hæc omnia tamen prudens Medicus moderabit, vt vſus perſuadebit: ſed quum hic morbus fœdum hominem faciat, cęteriſque hic ludibrio habeatur, nec omnibus

Victus.

vel

vel ob negocia publiqua, vel priuata, vel propter egestatē, vel aliam quāuis causam inire hoc regiminis genus concedatur: ôpere propterea atque labore dignū erit, vt exponamus quomodo iis saltē per functoriè, vt ita dicā, occurrere liceat, donec melior illis oblata fuerit curationis opportunitas: secāda igitur vena superior in cubito est è parte magis glabra, ex altero etiam brachio statim, si vitiatū admodum sanguinem offenderis, corpúsque sequēti die purgādū pilulis cocciis ad drachmas duas, ex quibus fiant pilulæ sex in aurora deuorandæ: quòd si patiens exiguarum sit viriū, sat erit drachma vna cum dimidio, postea ex infrascripta hac massa pilularū deuoret scrup. I. alternis diebus vel tertio quoque die, vnius mensis spatio ad minimum: nec erit inutile, si vltra producat: sumat autem has matutino tempore, nec desistat à consuetis muniis.

Si patiens non possit integra cura attendere.

Sanguinis missio.

Purgatio.

Recipe pilularum cocciarum recenter confectarum drachmas sex, aloës electæ ex vesica drachmas duas, cum oxymellite scyllitico, fiat massa ad vsum dictum: à secta vena per horam puta, vel sub vesperū fouebis lauabísq; caput aqua calida, in qua porri fuerint cocti & rosæ siccæ: hac lotione vteris dierū qua-

Lotio.

tuor sequentium spatio; semel in die, videlicet manè, vel serò, ante pastũ per horam. Sequentibus diebus, demptis porris, adiicies frondes, ramos, vel cortices vlmi vnà cum rosis, ex hoc bis terve in hebdomade caput lauabis, spongiáque in hac madida fouebis, & balneo etiam vniuerso quandoque vteris: hoc modo pilorum casum prohibebis inceptũ, plerósque ad integram sanitatem restituens. Tutum erit pilulis præscriptis vti ad multos mẽses, verum non tam frequẽter, sed primo mense exacto sat fuerit quarto vel quinto quoque die scrup. 1. sumere, vnicóque tantum lauacro singulis octo diebus caput lauare vel fouere, nec multis frictionibus illud exercere: sed siue laues, siue sicces parcius atque leuius suffricabis, nec exsiccabis multum, sed medio quodam modo, linteis: item minimè asperis. Victus sit parcior consueto acriumq; ciborũ immunis, vt ceparũ, alliorũ, aromatũmque & similium.

Caput nõ diutius fricandũ vel siccandũ.

Victus.

*

Scabiei

Scabiei & aliorum cutis affectuum curandorum forma.

CAP. XII.

IMPETIGO, scabiésque nonnunquam in hac lue affectis apparere solent, verùm potius in desidiosis pigrísq; hominibus: pigris inquam & ad curationē & ad corporeas exercitationes, sic vt nullarum rerum soliciti, cutem vnguibus scabentes omnes vigilias consumunt, vnde quum iam malum contraxerit cutis habitum, non facilè curatur: iis & à brachiis & à cruribus vtrisque sanguis est detrahendus venę sectione, vno scilicet die ex communi vtriusque brachij, ab vtroque crure altero, ex saphena videlicet, si interna pars magis afficiatur, ex sciatica verò si externa: & si hæc occulta sit, aperiatur saphena, mox corpus hoc pharmaco purgetur, Recipe fumiterræ, hipericonis, foliorum ebuli, mercurialis ana manipulos duos, polypodij vncias duas, fiat decoctio ad libras duas, in qua colatura inde foliorum senę vncias duas, epithymi thymi ana vnciam vnam, cinamomi drachm. tres, anisi drach. duas. maceretur per noctem mane percolatis & expressis : seruetur decoctio in

Vena sectio.

Purgatio.

in vase vitreo, de qua recipe vncias quatuor syrupi, de fumoterræ compositi vnciam vnã, oxymellitis scyllitici vnciam vnã & semis, confectionis amech drachmas tres, misce, fiat potio, capiat die post sectas venas: sequentibus diebus capiat ex reliquo infuso singulo mane vncias quinq;, addendo oxymellitis scyllitici, syrupi de fumoterræ compositi ana vnciam

Balneũ. vnam, circa vesperas alternis diebus balneum ex aqua dulci ingrediatur, immoreturque dimidiam horam, cucurbitulæ-

Cucurbitula. que sectæ applicentur semel aut bis in varias corporis partes, quas magis affectus infestat: ab vsu syruporum eodem vtatur decocto quod capite præcedente descripsimus, vini dimidiam portionem auferens, totum autem non consulo: nam & vinum vires robustiores seruat, facileque per exiliores permeat venas: quòd si pruritus admodum molestus sit, nec corrigatur balneis (quod rarò contingit) venæ sectio est reiteranda, & cucurbitulæ cum decenti scarificatione, vel sanguisugæ partibus magis affectis applicandæ & decoctum sarsæ parilliæ vsurpandum: dicetur enim de hoc inferius: ab iis sulphur

Vnguentum. viuum cum butyro recẽti misce & vnge: verùm non vniuersum corpus simul, sed

vno

vno die partem vnam, alio alteram, altere scilicet dexteram totam, altero sinistram: quòd si huic vnguento non cedat, repone vnguentum in pila plumbea, & superpone aquæ rosarum vncias tres, in qua bullierit sublimati drachma vna, quę per colum transfusá pistillo diutius omnia cõmoueas, mox aqua optimè expressa vnguento vteris, verùm tenuiter, & nõ vniuersum corpus, vt diximus, vna hora, imò satius erit matutino tẽpore crus vnum inungere, vesperi alterum, vel brachium qualeuis: sequenti die cæterá partem sic illinire: hæc autẽ linimenta hoc more adhibita tantum abest, vt intrinsecus humores occludant (vt quidam opinantur) vt potius dissoluant breui, quod cutem molestat, vnde mox hæc quiescens robustior fit. Cogimur autem ad hæc confugere, quum iam in malum habitum cutis deuenerit: quod si paupertas vetat quò hanc dietam patiens nequeat efficere, venas secet, balneetur, & alternis diebus capiat pilularum de fumoterrę scrupulum vnum, vel drachmam dimidiam: die sequenti à venarum sectione deuoret ex eisdem pilulis drachmas duas, vel, si imbecillis sit, drach. vnam cum dimidia: affectam cutẽ illinat medicamẽto prę scripto

Pauperũ cura.

& imperato modo. Victus omnibus sit moderatè tenuis, neque admodum attenuans: edant carnes vitulinas, pullos gallinaceos, auiculas, sed mediocriter, parcè: elixas assis hîc præfero: potus sit aqua vel vinum album, triplo aquæ perfusum, sed etiam potionem ex ligno indo, suprascripto admodum commẽdo ex aqua solum, vel addita vini quarta parte paratam, vel huius loco sarsæ parillię decoctionem.

Musculosarum partium affectus curatio.

CAP. XIII.

VBI sanguis paulo crassior existit, non æquè per cutem deiicitur quod in illo vitiatum est: itaq; per partes paulo profundiores vagans, musculos cum eorum inuolucra grauat, tendit, & postremò rodit: hoc autem genus molestiæ, perinde atq; pilorum defluuium, vel alia symptomata vix ante tertium, vel quartum mẽsem ab infixa lue apparere solet: quo tempore sanguinem ferè vniuersum, qui in partes carnosas recipitur, quicquam ex hoc vitio prælibasse necessum est: secanda propterea est primò vena affectæ parti maximè proxima, mox alia alterius mẽbri dolentis siue crus siue brachium fuerit

Vena sectio.

rit, inde pars aqua vitæ fouenda est bis in die, pannísque calidis munienda atque etiam lana succida; iuuat hos insuper mirum in modum aqua singularis Ioan. de Vigo, quam infra notabimus, si pars dolens calidè illinatur: verùm hęc iuuarent parùm nisi aliò humor fluens diuerteretur: sol quomodo agrum reddet aridum, quem abundè riuulus perpetuò rigat? per aluum igitur purgandum crebrò est corpus hoc, quò pituita, etiam bilis, atque etiam serum, quæ per venas in vniuersum corpus ferri solent affectam partem non solicitent, vsque dum illa humore noxio fuerit penitus absoluta, in propriúmque statum restituta: purgantia medicamenta talia conferre possunt, Recipe agarici optimi non trociscati drachmam vnã, aloës electæ drachmam semis, diaphęniconis drachmas tres, misce: fiat bolus, capiat cum inuolucro & iulepo rosato, ne amaritudo stomachum subuertat: licet hos iuuet quammaximè vomitus. vt infra dicemus: quòd si bolum auersetur potionis cupientior, Recipe foliorum senæ vnciam semis, turbit electi drachmam vnam cum dimidio, cinamomi drachmam vnam, aquæ cicorij vncias quatuor, macerentur per noctem, mane expres-

Fotus.

Purgatio.

sis adde oxymellitis simplicis vncias tres, misce, fiatpotio, quam capiat die sequenti à sectis venis, diebus reliquis vtatur hoc decocto infrascripto. Recipe origani, hyssopi, hiperici, pulegij, cicorei, endiuiæ, ana manipulum vnũ, polypodij quercini vncias duas, seminis cartami vnciam vnã & semis, fiat decoctio ad libras duas, circa finem coctionis adde turbit electi tusi vnciam semis, & iterum parum ferueant, & mox ab igne semotis adde illico cinamomi drachmas duas, carui vnciam semis, seminis fœniculi drachmas duas, contundantur crasso modo: & macerentur horis quatuor, inde colentur, de qua capiat omni manè sub diluculum vncias quinque, cum vnciis duabus oxymellitis simplicis: decoctione hac absoluta, resumat iterum primam purgationem, & per dies viginti sudoribus subiiciatur, infrascripta potando. Recipe ligni indi vncias quinque, seminis petroselini vnciam, vini optimi albi libras tres, infunde per duos dies. Item recipe ligni indi vncias quinque, aquæ fontanæ libras decem, bulliant ad medietatem, & continuò ab igne remotis immisce infusionem ex vino factam, resideant, colentur, & liquor in vase vitreo vel fictili picato reseruetur: magna

Apozema laxatiuũ.

Diuretica potatio.

gna

gna verò iterum in olla reponatur, cui su peradde aquæ libras duodecim, bulliant ad tertiæ partis consumptionem, statim immisce vini optimi albi libras quinque, in quo fuerint maceratæ ligni indi vnciæ quatuor, per horas vigintiquatuor facta decenti residentia, colentur pro potu ad libitum: ex primo poter albente cœlo, vel tempestiuius, si lubeat, vncias octo, vespere autem vncias septem calidè & stratus pulchréque tectus, sudare curet: si patiens calidiore sit temperie sarsãn parilliã præfer, si dolores non mitigentur sanguisugæ, ventosæ, & etiam venæ sectio partibus affectis est repetenda, vel vesicatoriũ, vel causticum infigendum. si interea aluus nõ liberè deiiciat, pillula semidrachmalis sumẽda est ex agarico, aloe, & turbite æquis portionibus, alternis diebus manè vel serò, per horam ante cibum: quod si liberius, quàm vires ferant, soluta fuerit (vt quandoque accidit) vnó die potio hæc mensalis erit intermittenda, vinúmque simplex óptimè lymphatum potandum: nam hæc omnia prudens artifex pro ratione subiectorum moderabit: nulla autem regula in curandis morbis firma in omnibus patientibus describi vera potest. Quod si interea dum altera

Nulla regula vniuersalis in curationibus omni ex parte vera est.

harum vtitur potione, aluus sponte ac pro cibi ratione soluatur, sat erit si singulis sex diebus corpus purgetur suprascripto pharmaco. *Victus.* Victus sit attenuans & tenuis, iis autem piper & aromata alia temperatè epulis immixta iuuãt: nec obsunt, quæ muria aut aceto parantur, si inter epulas concedantur: attenuant autem, detergunt, & ventriculo hæc cupienti jucunda sunt, qui reliquum cibi in melius trãsmutat.

Articulis seu etiam ossibus hoc morbo solicitatis, quomodo occurrendum.

CAP. XIIII.

DIROS etiam dolores ac in necem agentes patiuntur ij, quibus articuli vel ossa hac sorde premũtur, mẽbranas autẽ quibus hæc vestiuntur & cæteras partes lancinantes postremò & ossa ipsa: quare quãtò affectus altius peruaserit, tantò curatu grauior est, præcipuè si articulos diu admodum di uexare frequentauerit: nã partes hæ sua natura cæteris frigidiores ægrè quod noxium recipiunt, repellere vel concoquere possunt: aggredienda est igitur etiam curatio hæc ab humoris peccantis exuperantísque euacuatione, venæ videlicet, sectione propinquius affectæ *Quare articuli diutius acriúsque doloribus torquẽatur* *Vena sectio.*

parti

parti ſedentis,quod ſi plures in eodẽ corpore ſic torqueantur. articuli vel partes, ab harum plurimis & maximè tortis eximere primùm humorem æquum eſt. nã ibi perpetuò,quod corruptius eſt,colligitur, vel etiam, ſi benignum adcurrerit, temporis ſpatio vitiatur: ſi igitur humerus, cubitus,manúſve, vel iſchion, genua vel pedes doloribus acrioribus excrutientur, ex cubito, manu, poplite, vel pede affectæ parti proximioribus, vel à propria affecta parte, ſi vena haberi poteſt, ſanguinem haurire ne differas: ſubinde repente corpus per inferiora purgato, hoc pharmaco, Recipe agarici optimi drachm.1.turbit electi drachmam ſemis, pulueris foliorum ſenæ drachmas tres, gingiberis ſcrup.ß. cinamomi drachm.ß. aquæ meliſſæ vel abſynthij vncias quatuor, macerentur horis duodecim, mox optimè expreſsis colaturæ adde oxymellitis compoſiti vncias tres, vel oxymellitis ſcyllitici vncias duas, miſce,potet hora matutina, die ſequenti à ſanguinis detractione:nitatur patiens hanc non euomere per horam, ſi fieri poteſt: hora vna elapſa ſi nauſea premat, regerat liberius: nam pituitas multas, quibus ſimilium patientium viſcera ſunt referta, vnà euomet:

Quare à parte affecta tumor educendus.

Purgatio.

Spontaneus vomitus hora vna post ſumptũ pharmacum quare nõ cohibendus.

met: sic duplex ex hoc medicamento sequetur commodum vtrunque ad rẽ conferens, nimirùm quòd in inferioribus intestinis erat collectum, per aluum deturbabit, & quod ventriculo inhærebat per os reiiciet: si verò repentè reiecerit, paululum quiescere concedatur, mox statim potet decoctum drachmarum sex foliorũ senæ cum vnciis tribus oxymellitis simplicis vel vnciis duabus oxymellitis scyllitici: sequentibus diebus vtatur infrascripto apozemate. Recipe pulegij, origani, serpilli, iuæ arthriticæ ana manipulum vnum, mẽtæ, melissæ absynthij an. manipulum semissem, polypodij quercini vnciam vnã & semis. Fiat decoctio ad libras duas, absoluta fermè decoctione adde tur bit electi vnciam mediam, aristolochiæ rotundæ drachmas tres, & leuiter paruóque tempore subferueant, deinde ab igne remotis adde foliorũ senæ vnciam vnã, seminis anisorum, carui, cinamomi ana drachmas duas, macerentur per horas decem, mox colatis & expressis leuiter, colatura seruetur in vitreo vel picato vase, qua vtatur per dies octo vel decem, si vires ferant, illam denuo reficiendo cum prima fuerit absumpta, ex qua capiat singulo mane vncias quinque, cum vn-

Apozema.

ciis

ciis duabus oxymellitis compositi vel vncia vna cum dimidia oxymellitis scyllitici. Intereà dolentes partes aqua vitæ exquisita lauentur & eadem foueantur semel, vel etiam bis in die, vsque dum dolores instant, lanáque succida abundanti panno insuta circumducãtur, quod si ex iis quouis modo leuari dolor videatur, sæpius luce noctúque lana optimè calefacienda, & reponenda: nam hæc frequens repetitio hos dolores plerunque mulcet, vnde robur partes suscipiunt, requiescentibus sic quandoque viribus: quòd si nec iis remittantur, cataplasmata sunt tentanda, vt talia. Recipe farinæ fœnigræci, de semine lini & lolij, ana libram vnam, seminis raphani & erucæ ana vncias tres, furfuris manipulum vnum, coquantur in vino optimo dulci, circa finem coctionis adde aceti optimi vncias sex, & iterum igni exposito coquatur, quantùm liceat, quo minus coinquinet, & calidè loco dolenti applicetur: at animaduertendum est, ne super membro refrigescat, nam dolores recrudescent: quare frequentius membrum pannis calidis est muniendum, cataplasmate non remoto nisi bis térue in die: quòd si huic stercus columbinum non omninò recens

Lotio fotúsque.

Cataplasma.

adde

addere vellis, non erit extra rem. verùm rarò ad hæc deuenire cogeris, si temperatus sit æger, suprâque descripta præsidia artè vsurpentur. Cõtingit tamen aliquando, vt patientes impostorum ambagibus freti ad hunc ducantur terminum, quos certè subrigere non nisi summo negotio, atque labore possant qui artem callent, aliquando etiam non possunt: replentur interdum iuncturæ, genua præcipuè icore quodã pituitæ admixto, quem manifestissimè inundare tactu constat, pertinaci qui nullo auxilio cedit, nec huius vllam euacuationem subitariam ferre possunt ægri. Imo si vomicam præcidas, vel ferro ignito, vel alio ingenio, emissarium humori dederis, sæuissimi, diuturni immedicabilésque geminantur dolores: quare vbi talia contingunt, præstantius nullum hoc remedium inueni, nimirum laborare vesicatoriis, vel cauteriis superficialibus plurimis, parti inundanti appositis, quod intus contentum est sensim euocare: nã perpetuò per hæc plura resudant, quæ cutis integra intus cogit. Sed redeamus ad incœpta: quum purgantium apozematũ, vt præcepimus, numerum compleueris, per dies aliquot iustũ erit & sudores prouocare & vrinas mouere,

Collectio humorũ in iũctu ris quo modo tractanda.

Humores pertinaces è genu quomodo euocãdi.

Sudores & vrina prouocãda.

mouere: cæterum pauca admodum in vsu habemus, quæ hæc præstẽt æquè ac lignũ indum, & maximè cùm subscripta vini albi portione addita paratur. Hîc autem lignum in paulo maiore dosi exigitur, cùm humores tenaciores crudioresque sint, egentes etiam potiore auxilio. Recipe ligni indi vncias quatuor, vini optimi albi libras tres, tepefiant & macerentur in picato vase per horas viginti quatuor: in alio vase terreo pone ligni indi vncias decem, aquæ fontis libras duodecim; macerẽtur horis octodecim, mox lentis prunis sine intermissione bulliant, ad duarũ partium euaporationem, cui superindes vinũ vnà etiam cũ ligno, & ab igne remota olla, per horas octo resideat, mox colo stillatum seruetur ad vsum: magna iterũ in olla reponatur pro secunda decoctione, cui adiunge aquæ libras sexdecim & igni lento adhibita quarta tantum pars euaporetur, immisceantúrque vini optimi albi libræ octo, in quib. fuerint maceratæ vnciæ octo ligni recentis per horas vigintiquatuor: subinde resisis transcolentur pro mensali potu pro arbitrio, ex primo manè potabit vncias decem calidã, & in vespere vncias nouem, & continuò optimè tectus sudores prouocet, quãtum

Ligni deco.

tum sine multa molestia efficere potest: & si interim aluus spōtè non copiosè soluatur, singulis sex diebus sumat drachmas duas pilularum cocciarū vel drachmam cum dimidio: & inter purgationes si sicca sit aluus, deuoret ex iisdem pilulam vnam scrupularem, alternis diebus per horam ante pastum manè, vel serò pro patientis nutu: sed iis non erit opus, si satis liberè ex secundo decocto in mensa potet, vel etiam (si libeat) extra mensam: fluxibiliores autem reddit humores mediocriter larga potio, vnde ad euacuationem melius multò sunt dispositi, faciléque tum à natura, tum à medicamento expelluntur. Licebit hac vti dies quindecim, mox ad prima purgantia medicamenta, si dolores penitus non fuerint soluti, per dies sex refugere: deinde iterum ad decoctum ex ligno regressum facere, quo vteris adhuc dies quindecim, vel viginti, post omnes solutos dolores, quo reliquiæ latentes hac apprimè absumantur. Victus interea iis quàm cæteris attenuans magis parciórque est præcipiendus exsiccantiórque: bis coctum igitur panem imperabis ad vncias tres, vel quatuor, cum tantūndem passulárum vel amygdalarum pro patiētis nu-

Purgatio.

Larga potio vtilis.

Victus.

tu:& vbi vires non constent, aliquid assarum carnium concedere, nam perpetuò iis attendendum est: verùm non semper ægris credendum, nec his est in omnibus mos gerendus. at sagax medicus ex pulsu, vultu, voce, prægressis, & mox apparentibus, de viribus iudicás non facilè ab effœminatorum patientium fictionibus illuditur: nec præ nimiũ extremæ diętæ cupidos contabescere patitur: quare prudentem medicum præesse perpetuò consulo, qui singula pro rei successu regat disponátque.

Tubercula seu gummata appellata quomodo dispergantur. CAP. XV.

SI iuxta vel supra os tubercula apparere incepent, nil æquè iis auxilio est, atque protinus eam partem vesicare: fermentum igitur linteo extende, quantum tuber integrè tegi possit, & penna in aceto madida fermentum ipsum irrora, mox tenuissimo puluere ex cãtharidibus respérge, & appone vitráq; leuiusculè premas, vna aut altera horà post, vel si vis tertia, amoue, & acu vnica vel repetita pũctura in parte decliuiori vesicã perfode, quo manu vel digitis pressã aquã stillátim effluat: tegitur interea

Vesicatorium.

folio caulium viridiũ, vel vitis, vel etiam betæ, quod frequenter innouandum est, ne siccum fiat: respergitur etiam recentiore butyro, hácque arte bis térue in die, quum tumidam videris, inanire ac tractare poteris: at hæc demùm arescet bidui puta vel tridui quandoque octidui spatio, quæ denuò præscripto modo refricari poterit: idem præstat & quidem melius interior cortex atragenæ clematis alteræ à Mathiolo dictæ, quam vulgus vitem albam appellat, eo quòd instar vitis insurgat arboribúsque innixa scandat: at nõ est, quam brioniam dicimus, sed frutex sarmentitius, lignosus albo ac rimoso cortice, flore interne muscoso, albo, odore non ingrato, qui tandem veluti in tenuissima leuissimáque capillamenta fatiscit. Hæc autem planta frequentissima est in Gallia, Italiáque in sepibus ac nemoribus nascens. Idem præstant & varia alia simplicia & caustica arte parata parciúsque apposita: verùm si tuber peruicacius huic remedio non cedat, præcipuè vbi id iam dudum insederit, altius paulò vrere fas est, candenti ferro strenuis, caustico verò meticulosis, cuius formas varias vndique ad vsum suggeres, parabis autem id ex solis cineribus acrioribus aqua coctis, vel

Causticũ

calce,

calce, vel ambobus mixtis, horũ alteri, vel vtriq;, calcáto, vel sandaracha, vel vtroq; addito. Tuberculo igitur vbi paruum est in editiore loco, causticũ appone, vel ignito ferro altiusculе vre, quantum videlicet lentem vel maiorem orobum recipere possit: nam dempta crusta latior locus fit: cui post quartũ vel sextum diem, etiam si crusta decisa non sit cicerem vel maiorẽ orobum infige: quòd si tumor maior vel diffusus appareat, vt exiguum hoc emissarium sufficere non videatur, alia in varias illius partes efficere poteris, vel vnũ oblõgum perinde atque tuberis forma dictabit. sat enim est totam cutem peruadere, siue caustico siue ferro negotium præstiteris, quo humor ille infixus, qui os carie postremò obduxisset, sensim in pus cõuersus isthinc emanet, cui vel folia caulium, vel vitium, vel hederæ, vel diachylonem maiorem, vel emplastrum aliud quoduis coquente ac dissoluente vi præditũ superpones. Errant quippe grauiter qui ceratis linimẽtis vel aliis dissoluentibus præsidiis his occurrere nituntur, quamuis interdũ hæc iuuent, verùm etiam plerunque pacientem atque medicum illudunt, prę humoris crassitie ac pertinacia, quæ his medicamentis vinci nequeunt: vnde dũ hæc

Errores multorũ

inutili ſpe ducimur, propagatur putor, oſſibúſque inſeritur, quæ tandem corradere fas eſt, quod officium ars præſtare nequit ſine ſumma difficultate, labore, patiẽtíſq; dolore, nec etiam aliquando ſine vitæ diſcrimine, maximè ſi cranio vel articulis vitium inſideat: adde etiã quod crebro fruſtratur artifices hæc oſsiũ corraſio: quòd ſi naturæ cõmittas multos ſępe annuos circuitus in iugi hac miſeria infœlices patientes tranſcurrunt, denique huius iniuria obeunt. Idcircò prętantius erit ad tutiſsimũ atq; propoſitum aſylũ confugere, vnde neq; dolor grauis, nec moleſtia, nec vitæ periculum vllum imminet, tam diu recluſis emiſſariis ſeruatis, quãdiu tumoris aliquod veſtigiũ hæret, & vltra etiam per aliquod temporis ſpatium, quo vniuerſus ille putor penitus ſit conſumptus: nam differre hæc vlcera cicatrice obducere malum non eſt, prærumpere noxæ eſſe poteſt, eò quòd ſi reſidui quicquã occluſeris, affectum renouabis. Si verò occurrerit æger iam formata vomica, tunc nouacula vel cutellari ferro candenti os retege, lineis duabus ductis ad decuſsis formã (ſi locus concedat) quo cariẽ totam patentẽ reddas, talẽ ſectionẽ feret caput, & anterior tibiæ pars, & os ſcapulæ, quod ſemel

Oſſiu vitium rarò ſolo naturæ munere ſanatur.

Quãdiu emiſſaria aperta ſeruãda.

Si ſinus iam ſuper oſſe inſideat

ſemel vidiſſe contigit. plerunque verò in capite, etiam & in anteriore tibiæ parte. circa articulos omnino ſuſpecta eſt: vnica igitur ſectione in lõgũ ducta ſufficiet, vbi ea iuuamẽto eſſe poſſe viſa fuerit. Articulorũ oſſa radere caue prorſus: hæc nanq; plerunque latebroſas corruptelas in ſe cõtinẽt, quas penitus inueſtigare lethale eſt, eas etiam intactas relinquere à prima ſectione, cum nihil profeceris, dedecori adſcribitur, tanquam affectum non noueris, & ab re patiẽtem torſeris. Tantùm igitur his in locis vomica aperienda vt pus contentum exeat: non vt oſſa radas. non enim hoc inſtitutũ repugnat antecedẽti, dũ diximus ſinus genuũ nõ eſſe aperiendos, eo quòd illos à frigido humore & citra oſsis cariẽ factos eſſe cẽſeamus: hos vero ſecus, quia quãto plus in his differtur apertura, tãto maior fit caries, in illis verò non itẽ. ſed ſequamur incepta. In capite verò anterioréque cruris parte ſæpè commodè perficitur, in oſſe verò ſcapulæ (quod rarò contingit) tantum tentare licet in macro corpore: ſectione igitur facta penicillos ex concerptis linteis ſolide cõſtructos in oui albo cum aloës tantillo, & abundãti bolo armena infuſos calidè in apertam vomicam ordine abundéq; immitte, quò

Admonitio.

bellè euersa hiantiáque ora postero die comperias: quo tempore cariosum os cyclis cis rasoriis ad sanum vsque corrades, vel candenti ferro vres: at cranium vrere fortè suspectum erit: nondum sanè id vsu tentare sum ausus, sed semper rasorio complanaui, vel aliis hoc more radere cõsului, vel trepano si ad intimum cranei peruaderet vitium auferre consului, vt mea suasione nuper perquam egregiè felicißiméque chirurgus illustrissimi comitis Brisiaci Lutius Montanus prçstitit in patiente quinquagenario cui craneum in bregmate foraminulêtum erat. Sic inquã vel rasoriis cyclis cis, vel modiolo vel vecti, vel aptiore aliquo instrumento è re nata excogitato, tollere quod corruptum est laboro, abstinens ab ignitis, hac in parte, ne mẽbranis cerebri quicquam incommodi communicetur. Interim in vulnus hoc medicamentũ imponere confert. Recipe succi ros. plantag. & verbasci ana vnciam vnam, succi chelidonij & iridis ana vnciam semis. terebintinæ Venetæ, mellis ros. ana vnciam vnam semis. omnia in lance ænea recipiantur, & igni exposita dissoluantur, misceantúrque, cui mox adiicies farinæ orobi drach. tres, & ferueant parum, rudicula semper agitatis:

Abstersiuum.

quæ

quæ: cùm omnia simul bellè composita noueris, ab igne dimoueas, & feruore remisso adde aristolochiæ rotundæ, radicis iridis, myrrhæ ana drachmam vnam, aloës drachmam vnam semis, semper rudicula commiscebis vsque dum calor integrè sit resolutus: tundenda verò in tenuissimũ veluti pollinem reducãtur. Hoc medicamento puluillos asperges, quoad ab osis substantia insurgere carnem nouam videas: nam hęc dum extuberat, quod de osse reliquum est expellendum, paulatim ex sano separat, & tanquam inutile spolium vel resegmen reiicere intendit: quod subinde commotum exercitatus artifex sine noxa forcipibus refigere curat: ast vbi vitiatum omne detrusum fuerit, & iamiam per cunctas osis partes insurgere carnem cernis, ora vulneris euersa in propriam sedem componere fas est, & tanquam simplex vulnus, in quo fortè aliquid carnis deest tractare. Cæterum hos non minus euacuationibus, abstinentiæque subiicere par est, & priusquam opus obeas, & per totum ferè morbi curriculũ, quàm eos quos capite præcedente curandos proposuimus, quamobrem illuc te tranferas licet. Excipe quòd hos fertè non æquè iuuabunt exquisitè attenuantia, ne-

Labia vulneris quemodo sunt.

que etiam quæ viscido crassóque sunt succo,sed quæ media sunt facultate.

De affectibus capitis. CAP. XVI.

PORRÒ etsi temporis progressu nullam fortè humani corporis partem hæc sordes excipiat, caput tamen præ cæteris principibus expugnare conatur, perennibus, assiduis atque letiferis doloribus,mox tumoribus & vlceribus exagitans: quam ob rē cum hoc totius humani corporis præcipua pars sit, quòd in ea integra mens sedeat, si temperatè habeat: quúmque hanc tantum ex præcipuis perpetuò primò ac maximè exerceat affectus hic:dignum ob id nos operæprecium facturos existimamus,si seorsum de eius symptomatum curatione exposuerimus. Affligitur enim hæc pars ea ratione atque cæteræ, nimirum humorum vitio,copiáve, vel iis ambobus simul congestis: quæ eò etiam vehementius exagitatur,quòd sensuum omnium quum sit origo, etiam membranis & neruis est referta, obductáque,vndè ex quauis intemperie graues affectus patitur.Adde quòd etiam præ vasorum multitudine amplitudinéque facilius ad eam humores fluant: quæ quum etiam sit vniuersi corporis summitas cranio solido obducta

Quomodo caput afficiatur.

ducta, facilè eò fuliginosi vapores repentes recipit, retinet, ægréque dissoluit, hinc partium earum omnium grauitas, tensio, æstus, dolor, rosio. At conandum est omni ingenio, atque opere, vt extrema hæc deuitentur: quod sanè non multò negotio fiet, si nacta occasione eam arripere non negligamus, eámque semper præ oculis habeamus tanquam omnium operum nostrorum fidam assiduámque manuductricem; scientes hanc temporis instar fluxilem esse, variísque horis faciem mutare, quæ quantò liberalius accessum ad se præbet, tantò difficilius hanc artifex assequitur, si ob sui ipsius negligentiam, vel patientis mollitiem intemperantiámue, vel aliam ob causam hanc eandem vel paulùm posthabuerit: hanc igitur potissimum consulere iustum est. Ast principiis obsistendum indicat, eò quòd tunc viribus modicis omnia arceantur, vel supprimantur: secus verò vbi hæc per longas moras inualuerint. Quum igitur ab exiguis profectæ initiis miseratione dignos, ac plerũque (si parum studiosè animum aduertamus) immedicabiles affectus faciant fluxiones ad caput repentes, ijs hercle antequam radices firment, præsidiis æquis nos fieri obuios iuridicum est, vt sectione

Occasio arripienda cum sese offert.

Affectibus capitis quomodo occurrendum.

venæ cephalicæ ex brachio rectà ad partem dolentem, demendo de sanguine pro ratione habitus, sanguinis vitio & temporis statu: mox purgantibus medicamentis, & diureticis ea, quæ in medio continentur, exercenda sunt, & vnico contextu dolor demulcendus est. Purgantia nanque medicamenta talia sunto: Recipe diaphœnici drac. 3. agarici optimi drach. ß. rheub. electi scrup. 2. cum saccharo & puluere de stœcade, fiat bolus deuorandus hora opportuna cũ inuolucro iulepò rosato resperso, quo amaritudo non percipiatur, nec vomitus irritetur: quòd si potionem patiens magis quàm bolos expetat, hanc præbeas infrapositam, vel aliam eiusdem generis ex arbitrio prudentis medici, qui patienti præsit. Recipe stœcad. pug. 1. betonicæ manip. ß. foliorum senæ drach. 3. coriandri, anisi, ana drach. 1. Fiat decoctio pro vna dosi: in colatura infunde rheub. electi. drach. 1. ß. cinamomi scru. 1. macerentur horis octo vel decem, expressuræ adde syrup. rosſ. lax. vnc. 1. diaphœnici drach. 2. ß. dissolue & potet hora electa: ab hoc medicamento tutò diureticis medicamentis se componet: exemplar verò tale sit: Recipe origani, betonicæ, serpylli, ceterac, & acetosæ ana. m. 1. radi

Purgans medicamentũ.

Diuretícum medicamentum.

1. radicum eringij, fœniculi, petroselini, polypodij, & acetosæ ana vnciam vnam, graminis, liquiritiæ, passularum ana vnc. ß. seminis carui, petroselini, coriandri, ana drach. 1. ß. fiat decoctio ad libras duas, in qua dissolue syrupi de stœcade comp. vnc. 3. Syrupi de capillis veneris vnc. 2. capiat in quatuor dosibus singulo mane vnam: incipiat die postero, ab assumpto pharmaco: quòd si æstas vigeat, loco syrupi de stœcade, sume oxysaccharum vel acetosum simp. vtatur iis ad dies sex vel octo: calidè mox lodicibus tectus sudores auocet, alternis diebus post sudores exsiccatos voret pilulam vnam cocciam ponderis vnius scrupuli, postridie ab assumpto pharmaco caput lauet ex lixiuio parato sarmentitiis cineribus, vel ficulneis, in quo serpyllum fuerit incoctum: repetátque quarto quoque die: nec sit lotio lõga, nec exsiccatio abundantior, quò plus non trahas quàm dissoluas, vel nimia cutis exsiccatione plus constipes quàm sit ęquum. leuis igitur sit lotio, modestáque siccatio: molliore pileo ex abundanti lana contexto caput non cogente tegatur. Absolutis ergo serapiis, iterum pharmacũ resume, quod vel leuius vel potentius parare poteris, si par sit, augendo vel detrahendo

Qualis lotio esse debeat.

de

de sena, rheo vel diaphœnicone pro arbitrio exercitati medici: quòd si iis præsidiis dolor non cedat, tundenda est vena, quæ patentior fiet in fronte ex parte dolente, vel secetur media, si indifferenter vtraque pars conflictetur, sanguinis ad vncias sex educendo, vel plus si liberè fluat: radendúmque caput & acida posca ac calida affatim offundendum, vel spongia in hac infusa & pressa fouendum dimidiæ horæ interuallo, matutino videlicet tempore & sub vesperum ante cibum, vel aliis etiam horis si dolor vrgeat: à secta vena eodem die compone agarici drach. 1. rhei drac. ß. diaphœnici drach. iij. & in bolis dispositum voret vel in cicoræi stillatitio dissolutum potet, vel coccias pilulas sumat ad sesquidrachmam, vel ad binas integras, si virtus ferat: & hoc statim à secta vena si dolor vehemens instet, vel horis tribus à prandio, vel die sequenti, si dolor inducias præbeat: quanquam, si nihil vetet, eodem die melius est. Diebus sequentibus hoc decocto vtatur. Recipe origani, betonicæ, serpylli, acetosæ, & endiuiæ ana m. 1. radicis lapatij acuti, eringij, buglossæ, ana drach. ß. polypodij vnciam vnam semis; seminis cartami vnciam vnam: bulliant in aquæ fonta-

Vena sectio.

Fotus capitis.

Bolus.

Decoctio propinanda à venæ sectione.

nae libris tribus; ad tertiae partis dissolutionem sub finem coctionis, adde foliorum senae vnc. I. carui drach. iij. & tantillùm ferueant; mox ab igne diductis; frigefactis ac per colum liquore transfusis adiunges syrupi rosati laxatiui vnc. iiij. oxymellitis scyllitici vnc. ij. misce in vitreóque vase reconde pro quatuor dosibus, quas capiat diebus continuis singulo die vnam: incipiat primo die post sumptam pharmaciam, vel secundo, si liberrimè aluus ob medicamentum deiecerit. Vtatur iis syrupis ad dies octo vel decem: quòd si vires collabi videantur ex horum assiduitate, tertios vel quartos dies interpone, medicamentóque omnis generis exemptos relinque, quò vires instaurentur, interim lauet caput, ex suprascripto lixiuio, admixtis agarico & sena, & eo præcipuè die quem quieti dicaueris, quandoque etiã perfundes aqua ex vino stillata acriore, quam aquam vitæ dicunt, capútque calidius seruetur, si conferre videris: fortasse iuuabit pileus cõstructus ex pellibus luporum paruorum. Victus mediocriter sit parcus, attenuans, carnibus tamen vescatur, quò vires purgationem longiorem maiorémque ferant. Auiculæ igitur iis erunt ex vsu, vel gallinacei pulli, capi, vituli

Vtendi decoctionis modus.

Capitis lotio.

Pileus ex luporum pellibus.

Victus.

na atque hœdina caro: sit potus aqua cum saccharo, & cinamomo & confracto coriandro agitata: quandoque, nisi vires exigant, album vinum multa aqua profusum. Diebus iis peractis, quos purgationibus institui, ligni indi decocto, vti hoc more licebit: Recipe partis internæ ligni indi vnc. octo, corticis eiusdem vncias tres, aquæ fontis libras 16. macerentur horis duodecim: deinde bulliant ad duarum partium euaporationē: sub finem integrę coctionis, adde sacchari optimi vnc. quatuor: coctione absoluta, ab ignéque remota olla, adde cinamomi vnc. ß. omnibus resisis ac refrigeratis, colentur, de qua capiat singulo mane vnc. x. sub vesperum vncias octo, calidè mox pannis obtectus sudores inuitet nō grauiter: magmate in olla reposito, vnà cum vnciis duabus ligni recentis, superinfunde aquæ fontanę libras 18. bulliant ad consumptionē quartæ partis, sub finem inijce sacchari optimi vnc. x. cinamomi vnc. ß. subinde refrigerato, coloq; transfuso, seruetur in vitreo vel fictili picatóque vase pro potu, vt patienti collibuerit. Intereà si peruicax morbus nullo modo cedat, huic decocto tam mensali, quàm alteri, quod ad sudores prouocandos exhibetur, addi poterit tertia vini

Ligni indi decoctio eiúsque vtendi ratio.

Potus parandi ratio.

albi pars; in quo spatio viginti horarum fuerit macerata vnc. I. ligni indi pro singula vini libra: nec obstat quòd à veteribus vinum in capitis doloribus habitum sit suspectum: nam experientia compertum est, plerunque etiam iuuare, eo quòd coctioni quum adiuuet, paratiores humores reddit ad expulsionem: herrina etiam adhibe, vt aqua mulsa ex hyssopo, sampsuco & serpyllo cocta, addita tertia parte succi betæ, per naresque hausta, vel simplex aqua, in qua tantillum radicis ciclaminis fuerit maceratum, vel puluis hic naribus insufflatus, vel spōte haustus. Recipe hyssopi, agarici, ellebori albi ana scru. ß. tundantur simul omnia tenuissimè, & vtatur matutino tempore, vel serò ante cibum: inditur autem in nares ex hoc puluere quantum grana tria vel quatuor frumenti ponderant: trahunt autem hæc mirum in modum aquosos atque pituitosos humores à cerebro, masticatoria vel alia quæ in os accepta tales humores eliciunt, etiam aliquo modo conferunt, vt cubebe, sinapis, zinziber, pyrethrum, aqua ardens acerrima, quam aquam vitæ dicunt: verumenimuerò animum perpetuò studiosè medicum atque etiam ægrotum ipsum adhibere cōuenit, ne vel fotus

Vinum non tam noxium capitis doloribus, vt multi autumant.

Puluis caput purgans.

Medicamēta cerebrum purgantia.

 vel

Animaduertendum in remedijs adhibēdis. vel lotiones, vel tegmenta, vel herrhina, vel aliorum quippiam modum excedat. Diſcernes autem hoc, dum premit dolor, ſi quandoque partem leuius tectam omiſeris, modò paulò plus pannis munieris, & modo plus foueris, nunc verò minus, vel prorſus nihil: vel ſi nunc valentius purgaueris, vel ſudores moueris: dein verò parcius, vel naturam penitus per vices omni medicamentorum vſu, vel agitatione exemptam quieſcere reliqueris: iis verò omnibus attentè ad amuſsímque obſeruatis, ſi in eodem ſtatu morbum perſeuerare videas, vel inualeſcat, variis partibus

Morbo inualeſcēte quid agendū. cauſtico, vel candenti ferro caput exulcera, quò humor valentius hinc tranſmitti valeat. Sint vlcera quæ parui nummi latitudinem non excedant, nec os attingant, & recta ad commiſſuras parti dolenti proximas; etiam ſupra partem met dolentem: conſeruentúrq; hæc diutius aperta, carnem præcipitato abſumēdo, vel ſi & hoc moleſtiam ferat; proximè his factis vlceribus noua alia vlcera cauſtico ſunt excitanda, & prima, vt cute obducantur, beneficio naturæ relinquere. Sic enim minore noxa cutem ſeruabis apertam, quàm ſi vlcera præcipitato vel gentiana, vel orobis vel alio ingenio refricare pergas.

Nam

Nam hoc præſidij genere pleroſque leua tos vidi, quibus reliqua omnia auxilia nil commodi afferre poterant. Deſiſtere tamen interim à purgationibus fas nõ eſt, fretus localia ſubſidia modicè conferre poſſe in corporibus iis niſi eorum, quæ in medio ſunt corpore, etiam curam habeas aſsiduam: quòd ſi ab iis ſenſim non miteſcat morbus, vel adhuc ingraueſcat, dubium non eſt quin ſub cranio collectus ſit humor aliquis ad putredinẽ tendens, præcipuè ſi veluti culices vel araneorum telæ oculis patientis præſtare videantur, quibus occurrere tentandum eſt, portionem cranij aliquã demendo, quo humor ſub illo coactus, vel vapores liberè exire queãt. Perficitur autem hoc vel cycliſcis raſoriis vel modiolo vel terebra: omnia autẽ laudo, ſi loco & ratione fiant: at opus modioli tutum admodũ nõ eſt quouis artifice operante, quanquam inter ea, quæ hactenus vſui fuere, tutiſsimum ſit noſtrum, quod in libello de vulneribus ſclopetorũ inſeruimus: præfero tamen hîc terebro meo vel cycliſcis raſoriis emiſſariũ parare vſq; ad durã meningẽ, ſiue os ſanũ ſiue aliquo modo carie infectum offenderis: & vbi carioſum ſit, nec corruptela ad vitream vſque tẽdat, ſat erit cariem totam

Humori ſub cranio putreſcenti quomodo occurrendum.

Trepanũ quod tutiſsimũ.

eximere, & biduum obseruare: vbi verò leuius habeat, nil amplius tentãdum est, nisi vulnus apertum cõseruare, donec vndique per os pullulet noua caro, quo tempore & vulneris ora sunt relaxãda, locóq; suo paulatim reponenda: cutem igitur, vbi hoc facto sit opus, nouacula exscindere potius consulo, quàm caustico medicamine (vt aliqui perperam & ineptè faciunt) exurere: tum quòd minore ac breuiore dolore patiens extorqueatur, tũ etiam quòd sanguinis effusione moderata per vulnus facta patiens quandoq; degrauatur. Fieri autem debet sectio, perinde ac solet in vulneribus capitis cum ossis læsione, cruciatim puta, mox labiis reuulsis plagáq; penicillis duris oui, aloë, & bolo armena aspersis oppleta. sic seruãda plaga est, donec affectus indicabit. Penicilli verò interea medicamento ex succis confecto in capite de ossium tuberculis descripto, vel simili alio irrorari poterunt. Si autem dolor ad biduum non cesset, vel quouis modo mitior non fiat, tunc os perfode. Si icor exeat putidus, qui apparere interdum in iis solet, impone tantillum ex hac miscella aquæ vitæ, balsami artificialis Ioannis de Vigo singulorum partem vnam, mellis rosati partes

Qualis sectio esse debeat.

tres

tres: si turgeat cerebrum, nec videatur flammeum, intromitte ex hoc, in quo pares sunt partes aquæ vitæ, mellis rosati & balsami: nam egregiè hoc concoquit & dissoluit: penicillos (ne citius quàm par sit caro crescat) illine vnguento quod pares recipiat partes olei rosati, mellis & aloës, desuper emplastrum ex betonica, vel aliud simile. Cùm tempus obducendæ carnis aduenerit, curadum vt simplex vulnus: non autem formidolosum chirurgum esse oportet in iis. Vidi autem plerosq; hac lue affectos à quibus tantum de osse sincipitis paulatim auferre oportuit, quantum dimidia vola manus est lata, & aliis à fronte portionem non exiguam: omnes tamen cum optimo successu. Ante igitur quàm sectionem facias, prædicenda est parentibus vel amicis tuta mors: si hæc non fiat, omnibus iam frustratis debitis anteactísque præsidiis: si verò fiat, ambiguum esse exitum: at vbi præferẽdum non est auxiliũm anceps, quàm perfunctoriis atque fucatis (vt ita dicam) præsidiis aduersus affectum pugnantes ægrum sensim in mortem elabi sinere? Ab re opinor non erit, si recitauero quod abhinc non multo anteacto tempore mihi vidisse cõtigit. Taurini Quæstor quidam

Os à sincipite & à fronte auulsum cum optimo successu.

Historia de quodam lue ven. affecto.

natione Gallus habitabat, qui iam menses aliquot insomnes peregerat, ex graui capitis dolore circa sinciput ac tempora, ob Venereum morbum: hic iam ab omnibus medicis illius oppidi opem acciuerat, verùm morosus præsidiis non penitus insistebat, variáque quandoque animo fluctuans tentabat experiri: qui quum quandoque me Taurinum aduentasse intellexisset. vt illum inuiserem rogatum misit. Quòd vbi cuncta edoctus tum per eum, tum per astantes pertinacem hunc dolorem audirē nil languidi passum fuisse ex auxiliis à medicis omni ratione adhibitis, nec ab iis quæ muliercularum vel impostorum consilio tentauerat, consului, vt capiti caustica aliquot apponerentur iuxta proximas commissuras, & super partes dolore infestatas, quod statim consilium difficilis atque effœminatus æger recusauit. Ego verò Taurino secedens hunc non vidi vnius mensis interuallo: tandem iterum rogatus illum adiui, quem penitus lumine orbatum offendi: oculi tamen nil extranei videbantur pati: primitus dicebat sibi per multos dies, antequam integrè oculorum lumine interdiceretur, apparuisse culices semper ante oculos circumuolitātes, & telas araneas lumini obiectas,

iectas, mox ſenſim viſum perdidiſſe: ego il
li tunc perſuadere nitebar, vt pateretur
cranium perfodi: renuit: tandem vt cau-
ticũ ſincipiti adhiberetur, vbi magis pre-
nebat dolor, fuit contentus: noluit tamẽ
erre vt apertum ſeruaretur, ſic ſtatim de-
iſa cruſta ſponte cicatricẽ obduxit, qua-
ropter illum inuiſere deſtitui impatiens
ubicula ægrotantium frequẽtare oppor-
una reſpuentium præſidia. hic demũ cir-
iter quadraginta dies pòſt ad ſuperos mi
rauit, quem ſuorum amicorum nutu me
ræſente ſecuit Lucius Montanus illuſtriſ
mi Proregis Briſſaci chirurgus ingenio-
ſimus, vbi cranium ad coronalis & ſa-
ttalis commiſſuræ regionem ſphacella-
m putidúmque inuenimus coronati re-
j latitudine, ſtatimque cranio ſerra aper
, abundans icor putrilaginoſus inſtar a-
æ fuligine fumarij & croco aſperſæ
oſluxit, tum per oſsis aperturam, tum
r aures & nares, membranæque putidæ
ctà ad os affectum: verùm adhuc inte-
æ erant, quæ ſolo tactu facilè rumpebã-
, corruptum & cerebrum & nerui opti
cætera verò viſcera omnia integrè ha-
bant. Cenſendum eſt huic potuiſſe con-
re à doloris principio cauſtica vel poſt-
oſsis effoſsionem, rationi ſi obtempe-

Lucius Montanus.

rasset,dum præbebat occasio. Non est igi
tur omittendum auxilium anceps,vbi pa
tiens morem gerat,quū nulla datur alia
ad salutem spes. Si tumores appareant
duri (gummata appellant) corruptelam
ossis in iis prohibet vstio (vt antea dictū
est) super illis facta, diúque aperta con-
seruata,donec prorsus sint absoluti.Si ma
teria insideat cum ossis carie, aperiendus
est sinus ad decussis imaginem (vt etiam
in capite de ossium vitio diximus) quare
ob id negotij illuc adeas. In omnibus iis,
quos grauis dolor occupat, tenuis victus
est adhibendus,& attenuans: vbi verò do
lor sit mordens, mediocriter tenuis con-
fert & modicè vel potius nihil attenuans,
præcipuè si ossis caries impendeat. Sed iā
tempus nos monet, vt ad alia præsidiorū
genera sermonem conuertamus.

Victus ratio.

Venerea luis curandæ modus per illitiones hidrargyrum recipientes.

CAP. XVII.

SICVT humana mēs,quam tor
pem natura vel ignauus habi-
tus effecerunt, otium atq; so-
mnum,cæteris omnibus ante-
ponit, ita sagax nō modò frugi inuēta re-
seruat, sed & in nouis aliis indagandis
perp

perpetuò euigilans posteris prodesse non desinit: hinc effectum est, vt nonnulli no stri æui medicinæ professores horum lan guentium calamitatum miserti, non solùm inuentis non acquieuerint, verùm vl tra hæc (à senioribus tamen excitati) noua alia vtilia, summa indagine ratione atque experientia ducibus, excogitauerint, nimirũ illitiones, cerata, & suffitus, quæ cum hidrargyro arte componuntur, curant hæc sanè mirificè humana corpora hac lue infecta, si arte sint administrata, humores è corporibus excludentia, subtiles nempe, & cuti proximos per halitum, viscidos verò atque intimos per fauces & aluum, sic vt mirum videatur quàm celeriter belléque id præstent. Hæc tamen medicamentorum genera (vt sanè præter rationem, quod infrà monstrabimus) plerique medicorum auersantur, perterriti symptomatis, quæ hidrargyrus negligenter, vel potius ineptè apposita inducere solet: verùm ob id inculpandum præsidium non est, immò artificis ineptia vel negligentia, vel fortè patientis intemperantia. Quis ignem criminabitur, vnde præ seruorum negligentia basilica domus consumpta est? Sed iis nunc omissis ad cætera quæ nostri sunt nego-

Remediorum hidrargyrũ recipientiũ vtilitas.

tij pergamus, huius difficultatis disceptationem decisionémque sub finem operis omittentes. Illitiones igitur non vna quidem, sed multiplici forma parantur, perinde vt aëris temperies, morbus, patiendis habitus, mores, & facultates indicabunt: nam diuites ac nobiles, quos hoc remedio curare fas est, sumptibus minimè parcentes odoratas delicatioréſque exoptant: inopes verò iis contenti sint par est, quæ sine deliciis morbum expugnant. Pueri prætereà & delicatiores homines, & alij quorum tenuis humor cutem diuexat, etiam mollioribus sunt tractandi: fortioribus verò vegetes, & vbi humor profundius inhæret: æstate etiam mitioribus & minus facultate calidis, hyeme fortioribus calidioribúſque, quamobrem hîc aliquot exempla subiiciam. Recipe butyri recentis vncias quinque, olei amygdalarum amararum vncias tres, hidrargyri tenuiſsimè comminuti vncias tres, ceræ albæ vncias duas: omnia diligentiſsimè incorporentur. Aliud eiusdem potentiæ: Recipe axungiæ suillæ vncias sex, olei rosati vncias duas, olei de spica odoriferi drachmas duas, ceræ albæ vncias duas semis, hidrargyri extincti vncias tres, omnia in pila optimè misceantur

Illitiones parandi modus multiplex.

Vnguenti leuis & facilè parabilis formula

Alia.

tur

tur: hæc autem leuia,& exigui sunt sumptus. Alia paulò fortiora: Recipe axungiæ porci vncias sex, olei amygdalarum amararum, medullæ vitulinæ, ana vncias duas, olei laurini vnciam cum dimidio, stiracis liquidæ semunciam, olei de spica drachmas quatuor, hidrargyri perbellè triti, vncias tres, ceræ albæ vnc.ij.ß. Aliud, Recipe butyri recentis vncias tres, axungiæ porci, quæ non vetusta sit, ob molestum eius odorem, vncias octo, olei masticis vnciam cum dimidio, olei de spica odorati drachmas duas, stiracis liquidæ semunciam, euphorbij drachmas duas, thuris, masticis, ana drachmas tres, terebintinæ claræ vnciam, hidrargyri optimè triti cum oleo amygdalarum amararum vncias tres, ceræ albæ vncias duas, puluerizanda in tenuissimum veluti pollinem reddantur, & omnia simul in mortario accuratè misceantur. Aliud pro nobilioribus ac ditioribus graues, molestósque odores ægrè ferentibus. Recipe butyri recentis, axungiæ porci recētis, ana vncias tres, olei amygdalarum amararum nuper expressi, medullæ crurium vitulorum, adipis gallinæ ana vncias duas, olei caryophyllorum drachmas tres, ceræ albæ vncias duas & semis, hidrargyri optimè

Fortiora vnguēta

Aliud.

Aliud pro ditioribus.

mè comminuti in oleo amygdalino vncias tres, omnia in pila egregiè commiſceantur, addendo muſci electi ſcrupulū vnum, ambræ ſcrupulum ſemis, quæ in fine totius cōpoſtellæ perbellè admiſceantur. At de vnguentis hæc ſufficiant exemplaria. Illinuntur autem articuli omnes, immò & vniuerſi artus: ſpinam autem inungere neceſſum non eſt, niſi hanc dolor exerceat: caput verò aliqui obliniunt, ſed cùm nihilo fœlicius iſtis cōtingat, quàm iis quibus tantùm artus tractantur, illud propterea pectus & ventrem lubens excipio: quanquam & ſi fricentur, nullum ſequi poſsit incōmodum: intellige vbi largius æquo non fueris vſus. Propterea in pueris ſat erit vnciam, vel etiam minus abſumere pro illitione ſingula, magis adultis ſeſquiūciam, hominibus binas, vel etiam ternas: vnguntur igitur vel in diluculo, vel parùm ante prandium, vel circa veſperas ante cœnā, per horas binas, vel ternas. Locus aptus eſt ſub tentorio in cubiculo non longè à cubili extenſo, in quo labra, vel alia vaſorum genera prunis accenſis referta habeantur, quò in aëre calido illitio fiat: ſi enim ſine frigoris iniuria res abſoluatur, facilius medicamentū cutem, ac reliquas peruadit partes, vnde

Quæ partes corporis illinendæ ſint.

Quæ partes nō illini poſſint.

Vnguenti quantitas varia pro ætatum varietate.

Vngendi tempus.

Locus.

valen

valentius munus suũ obit: quòd si tentorium prestò nõ sit, frigidáque admodum aëris vigeat intemperies, accensis abũdè lignis sub camino & lebetibus, vel peluibus prunis oppletis, in medio cubiculo positis, in iis duobus ignibus rectus patiẽs seipsum perfricet: peracto opere, canabino linteo, crasso, amplóq; ac calido à collo ad pedis vsque plantam obducatur, in stratúmq; optimè excalefactum camino proximum conferatur, lodicibusq; tectus sudores prouocet, per horã vel paulò plus, si sine labore irrumpãt, vel minus, si vires non suppetant: os non stippandum penitus, sed habeat vnde respiret: maximéque si patiens imbecilli sit habitu: absolutis sudoribus, linteis calidis lenibúsque tergere sine ventilatione vlla totum corpus oportet: mox subucula calida induta stratóque ex aduersa parte calefacto in illam se recipiat, vbi si sudores item fluant placidè sudet: quibus subinde detersis in aliud cubile, quod in eodem triclinio sit positum, se transferat, eisdem pannis ac linteis vtetur toto curationis curriculo, quibus à principio fuerit vsus, quę in dies tamen exsiccabuntur: si verò dolorum vehementia stare nequeat, dum illinitur sedeat: quòd si neque sedere patiatur, stratus

Post illitionem quæ obseruanda.

Vngẽdi modus, quos maximi dolores terquent.

tus

tus in lecto sinatur, partem primò vnam inungendo, mox hac pannis calentibus optimè obducta, aliam illinas subinde & alias, donec absolueris, & perpetuò foculi prunis referti, vel focalis palla candens parti, quæ tractatur, proximè habeantur. Illitione peracta pannis bellè cooperiatur, quò sudores inuitet, deinde partibus omnibus solutis omni diligentia abstergatur. Sed quia tùm calore, tùm labore, vel odore, túmque totius corporis grauitate, vel etiam nutrimenti defectu languentes nonnunquam in aliquod leue animi deliquium concidūt, conducet (præcipuè ægris paruarum virium) parùm ante opus panem in leuiore vino infusum offerre, & simul mediocriter superpotare: nam hoc præter id quòd vires recreat leuiore negocio, etiam sudores promouet. Satis supérque est semel die singulo oblinire: imbecilliores verò alternis tantùm diebus. Numerum verò illitionum terminatum vnicuique vel vniuersis præscribere nemo iure potest, sed eò vsque defricantur, quò gingiuæ tumescere occipiunt, vel aluus fluere, vel vlcera cicatrice manifesta obduci, vel dolores funditus solui: verùm quādoq; aluus mouetur, & gingiuæ tument, nec absoluitur

Ad animi deliquium præcauēdum.

Quoties inungēdum.

Quousque frequentanda illitiones.

ſoluitur humoris affligentis euacuatio: cùm igitur hîc naturam ad expulſionem pigram obſeruaueris, bidui, vel tridui ſpatio ad illitus redire licebit, quos alternatis diebus adminiſtrabis, animum diligenter adhibens quid natura moliatur: nam ſi negligenter ægrum inuiſas, tam ſæuè (crebrò) humores fauces & guttur oppetunt, vt non ſine ſummo medici labore,& patientis diſcrimine corrigi valeant, quod facilè defenditur ſi diligenter ſingula obſeruentur. Pauperes, mendici, vel ſerui, quibus neque otium, neque argentum ſuppeditant, ſed laboribus victum quæritare cogit egeſtas, à ſuis negotiis non deſiſtentes: poſt ſanguinis miſſionem corporiſque purgationem, artus vel omnes vel plures, quos magis affectus exercet, manibus propriis leuiore ex aliquo ſupraſcriptorum vnguentorum perfricent tenuiter, mox induti ſuis negotiis implicentur, deſiſtentes ab illitionibus, cùm aliquod ex ſupraſcriptis ſignis apparere inceperit. His licebit alternis diebus, vel ſingulo quouis die, pilulam vnam deuorare, vel ex fumo terræ, vel cocciis põderis ſcrupul. vnius, vel dimidiæ drachmæ, quo humores impetuosè ad fauces non irrepant: hoc enim more plures, & piſtores

Quomodo tractandi pauperes eorum paupertatis & laborum ratione habẽdo.

ſtores & coquos, mendicos & ſeruos morbo liberaui, quos aliter morbus confeciſſet, exiſtimans prudentius eſſe quum non potes penitus, quæ optas, obtinere, exiguum quod conceditur, æquo animo acceptare. Conducet etiam & iis & ditioribus, ſi libeat, loco horum cerata membris affigere, & ſuis negotiis implicari. Optimum eſt illud Ioan. de Vigo, quod paſsim in officinis ſeplaſiariorum reperitur, vel ſi ad manum non ſit, hoc parabis, quod eiuſdem eſt efficaciæ, & paratu facilius: Recipe axungiæ porci non omnino vetuſtæ & à membranis optimè purgatæ libram, pinguedinis gallinæ vncias tres, olei de therebintina vncias duas & ſemis, euphorbij, caſtoris ana drachmas tres, ſtiracis calamitæ vnciam cum dimidio, cinnabaris vnciam, ceræ pinguiſsimę quantum ſit ſatis pro formando ceroto, quod nõ coinquinet: in fine adde argenti viui optimè comminuti vncias tres, quæ omnia ſimul miſceãtur, donec frigida ſit tota maſſa, ne quod grauius eſt, in fundũ deſcendat. Sequuntur autem ad hoc eadem ſymptomata, quæ ſequi ſolent ad illitiones: quare, cùm opportunum videbitur, remouere non differas.

Ceratũ pro pauperib.

Quo

Quomodo defricandi ex præscriptis illitionibus præparandi sint. CAP. XVIII.

QVOS defricandos hoc more consulimus, hos primò inanire iustum est: nimirum sanguinis misione, atque etiã purgatione. Tunditur igitur primò vena, quæ parti affectæ proximior est, vt in fronte, si caput, mox cephalica brachij eandem partem prospicientis: similique modo si brachia, vel crura sint affecta: nam nunquam non vtilius est primò ex magis degrauata exordiri, vt infrà docebimus: subsequenter venter apprimè educendus est medicamentis purgantibus, videlicet potionibus, vel pilulis, vel tabellulis, pro patientis gustu, quæ tamen educant quãtum satis esse videbitur, nec alienum humorem, quàm habitus patientis, & morbus exigunt. Pituitam egregiè deturbat decoctio foliorum senæ, si drach. 5. vel 6. macerentur in vnciis quinque aquæ, adiecta drachma vna cinamomi, & tãtundem cumini, cui expresioni commodè adduntur oxymellitis simplicis vnciæ duæ vel tres: deuoratur enim vnica potione. Alia potio foliorum senæ, turbit electi, singulorum drach. 2. cinamomi, carui, ana drach. 1. aquæ vncias quinque, macerentur

Vena sectio.

Purgatio.

Decoctũ pituitã purgãs.

per horas decẽ,expressuræ adduntur mellis rosati, vel oxymellitis simplicis vnciæ duæ, vel vncia I. & ß. oxymellitis scyllitici: sed in multis nõ est satis semel corpus purgasse, imò sæpius repetere, & tutius & vtilius nouimus: præcipuè si morbus fuerit diuturnus: repetũtur nimirum frugiferè ter quatérue alternis diebus, vel horũ loco à prima purgatione conducet hęc decoctio, origani, betonicæ, singulorũ manipulũ vnum, polypodij quercini vncias duas, cinamomi drachmas duas, carui drachmam vnam semis, foliorum senæ vnciam, & semis: fiat decoctio ad libram vnam & semis, de qua capiat singulo mane vncias quinque, additis vnicuique dosi oxymellitis simplicis vnciis duabus vel vnica oxymellitis scyllitici: conferet etiam & mel rosatum loco oxymellitis. si verò serosos humores vacuare postules, vel etiam biliosos & acres, Recipe polypodij quercini vnciam, cicorij manipulum vnum, carui drachmas duas, fiat decoctio ad vncias quinque. cui immisce syrupi rosati laxatiui vncias duas. Electuarij rosati Mesuæ drachmas tres, vel pilulas aggregatiuas exhibe ad drachmam, cũ dimidio, vel ad drachmas duas, quæ poterunt reiterari ter vel quater, vt dictum

Serosos vel biliosos humores purgans decoctio.

lictum eſt : ſi ad bilem magis proſpicis, heum exhibe vel electuarium ex roſis. Aeſuæ, ſi melancholiam, confectionem mech, pilulas coccias, de lapide lazuli & milia, ſic corpore euacuato vt decet ad litiones recurrere licet.

Illiti quomodo nutriendi. CAP. XIX.

ERRANT, qui victũ liberaliorem & potum ex generoſiore vino illinẽdo, & dum os pituita, vlceribus, & inflammatione atet, ægris concedunt, viribus timentes: am tali victu refarciũtur corpora pitui, vnde hæc tanto impetu ad fauces irumpit, vel ad aluum detruditur, vt negoum plerũque formidabile faceſſat. Fœciorem verum enim verò exitum habere mper noui, quos temperatè nutriri iuſ, vinóque abſtinere, vel admodum lymhatum bibere, quàm cæteros. Cõcedunr carnes boni ſucci, dum mandere poſnt, vel contuſæ, dum os male habet, & pulæ ex pane trito in optimo carniũ iu concocto, vel offæ ex pane tenuiter inſo in dicto iure paratæ, quæ omnia fale deglutiuntur ſine maſticatione. Noum præterea eſt hos multo cibo replee, & vbi bellè comedunt, ſat eſt bis in die

Victus liberalioris & vini vſus incommoda in illitis.

Victus qualis illitis concedẽdus.

V &

& horis consuetis cibum capere: vbi verò mandere nequeunt, aluntur sorbitionibus ter quatérue in die singulo, vt amygdalatis, ordeatis, pane trito cum iure contusis, & gelatinis. Potum commendamus ex aqua, in qua ordeum, liquiritia, & mel fuerint incocta, addito cinamomo in fine, quo decenter aromatizetur: vel si mel ęgro non satisfaciat, saccharum loco eius imponatur, vel etiam, si libeat, sine ordeo parabis hanc, & solam potabit: vel, si libeat, exiguum vini albi vel rubelli quadruplo aquæ fontanæ permixti.

Qui apti sint ad illitiones subeundas.

CAP. XX.

HVIC generi curationis homines ætate prouecti, & mulieres (nisi grauidę sint) etiam infantes bimuli & annales subiici commodè possunt, in tenerioribus autem non tentaui, quanquam & hos, & prægnantes iuuaret, si temperanter, & summa prudentia tractarētur. Non statim ab ineunte affectu huic remedio subiiciendi sunt siue pueri, siue adulti sint, quòd hos aliis remediis leuioribus, vt suprà exposuimus, in pristinum statū redigere sit tentandū. Sed multis fortè fortuna acerbum videbitur, infantiam quòd huic præsidio

Grauida illini possunt

Non ab initio morbi illinēdū.

subii

ſubiiciam, contrariam ſententiam dialecticis tantum argumentis ſuſtinentibus, nimirum quòd tenellus ſit habitus, quòd in iis calor abũdet inſitus, quòd præterea hoc remedij genus ex extremis ſit, quod quãdoque ægrè vegetiores homines ferre poſsint: at horum nil obſtat, quò minus curam hanc auſpicemur abſoluamúſque: nam pane, carnibus, meróque ſi nutrias pueros, quibus homines veſcuntur, perbellè conficiunt, ſi edentulis hæc manſa moderatè deuoranda dederis: non diuerſo etiam modo curandæ in iis ſunt ægritudines, niſi quòd leuiore præſidio leuari ſolent: inſuper non diuturnis purgationibus, neque ſudoribus multis ſunt ſubmittendi, quòd hæc & ſummopere vires deiiciant, & à pueris perpetuò aſpernantur: parcius igitur in iis agendũ eſt, imò quidem parciſsimè, leniſsiméque: ſtatim deſinens ab illitu, dum leuiuſculum quicquam ori apparere inceperit aluúmque iis lubricã reddere oportet, nutrices purgando, polypodij, vel ſenæ folia epulis incoquendo. & quia hos plerunque ſollicitat eminens quædã & verrucoſa caro circa labra, anum, & ſcrotũ, huic aduerſatur mirũ in modũ præcipitatum butyro recenti copioſè admixtũ, affectíſque parti-

Infantes illini poſſe.

Illinendorum infantiũ ratio.

bus applicitum, quanquā illitionum munere hæc omnia absumātur: sed fortè nō erit ab re narrare quomodo id pueris prodesse nouerim. Annos ab hinc circiter duodecim, infans nondum bimus à fœda nutrice infectus matrē subinde sugendo polluit, quæ mox inscia virum affecit, nihil de hoc à principio suspicans, tandem aliorum symptomatum cōcursu res vtrique innotuit, tum etiam infantis ore pustulis affecto attestante, & nutrice postremò verum fatēte, quare fratris mei meóque consilio fidentes illitionibus se addixerunt parentes infantis: superfuit, diuina fortè voluntate, ex vnguento quicquam, quo à muliere tacitè seruato, cum iam sibi, viróque suo optimè omnia cederet perciperet, in puero verò ex aduerso omnia insæuirent, miserta puelli querelis, illum clandestino perunxit vnguento: torquebatur autem infans & genuum, & cæterorum artuum dolore, vlceribúsque verrucosis circa os & anum: quæ omnia ex illitione hac euanuerunt: quē cùm paucis postea diebus in matris gremio hilarem prorsúsque morbo solutum obseruarē, quomodo sic salubriter ageret percunctatus sum: mater verita ne à me, vel marito, qui præsens aderat, de audacia accusare

Historia qua infantibus posse illitiones prodesse demonstratum est.

cusaretur,nil illi factum fuisse asseruit,exceptis decoctis polypodij, vel foliorũ senæ,quæ epulis quãdoque meo iussu incoquebantur: quod cum nõ facilè crederẽ, iterum dum solam offendi, obnixè illam precibus obsecrare occœpi, vt si quidquã factum fuisset in puerum ab iis, quæ præceperam, palàm mihi fateri non recusaret:hæc cùm me id anxiè postulantem audiret, quod & ipsa duriter in pectus cogebat, nam quisque benefacta aliis innotescere cupit sua,illa,siue fortuna siue maturo consilio fuerint incœpta, vniuersa, inquit, tibi explanabo: suppliciter tamen obtestor, ne in alienas diffundantur aures, ne me tanquam audacem obiurget coniunx, annui ego libenter, ipsa omnia exposuit. Artus,ait,illeui leuiter,& diebus alternis,gingiuas vbi rubescere conspexi, ab illitionibus quieui: stillauit huic os, verùm non multùm,neque diu, eúmque à coniuge omni industria diuertebam, ne conscius facti culparet me criminis: verùm diuino nutu non minus prosperè infanti successit,quàm nobis ipsis:sic vt omnes firmiter domi valeamus. Fuit hercle mihi hæc narratio per quàm grata, iucundáque,& infantibus subinde plerisque fructuosa: nã proprio lare receptus fratri

Quæ quisque bene facit cupit sciri.

meo, cui nomen est Secundus Botallus, illicò communicaui, vnde nō exiguam animi lætitiam hausit, quo exemplo vterque fretus summa cum præmeditatione, patientiúmque commodo ; frequentius in vsum posuimus, infantésq; aliquot, qui ab hac miseria liberari nullo alio præsidio poterant, hoc vno subreximus: quamobrē hinc diligentius hidrargyri mirandū munus excogitare cœpi, laudibúsque supremo iure efferre.

Secūdus Botallus

Quod sit tempus proprium pro illinendis affectis corporibus, vel aliis præsidiorum generibus ineundis.

CAP. XXI.

TEMPESTAS ineundæ curæ est per totum anni curriculum. Optima est ver, secundo loco autumnus, ab hoc hiems, æstas vltimo, vbi pręcipuè extremè flagrat aër. Verùm vbi temperata est plaga, quam vehementius solares radij non vrunt, vel ij frequēti boreæ flabellatione temperantur, æstate iuxtà atque vere commodè acceditur, non vt plerique vulgares medici, quos si hieme, vel æstate ægri cōsulant, hi autumnum, vel ver expectandum esse persuadent, sententiam suam antiquorum authoritatibus perperam

Ver istēpus omnium ac cōmodatissimū illitionibus.

In temperata plaga æstate æquè atque vere illitiones fubiri posse.

addu

adductis, rationibúsque dialecticis fulcientes: si reformidabat (inquiunt) Hippocrates, purgationes sub, & ante canem, quanto magis nos hîc quiescere debemus? nam & missionem sanguinis, & purgationes non leues illitionibus præmittere est opus. Accedunt ad hæc symptomata, quæ consequuntur. Quid igitur si item vehementem æstum addas, omnia vnà concurrunt ad virium dissolutionem, gelu verò ex aduerso humores cogit, incrassat, constipat, extremósque poros conniuere facit. quid inde? Argumenta hæc nimirùm non modo veri imaginem repræsentant, sed verissima sunt, si adamussim suis adæquentur subiectis: at vbi inter se non conferunt, tanquam fucata infortunatum, languentem, ignauúmque artificem naribus suspendunt. Quænam ratio, obsecro, contra sententiam antiquorum persuadere hominibus potuisset sub æquatore & vtroque polo habitabile solum esse, nisi sensus omnium scientiarũ verus author & fomes fidem fecisset? Nã obliquissimis radiis, vt illi etiam dicebãt, vtrunque polum prospicit sol: sub æquatore sitam zonam rectissimis, feruidissimísque ferit: non igitur habitabile s . oci Satis quidem, imò omni iam anteacto æuo,

Ratione logica male producta ægris perniciosa.

Non sensu per veterum placitis insistendum exemplo docetur

uo, hæ rationes tanta efficacia parentum noſtrorum mentes occuparunt, vt nil verius hoc exiſtimarent: verùm experientia nautarum, & aliorum hominum peragrationis amantium, rationéſque neotericorum ſapientium contrarium oſtenderunt: videlicet zonas illas eſſe habitabiles ob id quòd ſub æquatore flagrantes diurnóſque radios moderet copioſiſsimus nocturnus ros, nocturníque aëris frigiditas, eo quòd quantò ſol proximior eſt iis in meridie, dúmque maximè flagrat, tantò longius recedit ad medium noctis: quo tempore tota terræ moles obiecta, neque veſtigiũ ſolaris radij ad hos patitur perferri: vnde ſic viciſsim & nox ſolis & noctis ſol excutit iniurias: polos vero etſi ſex menſes ſol hunc perſpiciat, ad alterum ſex alios diuertat, non tamen altius viginti tribus gradibus cum dimidio ſupra horizontem illis inſurgit, vel occaſu deprimitur: ſic vt neque nocte media, ſeu hieme multum rigeant, nec luce, ſiue æſtate media oppidò caleant ſub polo vtroque. Sed hæc obiter ſint dicta, verùm non à ſcopo aberrantia, imò quo iunioribus memorem fructuoſius eſſe intento animo in rebus tractandis exerceri, quàm apparentibus, vel dialecticis tantùm diſceptationibus, vel

Melior exercitatio actionũ quã ſolius cõtemplationis.

etiam

etiam theorematibus malè textis inniti, rati ſe confuſos irretitóſque artem admi-niſtraturos ſecus ſi fecerint, quũ plerunque quas noſtræ opinionis rationes, firmiſsimas,atque immutabiles eſſe arbitramur, nil minus quàm quod intendimus probent. At tantùm abeſt vt dialecticam, vel theoremata medica nunc ſpernam, vt ea prorſus neceſſaria cenſeam artifici cuique in hac facultate mediocri vel optimo: verùm hoc maximè conandum eſſe dico, vt rerum videlicet imagines, quas voce, vel lectione, vel diſcurſu cordi affiximus, aptè rebus ipſis pro viribus adæquemus: nam hîc vniuerſus cõſiſtit artis labor. Sed redeamus ad diuerticulum. Quæſo, ſi æſtate media ex vitioſorum humorum copia in acutam febrem incidat quiſpiam, vel pleura, vel aliqua alia thoracis particula, vel cerebri inuolucra, imò quæuis corporis pars inflammatione moleſta tentetur, differes ne purgare in autũno, quum æſtate moleſtum ſit? vel potius eueſtigio venam tundes, ventrémque purgabis? quæ ſi non ſuffecerint, repente ad hæc recurrere iterum vereberis, ſi vires ferant? Sed dices, acutos ponis morbos, quibus occurrere eueſtigio par eſt nullas propagantes inducias. At ego dico proceſſu temporis

luem hanc acutum fieri morbum: nec hunc (si diutius hæserit) natura sola sanat. At quos supra enumeraui, febres scilicet, phrenitim, pleuritidem, aliarúmque corporis partium inflãmationes vel affectus non rarò curat & in proprium habitum ægrum restituit. Sed non est, quòd pluribus rationibus vrgear circa ea, quæ assiduus vsus confirmat: æquo sanè animo censerem vt qui hoc morbo, æstiuo, vel hiemali tempore conflictantur, in ver, vel autumnum producerẽtur ad curationem, si languentium laboris misertus morbus cum iis interea paciscceretur inducias: at quotquot horis sæuitiam hic in corpore inserit crudelius: huic igitur æqua propugnacula nullo non tempore obiicienda sunt, nec proroganda: prætereà corpora, quæ assiduis laboribus exercebantur, vbi quiescunt in aëre nõ penitus feruido, temperatè agere videntur, adhuc magis si loco iuxta euripos incolunt, vel in montium summitatibus, quas perpetuò sollicitant vel eurus vel aquilo. Tutatur etiam nos à caloris iniuriis locus virentibus procerísque arboribus consitus. At ille cui nil horum suppetit, iis acquiescat licet, quibus numina addixerunt moderatius, parciúsque se defricando, molestos etiam labores

Lues venerea tẽporis progressu morbus acutus fit.

Omni tẽpore curatio ineunda.

Loca tuta à caloris iniuria.

suffu

ffugiendo. Hyeme verò tutius, & potio- e fœnore exercitia vehementiorà, atque tiam consueta obeuntur, quos verò nu- nina opibus referserunt, hos decebit tri- linia ad vsum eligere, vel parare pro té- oris ratione:auleis nimirum hyeme,assi luáque flamma, & hyppocaustis: Aesta- e frequenter in cubiculo stratis frondi- ous in aqua frigida apprimè madidis, & ois, tér ve in die repetitis: non tamen a- quam in solum sternere: putorem subin- de, atque calorem excitat hæc: sed polu- bra in varias cubiculi partes aqua frigida oppleta sunt reponenda, aquam quando- que baculo agitando: sub rore similiter quercini, vlmei, saligni vel alterius gene- ris similium rami decisi parietique in cõ- clauio innixi iuuant ad aëris calorem cõ- temperandum: verùm singulo etiam die renouandi sunt, & polubra recenti aqua replenda. Sed minoris laboris erit, salu- briúsque, si iuxta temporis exigentiam op portuna domus haberi posit, quam hye- me meridies à fronte prospiciat, tuta ab aquilone: secus si vrgeat æstus. At hæc cõ- munia esse intelligimus, & iis qui illi- tionibus, & iis qui purgationibus aliis, vel etiam suffitibus (de quibus infra tracta- bitur) subiicientur.

Hyeme qualis locus esse debeat.

Aestate locusquè præparandus.

Aqua in solum non sternenda.

Domus pro ratione tempori cõmoda.

Quibus

Quibus causis defricti in grauiora incidant symptomata. CAPVT. XXII.

SYMPTOMATA varia ad illitiones sequi solent, quæ etiam plerũque sunt formidolosa, & maioris periculi quàm principalis affectus: nimirùm exulceratio gutturis, linguæ, & aliarum partium, imò faucium & totius oris non leuis tumor, qui non modò liquorum quãtumuis tenuiũ deglutitionẽ prohibet, sed & respirationem impedit: vnde nisi presentaneis præsidiis occurreretur, suffocatus patiens vitæ supremum diem ageret, quãdoque nihil horum penes guttur, vel fauces apparet, sed humorum per aluum larga effluxio, ex qua & molestæ dysenteriȩ fiunt. Horum autem omnium immoderatorum accidentium causa intrinseca vna est, humorum scilicet impetuosa multitudo. Extrinsecæ verò commouentes plures, potentiora scilicet pharmaca, vel crebra plus æquo illitionum solicitatio, nimis pertinax sudorum prouocatio. At pharmaca, siue linimenta ipsa variis modis fortiora fieri possunt, multa videlicet hidrargyri appositione, rerum calidarum immixtione, & vnguenti tenacitate. Nam hidrargyri largior

Tã grauiũ symptomatum causa intrinseca.

Extrinseca.

Linimẽta quomodo fortiora iusto fiant.

gior additio vehementius agit, eò quòd tantum præbeat natura eorum, quę ipsam formam consequuntur, quantum de forma ipsa: rerum calidarum immixtio, quòd hidrargyro paratiores vias præbeat: vnguentorum tenacitas, ob id quòd pertinacius adhærent. Nimia illitionum solicitatio eadem etiam ratione verenda accidentia inducit, atque multà hidrargyri adiunctio: Pertinax sudorum prouocatio, eò quòd valentius hidrargyri vis in corpus imprimatur. At dupliciter hîc peccare potest æger, vel quòd asperius, diutiúsque iuxta ignem defricetur, vel quòd in lecto receptus nimis anxiè sudores prouocet, præcipuè si caput vnà cum corpore eisdem linteis, lodicibúsque obtegerit: quare attentum in iis omnibus artificem esse decet, qui voti compos esse cupit, ne ansam habeat vnde immeritò hidrargyrum accuset. Sed quia hæc interdum prorsus regulatè duci nequeunt, quum adeò difficile sit omnia sic simul nectere, vt singula ad amussim concurrant, vel propter patientis morositatem, vel artificis absentiam, vel huius segnitiem, vel ineptiam, vel ob peruersam à plebeis, vel potius mimis, medicamentorum administrationem: opus propterea frugi me pręstiturum

Quomodo peccare posit æger.

rum duxi, si qua arte, quóve ingenio iis symptomatis grauioribus aduersari liceat, explanauero.

Quàm diu perfricandi patientes, & quibus auxiliis occurrendum, si grauiore aliquo symptomate diuexantur. CAP. XXIII.

EORVM, quæ multùm prodesse solent, si rectè intellecta obseruentur, & neglecta non minus obesse, in quæ etiam crebrò iuniores & imperiti peccant, non erit (arbitror) iniuriosa repetitio. Attentus igitur esse debet artifex post illitionem quamcunque in notandis singulis mox apparentibus symptomatis, cùm quandoque vsu compertum sit, vnicam defrictionem satis fuisse, plerunque binas, vel terdenas, aliquando verò quaterdenas (quod mihi vidisse accidit) nihil mouisse, ita vt tantùm decimaquinta aliquid ostendere penes gingiuas occiperet, quem decimaoctaua illitione addita liberauimus, sic vt neque numero fidendum sit, neque pharmacorum fortitudini, quæ sanè potentiora iis quæ supra notauimus parari non consulo, quòd tutiora sint quæ sensim fiunt. Secus haud dubiè contraria faciunt, impetu nimirum prorumpere fluxiones

Attētio artificis

iones ad fauces, vel anum cogunt. Quare animaduertendum est, cum gingiuarum ora tumentia fieri incœptant, vel alius turbari, vel nullo horum apparente si vlcera egregiè sunt cute obducta, vel dolores prorsus deleti, tunc inungere desine, & hos quibus nec dysenteria, nec oris fluor fuere molesta, vnius mensis spatio singulo octauo die leuiter refricare tutius erit, non desistentes à consuetis negotiis die frictionis excepta, quos omnes frequenter inuisere par est, quò, si accidentia aliqua æquo maiora perrumpere videantur, è re nata ocyus occurras. colluendum os dum pituita fluit hordeacea decoctione cum rosaceo syrupo inmixto: viscera dysenteria conflictata clisteribus ex iure pulli gallinacei, cũ rosaceo melle detergere.

Quando ab illitionibus desistendum.

Oris lotio.

At quum symptomata hæc inualescere cernis, vbi scilicet inferioris mandibulæ, extrema molestissimis vlceribus premuntur, vel lingua, & fauces tumere incipiunt, vnde ciborum deglutitio grauis fit, vestes ac lintea omnia circum patientẽ renouabis, quotidiéq; albã subuculã induat: & si vltrò tumorẽ augescere percipias, ęgrũ toto lixiuio calẽte lauabis, & spõgiis absterges: gargarismis vtatur ex hordei decocto cum plantagine & berberis, modò tepidè, modò

Symptomatis inualescentibusque præstãda sint.

Mutanda vestimenta.

Lauandus æger

Gargarismus.

modò frigidè : nam ſemper frigidum nocuum eſt, conſtipat autem, nec ſemper calidum iuuat, vbi fluxus augetur, trahit enim & ipſum : mutuò igitur repetendum eſt vtrumq;. Omphacium autem aliquid lauacro immiſcere iuuat, ſi vlcera vehementius non mordeat : quòd ſi iis præſidiis non cedat, illicò venam ſecato cephalicam, ex cubito affectæ parti proximiore, ſanguinem eliciendo pro virium ratione: quòd ſi infra horas quatuor nil penitus imminuti appareat, potum purgans eadem die bibendum dato, quod valentius euacuat ſine nauſea vt hoc, Syupi roſati laxatiui vncias tres, electuarij roſati Meſuæ drachmas tres, vel, ſi æger robuſtis ſit viribus, ad drachmas quatuor ex electuario ſi immiſceas, non officies, imò iuuabis & tutiùs & celeriùs: diluantur hæc aqua ordei, vel ſtillatitio cichorei vel iure pulli, vel propina vncias quatuor ſyrupi roſati laxatiui, cum iure pulli, vel cum ſtillatitio cichorij, in quo incoxerint drach. 3. foliorum ſenæ: nam, ſi hîc tantum aluum lenire intelligas, impetum grauiorem ad fauces irritabis, qui prorſus eſt ad contraria omni ingenio & promptitudine reuocandus, quod lenitiua non pręſtát niſi abundè infuſeris.

Vena ſectio.

Potio purgans.

Ab

Ab iis frictiones extremis partibus admi nistrandæ veniunt. nunquam herclè tam grauem tumorem offendi, (quamuis gra uißimos quandoque viderim) quem valens purgatio vel penitus non aboleuerit, vel prorsus periculi expertem ægrum nõ reddiderit, sic vt repetito leuiore pharmaco residuum mali nullo dißidio euanesceret. cum igitur mitescere omnia ma nifestè noueris, os quandoque lauabis lotione infrascripta: Recipe aquæ decoctionis hordei vncias octo, mellis vnciam & semis: bulliant parùm simul, mox collatis adde aquæ rosarum vncias quatuor, aceti scyllitici vncias duas, vel tres: & ex hoc in terdum os colluat: moderatur enim mirum in modum oris fœtorem, gingiuas restaurat; & vlcera ad cicatricem perducit, nulla in re naturæ opus impediens. Iu uat etiam sub finẽ fluxionis aliquid aluminis permiscere. Nutriendi ij sunt epulis liquidis, vt contusis ex pullis, vel iuribus expreßis à veruecis vel vituli coxa assa, vel iuribus carnium minutim incisarũ in vitreo vase coctarum per balneum, vt aiunt, Mariæ: coquuntur autem hæ solæ sine aqua vel liquore alio, excepto tantillo salis, vel etiam sine hoc: prætereà & panatellis liquidioribus in iure carnium pa

Lotio mitescẽte morbo oris ad hibẽda.

Victus.

Potus. ratis, & similibus aliis: potus sit hydromel cum cinamomo, vel saccharum loco mellis incoquatur, vel a qua fontana non cocta, duobus poculis vel lagenis mutuo agitata, cũ sacchara & electo cinamomo plus minúsve pro patientis arbitrio. Vinum autem vitandum donec oris formidolosa omnis molestia fuerit excussa. Sed plerique hîc purgationes sanguinísque missiones abhorrere solẽt, naturã reformidantes ab incepto munere reuocare, non intelligentes illã potius iis præsidiis leuari, si ratione administrentur, quibus omissis suffocationi, vel ingenti saltẽ totius faciei corruptelæ proximè subigetur: quare intrepidè iis præsidiis occurrere à principio debet sagax quicunque artifex, ratus perniciosissimũ esse in hac symptomatum vehemẽtia, vel eorũdem subita excrescentia à venæ sectione, vel totius corporis purgatione abstinere, vel etiam à lauacris vel balneis vniuerso corpori adhibitis. Si verò ad rectum intestinum irrumpentes humores dysenteriam faciãt, nil primo & secũdo die agere licet, quod naturam auocet ab incepto officio: licebit tamẽ lauacra in ventrem inferiorem indere, vt ex iure carnium cum sacchari vel mellis tantillo: quòd si illa molestissim

Vesana inexpertorũ reformidatio.

Dysenteria superuenienti quomodo occurri possit.

ſimam ſe præbeat, ocisſimè etiam eſt reſiſtendum: nam vt gutturis inflammatio præcluſo ſpiritu animam ſuffocare poteſt, ita dyſenteria grauis, quod corpus nutrire eſt paratum effundit, & iam tranſmutatum liquat, & inteſtina lancinat: remouendi ſunt igitur panni omnes, qui illitionum aliquid veſtigij ferunt. & æger lauãdus, vt mox diximus: præter hæc munienda ſunt craſſa inteſtina, quo impetũ hunc ferre valeant: inſtar autem loricæ hæc ſeruant, pingues cliſteres cum hirci adipe parati, vel cum iure pinguium inteſtinorũ veruecis vel bouis. Interea repurgandum eſt corpus, vt quod natura in plures dies languidè deiicit, medicamẽto adiuta vno die explodat, quo ſubinde corpus reſumere vires valeat: medicamentum ad hoc accommodatisſimum eſt rhabarbarum, & ſenæ folia in tenuisſimum veluti pollinẽ exhibita, vel horum infuſa, puta ſingulorum drachmæ duæ, cũ cinamomi drachma in aqua, vel iure pulli macerentur ad horas octo decémve, mox expreſſuræ addatur ſyrupi roſati laxatiui vncia vna, & vnica potione deuorandum detur. Vel ex rhabarbari & foliorum ſenæ vtriuſque drachma vna, cum ſyrupo roſato excepta, fiat bolus & deuorandum detur: vel ſi ſe-

Purgatio.

nam suspectam habeas (qua profectò fœlicissimo successu & hîc & in aliis dysenteriis non rarò sum vsus) rhabarbarum exhibeas, simplex ad sesquidrachmã vel binas. Pauperes verò sola sena euacuo, fœlicissimóque numine ad sesquidrachmá vel ad binas vsque in substantia, vel ad drachmas sex, vel ad vnciam in infusione: alia autem præter hæc parari medicamẽta purgantia possunt ad hunc finẽ accommodata. Est autem scopus peccãtem humorem celeritereducere, mox leuiter restringere: quare tutò repetito rheo vel purgatione alia, myrobalani vel aliud, quod adstrictione polleat, addere vel immiscere poteris. Ab iis fouendum totum epigastriũ spongia in hoc decocto infusa expressáque & calida, quantùm commodè ferri potest. Recipe vini optimi nigri & austeri libras decem, aquæ fontanæ libras sex, gallæ, omphacitis, & balaustiorum, ana vncias duas, rosarum rubearum siccarum vnciam vnam, vel viridium manipulum vnũ, bulliant ad vsum, pro fotu, sollicitetur pariter clisteribus, in quibus leuis adstringendi cum modica refrigeratione & restrictione vis insit, vt decoctum ex aqua cùm abundãti plantagine, solatro hortense, rosis, & cauda

Pauperũ purgatio

Fotus epigastrij

Clisteres.

equia

equina: & dum indere voles saccharum vel mel, addas ad vncias duas vel tres, omnibus oleaginosis omissis vel pinguibus, nisi dolor instet: at si dolor adsit, licebit, imò fortè necessum erit, singulo die vnúm vél etiam alterum indere ex iuribus intestinorum vt dixi, adito oleo rosato, vel butyro recenti, & alterum ex aliis, n quo nil pinguedinis adsit. Fricãda præterea brachia, & humeri pannis calidis, prouocandíque sunt humores ad vesicam decoctis ex herbis & radicibus id efficiẽtibus sine calore, vt polytrico, adiãtho ceterac, agrimonia, acetosa, lapatio acuto, additis seminibus acetosę, petroselini, berberis, sumac, radicibus petroselini & simibus coctis in iure pulli gallinacei aqua rimò calibeata. Nutriendi sunt frequenter, & cibis boni alimenti vt pullis, vitu, auiculis elixis, vel assis pro patientis gustu, & iis, quoniam omnem cibum stomachantur, libenter tuccetá aliqua concemus insuper & embammata, vel intinus ex agresta, vel ex acetosa, vel ex berberis, vel scitamenta alia, quibus recreas gustus, reliqua non auersetur, epulæ æ elixãtur, cum aqua calibeata parenr, largè berberos, sumac & hordeum coquentes. Potus vinum abundè aqua

Victus.

Potus.

perfusum calibeata, in qua & berberis & acetosæ semina fuerint incocta copiosè. Cæterùm quia summa siti infestantur, hos penitus sine potu inter cibaria cogere non cõgruit, nec pro illorum arbitrio pocula porrigere iuuat: conducit tamen quandoque, quò tanta soletur molestia, aliquid offerre vel ex vino lymphato, vt præcipimus, vel ex aqua calibeata cum berberis cocta, cui saccharum immiscebis, si patienti gratum fuerit. Nunc ad suffitus procedamus.

De cura per suffitus. CAP. XXIIII.

SANE cum experiẽtia fuit cognitum linimenta, cerata, suffitúsque hidrargyrum recipientia exiguo negotio tetrũ hunc luorem arcere, quod ægrè alia remedia efficere possunt: freti plerique medicorum, hidrargyrum stomachantes, id ex forma tantùm medicamentorum sensui manifesta productum iri, illitus varios ac suffitus diuersorum generum excogitare cœperunt hydrargyro vacuos, spe huius pestis à corporibus profligandæ: haud tamen voti compotes fuere: ita vt vsus edocuerit nullum apud nos hactenus esse cognitum medicamentorum genus, quod extrinsecus applicitũ ægros hac lue conuictos

uictos tam egregiè iuuet, ac ea, quæ hidrargyro arte sunt admixta rationéque administrata. Inter præcipua igitur remedia,quæ ad hunc affectũ conferre possunt,post illitiones spleniáve,suffitus cinnabarim recipientes connumerabuntur: at hos præferimus vbi vlcera maligna aliquam corporis partẽ populentur, nares præcipuè vel guttur quæ aliis remediis summo cum labore succũbunt, tum propter locorũ affectorum munus, tum quia eorum figura,vel situ,medicamẽta adhærentia diu ferre non possunt. Curaturus igitur iis præsidiis quem hæc vlcera solicitent ex suprema vena in cubito affectã partem respiciente sanguinem elice ad vncias octo: occlusa vena illico tantundem plus minúsve pro virium ac sanguinis corruptelæ ratione,ex altero brachio deme: at si vires langueant in sequentem diem differas,vel circa vesperas eiusdem: tribus sequentibus diebus iis medicamentis corpus purgato: Recipe cicorij, agrimoniæ,betonicæ,ana manipulum vnum: stœcados pugillum vnũ, hipericonis manipulos duos, polypodij vnciam cum dimidio,liquiritiæ,passularum,ana vnciam vnam, caricarũ numero sex,aquæ fontanæ libras duas: bulliant ad tertiæ partis

Suffitum cinnabarim recipientiũ præstantia.

Venæ sectio.

euaporationem:sub finem coctionis adde foliorum senæ vnciã, & perquàm exiguo tempore simul bulliant, mox ab igne olla semota, inde cinamomi drachm. duas, seminis anisorum drachmam cum dimidio, & obturato vase resideat: quo refrigerato coletur cum modicà expreßione, & in vitreo vase seruetur ad sequentem vsum. Recipe syrupi de fumo terræ compositi, syrupi rosati laxatiui, ana vnciã cũ dimidio, confectionis amech drachmas tres, decocti præscripti vncias quatuor, misce, fiat potio, capiat die sequenti à sanguinis mißione, mox dierum trium spatio matutino tempore sumat omni mane ex præscripto decocto vncias quatuor, addita syrupi rosati laxatiui, & de fumo terræ compositi, singulorum vncia vna pro quauis dosi: iis expeditis vna die quieti interposita ad hoc te conferes. Recipe masticis, thuris, ana drachmam, stiracis liquidę vnciam, cinnabaris vnciam vnam & mediam, terenda craßè tundantur, stiracéque excipiantur. vel hoc, Recipe stiracis calamitæ drachmas tres, masticis, baccarum iuniperi, myrrhæ, ana drachmas duas, cinnabaris vncias duas, omnia craßo modo terantur, misceantur, in pixidéq;, vel papyro, vel alio quouis vasculo

lo reſeruentur ad vſum. vel hoc, Recipe ſtiracis calamitæ, baccarum iuniperi, ladani ana drachmas duas, myrrhæ, maſticis, ana drachmas tres, cinnabaris vncias duas & ſemis, miſce, ad vſúmque reconde: paratur itaque ad hoc genus præſidij tentorium aliquod, vel conopœum ex linteis, vel pannis, ſiue conclauiolum ex tabulis contextum vel ex cæmento calcéq; ita conſtructum, vt fumus exire facilè minimè queat, exigua feneſtra relicta, quæ loco occludi & recludi poſsit, per quam æger fumo & calore preſſus reſpirare liberè quandoque valeat, nec vapor exeat: calefiet igitur primò tentorium impoſito labro prunis oppleto; ibidémq; ſit ſcabellum vel ſedes alia arte facta, ac perforata necnon vndequaque aperta, ſuper qua patiens nudus ſedeat, faciem vergens verſus feneſtellam vel tentorij aperturam, mox prunis ſupergeritur drachma vna ex aliqua ſupraſcriptarum compoſitionum: hoc euaporato, iterum tantundem impone, quo item abſumpto, ſi ferat æger ſine grauiore moleſtia, aliam adhuc drachmam iniice, qua diſperſa calido linteo craſsiore in tentorio prius poſito ac extenſo obducatur, & in ſtratum calefactum ac proximum recipiatur, ſu-

Locus ad ſuffitus qualiter præparãdus

Modus ſubeũdorum ſuffituum.

daréque tentet: abſolutis ſudoribus, linteis tergatur calidis, mox in alteram ſtrati partem receptus linteam ſubuculam induat, & quieſcat hora vna vel altera: quòd ſi viribus polleat ſtratóque ſurgere certet, nil oberit, modò frigoris iniurias caueat. Si autem vires conſtent, mane & veſperi adminiſtrari tutò poterunt: ſin minus, ſat erit iis ſemel in die vti, vel etiam alternis diebus ſi vires demiſſæ videantur. Hora commoda erit matutina vel etiam veſpertina, quinta ſaltem poſt prandium: ſumat tamen patiens ante ingreſſum panem in vino lymphato maceratum, ſuperpotétque ex eodem vel alio recenti vino aqua perfuſo. Admonendus præterea eſt patiens, vt ſi ſe ſyncopi præhendi ſentiat, dum ſuffitibus inſidet, ſtatim ex feneſtra vel conopœi inciſura, aërem liberum inſpiret: alioquin exanimis cadet. Quare arte etiam ſunt parandæ prunæ, quo, ſi illum decidere contingat (quod ſæpe accidit) non vratur: verũ hæc omnia aliáque ad rem conferentia quiſquis vel paululum fuerit in arte exercitatus, nauiter præſtabit alieni conſilij non egens. Tam diu in his eſt inſiſtendum, quoad vlceribus moleſtari gingiuas noueris, vel fluxu aluum

Tẽpus.

Quãdiu ſuffitibus vtẽdum.

tenta

tentari, vel vlcera gutturis, narium, aliarúmve partium cicatrice obduci conspexeris: quòd si cum iis vlceribus, iuncturarum vel etiam partium carnosarum, aliquo dolore tentetur, non inutile erit illam leniter illinire, dum in tentorio est patiens, ex aliquo suprascriptorum vnguentorum, hidrargyrum recipientium: si aluus sicca sit, mouenda est quandoque ex semidrachma pilularum cocciarum, vel de fumoterræ vel ex drachmis tribus confectionis amech, vel ex decocto dimidiatæ vnciæ foliorum senæ: nec ab instituto naturam isthæc retorquent, licet aduersam sententiam (vt antea etiam diximus) plerique ieiunis rationibus contendentes, persuadere quandoque mihi sint conati: fretus tamen recto periculo, & rationabili, assiduo, fœlicíque vsu, horum fucatas rationes, quæ nunquàm me latuerunt, iure sperno, vbi iis esse opus percipio. Idem de sanguinis missione intelligendum, præcipuè si fauces inflammentur plus æquo, cui etiam frequentiores ac valentiores purgationes conferent: rationes enim eædem sunt, ac quas in tractatu de illitionibus exposuimus, necnon symptomatum superuenientium correctio, ratióque victus eadem. Sed

Ad mouendam aluum.

iam

iam tempus instat, vt ad alia nos conferamus.

Quòd hidrargyrus venenum non sit, neque corporibus humanis nocua, nisi perperam fuerit admota.

CAP. XXV.

ADMIRAMVR plerunque varia animatorum genera adeò eorum ducem imitari, vt quacunque cœperit ille viam, cætera sine vlla indagine ordine persequantur, sic dux apum regit examen, & sectarius veruex gregem, horum more sectatur, belli ducem agmen, ita vt ferè perpetuò sub huius arbitrio totius exercitus vita mórsque iuxtà pendeant. Horũ exemplo nonnulli medicorum ducti, haud secus quàm equi fræno coacti vel calcaribus presſi ea tantùm celebrare vel redarguere audent, quæ alter aliquis, cui seruiliter famulantur, cõmendauerit, vel contempserit, nulla recta experientia, vel ratione firma eadem comprobare, vel refellere nitentes. Hinc fit, vt hidrargyrum plerique ceu perniciosissimum venenum, detestentur, nullo præstantiore argumento fulti, quàm quia talem esse ex quorundam antiquorũ scriptis hauserint: addunt præter hoc hidrargyri fossores, vel aurifi-

Cur hidrargyrum ali qui vituperent.

ces

es qui diuturno vsu hanc fodiunt, pur-
gát, tractántve, neruorum tractione tor-
queri, etiã & lagophthalmi & ectropij fie
i, qui palpebrarum affectus sunt, ille su-
perna, hic verò inferna palpebræ con-
tractio. Adducunt insuper symptomata
omnia id genus medicamenti consequen-
tia: præterea aliqui carie circumueniri
ossa horum patientium hidrargyri gra-
tia affirmare audent. Ast producere hîc
verba Montani fortè absurdum non erit,
it igitur, Semper enim cuicunque appli-
catur (de hidrargyro loquitur) repellit &
summopere penetrat, & nullum commer
cium habet præterquam cum auro, & præ
nimia sua frigiditate & penetrãdi vi, siue «
hoc habet à sua forma specifica, cuicunq; «
applicatur, repellit, & cùm occurrit mem «
bris principalibus interficit sicut vene- «
num, ideo antiqui abhorrebant ipsum, «
Arabes tamen admiserunt; sed apud Græ- «
cos nũquam videbitis vsum ipsius, loquor «
enim de Græcis antiquis, sicuti fuit Hip- «
pocrates, Galenus, Oribasius, Alexander «
Trallianus, ideo videatis Galenum capite «
de argento viuo, dicit, Ego non cogno- «
sco hidrargyrum nisi pro veneno, & nihil «
aliud de ipso vult dicere: paulo infra hæc «
loquens Montanus de linimento Ioan. de «
Vigo,

Montani verba, aduersus hidrargyri vsũ

Eiusdē verba de vngueuto Io. de Vigo. Vigo, ait, Ego quoque cùm iunior essem, vsus sum isto linimento, & visus sum sanasse aliquos, cùm tamen non sanauerim: nam redibat postea deterior priore. Ideo „ cùm hoc viderim, conuerti me ad Gale- „ num & cognoui quòd argentum viuum „ repellit omnia quibus occurrit, dilatátq; „ vias, & expellit, quidquid humoris inue- „ nit, & non cessat iste motus dum humor „ crassus, adustus & pituitosus expulsus sit „ vi ipsius: & quia illinuntur extrema, ideo „ humores coguntur retrocedere, & de- „ uenire ad ventrem medium &c. Sic igi- „ tur thorax repletur illo veneno &c. Sed „ quàm hoc sit bonum, iudicetis vos ipsi, si „ cùm materia mala tendit de se ad igno- „ biliores partes, vos autem repellitis ad- „ nobiliores, an sit benefactū, necne: præ- „ tereà aduertatis an illa sit conueniens via „ educendi illum humorem &c. Et ideo „ isti habent sua membra spiritualia per- „ petuò affecta, nec floridum colorem ha- „ bent, qualem habere solebant, marci- „ dæ factæ sunt gingiuæ propter humores, „ qui eas corrodunt partes. Ideo dentes lon „ gi & nigri fiunt, à fœdis vaporibus, pro- pterea anhelitus fœtet, &c. In iis conti- neri videtur vniuersus argumentorū acer uus, quibus Montanus & plerique alij hi-

drar

drargyrum venenositatis insimulát, vel &
i venenū minimè foret, eius tamen vsum
criminandum ac funditus detestandum
esse decernunt, tanquam exitiale, & pe-
nitus naturæ humanæ aduersum præsi-
dium, quum noxia, quæ natiuus calor ad
extremas repellit partes, hæc eadem opi-
nentur ab hidrargyro ad intimas iterum
repelli. Addunt quòd gingiuas rodit, &
dentes fœdos efficit, orisque fœtorem
inducit, neque ægros perpetuò, neque in-
tegrè sanos restituat, sed veluti fuco ob-
ducat, sic vt tantùm simulet ægros sanos
reddere, cùm tamen id minimè præstet:
quæ si vel omnia, vel potiorem partem
haud temere hidrargyro obiicimus, hanc
ego sanè cum cæteris huius sententiæ ho-
minibus omni detestatione dignam iu-
dico: verùm vtriusque partis ius primum
syncera ac minimè rudi trutina pensan-
dum est, ne (perinde atque imperiti fa-
cere consueuerunt) inexcogitatè senten-
tiam pronunciantes, despiciendis indi-
gnam victoriam, vel immeritum faci-
nus strenuis probísque ascribamus. Au-
dicemur igitur à Galeni sententia, vel
eorum qui hidrargyrum venenū esse
ferunt. Porrò Galeni verba aliter sonāt,
q; Mōtanus retulit, quod erroris genus
lubens

lubens quidẽ libello Galeni tribuerem, quem fortè Montanus tunc deprauatum
„ habebat, ſed en Galeni dictũ, Hidrargyrus
„ non eſt ex ſponte naſcentibus medicamẽ-
„ tis, ſed ex iis quæ præparãtur veluti pſym-
„ mithium, erugo, pſoricum, hidrargyros,
„ nullum autem eius feci periculum, ne-
„ que quod interimat ſi deuoretur, neque vbi foris admota ſit. Ecce quomodo Galenus hidrargyrum reprobet: ſed eſto quod improbaret, quod quidem & alij multi facere non dubitarunt, æquum ne propterea eſt horum nutu perciti fretíque & nos id ſtatim confirmare, ac ſi omnino ab eorum oculis vel ore penderemus? minime gentium, niſi perpetuò animo fluctuare velimus, quum ad omnes partes ſuperſint ſuffragia, criminatur hic, ille approbat: indeciſam implicitámque ſententiam producit alius: quid igitur agendum vbi adinuicem ſic pugnant ſententiæ? Ariſtotelem, Galenum, rationémque conſulere oportet: Hippocratis necnon aliorum antiquorum ſcriptis fidem præſtare non recuſabat Galenus, eo tamen vſque illis fidens (vt ipſe ait) quo lubens diſſentire potuiſſet, ſi illorum dictis rationem vel experientiam refragantem nouerit: quid igitur? eiſdẽ ne legibus

priſcos

prifcos obnoxios effe par eft, quas ipfimet
nà cum omnium fapientium cœtu irro-
gauerint? veritas igitur in omnibus præ-
erenda eft, quam hîc excogitare neque
es ipfa neque cæterorum quippiã vetat.
t cùm duplex fit via cuiufque veritatis
ndagandæ, demonftratio, videlicet & inductio, illa eorum, quæ fenfibus abftru-
i funt notitiam adferre confueuit: hæc
erò eorum quæ penes nos funt. Indu-
tione igitur (quæ fanè nil fupra fenfum
xagitat) inquirenda eft noftri negotij
eritas: quid igitur fenfus edocet? palpe-
rarum vel forfitan neruorum quorun-
am contractionem in iis, qui hidrargy-
um contrectando omnem ferè ætatem
gunt: at hæc non venenofitatem fed fic-
itatem arguunt: nam confumpta plus
quo humiditate partium contractiores
as reddi neceffum eft: fuperaddes fau-
ũ, imò & vniuerfi oris inflammationẽ,
ingiuarum rofionẽ, dyfenteriam & alia
nfequentia, quæ quandoque periculo
on vacant. Sane quòd hidrargyri vfum
ec fequantur, nemo iure inficiabitur.
d num huius qualitas per fe & primò
c præftet, vel per accidens potius, non-
m omnes norunt. Cedò quid in patien-
bus qui hidrargyrum nunquàm funt ex-

Duplex via veritatis indagādæ.

Palpebrarum contractio non probat venenũ.

perti varias corporis partes inflammat ac rodit,neq; ossibus parcens?quid eos plumbeo illinit colore? quid alia varia ac acerba symptomata promouet, fouet, augétque ante hidrargyri vsum, præter humorem vitiatum? At idem est qui ab illitionibus & fauces & intestina vexat acrius: non quippe is met, qui per cutem ac alias extremas partes erat diffusus, quòd hic & medicamenti munere, & naturæ officio in sudores vel in insensibiles halitus conuersus disiiciatur: sed ille qui nondum vitiatus in intimas partes vagabatur, paratus tamen ad extremas fluere, vbi & vitium contraxisset, & morbum fouisset. Sed obloqui hîc licet, quòd humorem nõ adhuc infectum expelli dicam, efficiat tamen hic sæuissima accidentia,cùm confertim ad fauces irrepserit,vel ad rectum intestinum fuerit deturbatum: nam hæc sine aliqua humoris corruptela fieri minimè solent. Mirum sanè hoc videri non debet, hæc scilicet symptomata excitari ab humore, qui dum intrinsecus esset corruptela vacaret, alias tamen in partes productus vitium acquirat, vt si sanguis plus æquo in aliquam partem fluat, necessum est eum vtcunque in alienam à naturali qualitatem transmutari, vel in

Symptomatum quorum hidrargyrus insimulatur causa potius est humor vitiatus

pus

pus verti, vel naturæ siue artis ope deiici, quod facilè patet per eos qui integra sanitate fruuntur, si hidrargyro linantur: nam eisdemmet symptomatis implicantur, quibus exerceri solent patientes defricti, quos hæc lues sæuiùs torquet, quod hercle pleruunque obseruaui in famulis, vel tonsoribus, qui ægros perfricabant, huius effectus ignari, qui se mox eundem morbum contraxisse metuebant, quum similibus symptomatis premerentur, ac quos illeuerant patientes, nimirum alui vel oris fluore, gingiuarum rosione, pudore, inflammatione, vlceribus & similibus, licet in affectis corporibus omnia duplius affligant præ vitio humoris, & illitui multitudine. Ast infectisne humoribus latebat hic qui sanus erat? Hinc colligere possumus humores necessariò putredinem asciscere, si in aliquam partem susque supráque quàm par sit, delati fuerint, ibíque præter naturam moram contraxerint: ex quo fit vt horum multitudine, vel lentore grauata parte & concoctrix, & expultrix eiusdem facultas fiat imbecillior: hinc obstructio, humorum retentio, dolor, putredo, vlcus, fœtor. Ad redeamus vnde diuertimus. Humorum igitur multitudo, & vitium ad fau-

Sani si hidrargyro illinatur, eadem patiuntur quæ ægri

ces, vel anum erumpentium, plurimorum medicorum consensu horum symptomatum authores & fomites sunt, hidrargyrum causam mouentem habētes: vnde igitur venenositatis huius argumenta alia suggeri poterunt? nam deuoratum non interimit: scurræ certè sunt plurimi, qui diuitū nutu vel exiguo exposito præmio ternas & quaternas & denas vncias hauriunt sine damno, illam mox per aluū deiicientes: ex iis vnum noui, & alios plures esse audio: nosco insuper, & qui pilulas hidrargyrum recipientes dierū quadraginta, & sexaginta spatio frequentarunt sine vlla noxa, imò potius cùm vtilitate, & alios cum integra huius morbi solutione, harum tantùm pilularum munere: non autem hoc venena efficiunt. Præterea hidrargyro arte illita corpora iamiam hac lue confecta, quæ nullo alio præsidio leuari possunt, hoc solùm plerunque diuini auxilij instar libera reddit, in pristinámque sanitatem restituit, vel in habitum huic proximum: nonnūquam etiam & in meliorem quàm natura concesserit. quod etsi iis, qui in discursu, vel ratiocinatione plus temporis absumunt, quàm in rerum tractatione, difficile creditu videatur: indiuidua tamē

Quidā hidrargyrū in magna copia hauriūt sine dāno.

frequen

frequentiáque experimentorum amplam satis de hoc negotio fidem faciunt. Quæ ratio hominibus persuadere potuisset, vt aqua aliqua ferrum liquare valeat, vel aurum ab argento diuidere, nisi experientia id nobis primùm innotuisset? Plura quidem solo discursu exagitata sui exitùs impotentiam ante oculos obiiciunt, quæ fieri quandoque posse vsus ostendit: quare solis rationibus contendere legitimum non est, vbi inductio præesse potest. Non omnes id genus languentes morbo liberat, non inficior equidem: prohibet enim plerunque vel patientis mollities, intemperantiáve, vel tractantis segnities, vel imperitia, vel etiam morbi ipsius vehementia in languidis viribus firmata: at horum aliquot, nisi diuûm numine emergant, mors tantùm excludet: sed nunquid hoc huic generi auxilij seu propriũ tribuere conuenit? quæ præsidia etiam in morbis, quibus conferre solent, perpetuò optatum consequuntur finem? Fœtidum os reddit ex hidrargyro illitio, non semper neque in omnibus: excipiuntur autem ij, quos alui fluor liberat, breuíque in aliis corrigitur, qui temperatè viuunt, diutius edones occupat, ac qui affatim merũ potant, quos & præter hoc alia

Vsus multa probat quæ ratiocinatio nõ cõsequitur

plerunque symptomata vrgent: sed esto quòd & hoc vitium perseueraret, neque quemquam exciperet, præferet ne adhuc quisque doloribus exagitatus, vlceribúsque exesus cum halitu nonnihil ingrato (qui tamen sibi non obest,) tranquillè diutiúsque viuere, quàm in assiduis languoribus exiguo tempore mortem oppetere? Addes ossium cariem in aliquo horum cadauerum fuisse inuentam, fateor: at hoc commune est vtrique, videlicet & illitis, & aliis quos sine hidrargyro hic liuor consumpsit. Ab iis neque vlceribus applicita hidrargyrus veneni vestigium vllum præ se fert, imò quę sine vitio offendit, cicatrice obducit: morosa verò (si eorum quę in medio sunt corpore, diligentem curam habueris, perinde atque rationalem medicũ decet) corrigit emendátque. Reliquum est igitur, vt hac tantum ratione hidrargyrum de medio tollẽdum dicas, vt quòd noxios humores sua frigiditate ad interna recutiat: verum enimuerò neque hoc facilè concedi potest, eo quòd multa alia incommoda sequerentur: reprimeret enim simul & sanguinem: vnde iecur, & cor, ex tam præcipiti humorum vitiatorum refluxu ab vniuersis corporis partibus recussorũ extremum obire

Hidrargyrum ad interna noxios humores nõ repellere.

re

re munus cogerentur. Idem ſequi(vel fortè peius) fas eſſet, ſi vitiatos humores à ſanguine ſeiunctos ad interna propelli contendas, quòd hos non æquè regerent viſcera, ac ſi ſanguini commixti eſſent: præterea hunc aditum proceſsúmque (ſi ſingula nauiter expendamus) impoſsibilem eſſe dicere cogemur. Cùm quòd tam liber viarum ductus non concedatur, tùm quòd viſcerum vis obiecta iis tranſitum interdicat, cùm etiam, quia ad cutem pituita hæc viſcida præ venarum anguſtia non feratur: quare ab hac arceri hos craſſos lentóſque humores, qui per os vel anũ reiiciuntur, cenſendum non eſt. Item ſi repulſio eſſet humorum iuxta cutem exiſtentium ad centrum ipſum, reliquum eſſet, vt hi viſcera vellicarent, inflammarent, roderéntque, & hoc vehementius quàm dum circa cutem & muſculos inſiſtebant, quòd diuiſi in varias partes eſſent: vniuntur verò ſi vnà ſimul introducantur: hîc igitur viribus maximè pollere ęquum eſt, ſemper enim vnita virtus validior eſt, quàm dum in varias partes eſt diſtributa. Sed concedamus (quod non eſt) nimirum humores hos ab externis ad interna abigi: non enim per ſe repulſio auerſanda eſt, alioquin nullo vnquam tẽpore repellere

liceret. Eo ſanè loco repulſio criminanda venit, vbi ſuo munere aliquid deterius accidat: vel laude nulla dignam dicimus, ſi primarium affectum diſcutiens alium æqualis moleſtiæ excitauerit, vel ſi cùm non læſerit, nihil etiam profecerit. Commendãda verò probandáque ſi quicquam vel maximè iuuerit. Examinemus nunc quid hæc in hoc negotio præſtare ſoleat indicio ab aſsiduis exemplis ſumptó: quos vis ad interna expulſos eſſe humores, hos abiicit natura leui negotio, exiguóque temporis ductu per vias maximè ad omnia noxia reiicienda paratas, per os videlicet & anum, vnde ægri deinceps ſine moleſtia agunt, qui antehac perpetuis variíſque doloribus torti vitam mortémque iuxtà æſtimabant. Repercuſsio igitur hæc vitio danda non eſt. Aſt iamiam tempus inſtat, vnde proponere liceat, quo pacto poſt affectus extrinſecos pacatos, oris vel alui fluor exciteiur, non repercuſsis humoribus, qui externa occupabant, premebant, rodebántque. Quum igitur hæc in corporibus poſt hidrargyri vſum fieri conſtet, nec repreſsionem extrinſecorum vlla nauiter excogitata ratio admittere videatur, temerarium non erit cenſere inſitam in hidrargyro vim eſſe coctricem diſſolu

Humorum ad interna repulſionis quæ fiat, vtilitas.

dissolutricémque humorum iuxta cutem existentium,expultricémque vel ad expulsionem commotricem eorum, qui intrinsecus habentur, vel nouisimè fiunt, quos natura nullo aptiore ductu è corpore deturbare,vel expellere potest, quàm per aluum, vel os, præcipuè cùm ventriculus primas partes teneat ad gignendam seruandámque pituitam, qua potisimè diuturni morbi(ne dicam & acuti)excitantur ac reficiuntur: at hæc vnà & ipsa bilis flaua, aptisimè per vtramque harum partium repurgantur,neque incommodè per aluum superflui humores reliqui. Qua verò forma vel officio natura ab hoc remedij genere sic stimuletur suffragetúrque, vt plerunque peruicacisimos hos humores ac morbos expugnet, humanæ menti ac sensibus penitus abditum esse videtur:hoc tamen vsus edocet, nimirùm huius appositu phlegmones solutas iri, vlceráque bellè concocta reddi, repurgari, carne repleri, siccari, cicatrice obduci, quæ sanè calorem temperatum cum siccitate præ se ferunt:nam sine calore non disponuntur humores ad halitum, nec sine siccitate reducuntur ad actum: quorum si alterum,vel vtrúque supramodum sua intépetie excederet, talia temperatè non se-

qui viderentur. Longè minus hæc à frigiditate produci possunt, quam tamen aliqui posuerunt, quum tactu frigida admodum hidrargyrus percipiatur, & alui orísque fluorem ab huius vsu, repercussione fieri crediderunt. Sed quum specialis ac propria huius differentia, vel si lubet forma communibus atque coniecturalibus tantùm mediis confirmari possit, plúsque difficultatis in se hæc disputatio continere videatur quàm vtilitatis ferre quandoque valeat, satiùs idcirco fore duxi non vltra hæc sermonem producere cognitionis ipsius, quia, (vt aiunt) effectus scilicet notitiæ in præsens contentus quum propter quid vel forma ipsa efficiens abstrusa sit: ratus non hanc tantùm medicis esse incognitam, sed innumeras alias, quas hîc recensere nostri instituti non est: sed (quòd exempli gratia dicam) quis medicamentorum purgantium formas exquisitè, vel fortè quomodocunque nouit, quatenus ipsa purgantia sunt? propinat tamen hæc prudens quicunque medicus fœlici successu, experientiæ non rationi fidens, neque etiam prorsus sine commodo iis atque aliis medicamentorum generibus vtuntur mulierculæ, plebei, vel impostores ipsi, nihil de medicamentorum forma solliciti

Hidrargyri propria forma medicis incognita.

Etsi forma lateat, sat est nosce effectū.

sollicitι : at hos (si quandoque scopum attingant) non ars sed fortuna iuuat. Nec etiam cessant ferreas virgulas magnete intingere qui solares globulos, vel planisphæria ad horas numerandas, vel orbis plagas distinguendas construunt, quamuis illis ignotum sit qua causa boream versus magnes faciem vergat: hæc igitur exempla sufficiant, quæ duntaxat proposuisse placuit, quò iuniores præ nimium acuti, qui in omnium causarum indagandarum supramodum sunt propensi, quandoque ab inutili labore maturiùs se expediant, ne subinde circa eas causas, quarum extremam intellectus humanus attingere nequit, oppidò defatigati indignabundi mox cæteras contemnant, ad quas datur aditus. Sed ab re non erit hîc etiam memorare non modò periculo non vacare hidrargyri vsum, quin potius in varias angustias supremáque vitæ discrimina interdum mortales inducat: verùm non ob id simpliciter criminanda ac penitus detestanda est, sed eo pacto noxæ danda venit ac reliqua omnia præsidia, quæ excellentem aliquam facultatem possident, caloris videlicet, vel frigoris, purgantis, vel rodentis. Sed quid cibi, merum, vel aqua si supra vires, vel extra tempus ingerantur

Vsus hidrargyri periculo non vacat vt cætera medicamēta.

Hidrargyrus extra modū sumpta.

gerantur? non aliter fiet si tua negligentia, vel potius patientis intemperantia hoc medicamento vsus fueris: quod si feceris, nec laudem tu nec æger commodum comparabit. Secus verò si ille rationi indulserit, & te prudenter gesseris, huiusque medicamenti munus crebrò sub legitimi artificis instituto obseruaueris, ratus inhumanum, vel potius iniquum esse, periclitari, & hîc & in medicina ferè tota; sola ratione vel libris, vel opinione duce: nam horum nullũ per se vel omnia simul iuncta (dum opus est facto) æquè tutò ac celeriter opem ferunt, atque prudens experientia: quæ dubio procul & ipsa (licet tunc prudens dici non debeat) mutillata est, si à ratione sit seiuncta: nullius verò egens si huic sit adiuncta. Assidua itaque ac diligenti exercitatione, quæcunque discursu vel experientia fuerimus cõsequuti, tanquã ob oculos seruabimus ac illorum reminiscemur, indiésque puriora & cumulatiora reddemus.

Iniquũ est medicinã facere citra prudentem experientiam.

Quare frequenter in hoc affectu sanguis mitti debeat & à variis partibus præcipuè à maximè affectis. CAP. XXVI.

CREBRÒ atque à diuersis corporis partibus & ab iis potissimùm, quæ magis, acriúsque torquentur, sanguinem educere con

A parte affect a sanguis educẽdus

re consului, quòd in eo præcipuè qui per venas ab hepate remotiores vagatur, huius luis seminium insideat, & in iis maximè, quæ partibus affectis inhærent à quibus vel à maximè proximis (si fieri queat) perpetuò sanguinem eximere par est: audi vbi iam morbus in corpore firmam sedem habeat, ob idque non hîc vt plerique temere faciunt, in aduersas partes humorem peccantem reuellere fas est, perinde vt in phlegmonibus quę ex sola sanguinis abundantia excitantur: nam in iis etsi retrahas quod affectæ parti est proximum, id, cùm nondum putredinem vllam asciuerit, non habet vnde reliquum coinquinet: quod secus accidit in hoc morbo, in aliis item omnibus quos perniciosus succus aliquis concitat vel fouet. Per interualla etiam tundendas venas institui, quo interea à refectis viribus repetere tutiùs valeas. Morbus quidem ab omnibus partibus grauatis eodem tempore sanguinem mittendum indicat, sed interdũ vires id commodè ferre minimè possent, quòd larga sanguinis missio plerunque sit opus. Ego interdum tres venas secare feci vno (vt ita dicam) instanti, videlicet in vtroque brachio, & altero crure, vel in vroque crure & altero brachio: binas autem plerunque, imò

In pura phlegmone licet ex cõtraria parte phlebotomare.

Tres venæ ab authore eadẽ tẽpore secari iussæ.

imò ferè in omnibus iis,quos hoc morbo affectos tractandos habeo, in vtroque brachio puta, vel crure vtroque, vel in altero brachio & crure altero,vel in fronte,mox in brachio ex cephalica partem magis affectam respiciente, vel ex aduersa, si brachium illud, vel humerus plus altero doleat, vel ex cole, ex brachio, vel crure statim pòst perpetuò ex parte magis grauata exordiens, quam sanguinis missionem reiterare quandoque summo est prę-sidio, maximè in iis quorum scabie vel vlceribus cutis infestatur, non æquè in iis, quos dolores iuncturarum torquent sine vlla inflammatione, quos iuuat magis affatim corpus per superiora vel inferiora purgare. Ex cole exigua dosis demẽda est, ad vncias duas vel tres,& sanguisugę loco sectionis venæ optimè adhibentur, ac quandoq; reperiuntur,si vlcus sit mali moris, ex quo æquum est sanguinem corruptum frequenter elicere:qua etiam ratione cucurbitulas sectas aliis affectis partibus affigere laudamus, tundendas venas ante purgationem mandamus, quòd minus noxium sit,internũ sanguinem foras quàm externum intrò trahere: internus vel nihil vel minimè erit infectus, vt antea declarauimus; cæterum proroganda non

Dolores iuncturis purgatione indigẽt.

Tundendas esse venas ante purgationem.

da non erit post missum sanguinem corporis per aluum purgatio: sed neque incongruum fuerit nonnunquam primis diebus venam à longinquo secare, vel ante vel post purgationem, etiam si nil dum vltra pectinem vel proximas vlceri partes vitium peruaserit eadem sanè ratione, ac fieri solet ob inflicta vulnera, quò videlicet inanito corpore laxiùs parciúsque ad affectam partem humor fluat, vnde hæc, multitudine minus grauata, quod impressum est, faciliùs perdere queat. Ast hoc fotibus discutere tentandum est prius, vt antea propositis præsidiis: quibus si vitium non cesserit, iure mox à sanguinis misione ex aduersa parte corporísque purgatione ineundum est suffragium.

Quando venā ex aduerso secare liceat.

De purgatione. CAP. XXVII.

PVRGATIONES per aluum conferre plerunque repetitas vsus confirmat, ita vt harum tantùm ope sæpe deperditæ redimantur vires, ac morbus arceatur, sine quibus etiam cætera auxilia neque iuuare neque tuto adhiberi possunt, vt attenuantes diætæ, vel illitiones, siue suffitus, vel balnea, vel alia similia, non hercle

Purgationum vtilitas.

clè per has humor iam infectus eradice-tur, vel pro maiore parte deturbetur. Nam hunc sanguinis missione, scalpellationibus, vesicatoriis, cauteriis, sanguisugis, balneis, & per occultos sensibus halitus comminuere, refigeréque studemus: pituitam verò, quæ huius affectus pre cæteris humoribus pertinacior est basis, atrámque bilem, & flauam icoréfque nondum pollutos per vomitum, aluum, nares, fauces, vrinarios tubos, cutaneósque meatus diuertere deturbaréque omni ingenio vel arte conamur: nam hæc nisi aliò reuocentur, facilè contaminantur, vbi cum infectis copulantur. Vnde & morbus & symptomata frequētiora & magis acerba excitari, atque foueri solent pro horum copiæ ratione: sic iis per dicta loca detrusis & infectis ex grauatis membris pro parte defixis, natura facilè (vel saltem non tanto lobore) residuum dissipat. Continuas purgationes & per dies multos in iis proponimus, qui venas icore habent refertas: demonstrant autem totius corporis color pullus seu liuidus & sanguis exhaustus admodum serosus, insuper & iis, qui pituita multa abundant, quod indicant dolores diuturni, cum tēsione & grauitate partibus penitioribus inhærentes, insuper

Quibus propriè humor vitiatus eradicetur.

Cōtinuæ purgationes & multorū dierum quibus proponendæ.

Quæ venas icore refertas indicent.

Signa pituita abundantis.

insuper & sanguis exhaustus, cui supernatat tenax albáque pituita, quæ vix cultro diuidi potest, perinde ac gluten coactum. Præterea & iis qui melancholico humore affluunt: fusco enim colore ij respersi sunt, sanguinémque atrum habent, & horum vlcera calosa veluti phlegmone circunducta. Repetũtur etiam purgationes, post diureticas potiones, quoniam in talibus corporibus paulatim aceruantur iterum ij humores, etiam si accuratissimo victu vtantur. Numerum verò modúmque, assistens atque exercitatus medicus præscribat pro rerum successu par est.

Melancholici humoris indicia.

De vomitu. CAP. XXVIII.

NON iniuria vomitum in numerum præsidiorum huius luis vires ac iniurias obtundẽtium collocabimus, quum plerũque non paucis horum patientiũ auxilio fuisse exitus comprobauerit: Abigitur enim per hunc multa viscidæ pituitæ copia, quę in ventriculo congesta atque etiam genita leui negotio in alterutram partem fertur ad os, videlicet, vel ad intestina naturæ motu vel arte stimulata: at quum hæc abundè solo naturæ motu ad intestina fertur, iis diutius hærens per mesaraicas ve-

Quid per vomitum excernatur.

nas fugitur, in chilímque venam transfunditur, & per alios truncos breui in vniuersum corpus distribuitur: at partes, quæ hanc perdebant dum naturali munere integrè fungerentur, nunc ægræ factæ nec alũtur hac, nec abiicere à se commodè queunt: reliquum est, vt ægriùs agant: operæ igitur precium nos præstituros censendum est, si qua parte hæc pulchriùs educitur, per eandem hanc euocemus: at egregiè per vomitum exploditur, per aluum mox, paucis vel nullis horum non cõferens, si leui negotio atque opportunè fiat. Sed iis interdicere iuridicum est, qui non sine extremo nixu, vel supremo labore euomere possunt, ne quicquã deterius contingat, videlicet alicuius venæ ruptio. Facilè ob id vomentes tantum huic submittere præsidio licebit: & eos potissimè qui artuum dolore exercẽtur, vel cutaneis vlceribus diuexantur, necnon quos caput vrget, sine ossis carie, vel tubere cũ appetentiæ cibi deprauatione, vel labefactatione, vel potius deperditione, quæ humorum ventriculum obsidentium certissima sunt argumenta. Ast præsidium hoc adeũdum non est nisi per aluum ægrum purgaueris, &, si par sit, sanguinem miseris, mox bidui quietem imperaueris, audi abstinendum interea ab

Vomitus quibus interdicẽdus sit.

omni medicamentorum mouētium vſu: inde matutino vel veſpertino tēpore ad vomitum te cōferre poteris poſt cibum, ſi lubet, vel etiam ante. Si verò poſt, liberalius potabit æger, epuláſque iuſculentas largius ingerat. nec merum potet, nec acida vel acerba edat, bibátve, quod molestam vomitionem (guttur vellicando) faciant. Prouocandus eſt poſt dimidiam, vel tertiam horulæ partem, ab abſumpto cibo, quòd tunc pituitæ ingeſto cibo immiſtę ſupernatent. Immittitur enim penna mollis in guttur, blandéque commouetur, vel index digitus, eóque vſque excitandus eſt dum vacuum ventriculum vel paululum reſidui cibi in eo eſſe conieceris, ad quod expellendum ægriùs ventriculus inſurgit. Si verò ante cibū exoptes ſeu mane ſeu veſperi, id efficies horis ſaltem duabus ante alimoniā vel pluribus ſi placeat, vel etiam minus ſi à vomitu fame prematur æger. Sed ſimpliciter hîc vomitus ciendus non eſt, eò quòd ægrè fiat, nec notabilis præſidij ſit, quum è ventriculo agglutinatus viſcidus humor, vix corradi vel defigi ſolus poſsit, niſi aduentu vdi alicuius. aquam igitur hîc exiguo ſaccharo perfuſam calidámq; affatim potandam porrigito: mox breui: nam mol-

Hora vomendi poſt cibum.

Modus prouocandi vomitus.

Quot horis ante cibū vomendum ſit.

liusculam, ne guttur vellicet, immittendam vel leniter indice digito linguæ radicem cõtrectandam iubeto donec opus absolutum fuerit. Satis supérque erit hoc vti bis in hebdomade, aut si mauis, quarto quoque die, vel longiore spatio, prout ægri atque morbi successus præscribent, eóque die, quo id percipitur, vacandum est ab omni alio notabili præsidio: at die superueniente apozema vel aliud quippiã laxans si par est, propinare licebit, tum quòd vomitu tantùm quæ sunt in ventriculo reiiciantur, tum quòd consueta est post hunc aluus restringi.

Die vomitus nullũ aliud præsidium subeundũ esse.

De sudoribus. CAP. XXIX.

SVDORES mouentia, quæ etiã per vesicam maiores venas repurgant, in iis laudamus, quibus & summopere balnea cõmendauimus: cutaneos autem humores corruptos depellunt, quæ cùm etiam icores multos per renes promoueant, venam chilim omnium venarum truncum apprimè sordibus liberant, conferũt autem etiam aliis omnibus, at iis præcipuè qui serosi sunt sanguinis. Tempus autem his commodùm est statim à sanguinis missione ventrísque purgatione: nam ante hæc

Sudorũ vtilitas.

Sudandi tempus.

hæc molesta ac admodum perniciosa existunt, tum quòd ducant per exiliores venas crassos humores in intestinis existentes & serum in maioribus venis receptum, vnde cutis ipsa etiam & reliquæ partes magis grauantur: per interualla etiam ac vicissim interea aluum medicamentis purgátibus mouere oportet, quo, qui crassi in dies in intestinis ac mesareo cumulantur humores, per aluum foras pellantur: egregiè sudores excitare nouimus lignum indicum siue guaiacum appellatum, quod iam diu ad hoc munus à plerisque vtile fuit publicatum: hoc (inquam) quum tale esse vsus approbauerit cæteris aliis præponere visum fuit: vbi igitur humores acres in corpore superauerint, aërísque æstus vigeat minorem ligni quantitatem indere par est, & in aqua tantum parare, simúlque refrigerantium aliquot immiscere, sacchari quicquã infundere pro patientis arbitrio & cinamomi tantillum in mensali potu si libeat, quo gustus gratiùs recipiat. Vbi verò vel habitus corporis frigidior vel temporis status minimè calidus, vel frigidus fuerit, vel hæc simul sint inuenta, & lignum augere & corticem, & heringium addere, & cinamomo aromaticum reddere,

Ante sãg. missionẽ & purgationem sudores perniciosos esse.

Aluus vicissim post sudores mouenda.

Ad mouendos sudores lignum indicum reliquis præstare.

& vino, vt supra exposuimus, vel aliter atque res ipsa exiget parare poteris. Iuuabit hos omnes ex decocto liberaliùs potare, potissimè vbi id ventriculus non respuit, vel potius expetit. Leuiore enim negotio per cutem atque vesicam, imò & aluum noxia pelluntur. secus autem si potus abstinentia aridum corpus serues: nam neque crassa commodè per angustos tubos feruntur nisi lubrica reddantur: neque etiam natura, vbi humido vacat vtili, vel saltem non inutili, lubens quod noxium est, detrudere affectat: imò potius hoc vesci contendit, quàm arescere, sic vt & ratio & experiētia affluentem magis quàm parcam potionem instituat. Excipe quos alui fluor tenet, nam hos vtcunque cohibere satius est, donec quieuerit: cibi iis offerantur attenuantes ac tenues, sic vt affectus, habitus & cœli status indicabunt, bísque die singulo nutriantur, consuetis horis si nulla morbi exacerbatio dissuadeat, quę si fuerit, in huius declinatione porrigito, vel hora alia quietiore quò naturalis calor melius cibos cō ficiat. Nonnulli tamen sunt qui huius ligni calorem reformident, quum tamen hunc temperare profusiore aqua quisque possit: vtor etiam plerunque huius ligni

vice

vice decocto totius heringij cum gramine & carduis sylueſtribus, qui lato, albo atque hirſuto ſunt folio, additis ſeminibus vel aliis pro ratione morbi, quod ſanè non minore efficacia ſudores atque vrinam promouet, quàm lignum ipſum indum. Deſcriptionem hîc accipe Recipe radicum heringij & capitulorum eius ana vnciam vnam ſemis, radicum cardui ſylueſtris vncias tres, graminis vnciam vnam, liquiritiæ raſæ, polypodij ana vnciam ſemis, ſeminis carui & petroſelini ana drachmas duas, aquæ fontanæ libras quatuor, bulliant lentè, ad quartæ partis euaporationẽ: aromatizetur cum drachma vna ſemis cinamomi & tantundem ſandalorum citrinorum: at cum heringiũ viret, ad duplum doſis præſcriptæ impono, cętera virentia omni fere tempore reperiuntur, quæ omnia etiam vel maiore vel minore copia immitti poſſunt pro morbi vel temporis exigentia: non enim iis medicamẽtorum generibus, vel ligno etiam indo vel ſimilibus exquiſita illa quantitatis obſeruantia debetur, atq; fieri ſolet in iis qui in aliqua actiuarum qualitatum plurimum excedunt, vel corpora laxant. ſtudioſè tamen omnia agere licet, quo & hæc & illa morbis, corporibus, &

Decocti deſcriptio. quod vt ee ligni indi vſurpari poteſt.

tempori, quatenus per artem atque ingenium licet, proximè accommodètur. Neque hoc præsidium tutò ægris porriges, nisi hos priùs inanieris sanguinis missione si liceat & purgatione, quibus neque diuersa victus ratio debetur, quàm iis qui indo ligno vtuntur. China verò, quàm aliqui ad sidera vsque efferre conantur, nil miri neque notabiliùs agit iis quę mitius vrinas vel sudores mouent, quare crebrò medici & patiẽtes huic fidentes nimiùm vana spe frustrati, æs & tempus sine vtilitate conterunt: quã ob rem in huius morbi curatione satius esse censeo, tempus atque rem circa tutiora præsidia, præstantiora, minúsque cara consumere. At in leuiore affectu, vel prouisionis causa nõ incommodè conceditur, pręcipuè si patiens hac fretus huius vsum affectet. Macerantur autem ad horas duodecim huius radicis tenuiter incisæ vnciæ quatuor, quandoque quinque, aliquando etiam sex, in aquæ fontanæ libris duodecim, & lentis prunis, duabus partibus euaporatis: reliquum pro syrupo asseruatur, ex quo manè & sub vesperum propinari possunt ab vnciis octo ad duodecim tepidè, mox sudoribus se componat æger. Magmati tandem aquæ superponitur, & quarta par

Non sumẽdum decoctũ nisi venæsectione & purgatione pramissis.

China.

Praeparatio potionis ex radice china.

uo igne consumitur pars, vel aquæ libræ quindecim superinduntur,& tertia euaporatur, pro potu ex arbitrio. Victus intereà & tenuis & attenuans esto atque habitus virtúsque patientis præscribit, purgantiũ medicamẽtorum vel fortè etiam sanguinis missionis non immemor. Quam sarsam parilliam vocant, prima huius libelli impressione non plurimum commendaueram, verùm neque tanquam inutilem postposueram, non consuetus ignota damnare, vel præter rem collaudare. Vsus tamen postea hanc non minore laude dignam esse (imò fortè etiã maiore) quàm lignum indum, præcipuè in corporibus quæ adeò frigida non sunt comprobauit. Nam hęc temperatior existit aluúmque, si virentior sit, lenem reddit, nec parce vrinã sudorésque prolicit. Præparatio autẽ huius non diuersa fieri solet à chinæ decoctione, puta in duodecim aquæ libris, vnciæ quatuor vel sex huius radicis macerantur ad horas duodecim, mox ad tertiam partem redigitur lenta ebullitione, & hoc pro serapiis matutini & vespertini temporis ex quo vice singula potantur ab vnciis octo ad duodecim. Magmati quindecim iterum superfunduntur aquę libræ, quæ rediguntur coctura ad decem

Victus.

De sarsaparillia.

Purgatio vel sanguinis missio praecedere vsum decocti debet.

vel vndecim. Et hoc pro potu mensali, & pro arbitrio: purganda tamē primò sunt corpora, & si par sit sanguine minuenda, antequam huius vsum ineas, victúsq; parcus attenuánsque plus minúsve vt ipsa res exiget: quare non modò in huius sed etiā in aliorum præsidiorum vsu assistentem medicū præesse consulo, qui singula pro ratione componat disponátque: stultum enim est, censere alicuius morbi, quantumuis minimi, curationem sic exquisitè vel adamussim scriptis proponi posse, vt nil huic addere vel ab hac demere liceat: sunt enim inferiora corpora omnia, & humana maximè variis ac perpetuis transmutationibus subdita, quarum plurimæ tantùm patent artis peritis qui ægris præsunt, quos decet vniuersam curam regere: qui verò medicinam non callentes solis scriptis curas obeunt, (vt nimiùm curiosi patiētes, vel nebulones, seu circulatores impudentes, vel plebei, quos otium vel segnities medicas paginas euertere induxit) ij vbi rectiùs ad scopum rem collimasse credunt, tantò (inquam) magis ab eo diuertunt, sic vt iure prudenti tantùm artifici credendum sit in quauis arte, maximè vbi de corporis salute quæstio est.

De

De Balneis. CAP. XXX.

BALNEA vniuerſo corpori aptè accommodata ſupra modum conferre nunquam non experior, iis apprimè ſuppetias ferentia: quibus cutis pilorum caſu pruritu, vel ſcabie vellicatur, neque illis reprobanda veniunt, quorum artus doloribus conflictantur, iuuantur ſanè & ij, verùm non adeò repentè ac clarè atq; alij, cùm craſsi altiúſque inhærẽtes humores iuxtà ac tenues ſuperficiéq; tenus inſidentes non diſperdãtur. Opportunum autem tempus ad hęc eſt, poſt bellè repurgatum corpus, & horis duabus vel tribus ante cibum, ſiue matutino vel pomeridiano tempore fiant: ſatis ſupérque eſt, ſemel in die adhibere, quæ ſi manè parentur, ientabit patiens, hora dimidia ante ingreſſum, offuſo pane in vino aquæ permixto: quod etiã fieri poterit à prandio, ſi æger exigui ſit cibi, & balneum ineatur, multo tempore pòſt, quod ſaltem horas quatuor intercapedinis exigit, ab ingeſtò cibo, intellige prandio cœnáve, vltra verò quantumlibet. Materia autem horum nulla præſtantior eſt aqua potabili ſimplicique. Inſtrumentum ad id negotij aptum eſt, ſolium, ſiue parua

Balnea quibus potiſsimum cõferant.

Tempus balneis accommodatũ.

Balneorum materia.

Inſtrumentum ad balnea.

tinia

tinia lignea ouali circulo fabricata, circiter pedum trium cum dimidio longitudinis, duum latitudinis, altitudinis pedis dimidij ſupra latitudinem, vt in ea protenſis cruribus ſedens æger oretenus aquæ ſit immerſus, quæ calida ſit tãtum, quantum ſine caloris vel frigoris iniuria vniuerſum corpus ferre poſsit. Sitque aqua omni in parte ſibi ſimilis, ne videlicet altera parte qua feruens infunditur, vrat, altera verò temperata vel gelida, quod plerunque accidit niſi miniſtri circa hæc fuerint exercitati, quod non ſine patientis moleſtia negligitur. Agitanda eſt igitur primùm baculo, quo bellè altera alteram temperet, eò quòd totam ſimul calefacere difficile ſit, in promptúque habeatur & feruens alia atque etiam frigida quò totam contemperes ex patientis nutu, cùm plerunque id acre vel horridum videatur dorſo, quod nihilominus manus temperatum decreuerat. Tam diu in hoc maneat, quãdiu moleſtè ferre cœperit: bonum eſt horam (ſi fieri poteſt) ibi conſumere, vel circiter: ſit ſoliũ igni proximum nec multo à cubili diſtans interſtitio, quò emerſus æger illicet, linteis calidis obducatur ſiccetúrque & in ſtratum calidum ſine labore recipiatur: vbi

Quãdiu in balneo commorandum.

modeſtè

modestè lodicibus tectus, sine anxietate sudoribus prospiciat, quibus solutus vel defatigatus lenibus linteis blandè detergatur: mox linteo supparo indutus in alteram partem vel in cubile aliud se trãsmoueat ac quiescat: nec ad hæc accessum prohibet leuis lienis tumor, si horum patientium alicui inhæserit, iis etiam egregiè conducunt, qui hoc morbo torti febricula aliqua assidua, vel etiam intermittente agitantur. Frequentantur autem hæc diebus tribus vel quatuor, vel si vis sex continuis, vel interpositis si vires langueant, inde quiescẽdum dies aliquot, mox si morbus dictet, repetenda veniũt: nec ineunda nec repetenda nisi corpore bellè purgato, ac etiam repurgato; intereà si patientes siti premantur, non cohibendi sunt à potu, imò liberaliùs concedendus est, vel in balneis sint, vel extra. Excipe eos, quos alui fluor exercet, quos à balneis debere abstinere dicimus: iuuat autem iis qui balneantur iuscula ex pullis gallinaceis vel vitulina carne porrigere, etiam dum sudant, eò quòd valentiùs sudores moueant, nec languidum corpus linquũt, perinde ac iis accidit, qui ventre sicco omni nixu sudores prouocare intendunt: parcissimè nanque iis sudor

Quot diebus balnea frequentanda.

Quibus balnea interdicti debeant.

Victus balneantium.

dor affluet cum labore maximo nec expertes periculi, vt in febrem incidant.

CAP. XXXI.

SVPEREST nunc vt finem operi imponentes, aliquot medicamentorum formas superius pollicitas explicemus. Sunt autem præcipitatum, balsamum artificiale quoddam, & aqua singularis dicta, omnia à Ioan. de Vigo descripta, quæ quum mirabilem plerunque præstent effectum vbi (occasione nacta) in vsum fuerint posita, hîc ob id inserere decreui, ratus omnibus vel tempore omni horum authorem in promptu non esse. Præcipitati igitur faciendi forma hæc est: Recipe aquæ fortioris qua aurum ab argento aurifices segregant, hidrargyri ana libram vnam & semis. ponantur in bocia vitrea arte luto obducta, stillatorio furno accommodata, capellóque vitreo tecta, ac recipienti subdito omnibus bellè glutino obturatis ne vsquàm perspiret, stillentur leuioribus primo prunis, mox cùm stillare occipit, ignem intende quoad rubescat recipiens, nec remittas donec totũ vdum stillauerit: mox amota bocia frangatur,

Præcipitati faciẽdi formula.

detra

detractóq; mercurio calcinato ab alchemiſtis præcipitatum nuncupatum, ſuper lapide marmoreo tuſum, in aliámque bociam more antè dicto paratam, iterum ſtillandum immitte, quo peracto iterum bociã partibus ſuperioribus frange, & extracto, quod intus eſt, tenuiſsimè marmore vel pila comminuatur, in vaſculo inde æneo vel cupreo repoſitum, acrioribus prunis appoſitum diu ſeſquihora puta ferrea rudicula aſsiduè agitetur, donec minij colorem referat, vel paulò clariorem, mox in culeo receptum ſeruetur ad vſum. Iſtud autem medicamentum quantum polleat in vlceribus malignis ægréque curabilibus, non ſatis notum eſt omnibus chirurgis, ob id vel hoc penitus vacant, vel perfunctoriè illud paratum habent, quo puluere mercurij (vt appellant) vacui non videantur. Exponunt autem ij mercurium & aquam igni ſine arte donec aqua euanuerit, ſic reſtinctum mercurium colligunt ad vſum: at quantum interſit hoc vel illo modo conſtruas, frequens te certiorem reddet vſus: ſed æquum eſt etiam aquæ huius faciundæ exemplar addere. Recipe calchanti romani, alumnis rochæ ana libram vnam, ſalis nitri libram vnam ſemis,

Præcipitati præſtantia.

Aquæ fortis cõponendæ exẽplar.

mis,omnibus in vaſe vitreo luto arte circumuento repoſitis ſtillatum dentur. Singularis aqua balſami atque ipſum balſamum, à Ioan. de Vigo artificiale appellatum ſic componitur, Recipe terebintinæ claræ libras quatuor, thuris, maſtices, ana vncias duas, aloës, hep. ladani: caſtorei, oſsis dactilorum, radicis diptami, conſolidæ minoris ana vnciam vnam: omnia diſtillentur ſtillatorio vitreo luto circumducto: Tres enim liquores hinc emanabunt ſi arte fiat: primus nanque clarus pellucens inſtar aquæ fontis. Secundus croceus primò ſupernatans. Tertius rubentior oſtenditur ad mellis craſſitiem accedens. Primum aquam ſingularem dicit; oleum balſami ſecundum, tertium verò balſamum artificiale: quam compoſtellam diuinè potiuſquàm humanè corporibus occurrere compertum eſt, ſi affectis ratione accommodetur. Confert autem vnumquodque doloribus omnibus à pituita, vel ſero, vel flatu excitatis, quandoque etiam à bile, modò multitudine huius humoris non ſcateat totum corpus, verùm ſuperioribus maximè eſt vtile, occurrítque ſingulũ puncturis neruorum & partium carnoſarum vulneribus: roborat namque calorem innatum

Balſamum artific.

Horum præſtantia & vtilitas.

ita

ita vt breui vlcus concoctum belléque diſpoſitum reddant. at hîc tertiò potius vtimur, primo verò & ſecundo in lenien-dis doloribus anteà dictis, magis enim diſsipat infixas pitui-tas ſerum vel flatus membra tor-quentia.

FINIS.

A ILLV

ILLVSTRISIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO

ATQVE EXCELLENtissimo viro Carolo Cosſæo Briſsiacenſi, Tribuno Martiali, & in Subalpina Liguria Proregi meritiſsimo, Leonardus Botallus Medicus eius ſalutē plurimam precatur.

NON corporis robore, vel artuum dexteritate, illuſtriſsime atque excellētiſsime Prorex, humanū genus cæteris animantibus præſtare videmus, verùm hercle intelligentia ipſa, qua cum moderatis viribus, vniuerſis, quæ ſub Naturæ imperio ſunt poſita facilè dominatur, vtitúrq; pro ut libet, vel ſibi ſit vtile, aut quidem neceſſarium. Qua item interea ducti bonæ indolis homines, varijs ſtudiis, diuerſiſq; officiis ac artibus ſe addixerunt ita vt ad temperatam, honeſtam, iucundamq; vitam nil amplius deeſſe

deesse videatur. At Natura officiosa non modò corpus membris munitum ad omnia obeunda negotia paratis, & mentem ad contemplationem, distinctionem, atque rerum electionem nobis plus quàm cæteris sibi subditis elargiri contẽta fuit, verumetiã effecit, vt linguæ integro munere frueremur, ad mẽtis cõceptus significãdos, & passiones effingẽdas; quæ sensuũ beneficio nobis afferri solẽt. Quæ omnia veluti sub nube perpendẽs, quũ adolescentiã agerem, frequenter cõtemplabar: nil vnquam concludens, præterquàm quòd immeritissimus prouidæ Naturæ beneficij is videretur, qui tempus desidiosè contereret, & præstantissimam animæ partem sopitam, sepultámque relinqueret: aut illam in rebus humilibus, vel abiectis damnandísve occuparet. Hinc euenit, vt quadã discendi cupidine, veluti stimulo concitatus abhinc annos tredecim sidẽter Philoso-

phiæ ac Medicinæ me totum tradiderim, in quibus sub fauore tuo adhuc aßiduus versor. Atqui mihi intereà quorundam neotericorũ authorũ scripta legere accidit, De curandis sclopettorum vulneribus, quæ cùm diligenter examinauerim, fore vtile multis in futurum existimaui, si in re hac, quantũ experiẽtia colligere, ac ratione comprobare potui (perinde vt vires meæ vsq; adhuc ferre potuere) exponerem. Quod nũc peractũ opus tuo nomini dicare non dubitaui, sperans id non humiliorem locum in tuo conclaui rerũ memorabilium possessurũ, quàm ego in honestiß. magnificentißimáque domo tua. Nam regum, Principúmque domus, quales, quantæq; ipsæ fuerint, singularum bibliothecæ, rerumq; memorabilium conclauia, præ se ferunt. Quamobrẽ vt hoc meũ munusculũ spernas, causa non est. Suscipe id igitur eo animo, ac tibi dicatum est.

Offer

Offertur vtique hilari atque synce-ro. Et quanquam eiusmodi lectione nō itidem oblecteris, atque philosopho-rum scriptis, aut mathematicorum aut politicorum, aut historiogr态pho-rum, vel ijs quæ ad bellicam faculta-tem spectant, scientijs vtique tuo no-mine tuoq́; acutißimo ingenio dignis, circa quas sic apprimè te exercitatum esse ostendis, vt formidet sagax quicū-que miles, seu cohortis præfectus, siue architectus, vel quantumuis in regen-dis ciuitatibus instructus doctor, qui de ijs (te præsente Polemarche digniß-sime) sit verba facturus: plurimi tamē faciam, si hoc meum opusculum quan-tuluncunque est, quandoque tantum apud te valere intellexero, vt vel pau lulùm beneuolam memoriam mei in te refricare poßit. Faxit Deus, vt diu, & fœliciter viuas. Vale.

Beneuolo Lectori S.

NON modò mitis humano generi Natura fuit, verumetiam (si dicere liceat) plusquam par esset munifica. Nam cum inter mortales pauci admodum contra pestifera cupidinis stimulos niti ausint: sic illa pectora & mentes hominum inuasit, vt æquè ijs ac regina dominetur, imperétque. Hinc fit, vt nemo sua sorte contentus viuat; sed alius alium iugiter opprimere nitatur. Vnde mœnia, castra, arces, innumeráque armorum genera quisque struere cœpit. At multorum versuta mens hominum, vsque prona magis in res improbas, ac immanes quã in salutares, ac honestas, se ipsam exercere, nouum aliud, ac (inter cætera, quæ hac ætate sint cognita) perniciosissimum armorum genus excogitauit, quod

quod Sclopettum appellatur, hoc (inquam) cùm antiquis medicis cognitum nondum fuerit, nil propterea quòd peculiare esset de eorum vulnerum curatione scribere potuere: quod hercle diu imperitis chirurgis, & (quod magis molestum fuit) miseris patientibus, negotium facessisse censendum est. Quod erroris genus facilè subterfugi poterat, si, qui ante ætatem nostram fuere medici, in scriptis Aristotelis, Hippocratis, & Galeni sæpiùs insudassent: à quibus, & nos, & quoscunque artem medicam factitare delectabit, & dogmata decerpere, & curandorum omnium morborum methodum, & causarũ inueniendarum modum perdiscere oportet: licet ipsi singula, quæ nobis euenire possunt, non enumerarint, vt qua ratione vulnus curandum sit, quod cornu bos intulit, & aliud, quod pede, quóve modo quod ebore vel buxo, vel marmore aut (si malis) quod quadri-

gæ themone sit infuctum. Scientiarum porrò nulla in hunc modum exponi solet: trigonum enim rectilineum omnem tres duobus rectis æquiualentes includere angulos: item & quoscunque in eadem circuli portione super arcum constitutos inter se pares esse siue in marmore, vel ære, vel alia quauis materia fuerint constituta, profert, intelligitque Geometra, nulla etiam earũ rerum, quibus formari vnaquæque figura potest memoria prodita. Non secus Physici scripsere. Nam quæcunq; causata iuxta sua principia magis valere: & nutrientia cum nutriendis homogenea esse oportere dixerunt: silentes per quæ, & in quibus hæc omnia contingant: nam hæc scribere insipientis erat, quamuis ab imperitis ac rudioribus frequenter exoptentur: quibus me hercule scripta relinquere prisci sapientes non putarunt, sed ijs, qui (cùm iudicio polleant) mente, & ope-

ra,

ra, vniuersalia rectè particularibus accommodare conantur: qua vtique via nos hoc genus vulneris, de quo tractare suscepimus, curare didicimus, nec non alia, quorum curationem, si nostris institutis arriserint astra, exponere parabimus.

Taurini Kal.

Aprilis.

1560.

DE CVRANDIS VVLNERIBVS SCLOPETTORVM,

Authore Leonardo Botallo Astensi Medico Regio.

QVo tota oratio clarior reddatur, primò quid sit genus, quod intendimus, describemus, deinde quomodo finem optatum assequi possit medicus, chirurgúsve, qui rem tractabit, exponemus, non dissidẽtes à famigeratorum scriptorum sciẽtia, non antiquorum modò, verumetiam recentiorum, vbicunque illam ratio comitabitur: & si quicquam boni in hoc genere à nobis inuentum sit, (quod non minimum fore existimamus) illud adiicientes, omissa inani gloria, ac tantùm tuendæ veritatis de

tis desiderio mori patientibúsque occurrendi, vbicũque arte prodesse poterimus. Dicimus igitur subiectum nostri negotij esse, vulnus cum contusione, laceratione, ac sæpius cum osium fractura, à sclopettorũ glande inflictum. Verùm antè, quàm vlterius progrediamur, cùm inter scriptores neotericos, qui de hac re ex professo tractare susceperunt, nonnulla sit de puluere huius instrumenti disceptatio, digna discussione: non erit opere indignum, circa eam paululum laborare. Dicunt autem aliqui, puluerem hunc venenosum non esse, alij contrariam opinionem leuioribus mediis fouent. Quare scrutandum erit, quisnam in hoc negotio melius senserit. Nam horum alius ex falsis falsum, & alius ex falsis aliquid veri condidit, inter quos Alphonsum Ferrium, & Ioãnem de Vigo in medium ducimus. Hic principiis falsis vtitur, cùm puluerem, ac eius vi vulnus illatum venenatum dicat, ac vstum: curationes verò quodãmodo principiis suis contrarias instituat: vt facilè iudicare poterit quisquis cùm iudicio eius scripta legerit. Alphonsus & falsum concludit, & falsa posuit principia, sibi ipsi sæpius contraria dicens. Puluerem enim, & glandem ab eo proiectam, venenosam

Alphõsi ratio.

esse

esse, ex consequenti & vulnus: ostendit autem id (refert) eius compositio, constans ex sulphuris parte vna, nitri partibus decem, carbonis parte vna: sulphur ad quartum caliditatis gradum accedit, nitrum ad finem secundi, ex quibus constat totum compositum, quarto caliditatis gradu detineri. Hæc Alphonsus. Quis (quæso) iudicij adeo expers erit, qui dicat decem partibus aquæ mediocriter calidæ, vnicam binásve feruentis, si addideris, totam miscellam feruentissimam reddi? Certè neque Aristoteli, neque Auerroi, neque Galeno, neque alicui sapiētum authorum, neque rationi, minúsque sensui arridet hæc sententia: imò feruentissimam feruentissimæ si addamus, totam miscellam feruentissimam dicimus. Sic si calidum in quarto calido in quarto addas, in quarto calida erit miscella: & omnino frigidam æquis portionibus feruentissimæ si addideris, quis medium ex his conflari negabit, quod temperatum dicitur? Et feruentissimæ si decuplum medocriter calidæ admiscueris, hanc aliquantulum reddes magis calidā, illam verò minus. Quomodo igitur fatendum erit, puluerem hunc attingere quartum caliditatis gradum, si partium nulla ipsius illuc accedit,

neque

neque nouam aliquam formam (præter eam, quæ misti est) acquisierit? Sed detur quòd illuc attingat: neque ex hoc deducet venenum fore: ferrum nanque candens, flamma, viuacésque carbones, piper, pyrethrum, & similia venenũ diceremus. Sunt quidem venena omnia in se lethifera, nõ hercle vice versa, quicquid lethiferum, illud & venenum est. Alia ratio Alphonsi: Argumento etiam sunt eius artifices, qui confectionis tẽpore ab acribus abstinent, vt cæpe, allium, & cætera huius generis, & experientia autem (& si causam ignorent) ea sibi obesse cognouerunt. Sed quid dicemus de hoc genere medij, nunquid venenatam vim probet aliquam pulueri inesse? Absit. Imò caliditatem. Nam vltra calorem, qui motu augetur, cibis item acribus altus artifex, sanguine & spiritibus calidior redditur: qui si tundendo atria, horũ etiam inspiratione subtilissimum pollinem in pulmones traxerit, nemo non concedet eas partes debere calefieri magis, & ex consequenti læsionem aliquam sequi posse, cuius causam ignotam esse inconsultò dicit. Deinde vt magis suam roboret opinionem, putrefactionem, mordicationem, rosionẽ, vlcerationem, & corruptionem esse venenum comitantia propria

Non omne letiferum venenum dicitur.

symp

symptomata affirmat: ac si putrefactionē non faciat prohibita transpiratio calidorum & humidorum humorum, vel alterius particulæ putridæ cōtinuitas, vel contiguitas, vt in putridis vlceribus perpetuò videmus, & alia præter hæc multa: vel nō mordicet, rodátq; bilis flaua, si ad vlcera feratur, vel mel, aut æris flos, vel aliud quippiam simile, si apponatur: vel hæc eadem bilis, & atra non vlcerent, non corrūpant, si in aliquam partē abundanter corruant. Ecce quàm bene hæc veneni propria dici possint, quum ea ad innumera alia sequi posse sit compertissimum, & ad hoc, quod genus veneni dicit, nec semper sequantur, nec vt plurimùm, subiungit. Sed quotum gradum veneni habeat hic puluis, siue à tota simplicium compositione, à qua prouenit, formam, quam specificam dicimus, non autem quia calidus neque siccus, sed quia talis sit, seu vis ea ab euidentibus facultatibus prodeat (vt dictum est) ignoratur, perpetuóq; (vt existimo) ignorabitur. Sed & hæc quis non videt inter se pugnare? Dicere scilicet effectum aliquem ab aliqua posse euidente causa prouenire, quæ tamen hactenus occulta, nondum etiam in lucem exitura sit. Præterea nunc dicit, Non quia calidus & siccus, sed quia

Putrefactionē facientia.

Vlcera mordicantia.

talis

talis: ac si suprà non conatus fuisset ostendere compositionẽ hanc venenosam esse, quia ad quartum caliditatis gradum accedere existimabat. Quantum igitur constantiæ habeat totus eius sermo, satis patere existimo legentibus, qui rationabiliter artem tractant, & quàm debiles, à scopóq; aberrantes sint eius rationes, & alij præter me norunt, vt ipse in suo corollario in fine eiusdem operis annexo, vbi etiã satis frigide aliquibus argumentis contra se factis respondet: accidentia quæ huic morbo propria esse existimat, allegando: prætereà & venenum veneno esse remedium, de scorpione exemplum afferendo, qui proprio morsui sit remedium. Quis (quæso) adeò ingenio rudis erit, qui veneno scorpij eodem veneno succurrat? Oporteret iterũ siquidem pungere, & guttam veneni reiaculari, vt scorpius lædendo agit, si venenum eodem veneno curare vellemus. Scimus enim & rosam puncturæ propriæ spinæ esse remedium, non tamen si eadem spina repupugeris curabis. Quis iterum viperarum morsum, morsu reiterato sanare tentabit? & tamen illarum pinguedo, & ex iis confectum medicamẽtum theriaca dictum, præstantissimum censetur remedium: veruntamẽ reiectis extremis,

Venenũ veneno non curatur.

mis, in quibus magis viget venenum: media verò earum corporis parte sic bene ac diuturnè lota, concocta, ac cum aromatibus confecta, vt nullum penitus præ se ferat amplius veneni vestigium. Sed iis omissis, rationem aliquam (si habeamus) in medium ferre tempestiuum est, ne nos nudis affirmationibus sentẽtiam nostram fulcire quisquã existimet. Adducamus igitur primò, tanquam axiomata nonnullas philosophi propositiones, Naturam scilicet dare tantum de consequentibus formam, quantum de ipsa forma. Item quando commistilia potentiis adæquãtur, tũc vtrunque transmutatur in dominans ex sui ipsius natura, nec generatur alterum, sed medium commune. Prætereà quæ miscentur adinuicem, corrumpere intentiones necesse est, nõ tamen in omnino alienas, contrariásq; transmutari. Item idem, & similiter se habens, semper natum est facere idem. Ab iis dicamus, venenũ esse, quod facultate propè occulta naturæ humanæ sic contrariatur, vt quantumuis paucum, vel ore deuoratum, vel odore perceptum, vel externis partibus applicitũ non possit vllo modo concoqui, alterari, nec expelli: sed partem potius coniunctam sibi corrumpere, reliquásq; circumiacentes

Axiomata.

Veneni descriptio.

ex consensu afficere tẽtans, donec totum animal sit extinctum: nisi virtus patientis valentior sit, aut alexipharmacis occurratur. His positis lucidissima erit sententia nostra. At quum debeat quicunque cupit nosse naturã alicuius rei, primò scrutari naturam eorum, ex quibus illa componitur: videndum erit itaque quid veteres scriptores sentiant de partibus huius misti: deinde vtrum ex mistione, vel potius ex transmutatione eorum, vel alia ex causa quicquã venenosi sequi possit, perscrutabimur. Sulphur (inquit Dioscorides) optimum existimatur viuum, quod " apyron vocant, nitedulæ modo splendi- " dum, perlucens, minimè lapidosum. Pro- " batur in genere sulphuris ignem exper- " tis, quod viret, ac præpingue spectatur, " plurimũ in Melo, & Lipara gignitur. Su- " pradictum sulphur calefacit, discutit, & " celeriter concoquit: prodest tussibus, su- " spiriosis purulenta extussientibus in ouo " sumptũ aut suffitũ: præterea partus, vsti " nidore extrahit: lepras, lichenas, scabros " vngues, cum resina terebinthina mistum " aufert: cum aceto autem illitum ad le- " pras efficax est: vtiligines tollit: scorpio- " nis ictibus, addita resina, medetur: cum " aceto verò, draconis marini scorpionisq; "

Sulphur.

„ plagas sanat. Pruritus toto corpore erum
„ pentes, cum nitro detersum, sedat: regiũ
„ morbum emendat inspersum fronti co-
„ chlearis mensura, aut in sorbili ouo sum-
„ ptum. Facit ad grauedinem, & destilla-
„ tiones: sudores quoque conspersum inhi
„ bet: podagricis, cum aqua & nitro illitũ,
„ conducit: grauitatem auditus, suffiti ni-
„ dore raptim per fistulam hausto, sanat: le
„ thargicos suffitu excitat: erumpentem
„ vndecunque sanguinem sistit: cõtusis au-
Nitrũ. ribus, cum vino, & melle medetur. Præ-
„ fertur nitrum leue, roseo colore, aut can-
„ dido, in foramina dehiscẽs, perinde quasi
„ spongiosum quiddam, quale ex Bunis af-
„ fertur. Humores euocat, qui in alto con-
„ creuerunt: spuma nitri optima esse pu-
„ tatur, leuissima, glebosa, friabilis, colore
„ penè purpureo, aut spumosa, & mordens:
„ qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur.
„ Secũda est Aegyptia. Quin & in Magne-
„ sia Cariæ gignitur. Vim & vstionem salis
„ habet, tam nitrũ, quàm spuma eius. Præ-
„ tereà nitrum tormina sedat, si tritum cũ
„ cumino bibatur, in hydromelite, aut sa-
„ pa, aut aliquibus, quæ inflationes discute-
„ re possunt, vti ruta vel anetho. Febribus
„ circuitu redeuntibus illinitur, ante suspe-
„ ctam accessionem. Miscetur emplastris,
quæ

quę extrahunt,& discutiunt,extenuant,& "
lepras abstergunt. Cum aqua autem ca- "
lida,aut vino infusum, inflationes, puru- "
lentas aureis,& sonitus earundem sanat: "
sordes expurgat,cum aceto instillatum, "
Canũ morsibus ex asinino adipe, aut suil- "
lo medetur : resinæ terebinthinæ admi- "
stum furunculos aperit :aqua inter cutẽ "
cum ficu illinitur : oculis ad claritatem "
visus cum melle succurrit:& venenis fun "
gorum ex posca potum : aut si buprestis "
momorderit,ex aqua : iis verò qui tauri- "
num sanguinem biberint, ex lacerpitio, "
iisque, qui cibum non sentiunt, vtiliter "
obducitur : opisthotonisque iam remis- "
sioribus & luxatis,cum cerato : in resolu- "
tione linguæ pani commodè permiscen- "
tur. Aliqui supradicta carbonibus vrunt, "
subiecta priùs testa noua,donec incande- "
scant.Hæc de Sulphure,& Nitro Dioscorides,quæ ferè omnia eodem more Galenus,Aëtius,& aliorum plures recitant.Et quanquam sub iudice adhuc lis sit, num hoc nostrum nitrũ id sit quod veterum, sensus tamen indicat hoc facultate haud absimile esse illi ; adeò vt neque applicitum,neque deuoratum , neq; odore perceptum quicquã veneni referat.Minus etiam carbones canabini,vel salicei,vel iu-

glandei, qui hoc in puluere recipiuntur: videmus nanq; aliquando pueros,& prægnantes,& pica laborãtes ex iis edere,nõ tamen veneni more officere. Similiter & horũ in vulneribus applicitus puluis exsiccat: quod quandoque cum vtilitate ægrorum experti sumus. Sed neque etiam dicemus vino venenum inesse, vel aquæ vitæ,quam in Gallia ardentem appellãt, vel aliquibus similium, quæ pro humectanda cõpositione adduntur: minus hercle vasi,in quo puluis tũditur: nam id per se manifestum est. Sed nunquid mistionis ratione(vt Alphonsus etiam profert)aget fortasse mistum quicquã omnino diuersum à facultatibus suarum partium? Nõ quidem,sed remittuntur, obtunduntúrq; misti partium potentiæ adinuicem, si inter se diuersæ, contrariæ've fuerint vt suprà diximus: mistis autem contingit,inter se æqualiter, proportionalitérve agere, & pati,ita quòd aliqua media qualitas, vel inæqualis inter æquales, vel inæquales contrarietates proueniat. Prætereà & sensui compertissimum est. si in vulneribus,vel casu,vel consilio modestè apponatur, non modò instar veneni officere, sed temperate potius exsiccae, abstergeréq; (vt idem etiam attestatur Alphon

Puluis in vulneribus positus siccat.

In vino nõ est venenum.

phonſus.) Si igitur ratione miſtionis per ſe non probetur Alphonſi,aliorúmq; eandem opinionem ſequentium intētio, relinquitur vt hæc tranſmutationi (vt Alphonſus,qui illam fulguri comparat)adſcribatur: verùm neque hanc id præſtare poſſe aſſerimus. Nam quum cauſata eodem modo neceſsitatis conſequantur ſuas cauſas in rebus generabilibus, ac in rebus æternis: grauioribus itaq; ſymptomatis cruciarētur hac flamma vſti,quàm qui aliis ignibus:vel quàm ij, qui vulnera vi eiuſdem pulueris ſuſcipiunt:quantò vtique valentior eſt agens, & actio, & quæ ad ea ſequuntur,tantò valentiora eſſe debent in eodē paſſo. Vir fortis vno ac minimo digito cētum ſi leuet è ſolo libras, quid obſtat,quò ducentas non leuet,ſi tota manu,maiore vi ac diligētia fiat?Membri igitur affecti tumiditas,inflammatio, corruptio, aliáque ſimilia ſymptomata, venena comitantia, flamma huiuſmodi pulueris vſtos(ſi venenoſa eſt,) vehementiùs cur non affligunt? Senſus enim omnium demonſtrationum potiſsima ſententiæ rationibúſque noſtris quantum faueant patêre ſatis exiſtimo iis, qui in arte medica non mediocriter ſunt verſati. Id nēpe perpetuò obſeruaui,cùm in bello

innumeros tota facie, vel manibus, vel cruribus,alios ſimul cum iis,& vẽtre, vel tergore vſtos conſpexi, quos nihil immitius vrgebat his, quos alia flãma vſſerat, data affectus paritate. Sed de his ſatis dixiſſe videbor,quum planum fecero, quid & Alphonſum ac reliquos eandem opinionem ſequẽtes à veritate declinare fecerit. Decepti,me hercule,ſunt non ſignũ pro ſigno accipientes, perinde ac qui debili viſu, vel longo interuallo intuentur, aſſerunt ignem alicubi exiſtere, vapores pro ſigno oſtendentes; quos fumum eſſe crediderũt. Similíque modo Alphonſus, ac alij nõnulli gangrænam cùm viderint paulò frequentiùs homines ſclopettis vulneratos afficere tanquam affectum magis compoſitum, quàm qui mucrone, vel ſpiculis, in hanc ſtatim ſententiam lapſi ſunt; non cernentes gangrænam,& reliquorum armorum vulnera,& luxationes, & contuſiones, & ſimplices fracturas, cõpoſitáſque ſequi, & per ſe quandoque excitari(per ſe dico,ſi nullam habeat extrinſecam cauſam) ſæpiſsimè verò vulneratos ſclopettorum glande non inuadere: quod vtique non fieret, ſi venenum eſſet. Nam à cauſis,quarum natura eſt eadem, & non differunt, niſi ſecundum magis & minus,

Gangræna quæ ſequatur.

minus,non ſequitur niſi vna natura diuerſa ſecundum magis & minus: ſic vt cauſæ diuerſæ in quantitate effecta præſtent diuerſa in quantitate. Semper igitur aliquod illius veneni veſtigium præ ſe ferret vulnus,mitiùs vehementiúſve, ſecundum cauſæ efficientis potentiam. Verùm non ſic ſe res habet: innumeros enim curaui, cùm chirurgiam exercerem, ac iis plures (poſt quàm alias medicinæ partes factitare cœpi) curare iuſsi non aliter ac vulnera contuſa, nullo habito ad aliquod veneni genus reſpectu, & quidem vt plurimum fœliciſsimo cum ſucceſſu. Non aliter etiam à prædicto modo errant(hallucinatione ſcilicet) vulnus hoc aſſerẽtes eſſe vſtum,quum tãtum tepeat glans, aut calore hæc non multo teporem excedat, dum vulnus infertur. Quis (quæſo)glandem in parietes proiectam,& ſtatim prehenſa vrere manus ſenſit? Sæpe quidem ipſe probaui,nec vnquam vrere percepi. Non quidem in inſtanti glandis tãtus calor diſſoluitur: paries enim illã non modò calore exuere debuit, ſed calidiorem reddere. Solidorum enim corporum cõcuſsionem vehementem, quis generare ignem ſæpius non videt?Si malleum malleo fortiùs concuties, vtrunque calefieri

Vulnus hoc an ſit vſtũ.

quis non ſpectat? Qui igitur in hanc ducuntur ſententiam,peccarunt fallacia poſitionis, adducentes (vt de veneno diximus)non ſignum pro ſigno; carnem ſcilicet contuſam corruptámque pro eſchara cruſtáve,quæ ignis vi fieri ſolet:ac ſi ſic dicetur eorum ratio,cruſta eſt, ergo ab altero ignium; ergo ab actuali: nam actu calida eſt glans. Sed claudicat hæc ratio omnino,cùm eſchara non ſit. Plures quidem curaui,fatentes ſe neſciſſe à principio eſſe vulneratos,etſi glandem in membro ferrent, non perturbato ferè eorum animo. Hos ſiquidem maximè vrere debebat, ac ardore cruciare: non enim citra magnum dolorem per aliquod temporis ſpatium(ſi cruſtam facere potis eſt) glans inſiſteret. Sed etiam ſimilium cruſtæ genus(ſi cruſtam hanc nominare volumus) euenit in quauis vehementi corporis concuſsione,ſiue hæc à baliſtæ glande,ſiue ab obtuſa ſagitta,ſiue ab alio ſimili retuſo telo fuerit (citra ignis vim) effecta: etiamnum à glãde ſclopetti quæ interdum nec cutem ipſam exulcerauerit, nec contigerit. Aliquos profectò ſaucios manu vidi à ſclopetti glande, chirotheca alutacea integra permanente. Alios quibus in intimas muſculorum partes pannum

num vel linteum globulus introduxerat, non laceratis his neque vstis. Hoc certè sæpissimè accidit. quod fit ob languentes globuli vires præ loci distantia, vel pulueris ignauia; putrida tamen caro vel cutis, quam plerique inconsultò escharam esse credunt, perpetuò in his apparuit. Non pauci hercle ex his ad opem nostram cõfugerunt, ex quibus vnum exempli gratia in medium ducam. Generosus Dominus Bertuillæ Præfectus cohortis Gallorum peditum, perpessus est anno præterito vulnus in brachio sinistro ad sex digitos supra cubitum ad ossis vsque regionem, intrò adactis vnà cum glande manicis ex lino thoracis & subuculæ, nulla tamen iniuria iis relicta, quæ vel laceri vel vsti aliquam speciem repræsentaret. Statim ego Lucio Montano Calliensi, iuueni sanè studioso, & erudito, qui tunc temporis meo consilio chirurgiam tractabat: & Chirurgo illustrissimi Polemarchi Brissiaci, qui huic curæ intererant, prædixi, (quo animo in re tam manifesta non penderent accipiti) futuram esse escharam, quam igne productam rebãtur, etsi ignis nullum adesset argumentum, vt intelligerent, illam esse carnem contusam, non vstam: quæ apparuit, non secus ac in re-

liquis vulneratis euenire solet, quem patientem rationali nostra cura, paucis diebus sine labore ad sanitatem reduximus. Sed circa hæc satis supérque dictum sit, ne nos opus suscepisse contradicendi gratia, alicui censendi ansam demus, quod omnino semper abhorruimus, nisi vbi nos tuendæ veritatis stimularet cupido. Ad institutum igitur omni ope, atque opera accingamur.

De modo curationis. CAP. I.

CVM nemo affectum hunc (non secus ac reliquos graues) tutò curare posit, nisi qui cum experientia naturalem calleat philosophiam, circa quam pauci admodum qui chirurgiam pertractant, versantur, fatendum erit, huiusmodi artifices non rarò (etsi parui quandoque momenti sint affectus) grauius errare, in pluráque periculi genera ægros protrudere. Quò igitur hos ab errore eripiamus, ac ægris opem feramus, methodicam in hoc genere morbi curationem perscribere toto pectore excogitabimus. Hæc primò ablatione extraneorum, mox deperditorum restauratione perficitur. Extranea appel

Extranea quæ.

appello non tantùm quæ extrinſecus adueniunt, vt glans, ferrum, lignum, pannum, & ſimilia, imò etiam quæcunque ab ipſa natura conſeruari nō poſſunt: ex horum genere ſunt oſſa fracta, caro contuſa, vel lacerata, ſanguis extra venas, pus, & reliqua huiuſmodi, quæ licet anteà partes, vel particulæ noſtri corporis eſſent, tales tamen nunc non ſunt, quare & hæc ablationem deſiderant.

De extraneis auferendis.

CAP. II.

QVANTVM, quod ad auferēda extranea pertinet, chirurgum & ingenio præditum, & experientia comprobatum deſideret, ſæpius graui iactura experiūtur ægri, ac cùm pudore plerique eorum, qui & ſi ignari ſint, periti tamen chirurgi credi volunt, artem nullo iudicio nulláque experientia profitentes: vnde crebros atque grauiſsimos in errores irruunt: à quibus cauere non plus norūt quàm qui (vt Hipp. ait) in fracturis phlegmonas excitāt præ ligaturarum conſtrictione, quas non ſoluunt cauſam ignorantes & aliunde inſana ſtupidáque remedia aucupātes. Hoc mo-

re errare solent imperiti chirurgi in perquirendis, auferendísque extraneis, necnon in membris impiè tractandis, statim vulnera ampliantes & specillis, digitísque nulla habita consideratione de parte, déque totius corporis habitu, peruestigando, mouendo, lacerando, pungendo, secando, tundẽdo, cõprimendóque, vnde phlegmones sæpe excitantur, venæ rumpuntur, dolores ingentes inducuntur, & varia alia symptomata, ac morbi, quæ sæpius ad se curam conuertere cogunt, principalem ferè affectum spernere vrgentia: quod nõ contingeret in pluribus, si vel rectè tractarentur, vel Naturæ saltem beneficio relinquerentur. Censemus propterea, neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea educenda, nec contraria parte semper aperiendum, vt plures ineptè fecisse, ac sæpius in dies facere videmus. Sed quæ, quando, & quomodo isthæc præstare oportet, nunc compẽdiosè dicemus. Extranea extrinsecus aduenientia auferenda esse confestim existimamus, quæ ægrum in grauiora pericula inducere valent. Similiter illa, quæ sine iactura, & magno dolore educi possunt. Graue periculum expectandum est, si glans cõprimendo neruum aliquem grauioribus dolori-

Errata chirurgorum.

bus

bus ægrum infeſtet : vel ſi circa alicuius ventris regionem fuerit,capitis puta, vel thoracis, vel inferioris ventris, & ſuſpe-ctum ſit, ne in futurum penetret:& hîc (ſi cōmodè fieri poteſt) in prima curatione melius eſt auferre quā differre. Hoc maximè de glande dico,quoniā hæc propter pondus variat ſitū,ſic vt commodè poſteà inueniri non poſsit. Animaduertendū tamen eſt, ne attentus huic officio, ſanguinis ſit non leuis aliquis fluxus,quò patientes viribus deſtituantur : quod ſæpe contingit in manibus empiricorum malorū. Siſtere igitur prius hunc laborandum eſt. Si autē adſit oſsiū fractura, ac eorū fragmēta aliqua ſint perioſtiis denudata, quæ ſine magno dolore auferri poſsint, educenda: aliter,relinquenda. Natura nanque hæc, & maiora etiam fruſtula, ſi ſint, ad exitum poſteà facilitabit,& glans tandem propter pondus in cutaneam partem aliquam deſcendet, vbi ſine noxa impoſterū educi poterit. Educuntur inſtrumentis ad hoc munus aptis, roſtris ſcilicet gruino, vel coruino, aut alio quopiam ſimili, ſecundum quod vulnus, & materia extrahenda poſtulant. Formam autem eorum, in tractatu de vulneribus capitis reperies, quæ ad glandes, vel ad oſſa vel alia

Extranea quibus educenda.

educ

educenda, commodiſsima experieris. Inſtrumentum autem Alphonſinum omnino inutile eſt:aliud verò, quod ad glandes tantùm extrahendas, iam ante Alphonſum fuit inuentum, ex cannula ferrea, in quam ſtylus mucronatus in ſpiráque retortus immittitur,qui in pilam inſeri debet, hoc etiam (inquam) inutiliſsimum eſt, & maximè noxium. Raròvulnus dilatandum ad glandem euellendam: ſed quandoque id facere cogimur ad oſſa fracta educenda, quæ nonnunquam maiora ſunt quàm comprehendere externum vlcus poſsit: quandoque etiam dum in capite vitium eſt, & ſuſpecta eſt cranei, vel internarum partium quarundam iniuria. Interdum etiam cùm ſub cutem tantùm glans percurrit, ex quo cutis eo loco ſit interitura: Etiamnum cum globulus in thorace aut in inferiore ventre percipitur,qui propter vulneris anguſtiam exire nequit. Nonnunquam verò viam parare ex altera parte vrgemur,vt eò euellantur, præcipuè dum conditus globulus ea parte iuxta cutem ſe offert. De iis autem quę partes vel particulæ corporis fuerũt, auferẽdis,ſi digitus puta,vel pes,vel manus, vel brachium, vel tibia prorſus ſint fracta, cum carnis, ac vaſorum laceratione

Mẽbra quæ amputãda.

multa

multa,(quod ſæpe magnæ bombardæ facere ſolent) adeò vt de horum ſalute nulla ſuperſit ſpes, illico hæc amputanda eſſe cenſeo. Si autem aliquid ſit de vita ſperandum, ſaluti horum conſulere nitendum eſt. Quòd ſi deinde illa vita deſtitui videris, ad ſectionē ſtatim confugies. Idem dico de carnis, neruorū, tendinum, oſsiū vel ſimilium fruſtulis. Sanguis extra venas poſitus, vel collectum pus, & ſimilia eo modo educēda ſunt quo humores è ſinibus eliciuntur.

De inſtauratione perditorum. CAP. III.

QVONIAM deperditorū inſtauratio vt plurimùm beneficio Naturæ ſubiicitur: carnem ſcilicet, ſanguinem, ac reliquas partes regenerare: eaſdem glutinare: cicatricem inducere: vímque deperditam reſtituere: chirurgi propterea, ac patientis munus erit (vbi per ſe non ſufficiat) illam in proprio habitu conſeruare, vel ab eo inclinatam ad eundem (quo ad fieri poteſt) reducere. Et hoc non modò de affecta particula intelligendum eſt, ſed & de vniuerſo corpore. Impoſsibile enim eſt principalium membrorum ineſſe affectum, qui reliquis parti

partibus,quibus ministrant,non communicetur. Si itaque vniuersum corpus intemperatum sit, quomodo particulã temperatam seruabimus, vel ad temperiem reducemus? Quod nisi fiat, quomodo deperdita redintegrare poterimus? ægrè vtique. Sed quoniam principalium partium, totiúsque corporis curam habere, medici physici est opus,præsens verò sermo vt plurimum de partibus affectis extrinsecis sit: de his igitur quomodo in propria temperie conseruentur vel restituantur,si in cõtrariam lapsæ fuerint, tractabimus, cùm causas tẽperaturas transmutare valentes exposuerimus.

De causis intemperiem partis inducentibus.

CAP. IIII.

TRANSMVTARI enim partium naturas hîc dicimus, quũ illæ à sibi salubri naturalíque statu egressæ in intemperiem aliquam incidunt. Hanc nempe (præter acceptum vulnus) excitare vt plurimum solent humorum fluxus omnes, ad quos sequuntur, tensiones, dolores, inflammationes & cætera id genus. Ast fluxiones multa pariunt, nimirũ situs partium affectarum

ctarũ decliuis vel alio modo incongruus, vittarum ſeu aliorum vinculorum nimia conſtrictio, nimius calor à ſuperfluo partium amictu vel calidarum rerum appoſitu, vel præ nimio frigidorum vſu concitatus ab his glutinoſorum pharmacorum immoderata inutiliſque frequentia, vel medicamentorum mordentium inepta adiectio, vel moroſa vulneris, & partis affectæ contrectatio, vel lychnorũ ignarus vſus, & multa alia his ſimilia, circa quæ non rarò peccant qui parum in arte ſunt prudentes. Accedunt aëris temperies, quæ ingeruntur, alui ſiccitas, animi affectio, quæ omnia humores internos calidiores efficere poſſunt, conſequenter & fluxiones ipſas vehementiores: quare medicum ſe in his præbere diligentem æquum eſt. Alia ex parte chirurgũ ipſum, ne ſcilicet ſupra, vel infra modum refrigeret, vel calfaciat, aut alio quouis modo inutilem dolorẽ faciat lychnis, vel moleſtis (vt dicunt) flammulis, vel contrectatu nimio vel rudi: vel aliis denique multis, de quibus in ſequentibus verba faciemus.

De cognoſcenda, & conſeruanda bona affectæ partis temperie. CAP. V.

ANTEQVAM dicamus modū conferuandæ bonæ temperiei ponemus primò ſigna, quibus hæc cognoſci poſsit. Nam propter huius cognitionis defectum, ſæpiſsimè errant chirurgi cum videant ferè perpetuò in iis vulneribus partem ipſam eſſe aliquo tumore affectā, vel leui æſtu: hinc ſuſcepto ſtatim metu nil intentatū relinquunt, temeréque partem ægram ſtippāt cataplaſmatis, vel illitionibus, vel aliis ſimilibus non paucis perperam vſurpatis, quibus in deteriorem ſtatum ægrum detrudunt. Quum igitur in corpore temperato videris partem affectā tumore quodam humili, molli, cum leuiſsimo, vel nullo rubore, vel dolore, quæ excreſcentiam non ſuſcipiat primis diebus, (quibus magis viget morbi vis) vulnúſque nullū cruditatis ſignum oſtendit, ſcito temperiem partis non eſſe à ſua natura trāſmutatam, ſic vt per ſe ipſam humorē facientem tumorem, vel leuem inflammationem, vel paruum dolorem excitantē non bene concoquat, ac excernat, cum per inſenſibilem tranſpirationem, tum per ſudorem, ac per proprium vulnus. Conſeruabimus igitur hanc, ſi ægrum, ac affectā partem ab omni exceſſu tueamur, vulnerique

Signa.

rique

rique conuenientia remedia tempore applicemus, vt posteà diffusius narrabimus.

De cognoscenda temperie partis transmutata, & curatione eius. CAP. VI.

CVM verò tumorem suscipere vigorem videris, vel dolorem, vel inflammationem, vel aliud quodpiam symptoma infestū, vel singulum per se, vel aliqua, vel omnia simul iuncta citra vlceris conuenientem coctionem, scito naturam partis oppressam, & mutatam adeò esse, vt celerem ab arte opem efflagitet. Cui occurrere par est contrariorum congruo vsu: alterando scilicet, arcendo, reuocando, deriuando, coquendo, dissoluendo, aperiendo. Etsi alterari dicatur quicquid aliquo modo trāsmutatur, hîc tamen intelligimus actiuis vel pasiuis qualitatibus pugnare, calorē extinguendo frigidis, & frigida excitando calefacientibus. Arcere dicuntur quæ à propria parte aliquid vltro propellunt, id efficiunt refrigerantia etiam & restringentia. Reuocant quæ ad longinquas, vel ad alias partes humores affluētes eliciūt, vt vincula, frictiones, calida balnea, phlebotomia, alui deiectio, hæmorrhoides,

vterinæ purgationes, vomitus & ſimilia quæ ex aduerſa parte fiunt. Deriuari dicitur humor cùm ad proximã aliquã deflectit partem, vt puta à capite ad nares, vel fauces, vel occiput vel ſcapulas: quod præſtat ars, dũ expedit, ſternutatoriis, maſticatoriis, vſtionibus, cucurbitulis, frictionibus & id genus aliis. Coctioni proſunt quæ calorem ipſum natiuũ fouent: vt plurimum hæc calida & humida facultatè ſunt, & tenaci ſubſtantia. Diſſoluunt quæ poros reſerãt, & ſuo calore inſinuatos humores in halitus absumunt. Aperiunt quę cutem exulcerãt vt cauſtica, ſcalpri, nouacula & huiuſcemodi: non enim nũc de iis aperientibus loquimur, quæ inſenſibiles ipſos meatus recludunt, quod præſtant diſſoluentia.

De alteratione. CAP. VII.

ALTERANTIA quocunque morbi tẽpore vſurpari poſſunt, niſi dum ad pus res tendit, vel ad interitum vel in lõgum tempus producitur, quibus temporibus aliis auxiliis eſt innitendum vt patebit. Ab initio igitur morbi incipientem inflammationem moderare ſatages temperatè refrigerantibus,

vt

vt oxyrrhodino, lactuca, plantagine, & similibus: vel incipientem partis frigiditatem calefaciẽtibus vt fotibus ex aqua calida, ex vino, & ex decoctis calefacientibus, illitionibus, emplastris, vestitu & vicinitate alterius calidi.

De repulsione. CAP. VIII.

REPELLIMVS, quum humores in aliquam partem fluentes arcemus: quod præstare oportet dum imminet phlegmonis aduentus, vel hæc iam inceperit, vel incremẽtum habeat. Hanc nanque ob causam vulneribus, contusionibus, fracturísque omnibus in principio, ac statim, si id fieri queat, repercutientia applicamus. Nam iis vis multa est arcendorum humorũ in affectam partem fluentium. Vtimur tribus primis diebus, aut ad summum (si phlegmone non vrgeat) quatuor. Quòd si patientis temperies quadrata (vt dicũt) vel bene cõstituta fuerit, sat erit duobus. Nam vbi diutius, vel valentius æquo refrigerantia vsurpantur, vlcus crudum & mali moris redditur. Quamobrem ignauis, ac peruicacibus chirurgis sæpenumero succensui quorum alius ad septimum, alius ad decimumquartum vsque diem

temere repellentibus obsistebat: vnde nõ rarò extrema pernities succedebat. Sed satis superq; fuerit iis vti donec cõcoctio vulneris apparere inceperit. Sunt autẽ repellentia nonnunquã iteranda: non quidem vt imperitorum turba facit: infundit autem suppas vel linteamina in oxycrato vel oxyrrhodino, admixtis albuminibus ouorum, & aliis id genus, eáque apponit, nec toto die amouet: quod subinde factum calidũ & tenacius, præter id quòd non repellit amplius, transpirationes prohibet, vnde varia ac molesta symptomata sequuntur. Repercutiũt autem quæcunq; refrigerant, & quæ adstringunt: verùm non omnia, quę hęc præstare possunt, simpliciter conuenire asserimus. Cicutam, altercum, papaueris succum, & similia, per se applicita non laudamus: refrigerant enim plus quàm deceat. Chalcãthum vero, æris flos & quæ eius generis sunt, præter id quòd supramodum adstringunt, suo quoq; calore trahunt. Quæ igitur medio quodam modo refrigerant, vel adstringunt maximopere laudamus, præsertim si sine, vel cum leuissimo calore suum munus præstent. Sola frigiditate sua repercutiunt, aqua simplex frigida apposita, lactuca & cucurbita: Frigiditate ac adstri-

ctione

ctione, sedum minus, posca, omphacium. Adstrictione galla immatura, mali coriū, & id genus alia.

De reuulsione siue auersione. CAP. IX.

ELegantissimè corpus humanū cōparare possumus octogono, vel decagono, aut (si mauis) circulo, puncta aliqua intra se capienti, à quibus si ad peripheriā vndequaque lineas duxeris, ac eas impermistas (vel etiam si mistas intellexeris) talem communitatem habere inter se quamcunque partē conspicies, vt à quocunq; puncto ad quemlibet pūctū permeare possis: verùm non æquè citò, neq; tam facilè, cùm inter se se æquales non sint dictæ lineæ, & cùm perpetim inter duos motus aliqua interponatur quies. Modo propemodum simillimo se habet superficies ac cęterę partes nostri corporis ad hepar, cor, & cerebrum vnde alimētum viuificum (vt ita dicam) calorem seu spiritum, & animalem vim omnem consequūtur per venas, arterias & neruos. Dicamus igitur nunc reuulsionem, quam Hippocrates antispasim vocat, in contrarium esse auersionem, vt à dextero in sinistrum, à supernis ad infer-

Reuulsio quid.

 na:

na: ab internis ad externa, & vice versa. vt exemplo, ab vno brachio ad reliquum, vel tibiam eiusdem partis, & vice versa perinde vt membri affecti positio indicabit. Hæc autem pluribus modis fieri solet, nempe euacuatione manifesta, vt venæ sectione, vel alui solutione, vel vomitu: Et sine euacuatione sensibili, & vt frictionibus fortionibus, balneis calidioribus, & ligaturis frequentioribus, ac doloriferis. Cæterum cùm venæ sectionem præstantissimè celerriméque reuellere didicerimus, de ea primum agamus.

Reuulsio diuersimodè fit

De reuulsione per phlebotomiam. CAP. X.

PHLEBOTOMIA est artificialis venæ sectio ad sanguinem è corpore eximendum artificis arbitrio. Sic enim dicta est, quòd phlebotomum scalpellum sit ad id negotium accommodatum. Commendatur hæc in vulneratis vt humorum impetus reuocetur ab affecta parte, quo phlegmones non excitetur, vel iam incepta deferueat: quamobrem vel statim à prima vulneris curatione, vel eodem saltem die vel sequente administranda est: præcipuè si sanguinis parum è vulnere fluxerit: nam

tunc

tũc maximè ſuſpectus eſt phlegmonis aduentus, niſi hunc prohibeat aliqua corporis euacuatio in aduerſam partem, vel reuulſionis genus aliud. Propterea parcat Alphonſus ſi eum grauiter hîc erraſſe dixero, cum ad multos dies ab accepto vulnere phlebotomiam differre mandet, ſuffultus (præter rem tamen) Galeni autoritate in libro de ſanguinis miſsione, dicẽtis reſpectum nullum eſſe habendum dierum pro ſanguine mittendo, etiam ſi vigeſimus dies morbi extiterit, modò ſcopi mittendi ſanguinis adſint, quòd item confirmauit nono methodi, dum dixit: Optimum igitur factu eſt (quod nos ſemper in re quaq; facere vidiſti) ſtatim non numero dierum, ſed vni virium robori in febribus eius generis attentũ eſſe: quippe quod ſi ſeruatum eſt, nõ ſolùm ſexto, ſeptimóue die, ſed etiam ſequentibus diebus ſanguis eſt mittendus. Galenus autem præter id quòd in libro de ſanguinis miſsione non contrahit ſermonẽ ad aliquem morbum, ſed vniuerſalem facit, & in methodo id mandat in febre ſynocho, non tamen dilationem præcipit: imo à principio ſanguinis miſsionem imperat, quę ſi præ medici negligentia, vel patientis effœminatione, vel moroſorum aſsiſtentium (quod

non rarò fit) repugnantia fuerit omiſſa, nonobſtat dierum numerus quo minus adhuc (ſi expediat) fiat: præſtitiſſet igitur vt Alphonſus hæc Gal. verba adduxiſſet ex libro de ſanguinis miſsione. Quippe reuulſiones cum euacuatione adhiberi magis debēt in fluxionibus incipientibus, vel quæ Hip. retulit & Gal. comprobauit, nimirum quòd in omni magno vulnere, vel fractura vel contuſione (intellige niſi ſupra modum ſanguis effluxerit) phlebotomia ab initio conferat, vel pharmacia, vel vtrumq;, vel aliquid aliud quod horum vicem præſtet. Hæc ſunt quæ Hip. & Gal. mādāt, quibus arridet ratio, & recta aſtipulatur experientia. Nō enim electio dierum in ſanguinis miſsione habetur in vulneribus perinde, atque in febribus: nam in iis (etſi Gal. dicat citra diſcrimen poſſe educi) intelligendum à morbi principio, quo tēpore natura criſim nullam bonam aggreditur: quòd ſi aliter intelligatur, falſum erit dogma. Ea vena ſecanda eſt quæ affectæ parti opponitur vt vulnere in capite exiſtente, cephalica brachij eiuſdem partis: ſi hæc haberi non poſsit, media, vel baſilica. Quòd ſi & harum nulla pateat, ex reliquo brachio perquirito: in pedibus deinde, ſi ex his nulla manifeſtetur. Nec

te

te perterreat Hippocrates in lib. de oſsiũ natura: dum inquit, Operã dare oportet, vt quàm lõgiſsimè à locis, vbi dolores fieri ſolent, ac ſanguis colligi, venam ſecemus. Nam hîc longiſsimè intelligit collatiuè ad partes, quæ affectui ſunt continuę. Nam ſolent plures dicere ab vrbe Roma Lutetias vſque, longiſsimum eſſe iter: verùm ſi ad Terram floridam, aut Taprobanam inſulam cõparauerint, illud breuiſsimum nuntiabunt? Quòd autem ſic ſe res habeat, particulares, vniuerſaléſque Hippocratis curationes nos ab ambiguitate eripiẽt. Si verò dolor (inquit) ad clauiculã pertigerit, aut moleſta ſit, vel brachio, ve mammæ, vel partibus ſepto trãſuerſo ſuperioribus, grauitas, internam cubiti venam ſecare expedit. Hæc in ſecundo acutorum. Cuius exemplo Anaxioni lateris dolore prehenſo, venam cubiti ſecauit, nõ pedis oppoſiti: hæc enim longiſsima pars erat. Et in libro de locis in homine, Angi- " (na inquit) à ſanguine fit, quum is in ve- " nis, quæ in collo ſunt, compactus fuerit, " ſic affectis, à venis, quæ in brachiis ſunt: " ſanguinem detrahes. In libro de morbis, " Rigor (ait) dolor, & febris per caput, ma- " ximè ad aurem, & tempora, & ſinciput, & " oculorum regiones: hæc cùm ſic habue- "

rit,

„ rit, primùm sanguinem de capite mittito,
„ vndecunque tibi visum fuerit. In libro de
„ internis affectionibus, si coxendix à san-
„ guine fuerit, fomentum adhibeto, & cu-
„ curbitam affigito, & venas in poplitibus
„ secato. Item secund. de morb. popul. Sec. 5.
„ scribit, Si capitis os fractum fuerit, lac &
„ vinũ ammixta aquæ pari mensura biben-
„ da dato. Si vero vlcus fuerit, internas ve-
nas secato. Ecce quomodo longissimam
partem intellexit Hippocrates: alioquin
hos omnes, & innumeros alios ab eo de-
scriptos, in venas pedum, vel manuũ phle-
botomare oportebat, vt in 6. Epid. dum
dicit, dissimilia sublimè lata deorsum sol-
uere, atque ad contrarios locos, vt capitis
purgatio venæ sectio est. Poterit hîc qui-
dem qui parum medicinam callet & Gale
num nõ consuluit, item dicere nil pugna-
re quo minus putemus secandas esse ve-
nas pedum, cum illæ sint longissimo lo-
co sitæ. Cæterùm & experientia & ratio
aliud affirmant, & Galenus hoc idem te-
statur inquiẽs eo in loco, Quod est subli-
„ me petens deorsum reuellere oportet, vt
„ si in caput repant, per deiectorium medi-
camentum & sectionem in cubito venæ
retrahimus. Sed de iis satis. Quantitatem
eductionis morbi magnitudo, & vires (sub

Quantitas sanguinis.

iis

iis ætatẽ reponimus) indicabunt: ad librã puta, vel binas, vnica vice plus, minúsve, vt morbus, virtus & sanguinis effluxi ex vulnere exiguitas indicant. Valere siquidem ingenio, & experientia chirurgum, medicúmq; oportet, cùm quantitas in hoc nõ secus, ac in reliquis rebus medicis adamussim institui in vnoquoque non possit. Si sanguinis euacuationem copiosam sufferre non possit æger, vena secta digito osculum occludas, & per spatium aliquod temporis, puta per vigesimam horæ partem sic detineto, deinde digito remoto, & parum sanguinis educto, vncia puta, vel semuncia, iterum occlude: & sic per vices iterabis. Nam hoc educendi sanguinis genus retrahit plurimum ab affecta parte cũ minima (si lubeat) vel etiam maxima (si expediat) sanguinis euacuatione: quare præstantior est hic phlebotomiæ diuersiuæ modus, quàm vbi angusto osculo vena aperitur, vbi plerumq; vel sanguinis crassitudine, vel adipe obstruitur: vnde protinus tumor eo loco fiat durus ab ingruente sanguine: qui ibidem infixus liuorem facit, quasi contusa pars esset. Phlebotomãdi sunt & pueri à quadrienio, vel triennio, si morbus requirat, & habitus consentiat, & quanquam hoc genere vulneris pauci affic

Phlebotomia reuulsiua.

Puerũ phlebotomãdi.

afficiātur huius ętatis infantes, id in omni magni vulneris genere conuenientissimū esse censeo, maximè in capite si sit acceptum. Non me latet, hunc locum pluribus garriendi ansam daturum, maximè inexpertis, & parum consideratis, quibus præcipuum est raptim temereq; cuncta pronuntiare, authoritate tamen Galeni moti, intra quartumdecimum annum non esse phlebotomādum asserentis. Sed quum sit contraria hæc nostra sententia Galeno, quem omnes meritò colimus, cuiq; hercle omnē laudem, omnémq; venerationem in arte medica debemus, eam propterea rationibus vacuam relinquere non oportebit. Videamus primò qua causa Galenus ante pubertatem sanguinis missionē recuset. Est autem hæc quòd rara textura, habitúq; corporis calido & humido sint, vnde iugiter ab eorum corporibus non exigua substantia exoluatur. Nulla (quæso) lectores, occupet animos vestros amoris affectio, vel odij. Sapientis siquidē est, veritatem indagare, & inuentā toto nixu tueri, propriáque impugnare, si vera non sint. Si igitur quia plurimum substantiæ à puerorum corporibus defluit, digeritúrq;, cùm calidiores, humidioréſque temperie sint, non competit sanguinis missio, longè minus

minùs debetur adultis, ætate consistentibus, senioribúsque: nam horum corpora ad siccitatem magis inclinãt, ac quàm illa magis naturali calore destituta. Nam in pueris etsi multa fiat difflatio, humorũq; digestio, potentior tamẽ fit dissolutorum reparatio, ac noua adiectio. Ostendit autem id adolescentia ipsa: quare illo argumẽto probare nemo potest, omnimodam sanguinis abstinentiã in pueris, si eductionem requirat affectus: probabit tamen parciùs euacuandum esse. Præterea si insitam naturalem facultatem habẽt tam validam, támque fortem, quî fit vt febriant sæpe, phlegmonásq; ingentes patiantur, & aliis morborum generibus non paucis affligantur? Vel iam affectibus obsessi cur sæpe natura morbo cedit adeò vt eorum plerique intereant, vel morosis ac diuturnis morbis diuexẽtur? Ab his si secare venam tanti dispendij & noxiæ est, quî fit, vt sæpius infantibus sanguinẽ abunde è naribus erũpere videamus, sine infelici successu? Sodes, quis puerum quandoque non vidit, vel ab alto lapsum, vel aliquo solutę vnitatis genere affectum cum alicuius venæ apertura, vnde hæmorrhagia sequeretur sine vitæ dispẽdio, & sine magno damno? Ego interdum quidem annales, bimos

trimos,

trimos, & ſuper hos plures vidi, & fœliciter curaui: quibus exemplis motus, vbi morbus indicaret, ac habitudo non repugnaret, quãdoq; venam ſecare pueris non dubitaui, tum in vulneribus, tum in magnis, phlegmonibus ac febribus, in quibus ſanè vt plurimum voti compos fui. Quod prȩſidij genus in pueris, multis etiã medicis noſtris coæuis experientia comprobatum eſſe ſcio. Cæterùm hoc vnum obſeruandum eſt, videlicet ne fiat ſine diligenti præmeditatione. Commendatur autem præcipuè in magno vulnere, à quo ſanguinis exigua quantitas emanauerit, vel in quib⁹ phlegmones moleſta ſit: parciùs tamen euacuãdo, quàm vltra modum inaniendo. Nam quod defuit à principio, (ſi conferat) iterata euacuatione ſupplere poteris: non autẽ ſi multũ euacuaueris, facilè corriges. Nã qui ſemel exhauſtus eſt ſanguis, reponi ampliùs nõ poteſt. Verùm in pueris, phlebotomiæ vicem ſæpiſsimè ſupplent ventoſæ, frictiones, vel ligaturæ.

Phlebotomia vicee qua vſurpanda.

De reuulſione per aluum. CAP. XI.

PER aluum pluribus ingeniis auertimus, nẽpe potionibus vel aliis generibus catarticorum deuorandorum, clyſterib⁹, balanis & ſimilibus.

Confert

Confert etiam hæc ab initio nõ ſecus atq; ſanguinis miſsio: eóq; maximè ſi phlebotomiam auerſetur patiens,adde ſi ipſe etiã cacochymus ſit: adhuc etiam magis ſi tumor circum vlcus, vel dolor inualeſcat. Eodem itaq; die quo vulnus inflictum eſt purgari corpus poteſt, ſi vires ſuſtineant, & magnus ſit morbus. Nil vetat in ſimilibus matutino tempore ſanguinem modeſtè educere,& veſperi corpus purgare, vel ſerò venam tundere, & ſequente diluculo aluum vacuare: poteris quidem ſi res exigat & ſecundo, & tertio,vel aliis ſequentibus diebus id efficere,ſi antea omiſsũ fuerit. Verumtamen præſtantius eſt primoribus diebus purgare,vel alio quouis modo euacuare prouiſionis gratia quàm ſubſequentibus curationis cauſa. Non enim in vulneratis perinde atq; in febrientibus humores præparandi ſunt. Nam ij (vulnere excepto) ſano habitu cenſentur,in quibus humores, & viæ ad horum exitum paratæ facile iudicantur. Quòd ſi dolor vel inflãmatio adhuc adoleſcant præ humorũ vitio vel copia, vtranque vacuationem iterare (ſi virtus adſit) non eſt pertimeſcendum. Nec obſtat nunc, neq; etiam ab initio quædam Hip. propoſitio, quam medici nonnulli hoc loco à ſcopo aberrantes in

medium ducere solent. Quicunq; (inquit Hip.) inflammationes in morborum principio medicamēto conantur soluere, nihil de eo detrahunt quod aceruatum est, atq; inflammatum: quæ verò partes sanę sunt, & morbo resistunt, simul eliquant. Sed pace horum ostendam hanc sententiam nostro non auersari instituto, sed potius astipulari. Non enim pharmacia, humorem faciētem phlegmonem vacuare, seu absumere niti debet medicus, sed paratum ad fluxum reuocare, retrahere've. Itaque Hip. non hîc à pharmacia omnino abstinendum esse præcipit, sed monet, ne conemur inflammationem partem aliquam occupantem purgantibus medicamentis soluere: quoniam antequā purgatione retrahas humorem fixū phlegmonē facientem, dissoluantur primò partes à quibus primitus fit attractio, necessum est, ventriculus puta, venæ mesaraicæ, & quæcunq; inter has, & affectam partem constitutæ sunt: vnde qui iam fluxus est humor', & parti affixus, ab eadem dissoluendus, educendúsve est, vel ad vicinas deriuandus, nō ad longinquas reuocandus. Qui verò ad fluxum paratus est, vel fluit, nunquam ad contraria incommodè retrahitur. Quòd autem intelligi debeat Hippocratis litera

ra, non aliter ac explanauimus, recte intelligenti (preter ea quæ exarata mox sunt) firmam fidem facient ea quæ in capit. de phlebotomia recitauimus, & reliquæ curationes ab Hipp. institutæ. Scribit enim « secundo de morbis, Si erysipelas in pulmo « ne fiat, tussis habeat, & saliuã expuat mul- « tam, ac liquidam, & cætera. Subiũgit, Hic « morbus maximè fit ex ebrietatibus, & car « nium esu, & carnium mutatione, sed & ex « aliis causis emergit, huic pharmacũ deor- « sum purgans, bibendum dato, & lac asini- « num. Et libro tertio de morbis. Si quis le- « uem anginam, quam parasynanchen vo- « cant, patiatur, huic venam secare oportet, « & maximè sub mamma: concomitatur « enim hac parte ex pulmone spiritus cali- « dus. Oportet quoque deorsum purgare « medicamẽto, aut clystere. Item peripneu « monia talia facit, febris acuta tenet, & spi- « ritum frequentem ac calidum respirat, & « cætera. Addit, Aluum autẽ in quatuor aut « quinque diebus subducere oportet, & hoc « paulò amplius, quò & febres obtusiores « sint, & dolores leuiores. Adhuc in eodem « libro, Pleuritis ad dorsum intantum ab a- « liis differt, & cætera. Subiungit, At si æger « biliosus sit natura, & non purgatus, corro- « ptus fuerit à morbo priusquàm saliuam «

D 2 lib

„ biliosam expuat, etiam bilem probè pur-
„ gato. At in libro de natura muliebri, Si
„ inflammati fuerint vteri, sambuci folia te
„ nerrima in tritici recentis crassiore fari-
„ na coquito, & leuiter tepida sorbenda da-
„ to. Et secundo de morbis muliebribus, Si
„ vteri inflammati fuerint, menses obtor-
„ quētur, &c. addit, Cùm sic habuerit, phar-
„ macum infrà purgans bibendum dato, &
subdititiis vtatur. Ex his ac pluribus aliis
curationibus ab Hippocrate scriptis, nobísque relictis facilè iudicare possumus, purgationes non spreuisse in inflammatio num principio, imò quidem in augmēto, statu ac declinatione. Est enim eousq; ducendus peccans humor, quousque exuperauerit, si vires ferāt. Talis debet esse purgatio, qualem humores ostendunt: Nec sub silentio prætereunda est, quæ ex locis affectis sumitur indicatio: nam si purgationem capite, vel thorace vulneratis, vomitum irritantem exhibueris, augebis affectum: secus autem, si crura sint affecta. Nec spernendas esse censemus, quæ à consuetudine, & ambiente sumuntur indicationes. Sed & in sanguinis exuperantia sæpe pharmaciam conferre, & à senioribus didicimus, ratione deinde, & experientia cōprobauimus. Præterea sunt qui vomere

Quanti vsus purgationis. *Purgatio qualis.*

re consueuerunt, quos abstinere omnino non consulo, si pars perinde (vt diximus) affecta non obstet, vt caput, thorax, & venter, quæ vomitu violenter agitātur, extenduntúrque: hic nanque harum partium vulneribus semper noxius. Verùm cū corpora purgare medici muneris sit, satis nos hic obiter dixisse de purgatione existimamus. Quare nunc tempestiuum videtur vt ad reuulsionem quæ citra euacuationē fit, transeamus: non enim de aliis omnibus hoc in opusculo disserere decreuimus, sed de iis tantùm, quæ frequentius vsurpantur.

De reuulsione citra euacuationem.

CAP. XII.

SVNT aliqua quæ reuellunt, nulla sensibili apparente euacuatione, nimirum ligaturæ & balnea, iis addimus cucurbitulas, & frictiones: verùm eæ mitiùs. Quibus auxiliis tutò in omnibus corporibus vti possumus, tum ante purgationem, & phlebotomiam, tum post, dum scilicet fluxio molesta, vel suspecta est: in corporibus boni habitus sæpe sine purgatione, ac sanguinis missione, iis per se contenti fui-

Ligaturæ.

 mus:

fuimus: In corporibus multi,ac mali ſucci,cum poſt tum ante phlebotomiam,reliquas partes vincimus: vt ſi vulnere in ſiniſtro brachio exiſtente, ex reliquo venam ſecuerimus, tibias vincire nō dubitamus: ſtringendo vincula non ſecus, ac qui phlebotomare intendũt,quæ vbi moleſta,plurimúmque doloroſa eſſe cœperint,ſoluenda veniunt,mox iterum religanda,reſtringendáque ſunt, & ſic per vices repetenda. Si ſymptoma aliquod graue affectam partem male habeat,ſimul cum ligaturis balnea calentia proderunt, eiſdem partibus adhibita quibus & vincula: poterunt etiã ſola balnea, ſeu lauationes (citra vincula ſcilicet) vſurpari.Sit autem aqua ſimplex, & calida quantum ferri poſsit: in quam demerſis pedibus,manibúſve,viciſsim hęc perfricentur,vt maior fiat euocatio:ſemel aut bis in die introduci poſſunt, & ſpacio horæ vnius vel dimidiæ, eóque tempore quo vehementius ſymptomata vrgent, etiã ſi nuper fuerit aſſumptus cibus. In iis perſiſtere poſſumus eo temporis curriculo quo fluxio perſeuerat,ſiue ad ſeptimum diem,ſiue vltra perueniat. Frictiones magis deriuare,quàm reuellere dicimus, niſi vehementiores ſint: verùm eæ cutem exulcerant, moleſtiámq; grauẽ inducunt, mi-

Frixiones.

tes verò leuiter trahunt. Has tamen si feceris (reliquis auxiliis non omissis) iuuabis. Idem & de cucurbitulis dicendũ est: *Ventosa.* nam hæ à propinquioribus tantùm partibus trahunt; quare potius ad deriuãdum, quàm ad reuellendum erunt idoneæ. Verùm si vrgeãt symptomata & cucurbitulas in contrarias, & interdum in vicinas partes (non postpositis reuellentibus) apposueris, addes auxilium. Has tamen, & balnea, & frictiones magis laudamus in teneri oribus ac boni habitus corporibus, quã in robustis & repletis, in quibus reuulsiones sine euacuatione (nisi inanitio conueniens præcesserit) maiorem fluxionẽ causant; eo quòd solutis vinculis, vel à lauacro statim ad partem affectam impetum faciant fluxiles humores. Sed num & vi- *Victus.* ctus tenuis sub genere reuellentium, aut retrahẽtium ponere liceat? nil obstat hercle. Stomachus nanque cùm prima pars sit, quæ & cibum recipiat, & nutriatur, & inter reliquas partes primò fame crucietur, si cibum tardiùs ac parciùs æquo susceperit, à continuis sibi partibus humidum trahit, & hæ ab aliis, & sic succedentes: vnde, duplici ratione tenuem victum posse in his proferre censendum erit, tum quòd partes, quæ famem, sitimque primò expe-

riuntur, ab aliis sibi adiacentibus trahãt, tum etiam quòd propter conuenientem inediam non modò non generetur noua humorum noxiorum copia, sed qui noxã fortè inferre parati essent, absumentur. Verùm hunc viribus patientis ac consuetudini proportionandum esse, nemo ambiget, qui vtique in medica facultate fuerit exercitatus. Tenuem autem victum dico, si eger panatella, vel condro, vel ptisana tota in iure pulli, vel vituli, vel aqua & oleo, vel butyro condita parce nutriatur. Pro potu aqua hordeacea, vel simplici vtatur cũ saccharo, primis maximè diebus, postea verò paucifero vino egregiè aqua temperato.

Victus.

De deriuatione: CAP. XIII.

DERIVARE intelligimus, cùm humores aliquam partem infestantes in propinquam trahimus, vel ex propinqua educimus. Fit & hæc quandoque cum sensibili euacuatione, quandoque sine hac. Cum euacuatione manifesta, vesicatione cutis, hirudinibus, scarificatione, venæ sectione: vt si syncipùt affectũ fuerit, à quo aliquid ad vicinas partes trahere conueniat; vel venas temporum tundimus, vel quæ medias frontis regiones occupãt, vel in

Deriuatio quibus fiat.

in ſummitate naſi, vel pone aures, vel collũ ventoſis appoſitis ſcarificamus: poſſumus & errhinis & maſticatoriis medicamentis ad fauces & nares euocare. Errhina tamen niſi vrgeat neceſsitas, cauenda ſunt, eo quòd capitis noxam plerunque maiorem faciant. Simili modo ſi ab humero vel cubitu ægris deriuare affectes, pro cubitu venas manus aperies: pro humero eas quæ in interiore cubiti parte ſunt tundes, ab eodémque latere. Idem cogita ſi ad coxendicem ſit affectio, vel ad genu, quibus venæ poplitis & iuxta malleolos poſitæ proportione reſpondent. Quod ſi tundere venam quicquam impediat, vel aperta nil vel parum profecerit, affectui circumpoſitam cutẽ ſcarificabis, vel veſica obduces. Cæterùm hæc imperare, ac etiam facere exigui laboris, & leuioris induſtriæ eſt; nõ tamen æquè facile ſcire quibus, quantum, quando & qua arte iſthæc fieri debeant. Fieri itaque deriuatio debet cum hærens humor ſua multitudine, vel lentore, vel craſsitie partem aliquam adeò obſidet, vt neque reuellentibus, neque aliis opportunè adhibitis præſidiis cedat. Quòd ſi pertinacius adhuc à deriuatione inſideat, ab ea euacuatione, quæ ab obſeſſo loco fit, petendum eſt ſuffragium.

De euacuatione quæ ab affecta parte fit.

CAP. XIIII.

AB affecta parte educendus is humor est (omittimus hîc ea quæ in sinu aliquo sunt collecta) qui contumax factus, alias in partes reuocari non potest, siue id humoris causa fiat, vel cutis densitate, vel obsessæ partis imbecillitate. Variis modis hęc euacuatio fit: nimirum euaporatione, vesicatione, vstione, hirudinibus, scarificatione. Euaporantia (quæ & resoluentia dicuntur) primo loco sunt tentanda, inter quæ non vltimo loco, sed quidem primo, est collocandus fotus ex aqua calida, cui si liceat chamæmelum, vel nepeta, vel calamentum, vel aliud quidpiam id genus addi poterit. Præter fotus sunt illitiones, cataplasmata, emplastra & alia temperatè calefacientia, exsiccátiáque, quorum munere nisi optato fine potiaris, ad hirudines, scarificationes, vstiones, vesicantiáve te conuertes, corpore prius, vt par est, inanito. Accedamus nunc ad aliud antedictis quasi contrarium symptomatis genus, nempe ad sanguinem nimium fluentem.

De

De sanguine supprimendo.

CAP. XV.

SANGVIS cum totius corporis alimentum sit, quo deficiente simul vitam desciscere necessum sit; is custodiã sui nobis indicat, si vita frui debeamus. Quare nauanda est opera (vbi abundantius fluit.) vt cohibeatur. quod multifariam fieri solet, obstruentibus videlicet, astringentibus, reuellentibus, & secta in totum vena fluens. Obstruunt tenacia lenta ac viscida vt gluten piscium, gũmi cerasorum, amygdalarũ, thus, aloe, mastiche & similia. hæc autem exiguo negotio sanguinem sistunt si vas ruptum paruum sit: ast si hoc fuerit amplum; horum alicui miscenda quæ adstringunt, vt lysimachia, malicorium, seu cytinus, myrobalanus citrina, bolus armena, cerusa, plumbum vstum, gypsum, lithargyrum, & alia id genus. Cæterum etiam (per accidens tamen) restringunt ea quæ refrigerant, insuper & repellunt, vt lactuca, endiuia, cucurbita, polygonum, solanum, quæ tamen potius extrinsecus applicãda, quàm introducenda: eiusdem generis est sedum vtrũque; imò & astringente seu austera quadam

Obstruentia.

Adstringentia.

dam facultate est præditum: excepta hic à sermone tertia specie quàm (vt Dioscor. inquit) aliqui andrachnem agriam, aut telephion nuncuparunt: nam hoc acerrimum est. In maceriis & parietibus detectis humilibúsque luxurians, flore luteo, hoc à secũda specie vix distinguitur (dum flore vtrunque vaçat) nisi gustu, quòd hoc strangulatorium & vlcerans est: illud verò nempe secũdum, gratum & esculentũ. Placuit hanc digreßionẽ facere, cum facile quis falli posset, redeamus igitur ad omissa. Adhuc magis astringunt alumen, æris viride, calcãthum, sandaracha, sublimatum & similia. verùm hæc dolorosa & caustica siue crustifica sunt. adhuc valẽtius ac celerius restringit candẽs ferrum. Reuellentia hoc loco cõferre possunt ea quæ citra euacuationem ad se sanguinem auocant, quorum omnium primas obtinent ligaturæ partium oppositarum. Si igitur vena rupta pateat, tutius est eã ignito ferro cõstringere. Si verò in alto delitescat, vt in brachio, coxa, vel crure, hoc medicamento vulnus reple, Boli armenæ drach. quatuor, mastiches, thuris, aloes singulorũ drach. vna, omnia albumine oui simul iunge. Aliud, Glutinis piscium, mastiches, boli armenæ singulorum drachm. duæ, galæ

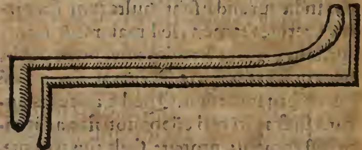
Reuellentia.

immat

immaturæ, thuris singulorum drach. vna, excipe albumine oui, Poteris pilos leporis minutim incisos & flores seu gossipium salicis, vel populi admiscere. In hoc genere vulneris ad sanguinem cohibendum turundæ sunt parandæ paulo duriores ex leni, tenuíq; carpto linteo, quæ aliquo dictorum medicamẽtorum imbuendæ sunt ac imponendæ quo venarum oras comprimant. Alia medicamenta poteris tu ipse componere similis ac etiam maioris potentiæ restringendi, addẽdo citinos, vel malicorium & id genus alia, ex quibus parandæ turundæ sunt multarum formarum, teretes tamen, sed maiores & minores, longiores ac breuiores vt promptè habeas quo extempore succurras. siccæ autẽ hæ cõseruandæ sunt. Quòd si alicuius horum suffragio voti cõpos non fias, ad ignita instrumenta propera. Celerius nanque, tutiùs, ac minore noxia intentum consequeris quàm pharmacis vrẽtibus, quæ ingentem; & multarum horarum dolores pariunt, vnde interdum pacatus fluxus reuirescit, cuius cohibendi (post caustica medicamenta) non tanta relinquitur candenti ferro virtus atq; ante illorum vsum, eo quòd crusta ab illis facta non paruo sit impedimento. Verùm opus quod candenti

ferro

ferro fit, hominem in anotome exercitatum requirit, qui venarum ſitus, ac poſitiones bene noſcat. Inſtrumentorum forma talis eſſe debet, qualẽ vulneris diuerſitas poſtulat, quorum hîc bina afferemus exemplaria magis accommodata: plures tamen habere par eſt, cum recta, tum varia ſpecie recuruata: cum magna, tũ parua; cum capitata, tum cocali, ſeu coni ſpeciem referentia, necubi deſit quod operi ſit conducibile, ſiue in altum, ſiue ſuprema facie vena ſit, & ſiue hæc parua, ſiue magna. Schemata hîc conſpice.

Tu alia excogitare poteris pro vulneris (vt antea diximus) exigentia. Sed dũ opus eſt facto, duo habebis eiuſdem formæ ac magnitudinis ſimul candentia, & vbi mẽbrum circunquaque vulnus linteis aceto & aqua madidis belle obduxeris, vnum prehendas & in vulnus inſeras, firmáque manu in eam partẽ qua ſanguinem fluere ceſſes innitaris, & hoc cùm deferbuerit in

ignem

ignem reconde, alterúmque protinus cape & imprime vsque dum fluere destiterit. Sed quo minus igne ægrum extorqueas nosce primùm num à supernis vel ab infernis sanguis profluat: nempe, num à parte humeri (si in brachio sit vulnus) vel potius à parte manus: & si in crure affectio sit, expende num à parte superiore vel potius ab inferiore manet. Non enim exigui est momenti præsens admonitio: nam plerunque artifices ad superna innituntur (naturalem rationem sequentes) operam illudentes: qui ad inferiorem venæ oram dum conuertunt ferrum statim supprimunt. Quare priusquam ferrum candens intromittas, digito vel manu premas cùm superne tum inferne, vt intelligas vnde sanguis scateat. Quo igitur facilius credere possis ab infernis vt plurimum (è venis non adeò vastis) sanguinem effundi, experiri poteris in phlebotomia, vbi pressa venæ superiore parte quandoque non cohibetur: inferiore verò statim fluere cessat. Sed ad rem. Quòd si vel ossa, vel cauitas aliqua, vel languentis effœminatus animus prohibuerint quo minus auitum finem assequaris, ad vrentia medicamenta properabis. Nã tunc tutior locus iis relinquitur, neq; etiã

tam

tam doloroſa ſe prebent, quorum com-poſitiones tales erunt, Balauſtiorum ma-ſtiches, terræ ſigillatæ, ſeu boli armenæ ſingulorum drach. tres, aluminis rupei, æris viridis, æris ſquammæ ſingulorum drac. vna cùm oui albo, vel vino auſtero compone. Aliud, Lyſimachiæ luteæ, ba-lauſtorum, boli armenæ ceruſæ ſingulo-rum drac. duæ, aluminis, viridis æris cu-iuſque ſeſquidrachma. Calcãthi drac. vna cum oui albo vel vino auſtero miſce ad vſum. Si ex iis teretes paſtillos velis efficere (quod optimum eſſet, vt ad opus habe-res præſto dum res poſtulat) præſtaret omnia auſtero vino vel paſſo excipere, eo quòd citius, dum in vulnere ſunt diſſol-uantur quàm qui oui albo componuntur. Sed cũ molle medicamentum velis, ſatius erit pulueres oui albo, aut craſſe diſſoluto glutino excipere: cõſtipãt autẽ hęc magis ſuo lentore, quàm ſappa, aut vinũ. Aliud, ceruſæ drac. tres, balauſtiorum, calcanthi, aluminis rupei ſingulorum drac. duæ, ar-ſenici ſcrup. quatuor: paſſo vel auſtero vi-no excipe & fiant paſtilli teretes ſeu (vt aiunt) trociſci, qui in furno vel alio quo-uis modo exiccentur. Aliud valentius, ſub-limati drac. vna, calcanthi, viridis æris, minij ſingulorum ſeſquidrachma, polli-

nis

nis tritici drach.tres cùm ſucco omphacitidis, vel aceto acerrimo fiant turundæ ſeu trociſci. Ad præſens negotium conducere trociſcos de minio Ioan.de Vigo experti ſumus, niſi quòd citiſsimè cadit cruſta ſeu eſchara per illos facta, vnde iterũ ſanguinis effuſio ſubſequitur propterea quo diutius eſchara hæreat, iis addo calcanthũ vel viride æris, vel vtrunque. Trociſcorum autem dictorum deſcriptio talis eſt, Medullæ panis crudi bene fermentati vnc. quatuor, ſublimati electi & fortiſsimi vnc. vna, minij vnc. dimidia, omnia tenuiſsimè tundantur, & aqua roſacea. Componantur & fiant trociſci. Calcanthũ addi poteſt ad parẽ doſim cùm ſublimato. Horum (etiam & aliorum ſuperius inſtitutorum) vſus talis eſt: Infigitur vnus in vulnere, vt manantes oras diuiſæ venæ, vel arteriæ contingat, ibique relinquendus, donec natura hunc vnà cùm eſchara qua obducitur eiicere affectabit, quod rarò fit ante dies quatuor vel ſex, quare interea vi euellendus non eſt. Nam ſi impatiens moræ præcocem cruſtam extirpare tentaueris, operam perdes, & quidem non citra honoris labem, & ægri iacturã. Non igitur huic maturandus, ſed potius differendus eſt exitus. Cæterum cùm impo-

ſueris, repellētia loco ſunt adhibenda, iterandáque, & digito eam partē venæ præmere qua fluit, vſque quò eſchara fuerit præſtita, & etiam vltro ſi facultas adſit: efficitur enim trium, aut quatuor horarū ſpatio. Prætereа aduerſis partibus vincula ſunt adiungenda, nec vulnus contrectandum trium, aut quatuor dierum ſpatio (niſi putor aliter facere cogat) in vulnere verò punctim, aut cæſim facto, ſi vena diuiſa eſt, ab initio partes (quoad fieri poteſt) diſsidentes ſtatim iunge: & vt ſic contineantur omnem operam naua, nec turundam vllam, nec aliud quidpiam in vulnus mitte, ſed ſinito, laxíſque faſciis ligato, & manu premito, aut premere facito: ratus nil æquè iuuare in ſanguine cohibendo quocunq; in vulnere, quàm temperata aſsiduáque compreſsio manu facta quouſque conſolidatæ, aut carne obtectę, aut alio quouis modo obſtructæ fuerint venarum diuiſæ oræ. Quare pro tam longa & aſsidua mora (quæ ſaltē dierum trium, vel quatuor quādoque etiam & ſex erit) homines aliquot eſſe opportet, qui mutuam operam ſubminiſtrent, manum interdum in frigidam mergentes. quòd ſi facultas hæc non adſit, & ſanguis fluere perſeueret, æquè in cæſis vulneribus atq;

in

in laceris dictũ est succurras. Præter hæc vitandus calor, non modò affectæ partis, sed corporis totius, aëris nempe, & alimentorum: eligendus situs parti affectæ congruus, nempe sublimis, si hæc ferat, imperanda seruandáque quies. Et quo minus æger laboret in aluo exponenda (quã neque lubricam, neque restrictam esse expedit) lances, seu humiles matulæ arte parantur, & clunibus subiiciuntur. Non parum iuuat hæc animaduersio omni in magno sanguinis fluore, sed potissimum si ab inferioribus partibus fluat. Possemus hîc addere Gal. præceptum nempe, totius venæ transuersam sectionem nisi in totũ discisa fuerit: verùm si hoc iuuare posset, & ipsa vena pateat tutius (vt iam diximus) candens ferrum adhibetur. Nunc tempestiuum est vt ad curationem nos conuertamus.

De curatione. CAP. XVI.

CVrationis igitur huiusmodi vulneris prima intentio est, auferre extranea quæ iure videntur auferenda, mox ad curandi formam, quæ contuso, laceróve vulneri conferre perpetuò nouimus, se conuertere, vt contusam scilicet, lacerámq; carnem à sa-

na ocyſsimè ſeiungere intendas, medicamentis minime mordentibus: quale eſt, quod ex mercurij puluere(quem præcipitatum appellant) paramus. Miſcemus autem præcipitatum vel cum roſaceo, vel cum oleo ſimplici, vel cum butyro, vel recenti axungia ſuilla, ſemunciæ puta butyri, pulueris binas drachmas adiicies, plus minúsve pro contuſionis ratione. Nam quantò glans maior fuerit, nõ modò vulnus maius reddit, ſed & altius circumquaq; tundit. Parantur & alia medicamẽta ad hoc munus, vt ægyptiacum, & ſimilia: verùm hîc tantùm illius memoriam facere libuit, cùm inter reliqua huius facultatis principatum obtineat, ſic vt aliquid miri præſtare videatur: contuſam enim, putridam, vel magis auctam carnem cum minimo, vel nullo dolore diſsipat, vulneri non modò nullum cruditatis veſtigium relinquẽs, vt reliqua, ſed cocta, temperata, benéq; diſpoſita reddit: quare illud præ cæteris omnibus meritò anteponendum eſſe cenſui. Hoc igitur medicamento vteris duorũ dierum ſpatio, vel (ſi magna ſit carnis contuſio) trium. Illinuntur autem eo quæ in vulnus ponũtur, videlicet peniculi ſeu puluilli, vel turundæ, vel lychnia, quæ funiculi, vel flammu-

Vnguentum.

Præcipitati mu nus.

læ ab aliis dicuntur,& aliã id genus.Semel tantùm in die ab initio curãdum est vulnus, nisi magna putredo adsit. Ast hæc nõ apparet,nisi etiã magna sit laceratio.Postea iis quæ leuius abstergant & moderatè siccent, quibus interea dum contusæ carnis aliquid adhuc impenderit butyri momentum commisceri poterit. Detergunt itaque, ac moderatè siccant mel cum simplex tum rosaceum, syrupus rosaceus,succus myriophylli, plantaginis,chelidonij, & alia innumera: iis addere (si lubeat) poteris terebinthinã vel aloem: vel si locus postulat, euphorbium, puta ad iuncturas & hiberno tempore, & in exigua quantitate: vtiliter etiam admisceri poterunt tum pulueres, tum farinæ orobi nempe, hordei,lupinorum, iridis, aristolochiæ & alia id genus varia. Deterso vulnere carnis generationi incumbendum: facile nanq; hæc gliscit si nil sit quod prohibeat, quare vitatis iis quæ impedimento esse possunt exigua medicamenta sunt opus. Natura nanq; opifex est gignendæ carnis,& obducendæ cutis.Sed,quod repetere non pigebit,cum hîc frequenter non leui damno patientiũ ignari artifices peccent,est, ne turundæ vel lychinia vltra modum sint crassa neque longa, neque dura,

guinémque copiosius si è vulnere parcius fluxerit educes. Si verò multus ab hoc sit effusus, exiguum vel prorsus nihil exhaurire expediet, sed vice phlebotomiæ vincula (si res dictet) vel frictiones, vel balnea, vel cucurbitulæ ad partes oppositas suppetent. Quòd si mali, vel multi succi ægrum occurreris, postridiè à sanguinis missione medicamento purgante aluum euacuabis. Et circunstantes vulneri partes ab initio repellentibus, (videlicet,) fulcias oxyrrhodino puta, vel oxycrato, vel decoctione malicorij, vel citinorum, vel myrti foliorum, baccarũ've, gallæ, vel similium. Victúmque tenuissimum ab ipso statim principio imperabis, quem subinde pleniorem concedes, prout morbi magnitudo symptomatum metuendorum precursores, virtutis robur & patientis consuetudo indicabunt. Sed cùm hæc succincto generalique sermone dixerimus, non alienũ erit si ad exemplares curationes sermonẽ nostrum conuertamus. Hæ nanque magis sensum mouent.

Curatio vulneris capitis. CAP. XVII.

VT humano corpori animam, natura rerũ omniũ genitrix præfecit, ita & huius sedem (caput nempe) sublimiore in loco con-

ſtituit. Ab huius igitur affectibus iureme-rito licebit nobis auſpicari. Ex bombar-dula ſclopetóve varia in capite vulnera in-fliguntur, quæ quãtumuis exigua fuerint, magni tamẽ ſemper ſunt æſtimanda. Non enim facile eſt huius partis inflammatio-nes corrigere. Hæ tamen paruo negotio inſurgunt, ſi negligens ſit ęger, vel artifex: eo quòd denſiore cute ſit obducta, quam nõ facile peruadunt humores noxij. Lon-gè etiam maius negotium hæc vulnera faceſſunt, cùm internis partibus iniuriam cõmunicant. Sed quidem tunc maximum ac moleſtiſsimum, cum ad cõmiſſuras, vel tempora; vel occiput, vel oculorũ regio-nes læſio fuerit accepta. Agedum ſi vul-nus ſimplex fuerit, (nempe quod tantum externas partes vrgeat) ſtatim vndequaq; deraſis capillis, ſemel, aut ad ſummum bis hoc medicamento ipſum curabis. Recipe pulueris præcipitati optimè pręparati ʒ.i. butyri recentis ʒ.ij. olei roſ. ʒ.i. croci gra-na ij. miſce & fiat vnguentum quo peni-culi pro ratione plagæ ex mollisſimo car-ptóq; linteo cõcinnati, illinantur, eóq; te-nuiore denſioréve prout in vulnere maior vel minor extiterit cõtuſio. Nam vbi hæc maior fuerit, liberalius, vbi verò minor, parcius ex medicamento ponendum erit.

circum

circumiacentes autem partes linimento ex oui albo, rosaceo, boloque armena confecto obducendæ. Secundo verò aut tertio die, relicto medicaméto ex præcipitato, aliud introduces, in quo vis adsit cōcoquendi vlceris, detergendi & leuiter exiccandi, cuius hæc erit forma, Recipe terebinthinæ clarę in albo vino ter lotę ℥.ß. mellis rosati ℥. j. butyri recentis ʒ.ij. farinæ hordei, pulueris aristolochiæ rotundę, radicis ireos, añ.ʒ.j. aloes ʒ ß. misce, fiat vnguentum. Hoc autem vti poteris donec laudabilis appareat concoctio, quę si sanabile sit vulnus, rectéque id fuerit tractatū, diem quartum, aut ad summum sextum non excedet: quo tēpore à butyrosis oleosis, & cæteris pinguibus abstinendum est. Exiguo negotio simplicia & parua capitis vulnera sanescunt cum morigerū patientem & peritum artificem nanciscuntur. Cæterū quanto hæc faciliora se exhibent, tanto morosiora, maioréque formidine plena reperiuntur ea quæ magna sunt, & quæ cum aliqua internarū partium communitatem habent. Itaque si intrinsecarum partium offensa sensum non lateat, vel saltem de se magnā faciat opinionem, continuò os delibrare intende, ea scilicet parte quæ magis grauata est, hánceque sic

riatorij, eo quòd obtuſa acie cũ ſit, ineptus eſt ad ſcindendam carnem, & ad os etiam tundendum, ad deglubendum tantum accommodatus. Quòd ſi glans in propriam cerebri ſubſtãtiam introierit, ſalutis omnis ſpes exempta eſt: ſi verò cranium non peruaſerit, aliquid tamẽ de eo (quod crebrò fit) à ſua ſede depoſuerit, hoc educere labora. Idem intellige faciendum eſſe ſi in oſſe infixa glans ſit, vt exemplum mox dicendum explanabit. Quòd ſi nihil hoc primo apparatu ſit extractioni promptũ, puluillis ex carpto linteo, vel molliſsima ſtuppa, vel goſsipio paratis, & in auſtero vino, vel omphacio, vel poſca madidis ac compreſsis, vulnus oppleas oblitis iis primum medicamento confecto ex oui albo, recenti roſaceo, vel myrteo & bolo armena. Si verò in ſectione (quod plerunq; caueri non poteſt) venam vel arteriam diuiſeris, vel iam laceram offenderis, ſanguinem fluere ſinito quantum vires patientis permittant: arteriam verò ocyſsimè cõprime. Firmabis enim perfacilè vtramq; candenti ferro, inde abſoluto opere vulneri dicto modo medeberis, & ei carnoſæ parti, quam glans pertuſit præcipitatum apponito: die ſequenti hac miſcella totum vulnus curato. Recipe roſacei omphacitis,

tis, ac recentis ℥. ij. albumen vnius oui, boli armenæ ℥.j. croci grana quatuor, misce, ac penicillis superpone: hoc eodem vnguento circunstantes partes vulneris munire salubre erit, tridui vel si inflammationẽ metuas, quatridui spatio: in vulnere autem sat erit bidui vsus: mox ad co

Digestiuum.

quentia hîc instituta se conuertere. Recipe terebinthinæ in vino albo ter, vel quates lotę ℥.ij. vitella duorũ ouorũ, olei rosati ℥.ß. croci grana quatuor, aloes scrup. ij. misce, & vtere donec abstergendi tempus aduenerit, quod quartum diem non

Digestiua quo, & quanto tempore vsui veniant.

prętėribit, si ęquè se res gesserint. Sunt qui digestiuis appellatis diem septimum vt firmum terminũ præscribant: alij etiã & vltra hoc tẽpus expectãtes putridæ carnis vndiq; vulneris labia ambientis segregationem, ignari bonam carnem putridæ subiacentem in dies putrefieri magis, nisi quæ iam suppurauit abstergentibus amoueatur. Nos autẽ ratum terminum omittendi digerentis medicaminis vsum dicimus, dum videris vulnus concoctum iri. hoc modo, nec tibi septimum, nec alium quenque diem (vt crassæ mineruæ vulnerarij faciunt) præstitues firmum. Ab hoc medicamine cùm abstergere licebit ad id recurres quod superius institutum

est,

eſt, conſtans ex melle & cæteris. Hæc de externarum partium capitis curatione ſint dicta. Vbi verò internarum aliquam malè habere exiſtimes, putá vel venam ruptam, vnde ſanguis ſub cranio effuſus exitum poſtulet, vel genitũ pus, quod contigit iis qui iã diu vulnus accepere, vel cerebrũ oſsis colliſione prematur, vel ab aliqua oſsis fracti aſperitate pungatur vel ab alio quouis modo affici videatur, ocyſsime ad oſsis ablationem vel eiuſdem apertionem, accedere neceſſum erit: quam ob rem recto iudicio perpendẽda ſunt ſigna, quo non omittas vbi requiritur opus, vel agas vbi cauendum ſit. Oſtendunt autẽ in capitis vulnere læſionẽ intrinſecus ſuſceptam ſenſui non manifeſtam vertigo ſuperueniens, caſus, viſio plurimorum luminum, caligo, vel ſplendor, vel obſcuritas ante oculos offuſa, dentium & totius capitis ſtupor & dolor: præcipuè dum aliquid duri mandit, oculorum repentinus vel etiam mox acceſſus rubor, vel tumor, ſanguinis per nares, & aures eruptio, vomitus cùm bilis tum ciborum illico vel poſt occurrens, neruorum trepidationes, præſertim circa carpium, mox & contractiones, ſopor, ſtupor, vel reſolutio aliquarum partium, præſertim oppoſitarũ, vel

Signa affecti cerebri.

exercet, vel alios quos pleuritis, vel insania, vel simile quippiá vrget. Itaq; nõ modò primo, secũdo, tertio, aut quarto die forandum, siue attollẽdum, siue mutillandũ os erit, sed septimo vel octauo: decimo vel vndecimo, vel aliis deniq; sequẽtibus, si res indicet. Non enim hîc (vt imperiti faciunt) criticos dies vereri oportet. Critici dies in vulneribus tantum obseruãdi sunt ad præsagium, non ad curationem. In febribus autẽ atque aliis morbis, quos natura ipsa persæpe sola superare consueuit, ad vtrũque: nempe ad prognosticum, & ad curationis rationem, cùm alioqui metus sit ne noxam induças, si diebus iis quibus natura aliquid moliri consueuit purgationem propinaueris, vel balneum adhibueris, vel venam secueris, vel aliud quippiam irrogaueris, quod naturæ opus perpedire posſit. Sed hoc in affectu nullũ salubre naturæ opus expectandum est, Non enim ipsa os perfodit, nõ depressum & hærens (nisi in tenellis) reducet, non quod pungit in tempore euomit: hoc sane quandoque, & quidem crebrò aliis in membris præstat: sed nõ æquè cerebrum inflammationes ferre potest atque illa. Dicamus igitur hæc opera citra dierum discrimen esse obeunda, nisi quòd quanto

matu

maturius fiet id tanto melius cedet. Cæterum ad rem nunc non parum pertinere existimamus si terebrarũ, modiolorum, cycliscorum, scalprorum, serrarum, & reliquorum instrumentorum ad caluariç iniurias dirimendas accommodatorum exemplaria in mediũ duxerimus, & quidem paulo fusius quàm in prima editione præsentis commentarioli fecerimus, eo quòd tunc de hac materia aptiore in loco iterum tractare decreuissemus. Sed cùm locus hic ad instans negotium satis aptus esse videatur, & cunctationem nullam iustam admittãt quominus in lucem prodeant quæ ad vitæ discrimen cauendum multis conferre possunt, satius ob id esse duximus cætera, quæ ad præsens opus necessariò desiderari posse nobis videntur, hîc inserere. Variis itaque modis eximendum esse cranium vitiatum vsus ipse indicauit, quare & diuersa etiam ad id negotij instrumenta fabricare fuit opus. De terebris igitur dicere auspicemur, non de omnibus quidem, sed de iis tantùm quæ huic negotio vtiles esse possunt, vel etiam de iis, quæ à famigeratis authoribus fuerunt propositæ. Harum Celsus geminum genus notat, fabrorum vnum esse dicit, alterum lignariorum esse censemus. Ast

Terebra.

Terebra Celsi.

fabror

fabrorum terebra duplex eſt,vna imo loco latam aciem habet, altera ſubacutam: quibus etſi lignarij emblematum ſtructores interdum vtantur, fabris tamen aptius accommodari videntur. Vtraque harum duplici modo à fabris circumagitur(quod pulchrè à doctiſsimo Vidio deſignatur ſuis in commẽtariis in lib. Hipp. de vulneribus capitis) vno modo habenato arcu,altero,baculo tranſuerſim pertuſo, qua terebræ truncus liberè pertranſit,habena vinctus. Quæ terebrarum formæ etſi tritæ ſatis ſint,tamen paulò infrà deſcribentur quo facilius intelligantur. Cæterum quæ tranſuerſo fuſte agitur temerariè vſurpabitur in animantium corpore. Quæ verò arcu, non prorſus damnãda, cum quod veteribus tempore Celſi forte etiã & Galeni inſeruierit tum quòd aliarum deffectu adhuc item cõferre poſſet. Præter hos duos modos etiam & ſola habena circunduci poſſe, vt à doctiſsimo Vidio ſignificatum eſt nil prohibet. Sed hæc omnium minimè eſt, apta. Additur & quartus modus omnium aptiſsimus(nõ modò his terebris, ſed etiam modiolis, de quibus mox dicemus,& terebris raſoriis) nempe recuruo manubrio. Vtra autem ſit harum terebrarum qua aliqui ſe-

Terebra fabrorũ duplex.

Terebr. arcu circũducte

Gal. terebra. niorum videntur esse vsi? Galenum eam vsurpasse credimus quę subacutam aciem fert. Celsus verò aliud terebræ genus prę-ter hoc proposuit, quod lignariis videtur
„ familiare quod sic ab eo describitur, Alte-
„ rum capituli lõgioris, quod ab acuto mu-
„ crone incipit, deinde subitò latius fit, atq;
„ iterũ ab alio principio paulò minus quàm
„ æqualiter sursum procedit. Hoc autem id esse videtur, quod in Gallia atque in Italia viberchin appellatur. Nam ad vnguem huic Celsi descriptio accõmodatur: quam-quam hoc passim recuruo manubrio cir-cumuertatur, à Celso verò habena: Vtroq; tamen modo agi potest, modò non altius imprimatur. Hæc vtique inter omnes ad-ductas terebras præferenda est, modò bre uissimo mucrone constet, & non zona seu habena, sed reflexo manubrio circumuer-tatur. At cum similium terebrarum vsum *Abaptista.* periculosum nouerint, qui post Celsum & ante Galenum fuerunt, hi quo minus periculi subirent anulo has cingebant ne præcipites in membranam conciderent, quemadmodum ex Galeni litera constat. Aliæ terebræ post Gal. fuerunt excogita-tæ, quarum nonnullæ vtilissimæ sunt, alię *Tereb. rasoria.* verò prorsus inutiles. Vtilissima est raso-ria, vtraque nempe, & quæ subacuta est, &

quæ

quæ obtusa, sed frequentius subacuta vsui venit & celerius opus suũ absoluit. Aliam ferè eiusdem generis describit Vidius quę tridens videtur vt hîc patet:

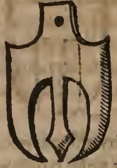
Terebra tridens Vidij.

Sed nullius vsus esse potest, quamuis hanc frugẽ ex ea se posse conflare putaret eius author, quisquis ille fuerit, nimirum quòd dente medio insistente (cùm is paululum promineat) circumacta terebra minimè illaberetur, & orbem ex caluaria refrigeret latitudinis spatij intercepti inter vtrũque dentem extrinsecum. Quod fieri nequit, nisi dens ipse medius vtrinque & cęteræ internæ partes acies habeant extrinsecis aciebus eiusdem terebræ respondentes. Nempe vt omnes acies internæ eodẽ modo sint dispositæ quo externæ. Non tamen sic disposuit qui hanc excogitauit, aut pictura male relata est, licet adhuc etiam sic laboriosa esset: verùm citra has acies

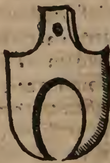
prorsus inutilis, nisi interna eius spacia nō recta sed veluti concauā sint & medij dentis summitas subsequente parte latior, aciebúsque munita more terebræ subacutæ, nempe vtrinque exaduerso dispositis hoc modo,

Terebra tridens vtilis.

Sed præstaret duas paratas habere, alterā cum dente ad medium quę viam pararet, ne fluctuet, siue illabatur. Alteram sine dēte vel clauo medio quæ opus absoluat, qualis hæc,

Terebra bidens vtilis.

Nam dens ipse medius cùm promineat, citius

citius membranam attinget, quàm exter-
næ acies vitream, quæ interna ofsis eſt ſu-
perficies. Qui temere iudicant de quauis
re, parum intereſſe putabunt inter hanc,
quæ dentem continet, & eam quę à Vidio
deſignata eſt, vel vtranque harum noſtra-
rum exigui eſſe vſus: veruntamen vtiliſsi
mæ ſunt, & inſtar modioli ſphærulam tol
lunt citra periculum, ſeu modiolus etiam
à me inuentus de quo mox dicetur. Aliæ *Tereb. inepta.*
conſtruuntur ad vſum ſatis ineptæ, quarũ
altera inſtar limę diſſecta eſt, & hæc omni
no vana, aut funditus laborioſa eſt: altera
per ſtrias aut ſulcos quæ etiam exigui ſeu
potius laborioſi operis eſt, quarũ omniũ
imagines loco ſuo contemplaberis. Pro-
ximum eſt nunc de ſerris agere. Harum
nanque duplex eſt forma, altera recta, cir- *Serrarũ genus du plex.*
cularis altera. Putauit Vidius (vir quidẽ de
medicina optimè meritus) rectam ſerram
non poſſe cõferre ad capitis auxilium: ſed
fallitur: cùm commodiſsimè, & crebrò
aptetur, ſi arte perinde atque nos conſtrui
mus fabricata fuerit. Altera quidem in or
bem eſt ducta, chinicion ſeu chinicidam
appellant græci, quam Celſus vertit mo-
diolum. Quem trepanum nunc omnes *Modio- lus.*
nuncupant, nomen à Græco deductũ try-
pani, & trypanon quod terebram ſignifi-

Modiolus Vidij. cat. Diuersimode autem modiolus à multis in promptu habetur. Vidius depingit eum longo & recto manubrio, & ore latiore cętera modioli parte, sed hic est omnium minime vtilis, cum non habeat quo circumuerti posśit, & os ferat patentius: at huius erroris noxiam nemo iure inficiabi tur sculptori esse incutiendam, cum dixerit Vidius hanc teretem esse oportere: verùm teres figura ea est quam columnaré dicimus, nimirum quæ à suprema parte sui ad imam vsque æquo circulo metiri potest, quæ figura perbelle modiolo confert, cùm nō modò qui latiore est ore, sed etiam qui fuerit angustiore inutilis sit, nisi striatus exteriore parte fuerit, vt meus est. Cæterum si inutiles sunt qui angusto, & qui latiore sunt ore, alij teretes pleni sunt periculo, nisi ab homine oculatisśimo exercitatisśimóque, qui mente sit integra & perspicaci, & manu firma, neque vsquam præcipitosa, & corde benigno ac pio in vsum ducantur. Hæc omnia in artifice simul esse iuncta oportet, si res fœlicibus auibus exitura sit. Nam quicunque minimus error (quamuis in grauisśimos nō rarò audaces ignarósque chirurgos boni consilij impatientisśimos incidisse viderim) hoc loco citra spem ad funus ægrum protrudit. Sunt, qui modiolum habeant

Teres figura.

Modiolus teres

Paruus error hic letalis.

manubrio insitũ, cui suprema parte transuersum manubriolum est infixum, sed inepté etiam hîc circumagi potest. Qualis verò fuerit Hippocratis modiolus vaticinandum est; neque etiam qua arte per illum ageretur intelligere est facile. Celsus verò habena vult circumagi, adeò vt putẽ hunc manubrio infigendum longitudinis plus minus sex digitorum, in cuius manubrij summitate sit capitulum sublongum versatile, quod sinistra manu tenendum est, & ad medium manubrij zona, seu habena vnica volutione circunducta, quæ vtrinq; arcui extremis alligata modiolum ad motum arcus circumuertat vtrinq;, cuius figurã infra describemus. Talem enim esse ex Celso colligimus, dum dicit, Si vitium " in angusto est quod comprehendere mo- " diolus posſit, ille potius aptatur, etsi caries " subest medius clauus in foramen demitti " tur, vt eo insistente circumactus modiolus " delabi non posſit, deinde is habena quasi " terebra conuertitur. Est quidam premen- " di modus vt foretur & circũagatur, quia si leniter imprimatur parum proficit, si grauiter, non mouetur. Ex iis patet eum velle modiolum instar terebræ conuerti, quæ eodemmet modo atque hîc descripsimus (nempe arcu) agenda est: vt etiam patet ex

Modiolus cum manubriolo.

Modiolum Celsus circumagit habena.

cius verbis cum loquitur de animi diligẽtia, quam minister habere debet in terebræ vsu, (inquit) Ergo tum lẽtius ducenda habena, suspendendáque magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda, vt quandocunque os perrumpitur sentiamus, neque periclitemur ne mucrone cerebri mẽbrana lędatur, ex quo graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Examinet nnnc medicus, chirurgúsve, quæ terebra sinistra manu pressa habena circumduci posſit, quæ si valentius imprimatur nõ circumagitur, si verò leuius, nõ adigitur hac proposita aptius, vel æquè bene. Aptius quidem atque etiam tutius conuertitur manubrio recuruo cui nulla habena est opus. Sinistra manu suprema sphærula, quæ vertilis est premitur, vel suspẽditur, & dextra flexum manubrium circumrotatur, quod secum modiolum circũducit. Genus hoc modioli simplicis (simplicem dico cùm nullo anulo externo sit munitus, neq; fulcatus vt noster) periculosum sanè est: sed profectò non æquè ac terebræ cùm à Celso tum à Galeno comprobatæ. quãuis iam ane Gal. (sed tamen post Celsum) aliqui quominus dictę terebræ pęriculosæ essent circulo muniebant, vnde abaptistæ dictæ sunt,

Manubriũ recuruum.

Modiolus simplex.

Abaptista terebræ.

ſunt, cum appetente munimine, non amplius poſſent ſubmergi: veruntamen & circulo infixæ adhuc prægrandi non vacant periculo, cũ fieri nequeat vt adamuſſim caluariæ denſitas ante opus agnoſcatur, quo terebræ cuſpidis lõgitudo ad vnguẽ præfiniri poſsit: hinc fit vt operis exitus anceps ſit, eo quòd leuiſsima membranæ compunctio non minus ſit periculoſa in partibus nerueis (imò interdum magis) quàm tenuis diſciſio. Aſt periclitari minore negotio artifex poteſt antiquorum terebellæ vſu, quàm modioli; quòd illę protinus immergi poſsint vſque ad anulum, vel vltro, ſi non adſit anulus: modiolus vero (cum prudens eſt artifex) non pariter. eo quod hic latius oſsis ſpacium comprehendat, quod aliquando altera parte craſſius erit, altera verò tenuius: vel quòd altera ex parte magis premitur modiolus quà citius os peruaditur altera parte firma exiſtente, quæ modioli præcipitoſum deſcenſum prohibet. Sed etſi hic minus illis periculoſus ſit, aliquo tamen euidentiſsimè ſauciatos vidi ceruicoſo (vt iterum dicam) ſimul & iniquo artificum opere: nam iis ſatis ſuccenſere non poſſumus, neque plus æquo eorum ineptias aliena iactura præſtitas ante oculos obiicere, quò, ſi horum

Periculoſiores terebramodiolo.

aliqui superstites sint, quibus hæc legere contingat, pudore atq; formidine aliqua quasi freno coacti plùs industriæ in posterum adhibeant, quàm consueuerint, & iuuenes, siue etiam senes artis ignari, qui facilia iuxtà ac difficilia, periculosa ac periculo vacua æquali mensura metiuntur, tẽperatius se gerant, singula expẽdentes pro ratione artis, quo in tam difficili opere peragundo fidenti ægro citra iniuriã adminiculentur. Qui post Galenum venerunt vt iniuriam hanc à modiolo arcerẽt (ducto exemplo à terebris abaptistis) huic etiam fulcimentum excogitauerunt, nempe circulum qui spira sursum deorsúmq; fertur ex artificis arbitrio, cuius speciem paulò infrà intueri licet. Verùm neq; adhuc sic fabricatus periculi multi est expers, præter id quòd etiam tædiosissimus est, cum quòd singula ferè circumductione (dũ proximus operis finis est) anulũ sursum ferre oportet, tũ quòd anulus prospectũ artifici vtrũq; impediat, hinc euenit, vt chirurgi omnes malint eo fine, quàm cum hac tutela vti. Ego verò dum chirurgiam factitarem & similium patientium vitam plerunque in periculis æquè versari viderem ob artificis operam atque ob inflictũ vulnus, omni industria mecum ipse ani-

Modiolus non submersilis.

me

mo agitari cœpi aliquod instrumenti genus vt fabricarem, cuius beneficio hac in re minore, vel (si fieri posset) nullo periculo auitum finem conflare ars posset, quod tandem sum consecutus: quo aptius neq; tutius hactenus excogitare quisquam potuit, neq; (vt suspicor) poterit, cuius exemplar suo loco contemplare. & cum simile illi habueris fabrefactũ, experire in pixidis cooperculo, vel in cadaueris caluaria, conferque hũc cum cætero, vt alterutrius præstantiam iudices: vtroque autem sum vsus, hoc nempe, & altero, quem simplicẽ appellaui, & perpetuò hercle citra patientis damnum, & quidem vt plurimum exitu fœlicissimo. Accedunt scalpri, quorum aliqui adiguntur, quos cœlos appellabimus, aliqui trahuntur, & hos scalpros rasorios nuncupabimus. Cœlorum igitur aliqui plani sunt, aliqui vero concaui: hos Galenus cycliscos appellauit. Adiguntur hi malleolo vel manu. Cæterum planũ non frequẽti vsui venire potest. Sunt autẽ hi fabrorũ cœli, siue sculptorum, quibus sulcos & strias conficiunt in lignis, vel in materia duriore. Rasorij scalpri alij circulares, alij subacuti sunt, vterque ligonem representat, alij reflexam versus manubrium cuspidem habent, quorum omniũ

Modiolus Botalli omniũ præstantissimus

Scalpri cæli.

Cyclisci

Rasorij scalpri.

speciem

speciem superius reperies. Accedit lenticulatus gladiolus quo asperitates caluariç internis fracturarum partibus poliri explanaríque solent: sic enim denominatur, cum is gladiolus sit, præfixum in cuspidæ ferens telum lentis similitudinis, vt eius schema declarat. Obliuioni prætereà non est danda sciſoria forceps, quæ nō paucis in locis conferre poteſt, præcipuè ad comminuendas externas orarum prominentias ipsius oſsis. Hactenus in medium duximus ea inſtrumenta quibus caluaria nil dum pertusa, vel non quantum ratio ipsa expoſtulet diuisa foretur, ſcalpatur, ſerretur, mutilletur. Reliquum nunc est dicere de iis quibus depressa oſſa erigantur, & quibus euellantur. Eriguntur seu attolluntur variis modis, prout oſsis ipsius vitium oſtendit, nēpe hypomochleatis vectibus. Et vt sic appellem attractoria vitæ, vel (si concedas) attractoria ſpira. Euelluntur vulsellis, tenacibus forcipibus, & id genus aliis. Superſunt malleoli pro adigendis cœlis & lenticulato gladiolo, quos diuersa ſpecie eſſe decet, vt res ipsa expoſtulat. Nam pro lenticulario quem iuxta os percutere oportet, longior & minor malleolus eſſe debet; pro cœlis verò quos vola manus, vel malleo ad manubrij extre-

Lenticulatus gladiolus.

Forceps sciſoria.

Eleuatoria.

mitatem plectere expedit, ponderosior & latior: eorũ verò materia plumbus aptissimus est. Operæpretium nunc præstabimus, si horum exemplaria ante oculos sternamus, ne alicui difficultatem pariant: quod facere non recuso.

*

A. *Terebra fabrilis acie plana*
a. *Tereb.fab.acie subacuta. Ambæ simplices*
B. *Tereb.fab.plana abaptista*
b. *Tereb.fab.subacuta abaptista*
C. *Tereb. lignaria simplex quæ est secunda Celsi*
c. *Tereb.lignaria abaptista*
D. *Tereb.rasoria subacuta*
d. *Tereb.ras. obtusa*
E. *Tereb.instar limæ secta*
e. *Tereb.striatis siue sulcatis aciebus*
F. *Manubrium habenato arcu ductum*
f. *Manub.baculo transuersim pertuso ductum prorsus inutile ad hoc negotium*
G. *Serra recta*
g. *Modiolus à Vidio depictus nullius vsus*
H. *Modiolus, qui manubriolum transuersum habet, satis ineptus*
h. *Videtur fuisse forma medioli Celsi arcu habenato circumacti*
I. *Modiolus simplex idest sine abaptista*
i. *Modiolus abaptista spiram habens ad continendum anulum prohibentem immersionem*
K. *Anulus modioli abaptistæ*
L. *Modiolus Botalli omnium tutissimus ac aptissimus*
M. *Manubrium recuruum ad omnes terebras & modiolos accommodatissimum*

Clauus

m. *Clauus qui in medio modioli demittitur, vt illum contineat quo non illabatur*

N. *Cœlum seu scalper planus*

n. *Cœlum seu scalper cõcauus cycliscus à Gal. appellatus*

O. *Scalper rasorius instar ligonis acuti*

o. *scalper rasorius instar ligonis obtusi*

P. *Scalper rasorius cuspide reflexus*

p. *Gladiolus seu scalper lenticulatus*

Q. *Forceps scisoria*

q. q. q. *Forcipes tenaces, seu rostrei forcipes*

q. *Vulsella*

R. *Eleuatorius vectis seu hypomocleatus*

r. *Alius eleuatorius seu hypomocleatus vectis*

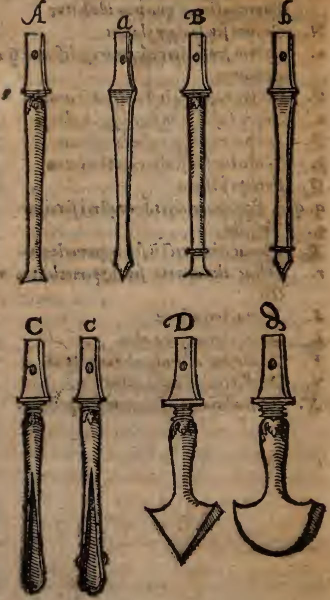
S. *Attractoria spira*

s. *Attractoria spira alia*

V. *Malleolus ad lenticularem aptus*

v. *Malleolus ad cœlos aptus*

X. *Manubrium rasoriorum scalprorum.*

A
a
B
b
C
c
D
d

E

e

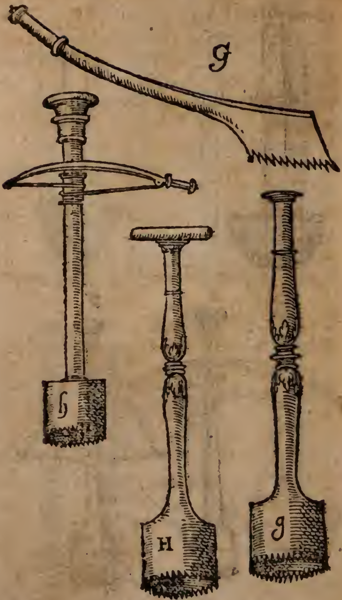
F

f

G

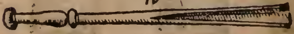

g
h
H
g

i
I
L
K
m
M

N

n

X

O

o

P

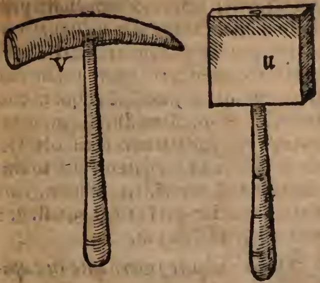

p

Q
q
q
q
q

R
r
S
T
f

Hæc ſunt inſtrumentorum genera quæ oculis obiicere licuit. Alia ſanè innumera præter hęc inuēta ſunt,& alia adhuc plura ad vſum excogitari poſſunt. Cæterùm raRò inuenias caluariæ iniuriam ferramentorum opem efflagitantem, cui bellè aliquo horum occurri non poſsit, vel alio quopiam non multò diſsimili. Nunc tempeſtiuum videretur vt de horum vſu diſſereremus, verùm non præter operis præcium fore putamus ſi prius Galeni poſtremum caput ſexti Methodi in quo ex profeſſo de vulneribus capitis agit, in mediū duxerimus, legémque, non commenta-

 toris,

toris, sed veritatis indagatoris seruauerimus superfluo amore, & omni odio prorsus vacui. Nam neque vlla ira (quæ procul à me est, præcipue aduersus Galenum, cui omnia, quæ in artis opere probe sum consequutus, debeo) hominē vnquam concitare debet ad iniustum dissidium, neque etiam vlla particularis necessitudo, vel societas, vel amor ad veritatem, quæ multis conferre potest, reticēdam, maximè cùm hæc citra amici iniuriā retegi potest. Pergamus igitur ad Textum.

Textus 1 *De ijs (inquit) verò quæ in capite accidunt Hipp. certe integrum volumen scripsit, vbi omnia præcipit quæ in ijs sunt agenda: & nos cum huic operi finem imposuerimus, enarranda eius opera aggrediemur.*

Quum decreuerim hoc in negotio non omni ex parte commētatoris officio fungi, sed veritatis indagatoris, difficultatúmque nonnullarum discussoris, licebit propterea, vel saltem liberum nobis erit, obiter præterire quæ satis clara esse putabimus, & quæ ad opus adeundum vel peragendum minimè conferre videbuntur, ne longo simul & inutili sermone lectores

ctores conficiamus, quibus nos posse satisfacere breuiore confidimus. Itaq; non est quod multis insistã quæritãdo num integrum, vel exponẽdo quomodo integrum, vel non integrum sit dictum Hip. opus.

2 *Ad præsens verò, quoniam in iis commentariis & quæ ea, quæ ille dixit definiemus: necesse est primùm de cauis excisoriis scalpris quos Græci cycliscos vocant, mox de iis quos à lenticulæ specie phacotos vocant, post hos de angustis scalpellis, demum de medicamentorum vsu aliquid agamus.*

Facile hęc etiam prętereo, cùm per se clara sint. Instrumenta verò ipsa, de quibus se facturũ pollicetur, omnia superius ante conspectum posuimus, déq; iis item dicemus vbi locus erit, ne eadem subinde repetere cogamur.

3 ***Ergo de fracturis caluariæ quædam vsq; ad secundam laminã quam Græcè diploin vocãt, perueniunt: quædam vsq; ad internam ossium faciem, quædam etiã simplices fracturæ, quædam contusiones, quædam vestigia eo-***

rum quibus inflicta plaga est. Quæ igitur simplices fracturæ ad secundam vsque laminam peruenit, ijs quos modò diximus angustis scalpellis indigēt. Expedit autem vt numero multos, ita & magnitudine impares esse, necubi desit quod operi sit commodissimum, postea verò nudato (prout fieri solet) vitiato osse, vtendum primò quidem latiore, secūdo loco eo quod illo est angustius, mox ita reliquis, deinceps ad angustissimum. Hoc verò in ipsa diploe est vtendum.

Aliquot hîc enumerat iniurias caluariæ ex causa externa productas: nempe fracturas, contusiones, & telorum vestigia, quæ Hip. teli sedes nūcupat, mox fracturæ simplicis ad secundā vsq; laminā protensę, curandi modum, per scalpros aggreditur. Fracturam autem simplicem dicit eam, quæ citra contusionem est facta, siue ea altius procedat, siue non: quod genus fracturæ à scindente telo fieri necessum est, vel etiam à pungenti: nam à re obtusa simplex vix fieri potest. Pars huius literæ, nempe ab hoc exēplo proposito vsque in finem

Simplex factura.

textus

textus tota scatere difficultatibus (& dignis discussione) videretur, nisi clarior fieret. Difficultates autẽ tales esse possunt: quare angustis terebris vtatur vbi tantùm fractura ad diploin vsque pertingit. Præterea cùm sermo ipse cõtinuus esse videatur, nempe vt quę in fine textus sunt dicta referri videantur ad propositã fracturam: quare vult Gal. hîc ad omniũ terebrarum nimirum à maximę vsq; ad minimę, vsum deuenire, cùm minimam, in extrema seu infima osśis parte dicat esse vsurpandam, quæ pars (in hac fractura, quę tantùm primam osśis laminam vitiauit) non est scalpenda. Dicamus igitur quomodo his difficultatibus sermonem hunc liberare possimus, cùm vt Gal. doctrinam, pro virili nostra, vtilẽ seruemus, tum vt studiosorũ mentem à tricis diuertamus. Dicit igitur in simplici fractura quæ ad secundam laminã accesśit angustis esse vtendum scalpellis, non autem angustisśimis: nam saltem tria esse debent magnitudine diuersa, nempe lata, quæ sat est æquare magnitudinem vnguis pollicis, media seu minora, siue angusta (appelles vt velis, modò rem ipsam percipias) quæ plus minus medietate maioris sint angustiora; & minimo seu angustisśimo latiora: licet tamen,

imò quidem expedit plura habere ex iis mediis alia paulò maiora & paulò minora alia, quibus ex arbitrio (vt res tamen indicat) vti posſis. In fractura igitur propoposita vteris latis, si velis, primùm, mox & angustis, vel si ab angustis libeat auspicari, nil prohibet, cùm non habeas sulcare secundam laminam, quæ vitio caret. Ast primùm (inquit) antequam ad scalpros accedas deglubere vitiatum os par est, ab eóque perbellè cutem euertere, mox ad scalpros te conuertere quibus hoc ordine vteris. Incipit nunc ordinem vſus scalprorum explicare, nullo habito respectu ad simplicem fracturã mox propositam: ordo autem talis est: A' latiori, vt dicit, incipiendum: & quò altius procedere oportet, ad minores recurrere tunc opus est, vt in curatione dicemus.

4 *Post hæc tum protinus, tũ adfinem vſq; siccis medicamẽtis est medẽdũ: quæ ob id ipsum cephalica Græcè, id est, capitalia sunt dicta. Ea componũtur ex iri illyrica & erui farina, & mãna, & aristolochia, & panacis radicis cortice: in summa omnibus quæ extergere citra morsam possunt.*

Etsi

Etsi omni in vulnere punctim cęsimve recenter facto siccãtia medicaméta cõmendentur, hîc tamen (& quidem non omnino secundum rationem, & Hipp. mentem vt patet ex litera eiusdem infrà dicenda) adhuc ea plus laudat: qui quidem locus, quamuis non prorsus damnandus sit, multis tamen ineptis chirurgis peccandi ansam non exiguã præbet. Quid enim aliud ignarum vulgus chirurgorum hac fultum sententia præstat, quàm totũ vulnus protinus hoc puluere refercire? Quæ obsecro natura tam potens est, quæ citra iniuriam tam ineptũ medicamenti vsum ferre possit? Non quidem medicamentum ipsum perniciosum sua natura dico, sed quia ignaue vsurpatur: siccat nanq; sic inditum plus iusto: imò carnem ipsam liquat, & cerebrum supramodum nonnunquam excalefacit, adeò vt aliquot interisse viderim, potius (arbitror) ob talem causam quàm ob iniuriam partium internarum susceptam à telo: cùm in iis nullũ symptoma pręcessisset noxium, in diésque melius haberent primis septem vel vndecim diebus quibus se concrediderant villicis tonsoribus, vel iis qui susurramine vulnera curare solent citra prænimium cephalicorum (vt mirifici hi chirurgi proferre solẽt) vsum: mox

verò

verò illis omissis, & accitis iis qui cephalicum hunc puluerem, & alia capitalia dicta medicamenta plus æquo venerantur, breui grauiora symptomata ingruebant, quæ ad superos infortunatum patientem delegabant. Quorum cadauerum capita plerumque aperiri volui, vt innotesceret num iniuria latuisset ab accepto vulnere aliqua, nimirum vel coactus sanguis, vel interna fractura, vel aliquid eiusmodi, in quibus nihil reperiebatur præter quàm pus collectum sub membrana ex propria substãtia cerebri corrupta effectum, quod vtique potius auxilia noxia culpanda esse indicabat quàm vulneris magnitudinem, cum patientes morigeros esse constaret. Nollem certe quenquam putare, me agrestes, seu villicos tonsores, vel eos qui susurramine, seu præcantatione morbos curant perito artifici prę ponere, imò non paruo hunc illos antecellere pro certo habeo. Cæterùm summa pernities est exigua ars in ceruicoso & audenti homine, qui sibi omnia licere putat, modò aliquot medica nomina in medium ducere nouerit, perinde atque (vt Hipp. ait) qui Gnidias scripserant sententias. Ast maiore industria æget ipse vsus rei, quàm nominis cognitio. Quare hoc nunc mihi (& iure)

Ceruicosus artifex.

dicere

dicere licet quòd quanto peritus artifex villicos & incãtatores superarat doctrina & officio: tãto inquam ij ignaros audẽtes præcellunt opere:eo quòd villicus cũ parũ aut nihil se scire noscat, rarò etiam quicquam agredietur quod grauare possit. Pro villico vel agresti artifice, intellige eũ qui cum ignarus sit, nulla iactantia vel præcipiti audacia vexatur. Qui etiam cantamine se quicquam posse cõsequi putat, is suis susurris fretus, non medicamentorũ multitudine affectam partem vrget, vel molesta operimentorum copia stippat, vel iniuriosa vitta cohibet, sed quàm placidissimè potest illam tractat: interea plerunq; natura viribus resumptis, quæ sui sunt muneris ordine aggreditur, pro suáque virili persequitur, & ad optatum finem perducit. Nunquam vero hæc misera quiescit si morosoaliquo morbo cõflictata ignarum audentem habeat adiutorem. Sed redeamus ad pẽsum. Nil herele (vt vera fatear) ex hoc puluere percepi quod eum laude multa dignum facere possit: & multos fælicissimè atque citissimè curatos vidi ex cranij fractura citra huius vsum. Cęterùm non adeò illum cõtemno vt detestandum putem, sed parcissime apponendum esse censeo, & eum tantùm ossi sternere non

Quanto præstet peritus eis qui cantamine curãt

simul

ſimul & oris cutaneis.

5 Ipſa nanque generatio carnis naturæ opus eſt: itaque ægro ad eam rem nihil opus eſt arte medica.

Generãdæ carnis vim potiſsimam ſibiipſi natura vendicauit. Verùm non eò tenus vt artificis & patientis ſuffragia ſpernere debeat. Ille nempe ſuppetiari alicui amico ad aquirendas cõgerandáſque diuitias dicitur, qui cum huius agros depopulari, pecoráque prędari quodam iure poſsit: ab iis tamen abſtinet, alióſque ab hoc facinore arcet, & de cæteris cauẽdis amicum monet. Sic artifex & patiens, ad gignendam carnem naturæ ſuffragari poſſe videntur, ille conſilio & inſtitutione rerum agendarum, hic promptitudine obeundi exequendíque monimenti ab artifice inſtituti, vel propoſiti. Non eſt quod hîc morer omnia recenſerę quomodo hæc fiunt. Nam ſicuti quies conuenit ad gignẽdam carnẽ, & temperatus victus, ſic huius generationem prohibent, & iam factam liquant labor & victus aduerſus: idem excogita tu de cæteris cùm medicamentis tum aliis.

6 Ut autem quæ prouenit caro

coaleſ

coalescat circumhæreátque omni oßis parti id inde maxime euenit, si neque sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est quod ægris medici ad carnis productionem præstãt vt totus locus siccus sit, tum quælibet vitiati oßis pars planè pura: atque hæc quidem omnium fracturarum cum caro in ijs produci incipit communia sunt.

Explicat quæ medicus debet pręstare quo os detectum carne cooperiatur, nempe vt caueat sordem diutius in vlcere moram ducere: vitet oleosa & pinguia, & totum locum siccius seruet. Cæterum si hæc dicta expendãtur, insimulare videntur Gal. non animaduertisse, vel non meminisse ossa retecta non solùm extrinseca carne tegi solere, sed ab ipsis etiam osibus eam emergere instar tuberum à tellure exurgentium, quæ eo loci quo prodeũt supremam terræ faciem aperiunt, & ex ea non nihil à continenti disiungunt: similimum accidit osibus carne denudatis, dum ad optatum finem res pergit. Caro nanque in paruas quasi glebas variis in locis exur-

Caro ab osibus quo modo oriatur.

 git,

git, & ſupremam oſsis ſquammam (lepis inquit Celſus,grçcis dicitur) à cætero oſſe ſegregat,quæ vulſellis eſt eximenda,& reſigenda ſi aliquo in loco hæreat: quò caro ipſa leuiore negotio increſcat: hanc carnis ab oſsibus originem ſat bellè Hipp.
" notauit cum dixit, Emergunt carne ſub-
" naſcente (de oſsis extractione agit) ſub-
" naſcitur autem ex duplicata oſsis lamina
" & ex ſano oſſe ſi ſuperna oſsis pars ſola
" fuerit corrupta. Sic verò quàm citiſsimè
" & caro ſubnaſci ac germinare poterit, &
" oſſa emerſerint,ſi quis vlcus quàm citiſsi-
" me ſuppuratum redditum purum faciat.
Ex iis manifeſte ſatis patet,aut intelligere facile poſſunt,qui experientia hoc nõ nouerũt, oſſa ipſa nuda non ſolùm à circuniacentibus partibus veſtiri carne, ſed etiã ab ea quæ ſcatet ab oſſe ipſo: quod perquã frequenti obſeruauimus experientia, & quidem non ſolùm in caluaria hoc fit, ſed in cæteris etiam oſsibus. Nam hîc natura facit non ſecus quàm in cæteris ægritudinibus quæ ad optatũ perueniunt exitum. Ipſa nanque poſtremam manum ſemper adhibet. Nã etſi pharmaco purgaueris & venã ſecueris in febricitãte, tandẽ natura vel ſenſibilem, vel occultã adhuc ſecretionem molitur: ſic in ipſo denudato oſſe

ſemper aliquid reſegminis habet quod exturbet, etiam ſi centies corraſeris. Itaque vt illa (poſt numen) corporis ipſius eſt origo, & focus, ſic omni in opere bono poſtremum opus ſibi arrogat. Hac ratione non nimia ſolicitudine oſsiũ fragmenta ſunt exquirenda vel moroſa deraſio eſt proſequenda. Aſt poſtrema pars textus Hipp. mox adducti obſcura vtcunque eſt, quam clariore dictione aperire ab re fore non puto, ab ipſa rei eſſentia ſumpto argumento: hoc igitur modo legendam eſſe cenſeo, Sic verò, vel, Quare quàm citiſsimè & caro ſubnaſcetur ac germinare poterit & oſſa emergere vbi quis vlcus quã celerrimè ſuppuratum reddiderit & purum fecerit. Hæc litera præter id quòd eſt clarior, ſenſum refert ſanum & integrum, nec alienum ab Hipp. ſententia. Ex iis etiam elicere poſſumus ſiccantia medicamenta non ſemper cranio eſſe vtilia: quod etiam cõfirmat Hipp. dũ dicit, Citiſſime enim diſceſſerit ſi quis vlcus quàm citiſsimè purgauerit, & de cætero & vlcus & os tum maius tum minus reſiccauerit. Puto hîc dicendum, tum magis tum minus, quamuis litera ipſa prout eſt ſtare poſsit, tum maius ſcilicet os vel vlcus non vtiq; Hippocrat. protinus ſiccandum eſſe

os dicit,vt Gal. ſuperius inſtituit, cui neque ipſa ratio, imò neque vſus aſtipulantur: nam ſi ſtatim os ſiccius reddas, quomodo caro ſub oſſe generabitur? pugnat enim ſiccitas. Præterea quomodo ſi gignatur, facilius emerget ab oſsis ſuprema facie reſiccata? non parum equidem intereſt inter duritiam reſiccati oſsis & virentis: hoc nanque minore negotio fatiſcit pullulante carne ſub eo. Sed ſequamur. Coaleſcet inquit,tunc maximè caro oſsi ipſi,ſi ſordes atque oleoſa & pinguia ab vlcere procul abſint,ſordes eſt craſsior vlceris ſanies. At non ſolum huius exceſſus, ſed & ichor ipſe impedimento erit,eo quòd hîc non citra vlceris vitium appareat: quod autem quæ enumerata ſunt prohibeant quominus caro oſsi agglutinetur, vel caro cum carne iungatur, vel defecta caro progignatur,experientia ſatis comprobat. Hæc (inquit) ſunt quibus occurrere ægris ad carnis productionem medicus poteſt. Adde inſuper, præterea etiam os ipſum purum reddendo. Quantum enim remorentur vlcerum ſanationem oſſa vitiata, artifex quiſque nouit: cùm natura non æquè hæc à ſano facilè ſeiungat atque mollia corpora, carnem puta, vel neruos & cætera ſimilia. Laborand

Sordes.

randum est igiiur, dum licet, hæc radere vel fodere, vel amputare, vel cõmouere, quo facilius, ac citius natura suum perficiat opus. Addit, atque hæc quidem communia sunt cum cæteris ossibus, non autem capiti peculiariã, adeò vt in omni osse vitiato, vbi caro producenda est, hæc quæ supra dicta sunt obseruanda veniant.

7 *Ex fracturis verò quæ ad cerebri vsque membranas peruenerunt, si simplex tantùm fractura sit, iam dictis scalpellis angustis vtendum: sin cum contusione aliqua, quod contusum est excidi debebit; idq́ vel terebellis prius in circuitu perforatũ, mox deinde scalpris admotis vel protinus ab initio cyclisćis. Ac quæ per terebellam quidẽ ratio fungitur parùm tuta est, propterea quòd dum audacius eam tractãt, duram membranam, quæ ossi substernitur, non rarò violant. Quod verò per cyclis cos opus administratur nec id quidem omnino vitio caret, cum quatiat immodice caput, quod potius quietẽ postulat. Mihi igitur hîc quoq;*

placet, si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota cyclistis vti: quippe paucis excisionibus facies lenticulatis excisoriis locum: sin firma plurimum ossa sunt forãda terebella sunt.

Superius dixit quomodo esset scalpẽdum os simplici fractura ad secundam vsque laminam saucium, nunc accedit ad eam quæ pertingit ad cerebri vsque membranam, nempe ad ossis totius penetrationẽ, illæsa membrana ipsa protinus ad eam fracturam quæ cum contusione est, & quidem cum penetratione: ab iis ad explicandam instrumentorum noxiam statim se confert.

Constat hic Galenum simplicem appellare fracturam eam, quæ est sine contusione, cum illam quæ contusa est ex aduerso proponat.

Conati sumus textu tertio (vt Galeni doctrinam & literam saluaremus) differentiam facere inter angustos scalpros & angustissimos: sed nũc sese nobis offert litera quæ vel moderanda est vel sensum penitus subuertet, vel Galenum insimulabit

bit obliuionis. Quod sane facere non consueuit, præcipuè in tam paruo interuallo. Dicerem igitur quàm lubẽter, legendum esse, scalpellis angustissimis vtẽdum, alioquin dicere cogimur Gal. nihil discriminis fecisse in forma scalprorum conferentium fracturis pertingentibus tantùm ad secũdam laminã, & eorum qui ad fracturas simplices intrò productas sunt necessarij: nam angustissimi, simplicibus fracturis introductis sunt fermè necessarij: alteri verò quæ ad secundam tantùm laminã fertur non modò non necessarij sed penè (vt infrà dicemus) inutiles. Dicet forte aliquis (qui tamen Gale. non plus me colit, & literam, & eius sensum non diu animo prouoluit) pro eodem esse intelligendum quod nunc dicit ex fracturis quæ ad membranam vsque peruenerunt, & quod tertio in textu cum ait, Quę ad secundam vsque laminam perueniunt, cum fieri possit vt intelligeret Gal. ad secundam vsq; laminam peruenire fracturam, ipsa lamina in profundum vsque sui sauciata: sed talis, atque aliæ leues fugæ, quæ proponi possent neque vtilitatis sunt, neque Galenum sustinent. nam hunc consensum locorum adductorum prohibent distinctio iniuria-

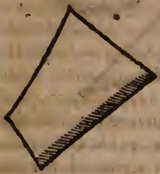
 rum

rũ caluariæ facta in tertio textu, & similitudo sermonis. Quòd si tu sic intelligendá esse literam, prout dixisti contendas, ego præter distinctionem mox signatam (quæ sufficiens per se est, talem communionē subuertere) dicam etiam hìc intelligendũ esse cũ vulnere membranę, dum ad ipsam vsque membranam proposuit fracturam, quod nil minus quàm hoc putauit Galenus ipse: sed omissis vanis cauillationibus sensum rei exponamus authore saluo. Angustissimis itaque scapellis erit vtendũ si simplex fractura ad mebranā vsque peruenerit. Quod si hæc cũ cõtusione aliqua sit, os ipsum (intellige) contusum excindi debebit, excisio autem hæc, inquit, duplici modo fieri potest: nimirum terebellis & scalpris simul, vel scalpris ipsis citra terebellas. Primum modum Galenus ex Celso conflauit, vel auditu, vel forte visu, cum talis forma eximendi capitis ossis nõ fuerit expressa suo loco ab Hippocrat. quem se explicaturum auctu̇rúmque pollicetur. At modus hic satis, imò suprà quàm sit æquum, arduus videtur. Fingamus igitur exemplar, vt latius res ipsa pateat. Esto fractura in qua sit aliqua ossis depressio quod os eximere oporteat: sit autem hoc latitudinis capitati æris, putemus hanc

esse

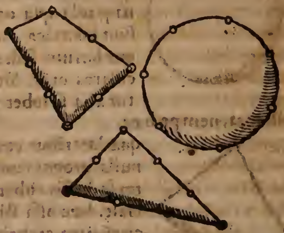

esse areã, nihil refert etiã si circulo non respondeat: nam sicuti naq; tela ipsa omnia sunt sphærica, ita neque horum sedes circulares erũt. Sit igitur alia si lubet quadrilatera, nempe hæc

quæ lateribus constat nulla proportione inter se ductis. Iubet nũc Gale. hæc ossa stipari circũcirca crebris terebræ operibus. Terebrarum autẽ species omnes superius delineauimus. Vtram præferat Gal. fabrorum scilicet, vel lignariorum, clarè nõ constat: putarem tamen fuisse eam quę fabrorum est, licet altera lignariorum sit multo minus periculosa, & vsui æquè accommodata (nisi etiam accommodatior sit) atque altera. Celsus autem terebram lignariorum alteri apertissimè præfert cum dicit, Te-" rebra verò ea quam secundo loco posui v-" tendum. Qualis autem sit harũ terebrarũ " vsus cum apud Celsum, tùm apud Galenũ hîc explicatum vide. Proposuimus iã duo

ossa demenda:circulare vnum,& quadrangulare reliquum,adde & tertium triangulare : qualia hic

constant.Inquiunt oportere hæc multis foraminibus circundare, vt hîc vides, mox intercepta spatia inter vtrunque foramē, cœlis cauis (quæ scalpros cycliscos nominat Gal.adimit: scalprorum verò schemata superius sunt posita. Videtur hîc Gal.aliquam facere differētiam inter scalprum & cycliscum, dum dicit mox deinde scalpris admotis, vel protinus ab initio cycliscis, sed vnum & idem intelligit hoc loco. Equidem non omnes scalpri cyclisci sunt: cyclisci tamen omnes scalpri sunt. Quid propiè pro cyclisco intelligat Gale.declarauit ipse textu secūdo:adeò vt dicere possimus Gale.appellasse hunc nomine generali

nerali, cum scalprum genus sit, mox vt clariorem redderet sensum, iddem proprio & specifico nomine nuncupauit, nempe cycliscum. Sed repetamus dimissa. Celos seu scalpros cycliscos quibus volunt integra spacia sulcari inter vtrunq; foramen, malleolo adigunt instar fabrorum vel lignariorum sculpentium strias, vel sulcos in lignis vel ferro: sic autem sensim ab vno foramine ad aliud, vsq; ad vltimũ, os ipsum operibus terebrorum & scalprorũ simul, excauant, ac refigunt: & hic est modus vnus à Celso propositus à Gal. cõprobatus, & ab Aegineta receptus. Modum alium nũc Gal. proponit cum dicit, vel protinus ab initio cycliscis; quasi dicat si dictus modus non placeat, omittas terebras, & opus adeas ac perficias solis cycliscis: nempe excauando os ipsum vitiatum cælis circũquaque, quoad perueneris ad internam ossis faciem. Ast vterque horũ horridus est, vt bellè ipse memorat, quorum periculis ac incommodis enarratis, statim accedit ad aliud genus excisionis, quod lenticulato scalpro vult perfici, sed proposito etiam alio fracturæ genere, nempe in quo maxime ossa vitiata sunt mota. Mihi igitur (ait) " hic quoq; &c. Sermo hic obscurus est valde, nec difficultatibus vacuus: sed operam " nauab

Modus alius forandi ossis solis cycliscis.

Modus tertius ossis eximendi.

nauabimus vt explicitum demus.Si cōtingat(inquit)in magna fractura os ipſum vitiatum vehementer motum eſſe ; nempe plurimum à ſano ſeiunctum , hîc cycliſci aptè adhibebuntur.Hæc hactenus ſatis eſſe clara vidētur, niſi res ipſa difficultatem alicui faciat, vnde poſtulet,ad quid cycliſcos,ſi oſſa ipſa vehementer ſint mota?Nũ facilè præter horum vſum aliis inſtrumẽtis educere poſſumus conſueuimúſque?fieri ſanè poteſt vt plerunque id efficias ; ſed etiam non rarò oſſa quæ à propria ſede vehementer commota ſunt, aliqua in parte etiam vehementer hærere adhuc poſſunt, quam partẽ vel cycliſcis vt Gal. inſtituit, vel horum vice rectis ſerrulis à me propoſitis & olim excogitatis,vel raſoriis acutis ſcalpris extenuare, ſeu excauare oportet, quò lenticularis(more Gal.)per eam facilius permeet, vel aliis inſtrumentis aptis, ac additis ſine negotio cedat.præterea interdum etiam euenit vitiatũ os prorſum à ſano ſeiunctum : cui tamen eximẽdo cycliſcorum opera, vel ſciſoriarum forcipũ, vel alterius cuiuſpiam ſimilis eſt neceſſaria,& hoc potiſsime in fracturis iis quibus depreſſa oſſa latiora ſunt quàm oræ ipſæ extrinſecæ,adeò vt per has(niſi magis aperiantur) illa educi non poſsint. Sed en locum

cum nõ omnibus clarum. Mihi igitur hîc "
quoque placet, si magnæ sint fracturæ, & "
ossa quæ fracta sunt vehementer mota cy "
cliscis vti. Quippe paucis excisionibus fa- "
cies lenticulatis excisoriis locum. Multi "
plici ratione hæc litera obscura est, cùm
quòd instrumenti proponit vsum de quo
nil præter nomen dixit, tum quòd id pro-
ponat ad aliud munus quàm illi cõueniat.
Nam lenticulati gladioli vsus est ad pro-
minentias, acuties, vel alias asperitates in-
ferioris tabulæ ossi sano hærentes, com-
planandas deradendásque. Verùm Gal. nõ
ad hoc munus nũc illud introducit, sed ad
scindendum diuidendúmve os fractum,
quod sano adhuc coniunctum est, altera ta
men ex parte diuisum intróque defixum.
Licuit nunc sic hãc fracturam describere
quam scimus nõ aberrare à Gal. sensu, pro
ratione propositi modi ossis educẽdi. Dif-
ficilísque etiam sermo hic est, quia disso-
lutus & vagus, nullóq; continuo sensu cõ-
positus. Verùm hoc iudicare tãtùm potest
is qui mediocriter artẽ, & dictionis vim
nouit. Sed qui tantùm alterum callet, vix
id concipiet. Ast ne videar sub nube loqui,
& citra rem difficultatem facere, quam
nemo alius (puto) notauit: & iniuria di-
ctata fœcundissimi medicinæ parentis no-
tare

Glad. lẽticulati vsus.

tare, libuit literam ipsam coram ducere, quo meam culpam præstem & debitam censuram subeam, si prętér rationem tam dignum virum hoc loco redarguere fuerim ausus. Quo igitur melius mẽtem nostrã aperiamus, & doctis in artéq; peritis ampliorẽ ansam demus nobis succẽsendi & Gale. seu veritatis ipsius partes sustinẽdi, hîc literam prout eam intelligendã esse putamus, exponemus. Gal. igitur vbi terebrarum incommoda dixit, mox & cycliscorum, quorum opera (citra terebras) am putari etiam os posse dixit ibi, Vel protinus ab initio cycliscis. statim iterum proponit cycliscos: sed quidem in fractura maiore, vbi etiam vehementer ossa ipsa sint mota. Verùm in proposita fractura minimè in cycliscorum vsu persistit, sed in vsu lenticulati scalpri, quasi sic dicas diximus si fractura ad internas vsque partes peruenerit cum contusione, os ipsum posse eximi terebellis & scalpris simul, vel solis scalpris: at si fractura magna sit & in ea vehemẽter sint ossa cõmota, mihi quoque placet in hac cycliscis vti: nã iis (cycliscis scilicet) paucis excisionibus facies lẽticulatis excisoriis locũ, quibus lẽticulatis introductis os ipsum commotum à sano diuidere laborabis. Ecce literæ sensum to-

tum

tum ſanè ſcrupis refertum, Cæterùm putarem ſic potius eſſe legendum: Si magnę ſint fracturæ & oſſa quæ fracta ſunt vehementer mota, lenticulatis exciſoriis vti. Quippe cycliſcis, paucis exciſionibus facies illis, nempe, lenticulatis locum. Si igitur ſic legatur, intelligemus Gal. aliũ proponere modum euellendi, ſeu potius excidẽdi oſsis caluariæ diuerſum ab aliis duobus ſuperius dictis, quem mox iterum cæteris præfert. Qualis ſit vſus lenticulati ſcalpri infrà declarabit. Sequitur, Si firma plurimum oſſa ſint forãda terebella ſunt, hæc per ſe nota videntur.

8 *Quidam autem quominus vſquam aberrant eiuſmodi terebellas excogitarunt, quæ mergi non poßint, quas ab argumento abaptiſta dicunt. Circuncurrit enim parum ſupra terebellæ acutam cuſpidem circulus quidã parum extans. Sanè expedit quàm plures id genus paratas habere ad omnem caluariæ craßitudinem. Nam craßiori longior terebella cõuenit (voco autem ita, cuius ſpatium quod inter*

ſum

ſummam eſt cuſpidem & circulũ, qui extans circuncurrit, maius eſt) tenuiori breuior: eſt autem huic quoque ſpatium quod intereſt inter cuſpidem, & quod circuncurrit minus.

Clara ſatis litera eſt, modò ſchemata ipſa inſtrumentorum videas, quæ reperies ſuperioribus paginis inſcripta.

9 *Aliqui verò, ſiue illos ijs timidiores, ſiue tutiores appellem, etiam ijs quas choinicidas vocant ſunt vſi. Tu verò ſi neq; improuidus eorũ qua fallere poſſunt ſis futurus, neque pluſquam ſatis eſt timidus, commodiſſimè cycliſcis vtere: & primò quidem aggreſſis latioribus, poſteà magis anguſtis, donec ad craſſam membranam perueneris.*

Difficultate nõ vacare hic textus videtur: nam vel dicendum eſt eum tacitè arguere Hippocratem, vel non animaduertiſſe illum modiolo (quem choinicidam vocant græci) fuiſſe vſum, quod facile ex Hippocr. litera diſcuti poteſt, dum dicit, Verũ terebrantem oportet, vbi iam valde parum

Modiolus Hippocratis.

parum abest vt os sit perforatũ, & os iam "
mouetur, à terebratione desistere, & sine- "
re vt os sua sponte discedat. Nam in osse "
perforato, & in perforatione relicto, ni- "
hil mali accidere poterit. tenue enim iam "
id quod restat sit. Etenim hæc tam clarè "
ostendunt terebram Hipp. fuisse modio-
lum, vt nulla alia explicatione egere vi-
deatur: verum vt iunioribus, & iis qui chi
rurgiam affectant, laborem longioris di-
scursus minuamus, ea declarabimus. In
nulla terebratione, præterquã in ea quæ
modiolo fit, perforatum os in perforatio-
ne ipsa relinqui potest. En iam potissimũ
argumentum suffragatũ ab hoc alio con-
sequente, ingeniosissimè à doctissimo Vi-
dio memorato. Et exẽpto (inquit Hipp.) "
sæpe terebello speculari tum aliàs, tum "
per admotum specillum circũcirca ipsius "
terebelli viam. Ast quæ est terebelli ali-
cuius via, quæ circuncirca specillo explo-
rari possit, præter eam, quam modiolus
sibi extruit? Facile quidem aliud, vel alia
dicã instrumẽta quæ id pręstare satis faci-
le poterũt, & à nullo alio (quod sciã) exco-
gitata. Id efficiet si à modiolo à me inuẽ-
to, omnes apices auferas, vno tantùm, vel
duobus, vel etiã, si vis, tribus, vel quatuor
relictis. Idem præstabit bidens vel tridẽs

terebra superius declarata. Sed ad rem. Ambigit hic Gal.num tutiores, an potius formidolosiores dicendi sint qui modiolis vtuntur. Profectò si vtriusque difficultates, seu incommoda expendamus, nempe modioli & terebræ, facilius est ex modiolo cauere iniuriam, quàm ex terebris: rationes iam superius exaratę sunt. Sequitur, Tu vero &c. Hîc videtur plus laudare cycliscorum vsum, quàm terebrarum, & modiolorum: fortè quia modiolis vsus non est, vel infœlici exitu, quamuis etiam reformidet terebras, & scalpros cycliscos etiam plusquam lenticularium, vt mox dicet. Addit ordinē vtendi cycliscis, quem iam superius exposuimus.

10 Cæterum quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum non est: sed ex ea maximè parte, qua fractura est grauißima. Nā præter alia, membrana ipsa ab oßibus quæ vehemēter sunt afflicta celerrimè recedit, adeò vt nullus sit metus eam, quæ iam seiuncta est, tetigisse. Si verò vnam semel nudaueris partem, ac scalprum, qui in cuspide præfixū habet obtusam

lænem

lauemq́ lenticulæ speciem: aciem verò per longitudinem erectam submiseris, vbi latam partem lenticulæ super membranam statueris, feries malleolo, ac sic caluariã diuides. Eueniet enim ita agentibus quæ requirimus omnia. Nam membrana, ne si dormitãs quidem quis agat, lata tantùm lenticulæ parte occurrens vulnerari potest: quæ sicubi adhæreat, caluariæ huius quoq́ adhærentiam innoxiè dirimit ipsa lenticulæ rotunditas: subsequitur verò præeũtem eam à tergo ipse scalper caluariam secans. Quare neque qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur serandi modum alium inuenias.

Nisi veritatis amor pietásq; aduersus patiẽtes me stimulasset, cauissem hercle animo lubẽtissimò hoc Gal. cap. in medium ducere. Verùm quia ignorantiam potius nostram (vt Gal. alibi dixit) accusare debemus quàm veritatem occulere, impiũ propterea fore putarem tacere errorem, non modò meum (si retegerem) sed &

alienum, qui in pernitiem aliquam multos impellere posset. Quare non possum non dicere Gal. hîc absurdissimum præcipere eximendi ossis modum, quē nunquam ipse vsu aliquo comprobauit, sed breuissimo tantū animi discursu prouoluit: relinquam aliis iudiciū facere qui talem modum sectionis in cadaueribus poterūt experiri, literam nunc aperire pergo. Sensus huius textus adhuc cōnexus esse videtur cum præcedente, vbi laudauit potius vsum cycliscorū, nunc adhuc in eodē
„ sermone persistens inquit, Tu verò si ne-
„ que improuidus eorum quæ fallere pos-
„ sunt sis futurus, neque plus quàm satis est
„ timidus, commodissime cycliscis vtére,
„ &c. Sequitur mox, Cæterum quod excidi
„ oportet id totum circulo cycliscis nudan-
„ dum non est, sed ex ea maxime parte qua fractura est grauissima. Dicit igitur, etsi modiolum aliqui proposuerint, quos nescio an appellem timidiores vel tutiores. Tu verò si prudēs fueris vt qui prospicias cycliscorum iniuriis, quæ ab artifice caueri possunt, omisso modioli vsu, cycliscis vtêre. Cæterùm non vt totum os ipsum educendū rescindas circuncirca, prout supra diximus: sed satis supérque est tātum de membrana detegere, vel de osse cycli-

ſcis demere quantũ ſatis ſit ad intromittendum lenticulatum ſcalprum, quo (ſcilicet) totum os refigendum à ſano diuides. Sed qui dicendi modus eſt hic, nempe dicere, Tu qui improuidus non es, loco modiolorum cycliſcis vtere: cæterum tãtum iis vtere quantum ſat ſit ad prebendum aditum lenticulato, qui vbi introductus fuerit, ipſe rem totam efficiet? Aſt longe clarius ſic diceretur, Tu qui improuidus non es, vice modioli lẽticulato vtero. Cæterum huic cycliſcis ingreſſus eſt parandus, & eo loco potiſsime quo fractura eſt grauiſsima. Sic lecta litera ſatis clarus eſt ſenſus. Aſt num hic modus ſit amplexandus vel reiiciẽdus, experiatur in cadaueribus ipſe artifex, qui honorẽ & gloriã fœlicibus operibus cõſequi ſtudet. Inueniet nãq; aggreſſum facilẽ, progreſſum verò & exitũ prorſus deteſtabilẽ: nõ enim qui hanc Gal. ſententiam opere fouere nititur, labori leuiſsimo parcere debet quominus ſe tutum reddat, facto periculo in cadaueris caluaria. nam ſi id cõmodè non poſsis conſequi ex cadaueris recentis capite, quo modo conſequeris in viuente homine, in quo plura alia ſunt pertimeſcenda? Reliquum nunc eſt vt vtendi lenticulati ſcalpri modũ à Gal. ſignificatum

describamus. Est autem is qualem adhuc hoc æuo seruamus. Neq; alius aptior modus inuenitur. immittitur enim lenticula intra cranium & cerebri membranam, acie gladioli versa ea parte qua os secare intendimus, mox à dorso lenticulatũ gladiolum percutimus malleolo plumbeo, vel stanneo, & sic sensim eum adigimus. Ast cùm lenticula promineat vltra aciem gladioli, adacto gladiolo ipsa lenticula semper præit, & ipse scalper, cui lenticula est præfixa, malleolo adactus, caluariam secat: & hoc est quod Gal. dicit, Subsequitur verò præeuntem eam à tergo ipse scalper caluariam secans. Lẽticulati speciem (nisi noueris) reperies in paginis antegressis.

11 Maximè tamen hunc in vehementissimis fracturis laudabis, quas vtique recentiorum nonnulli medicorum græcè engissomata & camaroseis nominant. Engissomata quidem, quæ in medio sui membranæ innituntur. Camaromata verò quæ eandẽ ipsam partem exaltatam habent. Cæterum quæ primùm ab integris fracturæ partibus

tibus diduci ægram cœpit, introò magis recedunt ac membranæ innituntur: quippe celerrime in talibus quod ægrum est totum exciditur: vt pote cùm protinus subintret lẽticulati scalpri finis in iys quæ plurimũ à naturali habitu recesserunt. Quinetiã instrumento quod ostagram vocant, aliquibus ossium quæ vehementer sunt comminuta, vel exaltatis, vel conuersis: eapotissimũ parte vt dimittatur lenticulatum scalprum, præparabimus.

Præfert item hîc lenticulati scalpri vsum ad ossa adhuc hærentia refigenda: quem modum (quod iterum repeto) omnino detestari debet quisquis patientis vtilitati studet. Nam præter vehementem concussionem, quæ longè vehementior fiet quàm in cycliscorũ vsu, metus est ne gladiolus iuxta os frangatur, & lenticula intus maneat, quam vt auferas subinde nouum auxilium est implorandum. Ast si gladiolum fortiorem facere putes quominus rumpatur, vanum te instrumentũ excogitasse intelliges. Gal. tamen hunc modum mirifice commendat in maximis

iis fracturis, quæ engissomata, & iis quæ camaromata græcis dicũtur. Engissomata dicta sunt (vt vir doctisimus & mihi amatisimus D.Constantinus censet, & in suo fœcundisimo lexico affirmat, à gissoma græcè, quod suggrundam, vel imbricem, vel imbricamentum latini dicunt, quæ interpretatio elegantisimè huic sen tentiæ conuenit, vt mox patebit. Camaromata verò à camarosis, quasi vertas testudinatio: vnde concamerare dicuntur qui arcuato opere & fornicis instar fabri ficium construunt: adeò vt Gal. nunc duas has cranij fracturas inter sese figuræ positione contrarias, dictę sectioni per lenticulatum factæ, commendet. Camaromata igitur dicentur fracturæ quibus osis vitiati media ipsa pars sursum eleuatur, & superiore parte conuexa fit. Ast hæc rarò euenit citra totius capitis compresionem, quam diuinum est à funere liberare. Dicet hîc fortè aliquis, Num etiã camaromata dici posint osis rupturæ quæcunque ense fiunt, quibus ossa ipsa diuisa non introrsum sed extrorsum vergunt, cũ osis ipsius conuexum externa parte vergat, quod nonnunquam vidi in frontis altera parte iuxta tempora: nihil refert sanè si hãc, vel aliam similem sic appelles, modò

Engissoma. *Constantinus.* *Camaromata.*

dò curandi rationes in ea ſerues. Cæterùm puto non intelligendum ſic eſſe, cùm tales fracturæ lenticulato auxilio non egeant, quo educantur: in engiſſomate ſecus euenit: nã conuexũ deprimitur & cauum fit, quam ſpeciem fracturæ ſic deſcribit Gal. Engiſſomata (ſupple) ſunt quę in medio ſui membranæ innituntur. Doctiſsimus Goreus ſuo in libro de def. med. ſic definit, Engiſſoma eſt cranij fiſſura in qua os affectum loco naturali dimouetur, & deſidet, atque ad inferiorem cerebri membranam pertingit, quam etiam vrget premítque. Auſim quidem dicere in hac litera aliquid deeſſe, vt ſenſus ſit verior, vel ſaltem clarior: cùm non ſit neceſſum os ipſum ad inferiorem cerebri mẽbranam pertingere. Putarem igitur ſic dicendum, Atque ad inferiorem partem (videlicet ipſius depreſsi oſsis) cerebri membranam pertingit, vel ad infra ſe poſitam cerebri membranam. Sequitur Gal. Cæterùm qua primùm &c. Hæc litera prorſus eſt obſcura vſque ad quinetiam, quam ſic legendam eſſe crediderim, Cæterùm qua primum ab integris oſsis partibus didũci ægra cœpit, intrò magis recedens, ac mẽbranæ innitens: celerrime quippe in talibus quod ægrum eſt totum exciditur, vt-

Goreus.

Litera Gal. emẽdata.

„ pote quod promptius subintret lenticulati
„ scalpri finis in iis quæ plurimum à natu-
„ rali statu recesserunt. Hæc litera sic dispo
sita luculentissimum sensum præ se fert,
quem expedit nunc cum suprà dicto textu
copulare, vt totus sensus sit integer. inquit
igitur, Cũ talis modus auferendi ossis per
scalprũ lenticulatũ maxime cõducere vi-
deatur in engisspomate & camaromate,
tũc sanę in iis potissime cõuenit vbi vitia-
tũ os ab integro magis diuiditur, & intrò
fertur, adeò vt cerebri membranæ inni-
tatur: cum itaque talis fracturæ modus
contigerit, celerrimè hoc totum os ægrũ
excidẽdum est, eo quòd vrgeat membra-
nam, quæ facile inflammari potest: præ-
terea etiã quia in tali fractura sæpe hian-
tia ora reperiũtur, per quæ facile, vel nul-
lo ferè negotio lenticulatus gladiolus in-
troducitur, nulla ope efflagitata à scapel-
lis cycliscis, vt superius postulabatur. Hic
est sensus literæ Gal. mox adductæ. Sequi-
tur, quinetiam instrumento &c. Si fortas-
sis vbi ossa vehementer sunt comminuta
horum ora non tantum fatiscant, quantũ
satis sit ad introducẽdum lenticulati gla-
dioli finem, tunc non cycliscis, sed instru-
mento ostagra dicto, aditum illi parabi-
mus, quò subire posit. Quod autem ge-
nus

nus instrumenti hoc sit, axactè dicere non possum. Verùm à rei ipsius essentia sumpto argumento credendũ est fore vectem aliquem eleuatorium, vel scindẽtem forcipem, vel (vt bellè doctissimus Goreus dixit) aliud quippiam simile, quod os suo loco moueat. Nam Gal. nihil postulare ab hoc instrumento videtur, præterquam vt ingressum lẽticulato scalpro faciat, quod præstari potest aliquid ossis comminuendo, vel hypomocleato vecte, seu alio quouis ex re nata fabricato instrumento, eleuando vel deprimendo.

12 Quo facto succedũt deinceps omnia, quibus est opus, cum securitate simul ac celeritate, vt ferme dixeris celebre illud dictum in reliquis quidem omnibus probè se habere: dimidiũ facti qui bene cœpit habet. Hîc verò nõ totius dimidiũ, sed vel totum, vel paulò minus toto habeas, vbi lẽticulatũ scalprum immiseris. Atq; hæc optima est fracturarum, quæ in caluaria sunt manualis tractatio, quam chirurgiam vocant.

Claro sermone mirum in modum Galenus

nus hîc lenticulati gladioli vſum ad os diuidendum laudat, ad ſyderáque tollit, qua in re magis cõfirmat quod antea diximus: nempe, cum præceptum eximẽdi oſsis inſtituiſſe rudem, horrendúmq; , quem non experientia (vt dicere ſolet) ſe agere conſueuiſſe comprobauit, ſed repentino quodam animi diſcurſu. Nam præter id quod dictus modus non laudandus, ſed deteſtandus eſt, etiam hic magnam vim facit in parandó aditu lenticulo ſcalpro, quæ omnium ferè operarum eſt facillima, præcipue in fracturis mox propoſitis. Aſt cùm litera per ſe ſatis lucida ſit, tẽpus propterea non conteremus in ea declarãda. Cæterùm iis conſulimus, qui nunc bile cõmoti verbo tenus, Galenum obiter laudant, vt pacata ira (quæ & oculos & mentem obcæcat) periculum rei faciant, ne potioris cenſuræ mulctam ſubeant. Facilè ſanè hîc Gal. excuſamus (veritate tamen declarata) cùm meliorem modum quem excogitare ſuo tempore potuerit, nobis ipſe propoſuerit. Præterea cum tot tantáque rectè, doctè, àc peritè ſcripſerit, mirum non eſt ſi hac in parte aliquid deliquerit, cum non diu chirurgiam (vt ipſe fatetur) opere obſeruauerit.

Conſulit ſubitarijs iudicibus.

Quant

13 *Quantum excidere conueniat eius quod affectum est, deinceps exponam: quod vehementer est confractũ, id totum est auferendum: si verò ab eo fragmenta quædam longius excurrant (quemadmodum aliquando cernitur accidere) hæc persequi ad finem non expedit. Illud persuasum habentibus minime futurum est, vt ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua omnia ritè sint peracta: nos enim non semel aut bis, sed plane persæpè, sic facientes, voti compotes fuimus.*

Exponit hîc quantũ de osse eximere oporteat: quare illud, deinceps, tanquam superfluum, demendum esset, cũ statim rem ipsam aggrediatur: quod si aliquis cõtendere velit posse stare, æquum erit vt id alio in loco statuat, puta illic, Quantum verò deinceps: sed ad rem. Ea, inquit, ossa quæ vehementer sunt confracta, siue, scilicet, à sanis sint seiuncta, vel adhuc vtcunque cõiuncta, auferenda prorsus sunt, exceptis tamen iis, quæ longius excurrunt. Hæc exceptio vtilissima sanè est, atque etiam tanquam

Exceptio vtilis.

quam religiosè seruanda: licet secus faciant imperiti artifices. Non itaq; hic locus ieiunè nimium prætereūdus est, cum ad rem perficiendam non raro posſit esse vtilis. Ea (dicit Gal.) ossa omnia sunt tolēda, quæ vehementer sunt cōfracta (intellige siue ea sint à sano separata, siue leuiter coniuncta) præcipuè si cum vulnere cutis talia fuerint. Hanc nos distinctionem facimus, quia non in omni cranij fractura, sine externo vlcere, concedimus ossa esse euellenda, vt infra in curatione declarabimus; neque etiam quæ cum vulnere sunt (vt Galenus ait) ea omnia ad extremum vsque fracturæ sunt prosequenda, vt ineptisſimè stupidi chirurgi faciunt, qui vt ad extremos vsque cuiuscunque fracturæ limites perueniant, amplisſimū, atq; etiam letalius vulnus in carnosa parte efficiunt. (carnosam nunc partem dico, quicquid supra cranium continetur, obiiciat nunc morosus censor capillos) Quò nostrum sermonem & vtilem, & clarum magis faciamus, dicamus primum duas harum fracturarum extremitates esse considerādas, quas si ad quatuor velis ducere, nihil prohibet. Alteram intelligimus, cùm ipsius vulneris longitudinem vel latitudinē cōsidera-

ſideramus: alteram verò, cum ipſius profunditatem. At profunditatem (præcipuè vbi anceps eſt) raſoriis ſcalpris proſequi licet vſque ad internam oſsis faciem, & non quidem rimæ cauſa, vel vt rimoſum os demas, ſed vt ſi quicquam recta ad rimam ſit extraneum, idem per emiſſarium factum exire poſsit. Alteram verò, ſeu alias extremitates penitus perſequi quandoque noxium eſt, vt mox duplici exemplo Gal. declarabit. Porrò ex rima (vt ipſe aſſerit) hoc nobis perſuadere debemus, nihil noxij ſucceſſurũ, modò cætera ritè fuerint peracta: nimirum, ſi quod membranam premebat abſtulerimus, vel loco ſuo repoſuerimus, vel eleuauerimus, quò premere amplius membranam non poſsit, vel ſi quid ſit nimis eleuatum, id loco ſuo depoſuerimus, vel ſi quid in oſſe ſano ſit aſperũ, illud cõplanauerimus, vel lenierimus, vel inter operandum non læſerimus, ab iniuriiſq; aliis, nempe aëris & ſimilibus cæteris prudenter ſeruauerimus. Sed aliquis nunc dicere poſſet Galenum non de rima loqui, ſed de oſsis fragmento, quod fateor. Aſt hîc dicendum eſt, ſi Galenus prę nimia ſolicitudine non vult eſſe indaganda fragmenta ipſa, quantò temperantius agere
debe

debemus in exquirendis rimarum extremitatibus? Ad fragmenta nunc deuenio, quæ multiplicia variáque esse possunt: sed esto vulnus quale Galenus mox proponet, nempe supra squammata ossa, & per longitudinem capitis, quam intelligo ab anteriore parte ad posteriorē: diuidatur hîc magna portio ossis, ense videlicet, quod os superiorè parte (nimirum ad bregma) in totum seiunctum sit à cætero, aliis verò locis adhuc hæreat, puta in anteriore parte iuxta tempora, in inferiore ad aurem, in posteriore prope lambdoidem. hoc os, si vulnus ipsum magnum sit (quale Galenus proponit, & vt nobis non multò dissimilia vidisse contigit) vtcunque mouebitur, si tractetur, hoc, inquam, fragmētum dici potest, & sic à Galeno nunc appellatur. quod cum imperitus Chirurgus simul & audax mobile aliquo modo videt, refigere studet, vel ad extremum diuisionem vtrinq; retegere incumbit, quod nefariū est, hoc (inquit Gal.) fragmentum, non licet perpetuò persequi ad finem vsq;. imò non modò hæc, sed nec minora, nec quæ à sano prorsus sunt seiuncta insectari oportet, si exquisitio ipsa inferre noxam possit: quod præceptum non modò vtilissimum est in iniuriis caluariæ, sed sanè quidem in omnib

omnibus aliis ofsium vulneribus : quod etiam paucis verbis memoratum eſt ab Hipp. cum dixit, neque periclitari oſſa auferre conãdo, priuſquam ſponte ſua emergant, priore forma exoluta.

14 Indicatio verò agendorum hîc quoque ex natura ipſarum partium affectarum ſubminiſtrata eſt: nam deligaturam, quam in alijs fracturis ceu maximè phlegmonas arcentẽ ratio inuenit, capiti adaptare non poſſis. Itaq; neque quod affluit reprimi, nec quod in ægris partibus continetur, eximere queas: ſine quibus præſidijs nec reliquorum oſſium vllum ſeruari ſanum poteſt.

In affectuum capitis curatione, indicationem quam natura partium ſuppeditat, nõ plus ſpernere debemus quàm faciamus in cæteris membris. Veruntamen ea ratio curatiua, quæ per ligaturas habetur, in capite pauci mõmẽti eſt: in aliis verò membris, brachio, puta cruréue, maximi. Nam phlegmonas (intellige ſi ritè ſit vſurpata,) cum hæc etiam crebrò phlegmonas ipſas, & quidem vehementiſsimas inducat, vt

Hippocrates & Galenus persæpe admonent, arcet, & membra fracta immota continet.

15 *Nam pone in brachio ad medullam vsque fractum os esse, neminémque postea pro fractura legibus id deligasse, omnino necessum erit saniē, non solum quæ foris sub cute, et sub musculis est collecta sed etiam quæ in medulla continetur, tum ipsam primum ac maximè corrumpere, tum cum ipsa os vniuersum, quādo etiam nunc quoq; omnibus ritè peractis, aliquando talia contingunt.*

Ligaturæ beneficium.

Quantum ligatura (ait) probè administrata iuuet ad multos morbos, præcipuè tamen ad fracturas curandas, sensus ipse edocet: cū videamus eas fracturas (vtpote) brachij, quibus ligatura nulla conuenienti itum est obuiam, nō effugere puris collectiones varias, vnde corruptelæ ipsorum ossium simul eueniunt. Imò non duntaxat hæ quæ ritè non fuerint deligatæ, talem putrefactionem experiūtur, verum etiam plerumq; & aliæ, quibus & ligatura, & cæteris aliis remediis probè est occursum.

Quomo

16 Quomodo ergo non, vel magis in capite ea accidunt, cum nec̀ diligaturam, quæ fracturis debetur, admittat, & omnis sanies prona feratur, sic vt super membranā vniuersa coaceruetur? In alijs igitur fracturis deligatura cum rite adhibetur, tãtum abest vt superuacuam aliquã humiditatem colligi in læso osse patiatur, vt etiam gracilius quàm pro naturali habitu membrum reddat. In capite verò, ratio quæ per deligaturam est excogitata, nec potest ita tum os ipsum confractum, tum quæ illi circunstant siccare, vt neq; phlegmonem contrahant, neq; penitus vllam efficiant saniem. Nec medicamentum est vllum, quod vel in alijs quidem partibus citra deligaturam os fractum, quatenus nũc dictum est, siccum, atq; à superuacuis purum reddere valeat. Necessum est igitur nobis primùm fracturæ aliquid nudare, quò videlicet detergere & abluere

saniem à membrana liceat, post verò cum phlegmones tẽpus periÿt, omniáq; sicca ad vnguem sunt, carnem producere, & cicatrice locum includere.

Si vbi ligatura solet esse maximo auxilio, adhuc putredo interdum caueri non potest, etiam si simul cum illa nihil aliarum rerum, quæ ad artem spectant, omiseris, quî fit tamen vt in capite cui deligatura parùm aut nihil prodesse potest, & omnis sanies prona feratur, adeò vt supra membranam coaceruetur vniuersa, talis putredo non fiat? vel etiam maior? Reddit nunc huius petitionis rationem: verùm prima pars sequentis rationis vtcunque pugnat cum fine præcedentis textus, ibi: quando etiam nunc quoq; &c. Est autem ratio talis. Sicuti deligatura ritè facta, alia membra non modò liberat à superflua humiditate, sed & eam quæ in alimentum conuerti debet, arcet: sic & caput vice ligaturæ aliud genus auxilij iuuat, quò minus corruptelam subeat, quo auxilio alia mẽbra æquè iuuari minimè possunt. Itaque quantò iuuantur à ligaturis alia membra, tantò minus auxilium capiunt ab impositis siccantibus medicamentis, & versa vice, quantò tenuius est suffragium, quod

caput

caput à ligaturis conflare potest, tantò sane eximius est, quod ab impositis medicamentis consequitur. Quæ autem sint hæc medicamenta Galenus superius enumerauit. Cæterum dicimus nos non prorsum ligaturas inutiles esse capiti, neq; imponi siccantia medicamēta aliis membris sine fructu, vt experientia ipsa confirmat. Addit, Necessum igitur, &c. opportet igitur quò vulnus capitis siccius reddas citra ligaturæ auxilium, primùm fracturæ aliquid nudare, mox illud abluere, ac detergere, subinde siccantia medicamenta apponere siccatione prout decet facta, & phlegmones suspicione præterita carnē producere, & cicatrice vulnus obducere properandum est.

17 *Non est hic sermo nudus, rerūq; vacuus, cuiusmodi est ille sophistarū, qui operum artis nescij quærunt, cur capitis fracturæ callum non ducant. Ducunt enim, ô viri boni, vósq; tam dementes estis, vt eorum quæ non sunt, tanquam sint, causas assignetis. Nouimus aliquando sincipitis os fractum: quod autem os huic ossi protinus succe-*

 dit,

dit, temporis os vocatur, in quo ipsas squammatim compactas commissuras esse accidit. In ea luculenta fractura longissimè pertinebat, quam ipse quidem minimè contingens: sed tantùm sincipitis os exscindēs, hominem sanaui, sic vt nunc quoq; multos iam annos viuat.

Iactat vtilitatē sui sermonis, ad sophistas se conuertens, quibus improperat vaniloquium, quod illorum est fulcimentum: dicítq; capitis os callum ducere, quod non censebant illi. Callum quidem facit os capitis, quo ferruminantur ea fragmenta, quæ natura adhuc seruat, sicuti in exemplis à Galeno adductis. Sed non modò in iis callus fit, sed etiàm vbi de osse aliquid est amissum: verùm callus hic, qui vice ossis occurrit, tenuis est, sicuti etiam cutis quæ vulnera obtegere consueuit, quæ & ipsa multò tenuior est, quàm sana ipsa. Ad textum. Nouimus enim, &c, patet hoc exē plo, vt superius diximus, quomodo fragmenta ossium, præsertim in capite, non sunt omnino persequenda. Difficile est hic vaticinari quamobrem os sincipitis dempserit, & num id diuiserit à squammato, vel

Callus ossis capitis.

vel potius aliquod fragmentum esset à superiore parte prosus seiunctum, inferiori verò adhuc coniunctum, sed tamen fractum: si hoc vltimum erat, perbellè fecit. Sed quicquid fuerit, censendũ est probè id fuisse factum. Addit, quod si sincipitis, &c. Dubio procul si os ipsum diuisum omnino à sano erat, aut modicè continebatur, callum nõ obduxisset, eo quòd cum caluariæ (de qua nunc est sermo) particula aliqua est excoriata, & multo circuitu à sano osse seiuncta, nutriri nõ potest, propter vasorũ, quibus alebatur, diuisionem. Reliquum igitur est eam interire, vnde nõ modò nõ nutrietur iterum, sed putrescet, reliquásque sibi cicumpositas partes corrumpet, præcipuè subditam sibi cerebri membranam, quæ neque minimas (nisi perquam raró) ferre iniurias potest. Propterea credendum est os sincipitis, nunc à Galeno memoratum, eductum fuisse, ob id quòd destitutũ esset omni spe ferruminationis, seu cõiunctionis, quod maturius auferre satius fuit, quàm differre.

18 *Nam si nulla ex læsis partibus sanies intrò cõflueret, superfluum esset os excidere. Ergo illi, prout solent, nugentur. Ego verò in alio, similiter se ha*

bente fractura, cogitaram supremum os dimittere, ac quod à lateribus erat, quà sanies deflueret, eximere: mox cũ craßitudinem eius, & duritiam æstimassem, vtilius fore iudicaui supremum os potius eximere, quàm ob deflu xus sollicitudinem, cerebrum valenter concutere. Cogitaui præterea accidere posse, vt si à latere magnum fieret in oßibus foramen, promineret fortaßis hac parte cerebrum. Est porrò & in lateribus, non vno in loco, etiam neruorum, horúmque non leuis mometi quidam exortus, cùm in supernis capitis ne minimus quidem vsquã oriatur neruus. His admonitus abstinui ab eximendo osse, quod in latere capitis esset. At callum semper duxit, modò rite curaretur.

Obiter hîc dicit quare os capitis perforãdum sit, quæ sanè causa sufficiens non est, eo quòd ob alias etiam causas id perforare oporteat, & non perpetuò ob eam, quæ nunc proposita est, vt loco suo dicemus. Aliud nunc adducit exemplum alteri (vt dicit)

dicit) persimile, quod fecisse videtur vt probet item vulnera capitis callũ gignere. Ast per hoc etiam intelligitur, non omnia fragmenta esse funditus exquirẽda. Cæterum ab iis duobus exemplis multa desiderari possent, vt aliquam facerent doctrinam, quæ facilè prætereo, ne clarissimi fœcundissimíque medicinæ parentis Galeni morosus cẽsor videar. Accedã igitur ad alia, cùm litera hîc nullam, vel exiguam præ se ferat difficultatem.

19 *Ac iam quod disquiramus hoc ferè superest, quæ-nam sit pòstquam foratum os est, tùm medicamentorum, tùm vniuersæ diligentiæ nostræ præcipua omnium ratio. vtrúmne blandissima, & quæ maximè voluptati cubantis subscribat (veluti quà nũc plerique vtuntur) an quæ huic maximè est aduersa, nempe quæ per medicamẽta, quæ vehementissimè siccent, perficitur, cuiusmodi & Meges Sidonius laudat, & ciuis quidã noster semper est vsus, sic vt etiam emplastrum, quod isin vocant, illico nudatæ membranæ impone-*

 ret,

ret, & super hac foris oxymeli. Sanè is senex erat satis exercitatus in hac artis parte. Caterùm neque aliũ quempiã iis vsum vidi, nec ipse vti sum ausus. Tantum tamen testificari Eudemo possum (nã id seni nomen erat) magis fuisse seruatos qui ab illo curabantur, quàm qui ab iis, qui blandis vtebantur.

Quæ medicamẽta putaret fore vtilia osſi detecto, superius sub initio capitis enumerauit: nunc ad ea quæ ad cerebri mẽbranæ curationem conferre putat, accedit. Inquit igitur Megentem Sidonium vehementer ſiccantibus medicamentis fuiſſe vſum. quæ autem hæc ſint non enumerat, neque mihi etiã ſuccurrit, num de iis fortè alibi quicquam dixerit duabus compoſitionibus exceptis, quibus ait Megetem fuiſſe vſum ad ozænas, quæ ſunt narium vlcera, ex acrium & putreſcentium humorum influxu (vt Galenus ait) generata: quę medicamenta dicit ſe collegiſſe ab Aſclepiade, ea deſcribit 3. comp. med. ſec. lo. c. 3. At ſi aliquod horũ duorũ ſit, id erit quod primo loco notatur & ſic inſcribitur, Aſclep.

Οζανα quid.

clep.ad ozęnas quo vſus eſt Meges. Semi- "
nis ericæ, myrrhæ, ni:ri rubri, putaminis "
mali punici ſingulorum drachm. quatuor, "
croci & coſti ſingulorum drach.duæ. Hæc "
eſt compoſitio quæ quandoque poſſet con-
ferre ſi nimia humiditas ſeu potius caro
aliqua humidior & decolor ſuper mem-
brana oriretur. Cæterùm & ſi medicamē
tis ſiccantibus ipſe quoque fuerim vſus fœ
liciſsimo ſucceſſu, puta aqua vitæ, dum nil
ſuper membrana eſſet præter naturá, non
tamen minus fœliciter imò & crebrius
ſum expertus leuiora ac temperatiora nō
parum conducere, vt roſaceum mel & ro-
ſaceus ſyrupus, & alia id genus, quæ nulla
exiccatione euidenti ſunt ſociata. Sed vbi
aliquid ſuperuenit vitioſum, quod ſui
ablationem indicat, ad ſiccantia genero-
sè, vt ad præcipitatum recurrere æquum
eſt, & ad alia ſimilis facultatis. Inquit prę-
terea quod amicus quidam ſuus medica-
mentis ſiccantibus Megetis vtebatur, etiá
& Iſide Epigoni, cuius Iſidis deſcriptio in
fine huius commentarij poſita eſt. Quod
medicamentum ſine formidine membra
næ cerebri tutò adhiberi poteſt: tenuiſsi-
mè tamen extenſum leniſsimo linteo vel
ſindoni: plures poſtea aſſerit fuiſſe ſerua-
tos opera huius qui his ſiccantibus vteba-
tur

tur quàm aliorum, qui fortè contrarium curationis genus colebant. Ratio autem est, quòd cùm membrana sicca sit temperie, humidis non delectatur, sed etiam nimius vsus siccantium formidine non vacat.

20 *Aggressus verò fuissem aliquãdo ipse quoque experiri eiusmodi curationis rationẽ, si perpetuò in Asia mãsissem. Sed cùm Romæ plurimũ agerẽ, ciuitatis morem sum secutus, præmissa iis, quos chirurgos vocant, maxima eiusmodi operũ parte. Cæterùm ipsam rei naturam æstimans, talem quãdam determinationem longa nostra experientia cõfirmatam concipio. Qui auditorius meatus dicitur, non solùm vsque ad cerebri duram membranã pertinet, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum à cerebro descendit. Is autem quanquam ita positus, in vicino tamen vehementißima (sicuti dictũ est prius) medicamenta tolerat. Nil igitur miri sit si post forationes crassa cerebri membrana,*

brana, antequam notabiliter phlegmone occupetur, valentißimis gaudeat medicamentis, ceu siccam naturaliter substantiam habens.

Ait se medicamenta oppidò siccantia experientia nō cōprobasse, quod lubens fecisset, si occasio sese illi obtulisset, postquā alios feliciter iis vti viderat. Veruntamen etsi hæc vsu non comprobauerit, per alios tamen experientia facta sic esse cōfirmet, dicendum esse hanc fore rationem, nimirum quòd gaudeat siccis membrana, quæ temperie etiam sicca est. Confirmat præterea iterum posse hæc medicamenta conferre, sumpto argumēto ab aure, seu meatu auditorio, qui cum ad duram membranam pertingat, & neruum contingat à cerebro statim exortum (nempe à quinti paris maiore propagine productum) tolerat tamen, imo & efflagitat medicamenta vehementer siccantia, adeò vt mirandum non sit, si dura membrana ab illis iuuetur.

Absolutus est hic Gal. discursus de vulnerum capitis curatione, in cuius initio pollicetur se ea quæ Hipp. dixit enarraturum, & quæ ab illo essent indefinitè dicta, definiturum explicaturúmque. Cæterùm quicunque iudicio pollet, & artem callet,

aliter

aliter sentiet, eo quòd longè clarior, fru-ctuósior & breuior (si curatiuam tantum partem ex Hipp. commẽtariolo à cæteris seiungamus) sit Hippocrates hoc præser-tim tractatu quàm Galen. ipse. Ast videor tantam bilem satis cõcitasse multis, quos precibus obsecro vt hoc meum consilium æquo animo ferant: nẽpe vt discant prius bene agere, quo de agendis integrum iudi cium inferre posʃint, rati non ambagibus curari morbos. Sed iam tempus instat vt de instrumentorum superius declaratorũ vsu, déque cætera curandorum vulnerum capitis ratione agamus, auspicati ab affe-ctuum præsentis negotij distinctione.

Caluaria & cerebrum eisdem generi-bus affectuũ subigũtur, quibus alia mem-bra, nimirum cõtusionibus, fracturis, scis-sionibus, puncturis & fluxionibus, ad quas accedunt tumores, nonnunquam & rosio-nes, quæ omnia maióra, minoráve esse cõ-sueuerũt pro ratione magnitudinis viriũ ipsius causæ. Nam grauiorẽ contusionem, & fracturam grauem exiguus lapillus, aut aliud genus substantiæ durioris (imò qui-dem & mollioris) in cranio potest efficere si multa vi fuerint impulsa, perinde atque globulus à balista, vel sclopetto, vel aliis id genus instrumentis: verùm neq; hæc per-

petuò

petuò magnum malum seu contusionem magnam faciunt, vel quia delassata eorũ vis est ob distantiam impellentis, eo quòd omnis violẽtus motus remittatur quo magis à motore recedit, vel quia obliquo cursu illidunt, vt plerunque vidisse contigit ex sclopettorum vulneribus: omitto nunc alias causas, nempe pulueris imbecillitatem, & loricarum oppositionem, & cætera huiusmodi, quæ sub mox enumeratis reduci possunt. Graue nanq; vulnus, & fracturã grauẽ intelligimus hîc cùm ea ad intimas vsq; caluariæ partes accedit. Ast quẽadmodum à paruo telo exitiales fracturæ fieri possunt & solẽt, longè facilius ac etiã frequentius à magnis ac valẽtioribus, maiores & formidolosiores iniuriæ fient. vt puta à maioribus globulis, lapide & percussione maiori. Sed hæc dicta sint vniuersaliter, non modò de tundentibus, sed de secantibus, pungentibus, & cæteris iniuriã ferentibus: inter quæ enumerandi sunt etiã casus, seu lapsus. Nihil enim interest vel te cadente caput fregeris, vel quouismodo alio. Contusiones igitur (nã de cranij iniuriis nunc noster est sermo) aliæ cũ fractura, aliæ citra fracturam sunt, & harũ aliæ cum cutis vlcere, aliæ etiam sine hoc. vbi verò contusio, vel fractura citra vlcus

Contusio ossu.

sunt

sunt,equidem anceps chirurgi opera esse debet:nempe num cutem diuidat & os retegat,vel dissolutioni potius & exiccationi citra sectionē insudet. Quæstio sanè hæc quamuis ardua difficilisq; sit,à multis tamen leuis putabitur, & ex tempore ad sectionem decernetur ob sequentes causas: nimirū quòd putrefiāt contusa : quòd sanguis in loco contusionis collectus, & extra sua vasa repositus (echimoma græcis dicitur)is etiam corrumpatur: quæ plerunque de proximo sequuntur aliæ noxæ. Tacemus hîc dolores qui ab extēsione,& noxam quæ à contusi ossis compressione solent concitari, præterimus etiam Hippocratis aliquem consensum, quæ omnia simul eandem sententiam confirmant. Profecto rationes hæ ad rem maximè cōducunt & vim non paruam habent. Cęterùm non eneruos sunt quæ aduersam fouēt sententiam. Nempe quòd illæ ossium contusiones,atque fracturę magis periculosæ,& curatu difficiliores ac diuturniores sunt, quæ cum vlcere sunt quàm illæ (si sint paria cætera)quæ sine vlcere. Quamobrem peritissimè sapientissiméque locutus est Galenus com.3. de fracturis. cùm inquit, „Sciendum enim tibi est omnia quæ sub cu„te sunt,cute admodum gaudere, nihilque

Quæstio difficilis

quod

quod ſubiectum ipſi eſt, ea denudari abſ- «
que detrimento poſſe. Sed quid mirum, ſi «
ea quæ proprium & cognatum ex cute te- «
gumentum habent eo ſemper delectētur, «
ab aliis verò omnibus malè & moleſtè af- «
ficiantur? Vnde ego ſæpe cum partes cu- «
tis minimè præciderim, ſed quod detra- «
ctum fuerat extrinſecus ſuperimpoſue- «
rim, glutinari id animaduerti, quódq; ma «
gis mirandum eſt cum ſtatim ex ictu ni- «
grefactus locus eſſet. Aſt dicet quiſpiam «
Galenum hîc loqui de fracturis quę vulne
ratam iam cutem habent, à quibus neque
cutis, neque caro eximenda ſunt, cùm &
oſſa, & nerui, & tendines, & cæteræ partes
aliæ proprio ac naturali tegumento ma-
gis delectentur quàm alieno, quòd fateor.
Verùm ab iis etiam colligimus cutem nō
ſemper eſſe aperiendam vbi ea nil penitus
diuiſa eſt, ob Galeni adductas rationes,
quibus tamē nec fiderem, nec eas ſanè ef-
ferrem quamuis Galeni vel Hippocratis
eſſent, niſi eas vſu quandoque confirmaue-
rim. Has igitur Galeni mox adductas ex-
tollo, cùm eas videam rem ipſam attinge-
re, & negotium confirmare quod plerun-
que experientia ipſa comprobat. Quòd
autem verum ſit quod poſtremo loco di-
cit ibi, vnde ego ſæpe &c. certè fateri non
 auſim

ausim, imò contrarium potius putarem: cùm nunquam id experiētia viderim, nec vlla satis potens ratio videatur ad id confirmādum. Cæterùm quòd ossa minus vel nihil à proprio tegumento nudata citius sanescant, ferruminentúrque, vsus frequentissimus approbat. Quis autem artifex triennium chirurgiam, aut medicinā factitauit, qui id experientia non cognouerit? quippe qui multas, vel aliquas fracturas sine vlcere non viderit, in quibus multa frusta ossis à trunco seiuncta sentiebantur, longè citius ac melius curari, quàm exiguam ossis cōtusionem, vel fracturam cum vulnere, vel cutis laceratione? Nam in fractura sine vulnere, ossa ab aere & pure non alterata facile ferruminantur, si arte phlegmones prohiberi posit: in altera verò firmi ossis expoliationem expectare oportet, quæ quoque non fit nisi post mēses multos, præcipuè si dura magnáque sint. In capite verò quia tenuia sunt, vix secundum mensem prætereūt citra naturalem detersionem, seu expoliationem. Sed hîc dicet aliquis verum hoc esse, nimirū quòd ossa fracta sine vlcere citius curentur: sed de cæteris ossibus non constare. Idem sanè accidere ossi capitis res ipsa indicat. Narrabo ego syncerè quod vidi. Cū chirurg

rurgiam factitarem, puerum curaui annũ agẽtem suæ ætatis plus minus septimum, qui ex podio altitudinis circiter pedũ duodecim prociderat in caput, vbi bregma vnà cum frontis ossis suprema parte sibi adeò confregerat, vt fragmẽta ossium inter sese diuisa manifestissimè tactu perciperentur: cutis tamen nullo loco erat separata, seu vulnerata, quòd in solum planũ concidisset, nec pileus è capite decessisset. Puer hic agebat sub tutella cuiusdam D. Ancillæ, quę olim Astæ puellas instruebat acu pingere, diuertebátque tũc temporis in foro Gardinensi in hospitio quod quondam dicebatur domus placentiæ, in qua podium erat parte interna domus, & supra portam. Ad huius igitur curam accitus, vbi tam grandem caluariæ confractionem percepi, totus animo confususconstiti: puer autem loquebatur, animóque constabat dum appuli (quamuis statim à casu exanimis & sine loquela effectus esset, mox & euomuisset quæ in prãdio sumpserat & bilẽ simul) pulsu integro sed paulò frequẽtiore quàm pro natura esse debuisset. Multa hercle animo mecum ipse peruoluebã interea dum medicamenta expectabam à pharmacopœo deferenda: nẽpe num cutem diuiderẽ, & ossa euellerem, vel fine-

Cura mirãda.

rem: tandem potior ratio præualuit. Non secui, sed tantùm caput totum obduxi medicamento confecto ex abundanti bolo armena & myrtilorum baccis contritis & exceptis duplo rosaceo, & vna parte aceti, & altera albuminum ouorum: quo genere medicamenti quatriduum sum vsus, mox ad siccantia temperate, me conuerti: tandem citra sectionem conualuit, & multos annos post salubriter vixit, quem item viuere puto: nominis eius non memini, quod dudum sit. Quæ autem ratio occurrerit quæ sectionem dissuadere debuisset (à qua perpauci abstinuissēt) hæc est, quòd cum tam grandem osśis ruinam obseruarem, putabam fore vanum aperire nisi & ossa ipsa fresa penitus abducerem, quod opus nullum naturæ robur ferre potuisset: preterea quòd cerebrum concidisset, neq; etiam id tutum seruare ab aëris iniuriis potuissemus, quòd autumnali tempore esset, & eam domum vrgeret egestas: quanquam difficillimum fuisset à tali iniuria seruare etiam opulentisśimum. Accedebat puerilis ætas, quæ tenellis osśibus & textura rara cùm sit, ferruminationem nobis faciliorem, & occurrentium humorum dissolutionem obiiciebant: ad hæc, si aperiendum mihi foret, satius esse cun-

ctari,

ctari, quàm eo tempore præstare, quo animo constabat & cæteris malis symptomatis vacabat, quò ansam tollerem criminandi operis: quod quidem opus præstitissem pòst, si vel febris vel graue aliquod aliud signum inualuisset. Res hæc creditu difficilis est, non tamen omnibus artis peritis. Memini dum medicinæ studiis incumberem in celebribus Academiis Ticinensi primùm, mox Patauina me hanc historiã narrasse peritissimis chirurgis simul & medicis D. Petro Martyri & Gab. Falloppio, quorum vnus (vter fuerit certe non succurrit) fassus est alias fracturas nõ multo absimiles curasse citra scissionẽ cutis, & fœlicissime processisse. Alias sanè vidi minores, & contusiones etiam in quibus cauitas, seu ossis depressio percipiebatur quæ ad integrum statum reducebantur sine apertura. Hæc sane argumenta satis valida esse videntur vt prima possint reddere dubia, nimirum ea quę aperturam probant necessariam. Verùm obiiciet hîc alius, num tuis credẽdum verbis? Neminẽ sane cogo meis dictis fidere si ratione sint vacua, imò etiam & si rationem habeant comitem.

Quòd autem historia exposita vera sit, & alios curatos viderim, nil (per hominũ fi-

dem) videri verius potest. Cæterùm quòd iis meis experimentis quisquã fidere debeat vt omnes sic curari posse putem, id prorsus empiricum & ab omni ratione alienum esset: cùm nihil in medicina sit stabile, vnde ex re nata mutare consilium & præsidia operæ precium sit. Sed præter hæc, ex Gal. scriptis item facile colligere poterimus Asclepiadem tales interdũ fracturas curasse citra aperturam cutis, vt 2. comp. med. per genera, vbi nigrum Ariston quod optimum catagmaticum dicit, describit. Inquit enim de istó, Hoc pharmaco vsus sum in fracturis ossium multorum, ita vt eorum plura mouerentur & innatarent, omnésque adhortarentur vt quæ innatabant auferrentur. At hæc Ariste id effecit quod præter omnium opinionem est visum: trementia etenim ossa & quæ ab aliis erant separata illis copulauit, & callo firmauit. Hæc recipit argẽti spumæ, bituminis singulorum denarium pondo ducentorum, picis aridæ, ceræ, singulorum denarium pondo centum, resinæ terebinthinæ denarium põdo quinquaginta, aluminus scissil. propoleos, singulorum denarium pondo triginta, guttæ ammonaci denarium pondo vigintiquatuor, æruginis denarium pondo decem,

cem, olei ſextarios quatuor. Hanc compoſitionem ſcripſimus, quia ad ſequẽtem faciet. Patet ex iis hanc fracturam fuiſſe curatam citra inciſionem eo quòd paulò infrà dum Moſchionis Catagmaticũ deſcribit, ait, benefacit etiam fracturis cùm vulnere. Hinc dicere poſſumus, illam fracturam citra vulnus fuiſſe. Sed argumentum valẽtius ac veriſsimum eſt hoc, quòd nemo vidit vnquam glutinatum fruſtum oſsis vndequaque à ſano ſeparatum, ſi cutis diuiſio facta eſſet ab oſſe ipſo, vel alio quouis modo quæ ad oſſa ipſa fracta vſq; pertingeret. Non aperire igitur quandoq; vtile erit, quandoque etiam inutile & letale. Ducamus itaque hîc exordium, & ad cęteras ſubinde ſpecies ordine ſequamur. Si igitur contuſio ſeu fractura caluariæ fuerit citra vùlnus vllum externũ, & nullo ſymptomate malo ſolicitetur æger (eſto quòd aliqua pręceſſerint quę poſtea quieuerint) medicamentum noſtrum ſuprà commemoratum conducet non diſſecta cute. Quod ſi echimoma, ſeu ſugillatio, vel, vt clarius explicem, ſanguis eo in loco plurimus fluxerit, cutémque nigram ſanguine, vt in contuſionibus apparet, reddiderit, vtile erit illicò ſcarificationibus cutaneis eum euocare, vel ſi à principio

Contuſio fracturáve ſine vul.

non fueris,id præstare poteris secũdo, aut tertio , aut etiam quarto die , apposito post scarificationem cataplasmate ex farinis:& si res bene cesserit,post triduũ vel quatriduum ad aliud, quale nigrum Ariston paulò antè dictum , vel ad aliud similis generis te conferre poteris, vel etiã si lubeat perseuerabis in primo , ex bolo armena ad septimum vsque diem:præsertim si non scarificaueris. Nam repellit, concoquit & dissoluit. Ab iis, fotuum vsus leuiter siccantium citra calorem conducet: vt ex decocto agrimoniæ,lapatij acuti, & betonicæ ex spongia.à fotu, Emplastrum diapalma , vel antedictum catagmaticum , vel cataplasma ex farinis lupinorum,hordei,orobi & fabarum in sappa & lixiuio diu coctis vsurpari poterit.Si verò accidentium aliquod malum superueniat,vel existens perseueret , nulla excusatio esse potest,quominus os retegas quantum satis esse videbitur vt os perforare possis vel de fracto aliquid educere si res exigat.Vbi igitur os excoriaueris & labra euerteris,& os à telo obtuso seu sphærico, depressum repereris , membranam substratam cogens tentandum est iddem attollere tractatoria spira tripede ; cuius vsus talis est,Terebra fabrili vel clauo qui

in

in medio modioli demittitur paratur foramen exiguum, siue angustum, non profundius quàm prima lamina caluariæ densa est, in quod cuspis spiræ immittitur, ac vertitur transuerso manubrio vt inseratur tenaciter, mox tripes æqualiter accommodatur vt firmius consistat, & suo anulo cingitur, quo, verso ductili ac spirali anulo, cuius beneficio infixa spira sursum vnà cùm osse trahit, non titubet: quod vbi traxeris, & loco reposueris, curandum vulnus est vt superius declarauimus, vbi detegendi ossis modum ostendimus. Interdum os ipsum depositum hac dicta spira trahi nõ potest, quòd sit firmum nimis. quandoque tantùm suprema lamina trahitur, inferiore manente adhuc depressa, nonnunquam etiam etsi recte repositum sit, non cessant tamen noxia accidentia, nempe febris, vel sopor, vel quorundam neruorum trepidatio, vel aliquod aliud superius enumeratorum, ad quæ animum intentum habere licet, quæ ossis pertusionem adhortantur. Itaque si os ipsum adhuc depressum maneat, & latum sit admodum, nec trepidãs, sed firmum, in media parte sui, qua maxime hærebit membranæ, modiolo latiore perforabis, vel minore prout necessarium videbitur: nam

Spira tripes.

Medioli habendi plures. ex iis plures in promptu habere par est, nempe latiores & angustiores: latior sat fuerit, si orbem ossis deducere possit quãtus est argenteus solidus regius: angustissimus verò quãtus est parui digiti vnguis. Ast si depressio exigua sit vel fere nulla videatur, accidentia tamen molesta ad sint, sat fuerit terebra rasoria foramẽ exiguum in cranio efficere, puta quantus est latus orobus. *Terebra rasoria.* Si verò (vt quandoque contingit) pars ossis inferior, vel aliud quippiam appareat (puta coactus sanguis) quæ latius osculum exigant, modiolo aperiendum erit. Et quia modiolus eodem in loco accommodari non poterit, nisi clauus in medio positus habeat quò insistat: oportet cauitatem factam adæquare orbiculo ligneo, vel plumbeo adamussim concinnato, in cuius medio sit iam factum foraminulum ad recipiẽdum clauum modioli & rem sic peragere. *Modus retinẽdi modioli vbi desit os.* Si os depressum fractum fuerit, & à sano prorsus separatum & cute expoliatũ, curabis id vulsellis educere si citra vim id possis efficere: quod si internis membranis hæreat, vt ad cõmissuras, vel aliis locis per venulas, quę in osse ex membrana cerebri infiguntur, non statim hęc vi refigere opus est: memores pręstantissimi Hipp. præcepti dicentis, Neq; *Ossis depressi ac fracti eductio.*

peri

periclitari ossa aufetre conando, priusquā« sponte sua emergant. Et hoc duplici ra-« tione, cùm vt refigentes ea viribus, lace- remus aliquid membranarũ, tum vt euellentes ea statim, partis detectæ natura nõ æquè gaudeat alio tegumento (vt ex Galeno paulo antè audiuisti) atque suo proprio, licet id sit decisurũ. Ast si hæc membranam premant nisi cõmissuræ sint euellere satius est, si commissuræ ipsæ depressę fuerint, tentandũ est omni ingenio vectibus eas erigere: etsi os firmum (quod plerumq; apparet) externis partibus sit angustis oris, & fractum intróque pulsum sit latius, quod educi, vel atolli non posšit, orę sani ossis, qua parte magis prominent & tenuiores sese offerunt mutillandæ forcipibus scindentibus vel simili alio instrumento demendæ veniunt, vt defixum os erigi, vel extrahi liberè posšit. Si caluariæ iniuria à pungenti telo fuerit illata, vt quę ad internas vsq; partes tendere credatur, statim hîc modiolus accõmodandus est, modioli clauo in teli sede posito: quòd si teli sedes latior sit quàm clauus modioli firmari posšit, sedes ea plumbo vel buxo, vt iam diximus, est æquanda. Plumbum hîc præferimus, cùm materia sit quæ celerrimè cultro (ne quisquam putet liqui-

Vectes

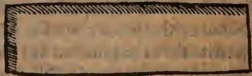
Forcipes scisoria.

Punctura in osse.

dum

dum esse infundendum) aptatur, vel buxum quod inter ligna densum & firmum est. Sed hoc deficiente quoduis aliud lignum solidum satisfaciet: non enim hæc ab aliis scripta reperies. Verùm res est quę quandoque nobis fuit vsui, & quæ multis paruo ingenio Chirurgis negotium molestum obiicit: vtputa vbi os perfoderis paruo modiolo, & quidquã reperias quod maius osculum eodem in loco, eodémque centro efflagitet, quomodo firmabis maiorem modiolum vt ossis orbem seces capaciorem? Certe nõ alio modo quàm hoc, vel quàm similimo aliquo alio, puta orbiculis argenteis vel ferreis. Sed dictas materias accommodatiores reperies, promptiorésque quocunque in loco: si verò os depressum longum sit, quod accidit à vulnere inflicto obtuso gladio, vel hastili telo, halabarda dicto, vel alio quopiã simili & ossi sano vtrinque fortiter hæreat, serrula secare commodè poteris. Sit igitur os eximendum huius

Si depressum os longum.

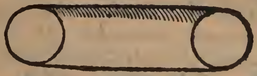

longitudinis & latitudinis: per longitudinem vtraque parte serrula separabis: ad

Serrula.

capita

capita verò cœlis cyclifcis, vel potius planis malleo adactis. Nam cùm exiguum fit fpatium, parua etiam concufsio fiet, vel cœlorum loco modiolo, vt hîc patet;

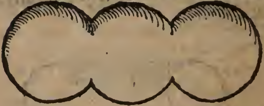
& hic modus præftantior eft: non aliter facies fi lubeat, vbi os æquè latum ac longum fuerit,

nempe ad angulos applicito modiolo & interpofitis fpatiis ferra fectis. hæc verò Galenus mandabat cœlo cyclifco diuidere, fed is noxam fert concufsione præni-
mia

mia. Aſt perquam belle iddem os demere poteris ſolis modioli operibus, quemadmodum hæ figuræ oſtendunt:

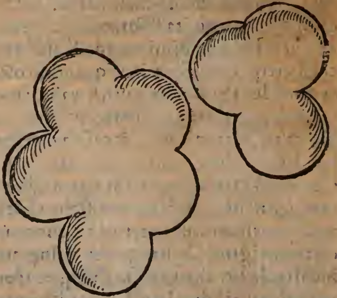

qui modus ſatis facilis eſt, ac tutus à fratre meo & à me non rarò fœlici experientia comprobatus, ſic vt ſuperſtites adhuc viuant aliquot, tali auxilio, & opera noſtra adiuti: inter quos Caſtagnedus Hiſpanus miles quinquagenarius bellico malleo aut

Curationes aliquot fælices.

aut (si mauis) bellica claua percussus, modioli opera repetita liberatus est. Item à caluaria infantis bimi magno lapide percussi, triplici perforatione quantum ossis eximendum erat eduximus, & valuit: molitoris erat filius, qui diuertebat in suburbio diuæ Mariæ nouæ, & casu à Germano milite vulneratus. Vixit, ac etiam viuit Christophorus calceolarius quem adiuuimus quinquies repetito modiolo vt defixum os eximeretur: ætatis erat annorum circiter viginti: in bregmate vulneratus halabarda (vt aiunt) habitabátq; eo tẽpore in suburbio diui Pauli. Alios sanè præter hos in medium ducere possemus, nisi hæc sufficere putaremus exempli causa. Quod autem de vulnere in longum facto diximus, idem intellige posse præstari: si id latius fuerit quàm vnica opera modioli auferri posit,

puta

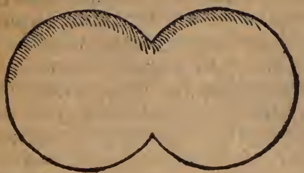

puta hoc modo:verùm hanc ofsis quantitatem commodius eximere poteris latioris modioli si is extet, vnica opera, vt in præsenti figura,

vel gemin , si longius latiúsque eximendum os sit,qualiter hîc conspicis:

quare

quare ex modiolis vt antea aliàs diximus, licebit plures habere cum maiores, tum minores, cùm instrumēta sint, quæ omni in loco comparari nō possint, & interdum (imò quidem sæpe) hominem à periculo liberare valeant. Posset & hęc eadem ossis quantitas terebris & cælis cycliscis, vt antea declaraui, seu cælis planis more Celsi & Galeni, vel ferris more nostro auferri: verùm modiolus id præstat facilius & etiā tutius. Si simplex fractura sit, quæ ad secūdam tantùm laminam pertingat, & os retectum sit (simplicem fracturam intelligimus more Galeni scindente scilicet telo citra contusionem factam) scalpris radere poteris, mediis primò, mox angustis. Vbi verò scissuram vltro ferri videas, more Hipp. atramento apposito radendo persequere, vsque dum omnem attramenti

Fractura simplex ad secundā laminā.

Scalpra.

Simplex fractura vltra secundam laminā.

labem exemeris, etiã si ad internam vsq; faciem tendat, quæ si eò vsque peruenerit attenuatam iam vitream per rasorios scalpros, lenticulato gladiolo (si introduci valeat) quoad poteris amputa, vel vecti rumpe, mox lenticulato complana: nam in simili ratione vitrea ad vtramque partem fissuræ tenuissima fit, quę facile vecti rumpitur, vel lenticulato scinditur. Lenticulatus autem gladiolus, vt iterum repetam, non ad amputandũ densum os, sed tenuissimum, & asperitates orarum (præsertim internarum) dolandas: quo & acuties à repetitis modioli operibus relictis obtunduntur vel asperitates à quauis fractura, vel perforatione relictæ adimuntur. Euenit interdum vt tela fixa in osse maneant, vt sagittæ ferrum, vel globulus sclopetti, quæ statim non solùm ea ipsa sunt auferenda, sed eorum sedes modiolo educenda, quo cõtusum vel depressum totum auferas. Sed præter rem nõ erit curationem à me factam exponere. Postridie à conflictu vel potius clade Ceresolensi (quo tempore chirurgiam exercebam) Hispanus miles ad me confugit, qui in dextro bregmate plumbeam glandem infixam habebat, cui actutũ manus adhibui, & quantum oportebat craniũ nudaui, glandémq; proti

Vecti. *Lenticulatus gladiolus.* *Curatio per eum facta.* *Glãs ossi infixa.*

protinus coruino roſtro reſigere labora-
ui, hanc tamen adeò tenaciter os morde-
bat, vt potius in fruſtis diuelleretur, quàm
integra poſſet educi: quare ſtatim modio-
lo antiquorum (nõdum eo tempore ſtria-
tum meum excogitaueram) operam ſum
aggreſſus: ſic globulum modiolo latiore
cinxi, quem eduxi vnà cum ciclo tenui cal
uariæ, cui infixus erat: poſtea depreſſum
os extraxi quod cerebrum premebat: con-
tinuò pòſt membranæ quæ coacto ſangui-
ne erat cooperta, ſuperpoſui roſaceũ mel
admixto triplo roſacei olei, & ſic proceſsi
vſque dum ſanguis ſuppurari ſeiungíque
cœpit, biduum nempe, quo tempore me-
dicamentũ vice verſa compoſui, nimirum
triplum mellis imponebam: poſtea ſolo
melle curaui ad dies aliquot: cui poſtre-
mo addidi hordeaceam farinã & iridem,
quo pharmaco ad cicatricẽ vſque perduxi-
mus. Ab initio phlebotomatus, purgatúſq;
fuit, ſic fauſto numine in ſanitatem reſti-
tutus eſt. Quandoque verò glans obliquè
collidit & cranium tantùm radit, quorum
aliquot citra oſsis artificialem raſionem,
nec perforationem curauimus, ac curare
fecimus: alios raſoriis ſcalpris ad mem-
branam vſque ſcalpimus, nonnullos alios
modiolo recta ad teli ſedem aperuimus,

& sæpius quidẽ fœlici successu, ex quibus aliquot alios superstites nominare possemus. Aliquos etiam sola illisione leuissimi à globulo facta cùm in fronte tum in aliis partibus capitis, præ negligentia tam patientium quàm artificum interisse vidimus, quibus omnibus, recta ad os ictum pus collectum reperiebatur sub membranis. Verùm non modò ex iis obiisse diem vidimus qui à glãde sclopetti leuiter erãt vulnerati, & citra omnem ossis fracturã, sed alios etiam multos, qui ab aliis telis erant affecti, lapidibus nempe, fustibus, casu, vel illisione alia leui. Iuuabit exemplar nuper euentum introducere. Adolescens annos egerat plus minus septemdecim, cum in sinistro bregmate paruo lapillo à puerulo alio secum ludente vulnus recepit. Hic cuidam chirurgo se statim concredidit, qui ineptissima, grauiq; manu, ac asperis linteis sic crudeliter vulnus exiguum ac tantùm cutaneum tractabat, vt id in dies magis recrudesceret, & carnem sanam consumeret. Puer autem in reliquis omnibus se bene gerebat, negotiabatur & (vt sui moris erat) hero suo inseruiebat. Vidi ego hunc dicti vulnerarij manibus submissum, cum vulnus recẽs esset, quem tam impiè artem exercentem

Cura per operã facta.

amic

amicè monebam: respondebat is nebulo statim, chirurgũ oportere esse crudelem, non pium: hunc reuisere destiti, quòd morbus exiguus esset: circiter decimum-octauum diem, ab accepto vulnere ad me se contulit patiens vt lustrarem quomodo se res gereret: huic cutis circunquaq; ad cranium vsq; sinuosa erat, & sinu quidem vasto, in quo pus multum colligebatur, ex carne ipsa colliquescente, & humore qui eò ferebatur putrescente: quòd pus tãtum exire poterat dum manu premebatur: hoc ipse videns, cauitatem hanc ad inferiorem partem aperiendam esse monui, quo putredo & calor ipse extraneus cerebrũ suppositum non afficeret. Id se facturum pollicitus est vulnerarius. Nullam enim eo tempore sedẽ habebamus permanẽtem, sed simul cum Regio exercitu omnes vltro citróque ferebamur, quod mihi facultatem adimebat visendi eum frequẽtius. Circiter diem quartum & vigesimum accitus, ad illum me contuli. Febriebat hic iam à quatriduo (vt astantes retulerant) febre assidua, grauiter oculos aperiebat, soporosus, oculis tumidis, & viribus propemodum deiectis, vrinæ sanæ, ex quibus tamen (vt fusius aliàs dicemus) nullum signum sumere possumus bonum iis in affe

 ctibus.

ctibus. Sinus autem adhuc integer erat fœtidóq; pure refertus, quòd ignauus ille (nescio quidem num præ arrogantia vel formidine potius) nil eorum quę iusseram præstitisset. Hæc omnia cum viderem, nõ dubitaui cerebrum affectionem iam conflasse ex vicina putredine: vnde illico cutis & ossis perforationem adeundam esse persuadebam, putãs satius esse anceps auxilium experiri quàm ægrum morti prorsus decernere. Ast stupidus ille cum audisset os perforandum esse, Nisi febris esset (inquit) vulnus facilè curam susciperet: vigesimasexta expirauit. Iussi postea cadaueris caluariam aperiri. Annuit hilari animo vulnerarius, fretus mortem contigisse febris iniuria, nõ capitis affectu, cùm sciret os à vulnere ne minimum quidem fuisse offensum: os quidem integrum, omnísq; iniuriæ expers nouit. Inuenit tamen non paruam puris copiam inter cranium & membranam, quam ex supernis partibus stillasse non poterat non censere. Vidit & cerebrum totum ea parte liquatum, & in pus versum: quod nullam aliam ob causam factũ fuisse putare debebat, quàm ceruicosa, letalique sua ignauia. Hoc more præcipites ægros dant qui crassa quadam & fallaci experientia artem medicam

eam & vulnerariam exercent: quod vtique non contingeret si ij in Galeni Hippocratísque libris insudarent, aut saltem artis peritis parerent, ac inseruirent, quoad artem vtcunque didiscerint. Quod tamen semper facere abhorruit audax, ac tumultuaria audētium turba. Non nobis desunt alia multa similia exempla: sed hoc sufficiat, cùm vt crimen in memoriam reuocent ij qui proprij delicti sunt conscij, tum vt iuuenes ad artem discendam concitet moneátque præstantius esse sibi famam alieno consilio comparare & ægris vtile obsequium præstare, quàm stupido suo phantasmate vtriusque iacturam facere: non iuuisset quidem hîc os perfodere ad vigesimumquartum, quod nimia iam cor ruptela esset labefactatum, sed profuisset (credo) si vigesimo, vel illico ab ineunte febre, vel aliquo aliorum symptomatum superius enumeratorū fuisset præstitum, quod scite ab Hipp. significatum est dum dixit, Quapropter vbi intellexeris febrem « inuadere hominē, & ex aliis signis aliquot « ipsi accidere, non cunctari oportet, sed os « vsque ad membranam perforare, aut scalpro deradere. Non certè indignus est textus hic aliquo discursu nec etiam prætereundus citra distinctionem. Vidimus her-

Monitum.

ele sanitati restitutos aliquot capite vulneratos cum ossis læsione quos febris prehenderat, quibus os fodere non passi sumus. Non enim omnis febris persuadet ossis fossionem, sed ea tantum quæ à vulnere cõcitata est. Ast vnam ab altera posse distinguere: hoc opus hic labor est. Quæ autem à vulnere fit, etsi plerunque tertio quoque die accessiones habeat maiores, quod est commune cum reliquis omnibus febribus biliosis, tamen hæc habet quasi specifica, nempe horrores incertos, tum duratione tum magnitudine, tum aduentu: qui diebus vulneri decretoriis vehementius frequentiúsque repetunt: adde quòd iis & febris ipsa eueniat in die decretorio: sudores etiam irrumpunt incerti, & citra leuamen. Sed adhuc hoc habet specialius, vt rarò vrinas tingat, sed sanæ belléque coctæ hæ apparent, colore integerrimo seu pro patientis consuetudine: addamus alia nonnulla quæ sequuntur, videlicet neruorum aliquas trepidationes præcipuè iuxta carpum, somnolentiam, oculorum grauitatẽ, difficilem visionem luminis, vel alia ex superius enumeratis. Et hæc sunt quæ Hipp. dicit & ex aliis signis, &c. quare dicendum non est, febris adest, ergo forandum: vel, non adest, ergo non

Quæ feb. indicet ossis fossionem.

Febris ex vulnere.

non forandum: ſed febris eſt ex vulnere
producta, ergo foranda eſt caluaria: vel
etiam quãuis febris non adſit, ſed aliquod
aliorum potentium ſymptomatum, ea
foranda, modò vires conſtent, ne opus ad-
eas die obitus, vnde auxiliũ citra rẽ infa-
mia polluas. Quanto igitur maturis fiet,
tanto ſanè melius, quod etiam ab Hipp.
prætermiſſum non eſt dum dixit, Poſtquã «
autem os ſcalpro raſeris, ſiquidem ad per «
forationem tendere oſsis ſauciatio videa- «
tur, perforare oportet, & citra perforatio- «
nem triduum non excedere. Aſt contingit «
interdum vt anceps animi ſit artifex cum
nullum videat accidens potens, quod id
opus perſuadeat, præſertim quòd facilè id
incutere calumniam poſsit, ſi eo tempore
ineatur, & poſtea grauius habeat Contin-
git etiam vt tardius quandoq; accerſaris:
non tamen, & ſi tertius dies præterierit,
dereliquendũ eſt opus (ſi obire id fas ſit)
quod etiam ab Hipp. omiſſum non eſt di-
cente: At ſi non ab initio curationem aſ- «
ſumpſeris, ſed ex alio traditam ſuſceperis, «
ita vt poſterior tardè ad curationem deue «
nias, terebello exculpto ſtatim os ad mem «
branam perforare ac excindere oportet: «
oſtendunt autem hæc non omittendum «
auxilium etiam ſi ſerum: nam ſæpe bene- «

Cur interdum differatur perforatio.

ficio auxilij ancipitis,& tardi crediti præsidij suffragio,optatis potimur,vt mox de agresti muliere narrabimus.Dicamus igitur,siue in principio siue diebus sequentibus vitiũ cerebri sensu vel per symptomata manifestetur,& vires ferant, os esse retegendum,perforandúmq;:sed adhuc hoc non est tacendum monumentum , in quo quandoque præcipitare ignaros vidimus: nempe in cutis sectione,vbi osis fractura magna est,in qua osium fragmenta prorsus mobilia & inter se seiuncta sunt: quod frequenter accidit iis , qui à magnorum lignorum aliorúmve telorum percusione , vel casu violento vulnerantur , & in bregmate potisimum , & in adolescenti maxime. In aperienda hîc, inquam , cute nimis ponderosa manus nouaculam adigit in cerebrum per fragmentorum hiatus : quare summa animi attentione hîc agendum est. Aperta igitur vt decet cute, & osse retecto fragmenta educes , quæ facile prodeunt,nulla vi præstita circa commissuras,quas etiam cauere oportet in vsu modiolorum & scalprorum.Vitatis insuper latioribus sectionibus iuxta tempora, quà iugulares venæ , & arteriæ externæ pertranseunt: nam horum sectio timorosa est & ab Hipp.etiam memorata. Difficilis

Monumen.

cilis est etiam sectio magna iuxta aures, & maxime formidabilis in imo occipite, propter magnorũ tendinum ad ceruicem sectiones. Timendæ etiam sunt tractiones frustulorum osſis (dico etiam extra ipsas commissuras) ob paruas ac multas venulas, quæ à dura meninge in caluariam inseruntur, quas natura postmodum ab ipso osse quod prorsus à sano est seiunctum, separat, & hoc maxime obseruandum in maximis amplísve fracturis, cum ob caussam nunc dictam, tum ob aliam etiam superius memoratam & à Galeno confirmatam, nimirũ ne cita mutatione tegumenti cerebrum ægrotet. quare quæ fortiter adhuc hærent, hoc loco educenda nõ sunt: sed attollenda si sint depressa. In iis fractu ris magnis nulla est opus foratione neque in aliis à quibus sanguis libere ex fracto osse exire potest. Nam potior ratio quæ fo randum os indicat est, quo cerebrum spiraculum habeat liberum ad excernẽdum id quod neque per commissuras, neq; per alia emissaria naturalia excernere posset. Foramus etiã interdum (vt aliàs dictum est) vt depressum os eruamus. Cæterùm dum radimus, vel cælis scalpimus, vel lenticulato complanamus, vel vitream hoc eodem dilatamus, vel terebris, vel modio-

Ossis foratio quando.

lis

lis negotium præstamus, obturandæ aures sunt gossipio, vel lino, vel alia re simili, capútque ipsum ambabus manibus ab homine aliquo ad hoc munus apto firmádum, ne hoc titubet, nec strepitus ab ęgro percipiatur: cauenda interea frigoris, etiã & interdum caloris iniuria. In modiõlorũ vsu summa adhibenda est diligentia, etiã si opus fiat ex eo, qui nostræ inuentionis est, qui omnium est tutissimus, nempe vt non fores super commissuras, sed vtrinq;, si læsio super illis fuerit, & quocunque in loco foraueris sæpius modiolus sustollendus est, & aqua lauãdus, cum vt refrigeres tum vt scobem leues: præterea specillo seu potius tenui vecti recuruo explorãdus circus est. Nam sæpe vna parte os totum decisum erit, secunda tabula, altera parte fermè tota integra persistente: quod duplici ratione fieri potest, vna ob artificis causam, quo forsitan modiolum ad perpédiculum non continet, altera quia cranij partes non omnes æquali sunt crassitudine. Hoc autem præceptum licet ab Hipp. sit institutum, & per se etiam omnibus debeat esse notum, non adamussim tamen obseruatur: ex quo fit vt hoc loco plerique peccẽt. Vbi igitur os aliqua ex parte prorsus diuisum est, & cætero circuitu adeo attenua

Dũ cranium foditur aures obturandæ.

Læsio in commissura.

Monumen.

tenua

tenuatum, vt vecti rumpi posſit, modiolus deponendus eſt, & ſi ſanguis aliquis ab internis exierit antequam oſsis orbem abſtuleris (quod perſæpe fit) non ab re fuerit id ipſum os ad aliquot dies permittere: quod conſilium Hipp. eſt dicentis, Nam in " oſſe perforato, & à perforatione relicto " nihil mali accidere poterit: tenue enim iã " id quod reſtat fit. Ratio autem hæc eſt, ne patiatur cerebrum à nouo, à ſuáque natura alieno tegumento (vt aliàs dictum eſt) ſic vt tutius ſit paulatim ab vno extremo ad aliud proficiſci, præſertim vbi iam ex perforatione ſanguis aliquis exierit, quo fortè non parum cerebrum leuabitur, niſi ipſe emanauerit ex ſauciata ab artifice mẽbrana. Attentiſsi. animo tale opus agendũ eſt in tenella ætate ob tenuitatẽ & teneritatẽ cranij. Itaq; ſi oſsis fragmẽta abſtuleris, vel arte ſecta dẽpſeris & aſperitates omnes recte lenticulato læuigaueris, membranã retectã ſindone rubro, vel albo, vel cæruleo, vel etiã nigro, vel tenuiſsimo linteo obtege: marginibus dicti lintei vel ſindonis ſubſtratis omnibus oris diuiſi oſſis, quo cerebri membrana, quæ in perpetuo motu eſt, nõ diuellatur, intromittitur perfacile ſpecillo recuruo, & non quidem capitato, ſed plano potius ac tenui, nõ acu-

Cura mẽbranæ.

mina

minato,sed obtuso instar summitatis folij rorisinarini choronarij. Tela igitur ad id operis concinnata pro ratione mutilati ossis, siue ea linea sit, siue serica tenuissima,imbuenda est melle ros.cui triplũ olei rosacei, vel duplum sit admixtum. Idque si membrana saucia non fuerit: nam tunc olei loco terebinthina electa,quam Venetam in Gallia appellant, vel terebinthus est imponendus primis diebus siue alterius rei additione,pòst addito melle rosaceo, cùm aliquid coctionis præ se ferre vulnus videbitur. Si verò sanguis coactus ac niger hæreat, qui vulsellis eximi citra noxam non posit, terebinthinam, mel,& oleum pari pondere vsurpa,momento croci addito,puta grana quatuor pro vncia dictæ miscellæ. Sanguine hoc soluto,melle & terebinthina ęqua portione vtere,demptis croco & oleo,quãdoque aliquid aquæ vitæ in similibus vsurpauimus,vel terebinthinam in aqua vitæ ter lotam & fœlici successu,quòd alij siccioribus iis vtãtur vt Gal. meminit de Megete Sidonio,non inficior. Verùm noui naturam potius & hîc, & vbique gaudere temperatis,quàm vehementi aliqua facultate pręditis:dico enim vbi ea aliqua intemperie, vel vitiata carne, vel pure non sit pressa, quæ etiam va-

lentio

lentiora exigũt pręsidia, vt leue Aegyptiacum, præcipitatum & similia, perinde atque fœlicissimo exitu vidi in agresti quadam muliere quadragenaria, lapide in sinistro bregmate percussa. Hanc villicus tonsor tractauit vsque ad diem nonum, quo tempore iam de eius salute prorsus desperabatur, ad quam accersitus Secundus Botallus frater meus, in arte chirurga exercitatissimus, (nam tunc eo manuductore chirurgiam & ipse faciebam) & edoctus cuncta per astantes, & patientem, illico cutem quæ paruo tantum vulnere affecta erat ad decussis formá diuidit, ab osse dissoluit, ac euertit, postridie modiolo perforat. Os quidem integrum erat: cæterum cerebrum immobile eo loco offendimus, nigrum ac durũ, quasi crusta in carne facta videretur, vnde de eius salute nõ parum diffidere cœperimus. Verùm hîc non perterritus frater meus melli rosaseo duplum Aegyptiaci dicti medicamenti addidit, & ex hoc in emissario parũ indidit, serico membranam texit, & cauum os gossipio impleuit, reliquũ curauit vt vulnera simplicia. Eodemmet die sanguinem è brachio eduxit: postero purgauit: res in melius cedere visa est. In eodem medicaměti genere perseueratũ est ad triduum, quo

Curatio fœlix.

quo pus satis laudabile sese obtulit, hinc solo melle rosaceo curari membrana cœpit, huic aliquot dies pòst iridis rad. & hordei pollen additũ est, vt siccaret vtcũq; magis: sic ad finem vsque optatũ res peruenit: vnde maiore sum admiratione affectus, quàm ex aliis aliquot quibus à principio meninx sauciata erat. Habitabat hęc dum ægrotaret in suburbiis diuæ Mariæ nouæ ad porticos Camirani. Vulnus receperat in agro, iuxta sacellũ sanctæ crucis. Quum igitur ipsa membrana sana fuerit, ad validissima medicaměta recurrere fas non est, quæ tamen spernere non oportet vbi res ipsa requirit, & non quidẽ vt exicces, sed vt detergas, corruptúmque aliquid factum à sano segreges. Nam in vulneribus similibus dum lata seruantur pus vel ichor colligi non consueuit, cùm carptis linteis, vel gossipio soleant referciri, quæ satis (nisi quandoque nimium) vulnus ipsum superuacua humiditate liberant. Syrupus etiam rosſ. cùm ex infusionibus, tum ex siccis rosis peroptimè membranæ accommodari solet, cui (si aliqua corruptela adsit) tãtillum præcipitati vel ægyptiaci miscere poteris: conuenientissimus est vsus syrupi rosati æstiuo præcipuè tempore, vel solius, vel terebinthina addita, vel

rosaceo (si discisa, vel lacera membrana non sit) nam tunc oleosa vitandà sunt. Interea similia vulnera, dico quęcunque aliquo osse ad membranam vsque sunt mutilata, bis quoque die curanda sunt æstiuo tempore, hyberno verò semel, sat fuerit. Animàduertendúmque est ne nimia euersione labiorum asʃiduus aliquis dolor oriatur, vnde fiat fluxio: etenim sic facile inflammatio ob talem causam cōcitabitur perinde atque ex ligaturis noxiis àliis in membris. Ast vbi membrana detecta est, adeò vt putes quicquid euenerit non opus esse maiore osʃis apertura, statim labia euersa paulatim relaxa: nec curiosus sis nimium circa rasionem alterius osʃis circūpositi. Nam hoc natura tutius ac melius deterget quàm tu facias scalpris. Laborandum est igitur quanto celerius poteris, os ipsum carne tegere, præcipuè cum omnia belle se gerere indicant. Sed nihil æquè tā cito carnem pullulare facit, cum ab ipsa membrana cerebri, tum ab ipsomet osse, quàm depositio euersorum labiorum: ea cura adhibita quæ vulneribus cruētis debetur. Imposito (post sindonem) puluinulo ex concerptis linteis, vel ex gosʃipio loco auulsi osʃis, quo cerebrum non eo promineat, si ea parte caput inclinetur, reli-

quo deinde vulnere obducto puluinulis terebinthina resperſis, vel cui ſit additum luteum oui, cum tantillo croco: poſtea appetente coctione, melle vel ſyrupo rosaceo loco vitelli addito, vel etiã farina hordeacea, vt ſuprà dictum eſt. Vulnere ſubinde tecto, præſtantiſsimo, & laude quidẽ digno baſilico vng. capitali Ioan. de Vigo qui in arte chirurga vir fuit diligentiſsimus, vel emplaſtro de betonica, vel barbaro. Emplaſtri verò de betonica formã, vel etiam baſilici dicti, licebit conflare ex lib. Ioannis de Vigo.

Carioſum os. Cæterũ quæ vitiari ſolent oſſa ex interno malo, puta ex corruptis humoribus, vt in lue venerea contingit, & alio vtcunq; ab hoc diuerſo modo tractari debent, vt proprio loco diximus. Sed quomodo radẽda, ſcalpenda, forandáue ſint, ex hoc tractatu elicere par eſt: non enim aliis inſtrumentis in illis, aliis in iis vtimur, niſi quòd quidam audent illic ferrũ ignotum commendare, quod non probo: cum nullã fœlicem, neque infœlicem curam ex iis viderim. Sunt tamen qui mihi dixerint, ſe id præſtitiſſe fœlici exitu: verùm nõ facilè omnibus ſcriptis vel dictis credo, niſi experientiam videam, cum horum vnus qui ſic os capitis vrere ſe dicebat, alia mihi adhuc

adhuc nararet miranda magis: nempe quòd quendam ſanitati reſtituiſſet ſectione apoſtematis cerebri poſt vulnus facti, quod recitare fortè non erit inutile. Tractabat hic eo tempore (tertius annus nũc agitur) quendam capite vulneratũ, quem ad decimumoctauum vſque diem curauerat villicus tonſor, quòd etiam in villa eſſet patiens. Chirurgus hic ad illum accerſitus protinus (& omni quidem iure) cutem diuiſit, & caluariam modiolo ſtatim aperuit, quòd patiẽs in paralyſim aduerſæ partis iam ante eius aduentum incidiſſet: accerſitus ego ad ægrum, factum laudaui. Cæterum chirurgo & aſsiſtentibus dixi me nihil amplius de ſalute ſperare, quamuis mente & viribus adhuc nõ parum conſtare videretur æger (parte reſoluta excepta) nec febre, niſi perquam exigua cõflictaretur, eo quòd pro rato tenerem iam factum eſſe apoſtema in ſubſtantia cerebri, ſumpto indicio à ſymptomatis, & à membranæ tenſione, ac immobilitate palloréque. hic ſtatim inquit, Si apoſtema foret, adhuc magis de eius vita ſperarem: nam in altero ægro (addit) poſt effoſum os trepano ſeu modiolo cognoui apoſtema eſſe in cerebro quod illicet ſcalpello pertuſi, ex quo affatim pus fœtidiſ-

Cura infælix.

ſimum exiuit & liberatus eſt:cui ego protinus clarum eſſe dixi in hoc quem præ manibus habebat apoſtema extare,neque eſſe ambigendum ſi membranam fode-ret,quin ſtatim abunde pus exiret:quod ſi verum eſſet experimẽtum à ſe narratum, præſtantius eſſe vt idem genus præſidij in hoc repeteret, cùm nulla prorſus ſpes vitæ in cæteris auxiliis ſupereſſet: quod iam amicis & aſsidentibus nunciaueram.Hoc tamen aggredi non fuit auſus, licet æger neque princeps eſſet, neq; affines haberet apud ſe,neque aſsidentes qui chirurgo cõtradicerent. Nam in iis formidabile eſt tale ſubire negotium, etiamſi deſperata ſalus ſit,niſi à parentibus eſſet ſtimulatus artifex. Obiit æger biduum pòſt, nimirũ ſub finem vigeſimi diei cum ingenti apoſtemate in cerebro, cuius ſummitas ad oſsis emiſſarium prominebat, tantùm membrana interpoſita intra cranium & pus.Iuxta Aureliam hoc euenit in oppido Artne dicto.Erat patiens nobilis quidam Pedomontanus,Cataphractus, Chirurgus verò non prorſus obſcuri nominis eſt. Digreſsi nũc ſumus rerum ſimilitudine ducti, vt oſtenderemus nonnullos præcipere,vel laudare aliqua,quæ dum fas eſt,ipſi attingere non audent. Sed redeamus ad

incep

inceptum. Si cranium vitiatum ſit à cauſa interna, vt pote quòd tuberoſum ſit, vel carioſum, & cutis ſit diuiſa euersáque, & vitium ſupernas tantùm partes occupet, & modicum ſit, terebra raſoria latiore radendum eſt ad ſanum vſque, & vt vulnus ſimplex caluariæ non penetrans curandum. Si verò altius procedat, nempe ad faciem vſque interna (quod crebrò viſitur) totum ipſum eximendum eſt modiolo, vel ſerrula, poteſt interdum & ſcalpris ſiue cęlis manu vel malleolo ligneo vel plumbeo adactis demi, & ſatis commode, quòd in iis plerunque adeò putre videatur, vt penè friabile ſit, & nullo negotio effodiatur, quare in iis etiam potius inſtrumentis propoſitis vtendum eſſe decernerem, quàm candentibus: cùm videamus Hippo. tenuiſſe modioli calorem ab eius motu acquiſitum, quod his verbis ſignificauit, Terebrantem autem frequen-„ ter eximere terebellum oportet calidita-„ tis oſsis gratia, & in frigidam aquam im-„ mergere. Dicere hîc aliquis poterit eſſe„ magis formidandum calorem exiguum in modiolo quàm candorem in aliis, eo quòd modioli vſus raro adhibeatur, niſi ad intimum vſque os ſit exſcindendum, cauteria verò tantùm vbi ad ſecundā̃ vſq;

tabulam vitium eſt : cui facilè etiam reſpondere ſic licebit : rarò ex lue venerea, vel etiam citra hanc, os capitis ſolere ſuprema tabula vitiari (excipimus hîc vulnera & cõtuſiones, de quibus exarauimus ſuperius) quin & ſecunda etiam aliqua ex parte decidat. Præterea quòd etſi modiolus totum os ſecet, non tamen ad cerebrum perueniat opus eſt. Sed vt alias rationes quæ adhuc adduci poſſunt iure prætermittamus & ad rumbum (vt aiũt) veniamus, faciat aliquis periculum in cadaueris caluaria recenti: primã tabulam candenti ferro vrat, manu ſeu digito ſubmiſſo ex altera oſsis parte: experietur ſanè digitum tam vehementem calorem ſeu potius ardorem non poſſe ſuſtinere citra vſtionem. Quid igitur membrana cerebri? ferétne citra noxam? Sed eſto quòd quandoque id præſidium citra iniuriam fuerit vſurpatum: tutioribus tamẽ & quidem vtilioribus inſiſtendum eſt, potius quàm ſuſpectis. In iis vbi membrana nudata eſt, ſat fuerit ſyrupo vel melle roſaceo mederi: non enim tam facilè membrana hîc accẽditur atque in vulneribus. Aſt quia non ſatis eſt medico, ſeu chirurgo facere quæ muneris ſunt ſui aduerſus morbum, ſed nauare operam debet vt cõ-

uitia

uitia calumniásque caueat: operæ preciũ erit narrare quæ maxime suspectũ finem faciant, & quæ prorsus spe vacuum, & quæ palmam, seu victoriam polliceantur: quibus tamen vltimis minus credere ac fidere debemus, quàm mala formidemus. Nam multos interire vidimus ex iis qui ad multum tempus integrã salutis spem exhibebant: paucos tamen vel fortè nullos euadere ex aliis, quos letale symptoma aliquod grauius inuaserat.

Signa.

Commune namque hoc est scitum, nimirum leuiore negotio constructa destrui, & recta cadere, & sana corpora ægrotare solere, quàm iam sic affecta in pristinum statum reduci valeant. In præsagiis igitur promendis cautũ esse prudentia est. Nam exiguum quodcunque vulnus capitis parui faciendum nõ est, sed maximi, vt Hipp. continuò à principio sui libelli de vulneribus capitis memorauit. Bona signa sunt ceruicem atque reliquum capitis non grauari, mandibularũ motum innoxium esse, quies pro ratione consuetudinis, nocturni præcipuè temporis: dierum criticorum lapsus citra maius malum, quàm dies anteacti fecerint: animi assidua constantia: vulneris cõueniens status, nimirum quòd ipsum tumidum plus æquo non sit, neque

Bona signa.

etiam prorsus expers, sed tumore leui obductum: carne florida & bono colore restauratum: pus laudabile edens, nempe quòd temperatè album & mediocriter tenax sit, omnis acris fœtoris expers: os moderatè humidum, mẽbrana mobilis motu cordis: colore albo, qua venæ purpureæ clare distinguntur: præsertim si de osse sit exempta notabilis quantitas: supra quam inde caro rubicunda oritur. Mala quæcũq; sunt ea, quæ naturam non parum grauari indicant, quorũ aliqua suspectum exitum faciunt, aliqua prorsus malum, atq; infœlicem. Suspecta sunt crudum vulnus esse: hoc ipsum tumore duro, vel magno & molli stippari: capite grauari: inclinari ad somnum, mandibulas non oppidò solutas esse: scapulas lassitudine, vel stupore aliquo premi, febre vrgeri. Suspecta hæc dicimus quia crebrò ab arte vincuntur, persæpe etiam exitium extremum inducunt, quasi emissarij sint futuræ calamitatis: quibus si prospiciat peritus ac sagax medicus, sæpe prudẽter subcessores, vel auxiliarem morbi manum, cauet. Hæc nanque vt plurimum (si persistant) phlegmonis cerebri auspicium indicant, cui occurrere opportunis præsidiis nonnunquã ars potest, cùm nihil obstet quominus nõdum insinuatus humor

Signa mala.

Suspecta signa.

humor aliò reuocetur: quod fieri non potest, vbi iam inculcatus est, præcipuè in cerebro: vnde calamitosa, & quidem funesta signa sequuntur: nempe neruorum trepidationes iuxta carpum, mox & per alias corporis partes: conuulsiones: stupores: sensus, vel motus vel vtriusque non parua deprauatio: imò quidem & abolitio aliquarum videlicet, & plerumque omnium partium oppositarum: hanc paralysim simpliciter dicunt: illam verò resolutæ tantum partis: ad hæc & quandoque citra hæc delyra loquuntur: interrogati nullo dolore, neque animi mærore se premi dicunt: iter se facturos simulant: festucas & floccos legunt: sopore quandoque premuntur: flammeos ac turgidos oculos habent: rigoribus incertis inuaduntur: sudoribus nõnunquam totum corpus, quandoq; caput solum, aliquãdo pectus madet, & iis calidis interdũ, per vices etiã frigidis. At hæc non omnia in vno patiente visuntur, sed aliqua vnum, aliqua alterum ægrum exercent: quæ verò necessaria in omnibus videntur, sunt immobilitas membranæ, durities, pallor, vel nigrities eiusdem, vlceris siccitas, vel puris albioris emanatio, quæ etiam plerunque à Chirurgis (nisi postremis die-

Funesta signa.

bus,videlicet dum spes ferè omnis deperdita est) obseruãtur. Verùm delyria, communia ferè omni extremo morbo sunt. Cæterùm etsi in febribus plerunque nil mali indicent, tamẽ hîc letalia sunt. Quo igitur malos rerum aduentus prohibeamus, & primos hostes arceamus, suprema industria nos vti decet, vt non modò ritè omnia agamus quæ ad affectam partem spectant, vt puta calefaciendo vel refrigerando, humectando, vel siccando, radendo vel forando, repellendo vel dissoluendo, vel alia denique præsidia conuenientia & opportuna ægræ parti porrigendo, sed etiã ea præstemus, quæ per aduersas partes hostes trahere ac reuocare possunt, quę porrò hæc sunt, venarum sectio, alui deiectio, cucurbitulæ, frictiones, ligaturæ in aduersas partes. Venæ igitur sectio statim à prima cura adhibenda est: & de sanguine copiose est educendum pro virium ratione: si verò sanguis plurimus è vulnere fuerit effusus, sat erit sectionem facere reuulsiuam, vt cap. nono declarauimus, vel loco huius ligaturas ad artus. Ea vena primùm secanda est quæ in brachio cephalica appellatur, vel communis, & ex brachio affectæ parti propinquiore. Postridie aluus medicamento subducenda paulo li-

Prouisio.

beralis

beraliter, ne moti humores & non educti ad caput ferantur: quare medicamenta, & quæcunque alia quæ vomitum mouent auersanda. Detestanda etiam ea quæ sternutamenta concitant: ab iis si leuiter diebus sequentibus crura fricentur ante cibum, nõ inutile erit, vel vinculis stringantur si caput graue sit. At vbi res non bene procedere videatur animaduertẽdum est ad omnes antè dictas causas, nempe num caput vel vulnus prematur, vel calefiat nimis, vel ab alia re vrgeatur. Quòd si horũ nihil fuerit ad venæ sectionẽ quæ in fronte sunt recurrere fas est, & ad nouam purgationem, & ad abstinentiam, quam statim ab initio imperare expedit, vino prorsus interdicto donec inflãmationis timor præterierit. Clysteria etiam quandoque spernanda non sunt, neque etiam contẽmnendæ cucurbitulæ scapulis applicitæ, & pedum lauatio ex aqua calida quantum ferre potest: nam hæc non parum diuertunt à supernis. Oculatũ igitur in his omnibus chirurgum, & medicum esse oportet, cum huius partis vulnera plerumq; ex insperato mortem inducant & frequẽtius sanè quàm vlla alia corporis pars. Pergamus ad reliquas partes infra caput positas.

Vomitus cauẽdus. *Sternutatoria mala.* *Victus.* *Clysteria* *Cucurbitula.* *Lauatio pedum.*

De

De cura thoracis. CAP. XVIII.

THoracis vulneris curatio nullo alio diſcrimine ab ea, quæ aliarum eſt partiũ ſeiungitur, quàm differentiæ partiũ ratione: nam affectus idem eſt in omnibus partibus. At hæc diuerſitatem habent inter ſe non exiguam: quare & curationẽ hîc nos vtcũque cæteris diſsimilem cogimur deſcribere, prout partium diuerſitas poſtulat. Itaq; ſi vulnus dũtaxat ſit externũ, nõ ſecus ac reliqua vulnera ſimplicia hîc dicta curandũ erit: videlicet medicamẽto ex præcipitato vel ſi hoc nõ adſit alio quopiã ſimili facultate prædito, & hoc bidui ſpacio: mox ad ea quæ leuiter abſtergũt exſiccántque, vt mel roſaceũ, vel ſyrupus roſaceus: & hæc per ſe, vel quibus ſit addita terebinthina, ariſto. hordei farina & ſimilia. Vtile præterea erit detergentibus medica.(ſaltẽ ad 4. vel 5. vſque diem) butyri momentũ miſcere, deinde illud auferre. Forma autem talis erit: mellis roſati ℥.j. terebinthinæ, butyri recentis, ana. drac.3. farinæ hord. ariſtol. rotun. ana. ʒ. j. miſce, & turundas, puluillóſve perungas, quæ vulneri imponi debent. Super vulnus verò hoc aliud appone. accipe album vnius oui, olei roſati, ℥.j. boliarmenæ ℥.j. ß. omnia diligenter rudicula

cula simul componantur, & linteo ad tres digitos circumquaq; vulnus ambienti in posca infuso, ac expresso, extẽdatur, & parti applicetur: frigidum, si æstas sit: tepidum, si hyems. At loco huius, vbi pus appa rere incœperit emplastrum ex chalcitide, vel tripharmacũ ex oxeleo & argenti spuma confecto, super linteo extensum, sic vt spatium tantùm vnius digiti, circum vulnus amplectatur, appones. At vbi abstersum conspexeris vlcus, nulláque abundante humiditate molestum, vt vulnera cęsim facta, quibus carnis aliquid deest, curabis. Ad cuius intentum tale medicamentum laudamus. succi myriophylli, mellis rosati, terebinthinę, añ. ℥.j. farinæ fabarum, farinæ hordei, añ. ʒ.ij ß. thuris, aloes, aristolochiæ rotundæ, añ. ʒ. j. ad ignem omnia rudicula commoueãtur, incorporentúrq;, ex quo turundæ intingantur. vel ex iside Epigoni. Si verò intra thoracẽ glans permeauerit, lethale est, quamquam organa interna nullam offensam ex vulnere susceperint. Non penetrant autem sine aliqua ossis læsione, nisi ordeolum plumbeum tantum sit, quod vulnus infert: nam hoc intra costarum spatia permeare potest, illæsis ossibus: glans verò non sic, sine costarum, vel reliquorũ quorundam ossium

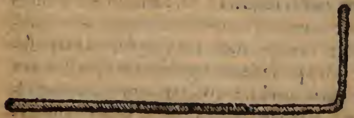
thora

thoracis fractura. Hinc fit, vt dolores excitentur, & phlegmonæ fiant, ad quas frequenter mors ſubſequitur. Verùm enim verò medici non eſt, vniuerſos affectus ſanare, ſed tantùm quæ artis ſunt, eorum nihil omittere: ob id enim neque ope deſtituendi ſunt ægri, neq; ſpe ſpoliandi: ſæpe enim deploratos viuere vidimus: & ſi moriantur minore tamen anxietate interea anguntur, ſemper aliquid boni ſperantes. Secus autem qui à medicis deſeruntur. Sagax igitur artifex, neque deploratum penitus deſtituet, neque ſerò quod prænouit, periculum, vel mortem prædicere cunctabitur. Agedum ſi pulmo, vel metaphrenon, vel pericardiũ vulnere ſint affecta, ſalutis ſpes nulla relinquitur: curandus tamẽ eſt æger (vt iam dictum eſt) quò minore mœrore reſiduum temporis vitæ ſuæ tranſcurrat. Si vel cor, vel magnarum arteriarum, venarúmve aliqua ſint lacera, eueſtigiò moritur. Actutum enim cum ſpirituũ, vel ſanguinis effuſione, anima ipſa effluit, quare neque opus medicum deſideratur. Penetrationis autem ſigna, ſanguinis ſputum: infallibile autem, per vulnus reſpiratio. Pulmonis verò vulnus oſtẽdunt tuſsis aſsidua, ſanguis ſpumoſus per os, vulnúſve emiſſus. At cordis, nigri: magnar

Signa vulneris penetrãtis.

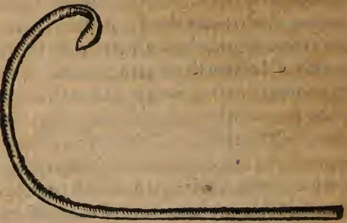
Signa pulmonis vulnerati.

gnarum venarum, venosi, ac multi: magnarum arteriarum serosi, ac rubri, sanguinis emisio: ad quæ extemplò mors sequitur. Sed si vulnus penetrans sit, sine organorum intrinsecorum læsione, salutis adhuc spes multa habenda est: quare si glans intra ceciderit, sic vt per vacuum erret, ocyus laborandum est, vt educatur: aliter nunc metaphrenon, nunc pericardium, prout æger mouebitur, comprimet, ac asperitate sua vellicabit. Collocabis igitur ægrum sic, vt infima parte vulnus existat, mox specillo flexibili, aureo puta, vel argẽteo, vel æreo, in hanc formam fle-

xo, circum vulnus molliter peruestigabis. Verùm si illa non appareat, iube ægrum huc atque illuc moueri. Sit is super lecto, vel mensa stratus, ac vulnus pronum semper: & cùm glandem inueneris, specillo in cuspide lato, in húncque modum reflexo,

versus

versus osculum placidè trahe, quæ gruino, aut coruino rostro prehensa educatur. Quòd si parumper vulnus ampliare oporteat, per costarum longitudinem sectionẽ facias, non maiorem tamen, quàm glandis exitus requirat. Hic autem est modus aucupandæ glandis in thorace, & in inferiori ventre, non (vt imperiti quidam faciunt) qui sedente ægro, recto specillo, aut quouis modo, flexo, glandem venantur, vltro, citróque per thoracis, ventrísque cauum illud nulla experientia, nulláque industria vagũ ducentes: educta igitur glande, ac sanguine (exit autem sanguis, nisi concretus sit, sine labore, ac sola vulneris inclinatione) vulnus hoc vnguento curabis, olei rosati omphacitidis ℥.iij. terebinthinæ ℥.j. pulueris præcipitati scrup. iiij. omnibus inuicem bene mistis turũda in-

ting

tingatur. Hoc autem primis duobus diebus satisfaciet, non vltrà. At, quod silentio prætereundum non est, cùm in hoc plures errent, præcipuè qui anatomen ignorant, sit turunda ex linteo mollissimo, non magna, ne premẽdo liberũ respirationis motũm impediat: nec longa, ne pulmo suo continuo motu, ac carnis mollitie illius affrictu exulceretur. Satis igitur supérque erit, si longitudine pleuram attingat, magnitudine quãtum osculum, ad pus (si fiat) vel sanguinem (si intus remanserit) educendum, patens conseruet. supra autẽ (donec pus apparere liberè cœperit) misturã vsurpabis ex ouorũ albo, rosaceo omphacitide, & bolo armena, vice huius (vulnere coctionem indicante) vel barbarum, vel ex chalcitide confecta emplastra superpones: turundis verò à secunda die hoc medicamento illitis butyri recentis ℥.ij. mellis rosati ℥.ß. terebinthinę clarę ʒ.iij, aloes, farinæ hordei, pulueris ireos, añ. ʒ.j. misce. Elapsis octo diebus butyrũ amoue, & mellis dosim dupla. Intra thoracem, si sanguis coactus sit, vel pus colligatur, metrenchita iniici poterit, mulsa simplex, vel in qua sint cocta liquiritia, caricæ, & passæ vuæ: In hyeme addito modico prasij, vel minoris centaurij, vel lupinorum. Sed præter

Penicillus qualis.

hæc vulnus quandoque non penetrare à principio videmus,quod ſuccedétibus diebus trāſpirabile fit,quoniam putreſcit interior membrana, ſi contuſa ſit: at diuerſo modo à ſupradicto nō curatur,niſi quòd in hoc turunda penetrans imponi nō debet: imò quàm ocyſsimè fieri poteſt, ad incarnationem, & cutis regenerationem properandum eſt. Non enim ex hoc ſanguinem vel pus à thoracis cauo educere ſperamus. Secus autem vbi à principio peruaſerit. Atqui neque omnino vacat periculo, ſed medium eſt inter hoc & illud quod carnoſam partem tantùm ſine penetratione infeſtat. Cæterùm prouidere ne ingraueſcat ſanabilis affectus, nòn parua res eſt. Porrò prouidendi ingenia artifici mediocriter exercitato, ſtatim ſe exhibēt, cùm cauſas prænouerit. Sunt autem magna ex parte fluxiones: eæ nanque tantò moleſtiores reddūtur,quantò plenius, vel mali ſucci patientis corpus fuerit: quæ itē inualeſcunt magis, ſi externarū cauſarum aliqua adhuc ſuperueniat: vtputa immoderatus motus,inordinatum ac malum victus regimen, & cætera quæ ſub iis ſunt. Sit igitur hoc tibi prouiſionis principium. primò circūpoſitas affectui partes repellētibus munire,illita parte oleo mellino,vel

myrt

myrtino, vel omphacitide rosaceo, vel omnibus, vel quibusdam ex iis mistis linteū vel pannum omphacio, vel oxycrato madidū, ac pressum superpones, & sæpius renouabis, frigidè si æstas, calidè si hyems fuerit: & hoc quandiu phlegmonis aduētum timemus, nimirum quousque cœperit vulnus suppurari. Statim igitur tractato vulnere (modò ne cibus nuper præcesserit) venam secato ex opposita patientis parte mediam vel basilicam. Quòd si prima die id factum non sit, & pars affecta quoquo modo phlegmone molestari incœperit, ab eadem parte venam tunde, & tantum sanguinis euacua, quātum patientis vires indicabunt, non spreto quod ab ambiente sumitur indicio. Corpus deinde purgato, præcipuè si malis succis sit refertum, tales educendo humores, quales prædominium habere comprehēderis. At maximè attendendum est, ne vomitum moueant pharmaca, præcipuè cum in aliquo vētre inflictum fuerit vulnus. Caput enim replet, & thoracis vniuersásque partes violento motu vexat, ac quandoque lancinat. Nam hæc repetere fortè quandoque iuuabit. Medicamentorum autem formæ tales erunt, ad bilem primò respiciētes, rhabarbari electi, & subtiliter puluerizati ʒ. j. ß.

Quæ obseruāda in purgatione.

j.ß. cum iuleppe violato fiat bolus, quem capiat hora electa, & statim superpotet infrascriptam potionem, syrupi rosati laxatiui ℥.ij.aquæ buglossæ tantundem, misce: capiat continuo post assumptum bolum. Si autem hyberno tempore fuerit, Recipe rhabarbari elect ʒ.j. agarici optimi ʒ ß.cinnamomi scrup.j. omnia in subtilissimum veluti pollinem redacta, cum melle rosaceo fiat bolus, capiat hora electa, cui repentè superpotet infrascriptam potionem, mellis rosati colati ℥.iij. aquæ buglossæ ℥.ij.misce. Hæc sint satis de purgationibus. Aliquot item infra descriptas comperies ad propositum. Id nosse nunc satis erit, agaricum, rhabarbarum, & similia, si in bolis disponantur (vt fecimus, sic vt amaritudinem gustus non percipiat,) vomitum non facile ciere. Secus autem si in potibus dissoluantur, vel infundantur. Verùm in corpore boni habitus, facta sectione venæ, fortè sat erit, vincula administrare, & aluum clysteribus mouere. Situs pariter ad prouisionẽ non parum cõducit. Pręstat autem vt affecta pars supernè collocetur, ne pulmones (si circa eorũ regiones vulnus sit) illud assiduo suo motu exasperent & sibipsis etiam iniuriam faciãt. Si nanque sanguis vel pus sint in thorace collecta

collecta, sat erit interdum se super vulnus inuertere quo hæc liberius exire valeant, non perpetuò super illud insistere. Pauca loquatur æger, propter laborem: nã longo sermone defatigãtur omnes thoracis partes. Tussis prætereà ne infestet, laborandum est. Aër temperatus sit, vbi ægrotus moram trahit, ne intrinsecæ partes thoracis, frigidiore aëre quàm fuerint consuetæ, tristentur. Facilè siquidem tussi exagitatur refringeratus pulmo. Quare ocyssimè curandus est æger, ne diutius per vulnus aërem trahat. Nam etsi is calore vel frigore non noceat, infestabit tamen sua siccitate, qua facillimè pulmones molestiam suscipiunt. Parcissimè nutriatur, quoad de symptomatis veretur: puta panatella in iure pulli, vel cum oleo oliuarum dulcissimo, vel oleo amygdalarum dulcium, vel recenti butyro. Potet mulsam, si non abhorreat, aliter aquam cum abundanti saccharo, & caricis, vel passis vuis, vel liquiritia leuiter coctam. Elapso symptomatum timore, pullinis, vitulinis, hœdinisve carnibus, auiculis, ouis, & similibus, ac vino paucifero parcè nutriatur, sic vt ad consuetudinem paulatim regressum faciat. Animi motus non modò hîc, sed in omnibus reliquis curis

Sermo breuis.

Tussis.

Aer.

Cibus.

Animi motus.

Somn. coercendos esse censemus, quemadmodum & moderatos somnos conciliandos si molestæ fuerint vigiliæ, vt in vulneribus iuncturarũ sępe accidit. Verùm enimuerò non rarò (præsertim tamen in vulneribus punctim, vel cæsim factis) sanguis collectus, ac coactus in thorace retinetur, qui posteà ægris negotium facessit, ita vt nisi artis peritia succurratur, ad interitum sine spe salutis labantur. Quamobrem fore nunc iustum existimaui, quo ingenio iis opem ferre liceat, explanare, vt eos artifices metu exuamus, qui formidine oppressi, quod ipsa ars potissimùm exigit, minus tentare solent, vt nõ nullos, quos in hoc casu ac in aliis, in quibus non erant exercitati, & monui, & obiurgaui. Quũ igitur sic sanguis in thorace remanserit, qui per vulnus commodè educi non possit, vel quia hoc paruũ est, & supernis partibus inflictum, vel quia in loco est, qui plagæ dilatationẽ sine maioris noxæ periculo sufferre minimè potest, vt circa spinam, exitus alius tunc parandus est: Sed vt is in loco minus molesto, & opportunè fiat, idcircò signa indicãtia, & locum aptũ ad institutum hoc priùs exponere licebit.

Indicãtia sanguinem in pectore. Proinde si sanguis in thoracis cauo collectus fuerit, pondus super septo transuerso, dum

dum rectus manebit, percipiet æger: & si pronus, vel stratus huc atq; illuc se circun uoluat, prout mouebitur, illum fluere, ac refluere sentiet: respiratio magis impedita erit, cùm rectus perstiterit, vel si stratus in partem sanã vertatur, sanguinis quicquam, vel puris cum sputo miscebitur, nõ tamen vt sanguinẽ per se expuat, nisi pulmo sit vulneratus. Tussis, color faciei ad plumbeum vergẽs, oculi caui fient, & respiratio quoquo modo putida. Hæc cùm apparuerint, sanguinem, vel pus, in thorace esse intelligere oportet, exitum liberũ postulantia. Pus autem in thorace similiter colligi potest, etiam si ab accepta plaga sanguis illuc minimè descenderit. Ex pure scilicet quod à proprio vulnere perperam curato in cauũ effluit. Exitus itaq; fieri potest inter tertiam & quartã costã, incipiẽdo ab inferiori parte, vel inter hãc & quintã, vel adhuc inter hãc & sextã: sed supra hãc incõmodissimè euacuari potest, quod in thorace cõtinetur: & infra tertiã suspectissima, imò & lethalis est incisio, propter septi trãsuersi cõtiguitatẽ. Ab eo verò, qui inter tertiam & quartam est, facillimè expurgatur, & non multi periculi. At media est etiam purgationis facilitate, quæ inter quartam & quintam fit, &

Locus apertura thoracis.

minoris periculi: quapropter semper inter has duas sectionem & feci, & fieri iussi, vt plurimum cum fœlici successu. Sedeat igitur æger super cathedra, & inclinet aliquantulum se versus sanam partẽ: vel si imbecillis sit, stratus super lectum sanam partem reponat, & è directo sub axilla, vbi ferè cubitus cadit, nouacula bene scindente secentur musculi intercostales inter iam dictas costas, & cum ad pleuram perueneris, leuiore manu illam seces, ne nouacula impetuosè inuento vacuo septũ transuersum exulceret: sat erit osculum facere, quantum oliuæ foliũ intrare posit: quo facto, æger in partẽ hanc paululum inclinet, quò vel sanguis, vel pus exire valeant, ne tamen in totum educantur, sed paulatim sex, vel octo diebus, vel quindecim, si contenta in multa copia existant, quibus diebus, metrenchyta, mulsa temperatè calida iniiciatur, lauetúrque, in qua hyssopum, prasium, caricas, passas vuas, si velis, coquere poteris, si valentius exiccare, vel calfacere velis: Et vbi neutrũ horum desideratur, sola mulsa per se sufficit. Verùm enimuerò quod animaduersione adhuc dignissimum fore existimo, est (præsertim cùm inter tertiam, & quartam costam facta fuerit sectio) vt meta

phren

phrenon, quod ibi maximè propinquum est, lancinare caueas, vel clysteris fistula vltra modum imposita, vel lotione vi impulsa: quapropter tutius, imò etiam vtilius erit, clysteris vulnerarij fistulam non vltra pleuram immittere, & lenißimè quãtum poteris, lotionem infundere. Ab iis osculum apertum conseruetur turunda, ex filaminibus, vel leni linteo confecta quæ nec longa multùm sit, ne septum transuersum attingat: nec dura, nec crassa valde, ne vi immissa dolorem faciat. Hanc autem oui albo prima die imbuere poteris: & circunstantes vulneri partes vnguento ex oui albo, rosaceo & bolo armena duobus tribúsve sequentibus diebus munies, & turũdam oblines vnguento ex terebinthina, oui luteo, & croci parum confecto, quarto aut quinto die melle despumato, vel rosaceo, quibus (si libeat exsiccare magis) iridis puluerem, vel aristolochiam vel similium aliquid adiicere poteris: extrinsecus conferentißima erunt èx chalcitide dictũ emplastrum, vel quod ex oxeleo, & argenti spuma paratur. Cum thorax mundus à superuacuis fuerit, & osculi caro sana, tutò eo tempore consolidari potest apertura. Ante sectionem corpus purgare, vel sanguinem mittere, si vires ferant, opor-

ter:quòd si hæ non satis respondeant, crura vincire fortius expedit, præcipuè in hora operationis, item & diebus aliquot succedentibus: non spretis frictionibus, clysteribus & iis quæ ad conuenientem victus rationem spectant.

De vulnere ventris inferioris. CAP. XIX.

INferioris ventris vulnus si epigastrij tantùm partes infestet, vel circa lumbos absque penetratione, & spinæ læsione sit, nō secus ac vulnus simplex in carnosáque parte acceptum curandum est; glandis scilicet eductione primò, mox contusæ ac laceræ carnis ablatione medicamentis ad hoc dicatis: eo videlicet, quod cum puluere præcipitati paratur: vel ægyptiaco leniore: vel alio quopiam simili: quibus accedat à secundo die conueniens abstergentium cum leuiore exsiccatione vsus. At si glans in cauum vsque peruaserit, & partiũ internarum aliquam, puta hepar, vel splenem, ventriculũ, vel intestina, siue ea gracilia, siue crassa sint, vel vesicam, vel venarum arteriarúmve magnarum aliquam, vel renes sauciauerit, spes salutis ferè penitus frustratur. At si nullum horum vul-

nere affectum ſit,& glans educta,bene ſpe
randum eſt: verùm non ſic,vt periculi ex-
pers omnino dici poſsit. Quare cautum
artificem eſſe oportet, non tantùm circa
agenda, ſed & circa prognoſticũ, ne igno-
miniam ex perperam facta prædictione
ſibi aſciſcat. Si igitur glans ſine prædicta-
rum partium læſione epigaſtrium vtrinq;
peruaſerit, vt mihi vidiſſe aliquando con-
tigit, curationis modus ab antedicto non
varius eſt: quod autẽ ad vulnus ipſum ſpe-
ctat. Nec hoc ampliandum eſſe cenſeo.
Nullius enim frugis erit, ſed damni po-
tius. Nam quo maius oſculum redditur,
ab extrinſeco aëre magis læduntur viſce-
ra. Quòd ſi partium dictarum aliqua vul-
nerata ſit, proficiet vtique nihil epigaſtrij
oſculum latius reddere. Aſt ſi glans intus
remanſerit, & certum ſignum nullum ha-
beas de læſione dictarum partium, labo-
randum eſt,vt educatur, ægro ſuper vulne
re decumbente, huc atque illuc ſe ducen-
te,ſic tamen,vt vulneris oſculum verſus ſo
lum è directo proſpiciat,mox ſpecillo fle-
xo, prout in vulneris thoracis curatione
dictum eſt, ab artifice exercitato perueſti-
ganda eſt, & inuenta educenda. Quòd ſi
inueniri nequeat,& vulnus in parte ſit,quę
dilatationem ſine multo diſcrimine pati
poſs

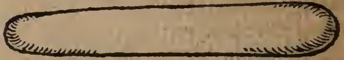
posſit, ampliandum eſt per muſculorum longitudinem, quantum digitus index facilè posſit immitti. Cæterum pro dilatatione inſtrumentum omnino acutæ cuſpidis, expers ſit, ne fortè inteſtina pungantur. Quo facto ſic ſe collocabit æger vt vulnus inferiore loco decumbat, mox impoſito digito indice agitet ſeſe patiẽs, ſauciata tamẽ parte ſemper verſus ſolum inclinata. Vbi glãdem perceperis, arte eam educere conaberis: quod ſi non, ſinito. Aliquot hercle vidi inferiore ventre cum penetratione ſauciatos, qui cum glande ſuperuixerũt: quod ſecus forſitan euenisſet, ſi eam perquirere, ac extrahere conati fuiſſemus. Inter quos ſuperſtes adhuc viuit Paulus Bergomenſis loricarum faber, qui Cherij habitat. Is autem vulneratus fuit paululùm ſuper inguen dextrum cum penetratione, à quo glans educi, nec inueniri potuit. Non tamen, vt vulnus ampliaretur permiſi: ſic noſtro conſilio (poſt numen) adiutus eſt, & ſanus viuit, ferens in ventre glandem. Intus igitur permittenda eſt potiùs, quàm periculoſam ſectionem facere, vel cum minima ſpe optati finis potiundi. Cura prætereà vulneris modo iam ſupradicto proſequenda eſt. Quòd ſi ſanguinis aliquid in ventrem fluxerit, vino mulſo te-

pido

pido lauetur. Idem fac, si pus introeat: & quum ventrem sanguine & pure vacuum videris, & vulnus mundum, benéque dispositum, consolidationi, glutinationíque, quàm ocyssime fieri poterit, attendēdum est, primò carnem replentibus, si hæc desideretur: vt recipe thuris, aloes, farinę hór dei, añ. ℥.j. terebinthinæ puræ, mellis, succi myriophylli, añ. ℥.ij. cum succo primitus misceatur farina, deinde ad ignem dissolue terebinthinam, & mel: quibus addātur reliqua, & optimè misceantur. Hoc vnguento illinantur turundæ, & puluilli ex mollissimo carpto linteo: extrinsecus applicetur diachalciteos. Vbi vero caro ipsa quantum conuenit excreuerit, iis quę adstringunt cum exsiccatione vtitor, qualia sunt mel cum puluere balaustiorum, mastiche & terebinthina: & emplastro ex chalcitide, cui sit mista decima pars aluminis rochæ. Prætereà fotu per spongiam ex vino austero parato, in quo sint cocta balaustium, alumen, & sicca rosa. Si autem ex vulnere exciderint intestina, & flatu tumeant, fomentis ex aqua calida, hæc laxare intende, & mox ea in ventre reponere. Si iis pręsidiis non iuuéris, dilatare vulnus cogêris. Verùm hîc summa diligentia vti decet, ne intestina saucientur. Locetur igi-

tur

tur patiens,vt vulnus ſurſum vergat,deinde laminam habeas corneam, ex qua laternæ fiunt:ſit hæc ſemipedalis longitudinis,ac tantæ latitudinis, quantum vulnus concedit,hac puta forma parata,

Hanc (inquam) à tenuiore parte in vulnus mittes, ſaltem ad duos digitos intra peritonæum, reliquum verò ſiniſtra manu deprimatur verſus vulneris partem quæ ſectioni erit oppoſita & eadem manu, quæ foris ſunt inteſtina, immota ſub lamina teneas, quoad ſectionem feceris. Nouacula autem ad hoc munus commodiſsimum inſtrumentum eſt,& modus dilatandi tutiſsimus,ac facillimus.Tāta fiat in abdomine apertura, quantum ordine reponi poſsint inteſtina: & ſi epiploi exciderit pars aliqua, eáque liuida, ac nigricās ſit, ligetur filo ſerico,vel lineo,& quod extra vinculum remanet, totum amputetur. Nec filum longum relinquere eſt neceſſe,quinimò neque tutum,vt Galenus in vulnere ventris cęſim facto iubet.Immiſſis inteſtinis glandem perquire ſi oportet,

&

&(vt suprà dictum est) curæ reliquum perficies, suta tamen primò plaga cæsim facta, perinde vt suuntur vulnera ventris, quibus sutura debetur: nec secus eadem pars curari debet,ac vulnera secta: oui albumine primò, mox terebinthina cũ aristolochia, & similibus.Sed nec hîc silentio sunt prætereunda,quæ primis diebus maximè conueniunt, nimirum phlebotomia ex brachio eiusdem partis(verùm non copiosa multùm, si tantùm epigastrium fuerit affectum) purgatio, vincula, tenuis victus, quies, vulnus supernè situatum (nisi quandoque per id pus, sanguinémue percolari velis)alui mollities medicamentis, nisi spontè & liberè deiiciat.

Prouidentia.

De cura artuum. CAP. XX.

MODO ò itaque absolutis iis quæ ad caput,thoracem & ventrem inferiorem spectant,superest vt reliquarum partiũ curationem exponamus,brachiorũ scilicet,& crurum. per quę nunc intelligimus totum id quod infra ischion, & infra humerum continetur. Si itaque vulnus in sola carnosa parte constiterit sine peruasione, specillo glans perquirenda est non digito, vt crudeliter quidam

quidam faciunt, præcipuè in angustis plagis, & inuenta rostro aliquo educenda. Et quia hæc (nisi statim ab accepto vulnere) difficilè inuenitur, oportet membrum in altum leuare, quò iterum descēdat: quam si non inueneris, omitte: neque enim proptereà vulnus ampliandum est. At si ex opposita parte sub cutem se ostenderit, ibi aperire, ac illam educere poteris, attentus semper, ne ex venis maioribus, quæ versus cutem feruntur, aliquam feces. Si autem vtrinque peruaserit, labore venandæ glandis absolutus, curationi attēde: cuius processus talis erit, Si distent inter se foramina, tunc lychnus subtilis ex gossipio retorto, vel mollissimo linteo paratus specillo instar acus ex altera parte perforato vtrinque ducendus est. Quòd si transitus liber non sit, propter musculos, qui mutato membri affecti situ, illum intercludere quandoque solent, non proptereà vi (vt plures faciūt) specillum neque lychnium vltro educere nitendum est. Nam sat erit ex vtraq; parte turundam linteam imponere, & vnguentum in vulnus instillare, quod in profundas partes feratur. Vnguētum autem id est, quod laudare consueui, ex butyro, & puluere præcipitati, vel ex mitiore ægypciaco. Verùm in corpore tēperato

perato ſæpe ſolo butyro, quoad caro contuſa ſeparari incipit, contenti ſumus. Sed expeditiùs ſegregatur, ſi duobus primis diebus vel primo tantùm præcipitati puluerem addideris, quo vnguento illinantur lychnia, vel turundæ, vel puluilli, qui vulneri immittuntur, ſupra verò circunſtantes partes medicamentum, quod ex roſaceo, oui albumine, & bolo armena paratur. Hoc autē tutò vti poteris ad quartam vſque diem, & vltrà, ſi phlegmone timeatur. Apparente ſigno aliquo concoctionis, butyro duplum mellis adde, quoad bene coctum pus eſſe noueris: cui mox ſuccedet vſus ſequentis, Succi apij, ſucci myriophylli, terebinthinæ, añ. ℥. j. mellis ℥. ij farinæ fabarum, farinæ hordei, añ. ʒ. ij. ariſtolochiæ rotundæ ʒ. j. ß. aloes ʒ. j. primò pulueres cum ſuccis, & melle ad ignem immiſce, mox terebinthinam, & aloen adde. At ſi æſtiuum tēpus ſit, vel pars affecta aliquo calore tentetur extraneo, loco apij, ſuccum plantaginis adhibe: & ſi abſtergere magis velis, doſim mellis auge, vel ſuccum chelidonij immiſce. Quod ſi ſiccare magis, lythargyrum ſubtiliſsimè tritum, calcémve ſæpius lotā, ac ſiccatam impone. Quum autem vulnus abſterſum bene, in quo non ſuperabundet pus, perce-

peris, ad ea, quæ carne replent, deuenirē licet: vt, Recipe terebinthinæ ℥.ij. mellis ℥.j. aloes, thuris, farinæ hordei, añ. ʒ.j. aristolochiæ ʒ.ß. misce. hoc tempore, tenuiores & breuiores turundæ vel fortè nullæ sunt imponendæ, etsi lychnium vtrinque sit ductum, apparente plagæ mundificatione, statim id auferēdū est, & vulnus curandum quasi cæsim esset factum. Verùm

Si ossa fracta.

si ossa fracta fuerint, maiore diligentiá occurrere operępretium est, cùm propter morbi iam facti magnitudinem, tum propter futuri timorem. Non enim in iis facilè corriguntur inflammationes, quibus tamen facillimè corripiuntur. Vulneris igitur huiusmodi curatio diuersa medicamentorum genera à suprascriptis nō requirit. Cæterùm attento animo prospiciendum est, ne dolores fiant. Ij autem excitari vehementer solent, vel situ membri improprio, vel molesto eiusdem motu, vel ligatura strictiore, vel indumentis

Dolor quibus fit.

parcius, vel abundantius appositis, vnde frigus, vel extraneus aliquis calor consequantur: vel medicamentis facultate calidis: vel viscositate sua fuliginosos halitus perspirare prohibentibus: vel immoderato repellentium vsu, quo vel affecta pars calorę innato exuitur, vel ipse insitus calor

calor contractus, præ stipata cute, adeò augetur vt statim æstuet: vel aliqua re pungente, vt est osſis frustulum: vel humorũ multitudine aut vitio ad affectam partem fluentium: præterea à multis etiam aliis erroribus cum ab intẽperatis ægris, tum ab ignauis chirurgis commiſsis. Nam quemadmodum ægri sibimetipſis iniuriam faciunt sua intemperantia, sic inepti artifices sua ignauia, & temeraria curiositate plerunque noxam non exiguam pariunt ossa perperam educendo, glandem venando, vulnus dilatando, contrariam partem aperiendo, & alia innumera tumultuariè præstãdo. Circa quæ omnia temperatum esse vulnerarium oportet, vt ratione morbo obſistere valeat: quod (niſi casu) facere non poterit, causam superuenientium symptomatum si ignorauerit. Libuit hæc nũc repetere, quò in rebus periculo plenis, in quibus temerariè, vel inconsultò non rarò peccant parum in arte exercitati, attentos hos magis reddamus. Quum itaque glans in membro adhuc est reposita, eam ægro decumbente, arte, & quoad eius fieri poterit citra dolorem, aucupare, quam si inueneris, educas. Verùm animaduerte, ne deceptus os trahas, ratus glandem esse. Ossa autem, niſi

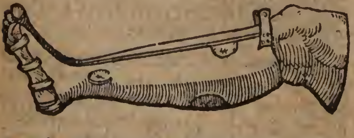
P 2 omn

omnino ſint à mēbranis ſeiuncta, vi educi non debent, vt ſuperius dictū eſt. Ipſum vulnus, perinde vt ſimplex curādum eſt, ſiue glans vtrinque peruaſerit, ſiue non. Vena ſecanda ex oppoſita parte, deinceps in ſtrato reducendus æger eſt, & affectum membrum ſic accommodādum, vt quietum, ac immotum, pro viribus conſeruetur. Quod fit ſi inſtrumentum cauum ad huiuſmodi, vel aliā ad rem excogitatam

formam ex ære, ferro lignóve prout fieri ſolet in fracturis, vt membrum indicat, paraueris, goſsipióq; vel ſtuppis mollioribus munieris, ac in eo commodè illud repoſueris. Membrum autem, nec vitta nec alio ligamentorum genere ſtringi, nec ligari debet, ne coactus ſis, in quacunque curatione illud mouere. Fieri autem nō poteſt, quin doleat, dum fractum membrum mouetur. Prætereà nō perinde vt in ſimplicibus fracturis commendantur ligaturæ, ſic, & in hac cōferre cenſendum

ſcendum eſt. Nam in illis reunitio tantùm affectæ partis expectatur: hîc autem primo extranearum rerum ablatio, mox deperditæ ſubſtantiæ reſtauratio, & ſeparatarum partium vnitio vel copulatio: quæ omnia non niſi tẽporis diuturnitate fiunt. Quare hîc prorſus quaſi capitalis hoſtis ligatura cauenda eſt: omníque induſtria immotum membrum ſeruandum,& collocandum perinde atque naturalis eius figura expetit, ſi ſic quieſcat: alioquin nil refert etiam ſi octo primis diebus declinet à naturali figura, modò dolorem non percipiat. Nam hic eſt qui arcendus venit. Aſt quia plerunque contingit vulnus ea membri parte eſſe quæ lecto inſiſtit,puta in poſteriore cruris, vel brachij parte, cogens artificem quacunq; curatione mẽbrum eleuare: quo inquàm,minore motu minoréq; noxa id fiat, inſtrumentum dictum ex ærea lamina in quo

membrum reponitur, ſcindatur, vel perforetur

foretur ea parte, qua vulnus residet, sic vt commodè hoc videri, curaríque possit, dũ simul cum instrumento è strato membrũ leuatur: vnde renouatis medicamentis in proprio loco recondatur, sub vulnere nitido gossipio vel linteaminibus mũdis, vel vel stupa quacunq; cura innouatis, ne hæc sua putredine putridum & vlcus reddant. Præterea hîc molestæ sunt flammulæ, siue lychnia quæ vtrinq; ducũtur: eo quòd iis ossium asperitates affigãtur, vnde nec sine dolore educi possunt, nec sine magno dubio sauciandi nerui, vel venæ lacerãdæ, quæ quandoque illic proximè offeruntur, quæ demum magnũ negotium exhibent. Quare satius esse assero, exiles turundas ex molli linteo vnguento illitas immittere, quàm flammulas illas, quæ sane quidem sæpe flammam in membris excitant nisi exiles sint. Purgetur patiens secundo vel tertio die ab accepto vulnere: sed ne motu patiens membrum grauetur, præcipuè si sit affectum crus è strato non surgat, sed vasculo sub sede posito, aluum exoneret, donec os ferruminatũ fuerit: quod ante dies quadraginta fieri, non solet. Frictiones, vel ligaturæ, in contrarias partes conferent, si ratione administrentur. Primis diebus tenuissimo victu, reliquis paulo

Purgatio.

Frictiones.

Ligatura.

Victus tenuis.

lò pleniore est vtendum, perinde atq; virtus, ac morbus ostentant. Quod genus curationis non aliter variatur, si sint iuncturæ affectæ, nisi quòd cùm partes eæ calore naturali magis depauperatæ sint, quàm carnosæ, difficilius humorem ad eas delatum cõcoquunt, ęgréq; resoluunt. Quare maiore diligentia vti operæpretium est, quò non fluat humor: & is qui iã est fluxus coquatur, & in pus, ac in vaporem vertatur expellatúrque. Ad quod munus conferunt maximè, si vnguento ex præcipitato aliquid olei de terebinthina, vel balsami artificialis Ioanis de Vigo, vel Hipericonis, vel euphorbij momentum addideris, vel quippiam tale, quod partis affectæ naturalem calorem conseruet, ac roboret. In vulnere puta hoc vnguentum conferet, Recipe butyri recentis, terebinthinæ claræ, añ. ℥. ß. olei de terebinthina, vel balsami artificialis, vel hiperici, drachmas 3. At in hyberno tempore vel temperatura corporis frigidiore toti compositioni addere poteris euphorbij scrupulum semissem. Supra vulnus vnguentum factum ex toto ouo cum rosaceo & tantillo croci ac farina hordei simul mistis, ác crudis, parum calidè si hyems: tepidè, si æstas sit. Nam partes neruosæ difficulter ferũt fri-

Quare iũcturæ difficilius curentur.

gidum. Aſt coctione apparente, ad ea quæ mundificant, recurre: quibus ſi balſami præſcripti vel ireos vel euphorbij aliquid addideris, proficies. Abſtergentium medicamentorum vſus tandiu iuuat, quandiu oſſa (ſi aliqua fracta ſint) quæ iterum iungi non valeant, intus remanſerint, quæ (niſi vrgente neceſsitate) vi educi non debent, donec natura à membranis, ligamentiſque expoliauerit, victus præterea tenuis. Sed de his ſatis.

De Ambuſtis. CAP. XXI.

Si cutis nõ exulcerata.

AMBVSTI flamma ex puluere concitata, non alia ratione, nec aliis medicamentis curam poſtulant, quàm qui aliis ignibus vruntur. Si igitur non exulcerata cutis ſit, ſummoperè prohibent veſicationem infraſcripta vnguenta, videlicet oleum ex oliuis cum ſale, vel oleum amygdalarum amararũ ſimplex, vel cui parũ ſalis ſit admiſtum, vel oleum amygdalarũ dulcium adiecto ſale, vel illud, quod vulgaribus eſt familiariſsimum: duplum ſcilicet ſucci cęparum, & ſimplum vernicis liquidæ. Si autem veſicæ, & vlcerationes aliquæ adſint, confice hoc vnguentum, In oleo oliuarum

Veſicas prohibẽtia.

uarum coquito ex ſecunda cortice ſambuci, abundanter, deinde eo colato adde ceruſſæ partes duas, plumbi vſti, lithargyri, ana partem vnam, in mortario plumbeo diu miſceantur, & fiat linimentum. Veſicæ nec prima, nec ſecunda die ſunt rumpendæ, ſed tertia, vel quarta: nã quandoque diſſolutione ſola ſanantur. Quòd ſi à principio aperiantur, dolorem diu inferunt, ac curam remorantur: aperiendæ ſunt acu tantum, quò contentus humor exeat: ſedatis ſymptomatibus flammam ſequẽtibus, curationis reliquum tale eſſe debet, quale alia vlcera exigunt, prout eorum ſimplicitas, vel compoſitio indicabunt, non omiſsis in principio repellentibus, reuellentibúſq, ac reliquis ingeniis præſeruatiuis, perinde vt affectus magnitudo indicabit.

De phlegmone. CAP. XXII.

QVanquàm nihil omiſerit chirurgus eorum, quæ artis ſunt, non modò quæ ad proprij affectus curam ſpectant, ſed etiam ad ſymptomatum prouiſionem, nihilo ſe eius euenit ſæpe vt phlegmone affectam partem infeſtet, vel ob patientis errores,

vel eiuſdem malum habitum, vel morbí magnitudinem. quare quomodo, quibúſue ingeniis huic ſuccurrere oporteat, hîc inſerere operæpretium eſſe duximus, ne (etſi omnia, quæ ad hoc noſtrum inſtitutum vtilia eſſe cognoſcimus, deſcribere non intelligamus) eorũ ſaltem, quæ maximè ſint neceſſaria, quicquam omiſiſſe videamur. Hîc igitur phlegmonem dicimus inflammationem in parte aliqua noſtri corporis ex impetu humoris influentis excitatã. Itaq; cum hæc imminet, eius cauſa perueſtiganda eſt, inuentáque oppugnanda. Aſt à quacunq; cauſa fuerit concitata, ab initio repellentia æſtuanti ipſi parti, ſunt apponenda: contrariis verò retrahentia, vt vincula, phlebotomia, frictiones, balnea, purgatio: prætereà quies, ac tenuis victus. Cæterum hæc (ſi ratione adminiſtrentur) quocunque morbi tempore conferre poſſunt. Quum vero fluxio reſtiterit (quod oſtendet ſymptomatum remiſsio, ruboris, videlicet, doloris & tumoris) ad diſſoluẽtia tranſeundum eſt. Verùm non ſtatim per ſe, ne calor reuocetur, ſed repellentibus admiſta, vtputa chamæmelum, cum oxycrato, vel lactucæ vel polygoni ſucco, vel cum iis, ſimilibúſue miſtum vetuſtum oliuarum oleum, vel

Phlegmõ quid.

quod

quod cum lilio, vel anetho, vel pulegio, vel rutha, confectum est, vel aliis eadem potentia præditis. Sed interdum molestissimos dolores facit phlegmone: quò fit vt ad eos sedandos conuertantur auxilia. Leniunt autem dolores spongiæ in tepida aqua madidæ, vel lacte tepido frequenter immutatæ, vel cataplasmata, ex pane vel frumenti farina, vel ex furfure in aqua, vel lacte, vel sapa cocta. Hæc autem dupli ci ratione iuuant, & leniendo dolorem, & aliquid existentis materiæ dissoluendo. Dolore remisso, ad discutientia te conferre oportet, vt furfur, vel hordei farina, vel rosarum pulueris duplum, & camomillæ simplum, in simplo hepseme, & aquæ duplo, more cataplasmatis cocta. Vel Recipe florum rosarum crasso modo tritarum ℥. iiij. florum camomillæ ℥. ij. aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnam: ad ignem bulliant, & fiat cataplasma. Vel furfuris libram vnam, aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnã, bulliant ad integram coctūram, & calidè applicentur. Magis autem hæc discutiunt, quàm quæ ex glutinosa aliqua materia parantur, quę suo glutino poros cutis occludunt & transpirationem humorum prohibent. Præstantissimè autem discutit ex aqua calida fotus.

Dolorē sedantia

Quando discutiē dum.

Medicamenta resoluentia.

Verùm

Verùm quum phlegmones discutientibus præsidiis, dolorémque lenientibus non cedit, illam ad suppurationem tendere intellige: quare eo tempore medicamentis pus accelerantibus auxilium præstandum erit: sunt enim ea, quæ calefaciendi cum humectatione vi pollent: potissimum quippe id efficit, quod cum calore aliquo glutinis instar, cutaneos poros obturat. Hinc fit, vt inclusus innatus calor magis expeditè concoquat quod concoqui est habile. Talium igitur medicamentorum compositio ex triticea farina cum sapa & oleo fit, vel cum aqua loco sapæ: & melius, si calor multus in particula manifestetur. Quòd si cum pituita quæ lentè coquitur fuerit mistus humor, ex farina lini seminis, vel fœnugræci paretur cataplasma: nam vbi calor internus potentior est, externa ope minus eget. Vbi vero pus iam collectum perceperis, & id in parua sit copia, ad medicamenta dissoluentia confugies: nam sæpe per insensibilem transpirationem dispersum vidimus, præcipuè si in parte carnosa constiterit. At si dissolutioni repugnet, emissarium fiat vbi cutis tenuissimam se ostenderit: nam ea pars est, quam infimam perpetuò intelligere debemus, in aperiẽdis finibus.

Si dissoluentia non prosunt.

Pus monentia.

Quando pus collectũ est.

Hoc

Hoc etenim facto, si sinum magnum inueneris non protinus totum pus educes, nec prima die, sed paulatim euacuabis & medicamenta, quæ mediocriter siccent, superpones, vt cataplasma ex hordeacea, fabaceáque farinis, cum lixiuij parte vna & sapæ partibus duabus incoctis. In cauitate verò turundæ imbutæ medicamentis abstergentibus, cum exiccatione, vt mel cum hordei farina, & puluere ireos, & similibus. Sed quum plerunque phlegmonem gangræna sequatur, oppidò per quam vtile erit nunc de hac sermonem habere.

Da gangrena. CAP. XXIII.

Gangræna quid.

GAngrænã vocamus, cùm pars aliqua nostri corporis post vehementem inflammationẽ vel venarum præ nimiam repletionem ad interitum labitur, nondum tamen penitus extincta: fit autem eodem modo, eadémque materia, atque phlegmone ipsa, hoc duntaxat ab inuicem discrepãtia quòd scilicet in gangręna valentius sint impacti humores, & partis affectæ vasa omnia ad summum expleta, ita vt non perinde ac in phlegmone facilè vel

vel in halitus diſſolui, vel in pus conuerti poſsint. Multitudine ſiquidem potius, quàm humoris malitia, in hoc affectu ſuffocatur innatus calor: quò fit, vt neutrum illorum non modò peragere, verùm neque aggredi ſatis valeat, ſed extemplò in ſphacelon ſeu omnimodam corruptionē migret, niſi ocyus artificis ope leuetur. Curatio igitur eſt repentè ſoluere, quod extreme repletum eſt, quo rurſus nutriri incipiat. Sed, vt id facias, membri nigredo expectanda non eſt (vt quidam conſulunt.) Vanum autem eſt auxiliū poſt mortem oblatū. Ergo quum videris membrū in magnum tumorem, & quoquo modo durum, eleuatum, vel vtcumque inflāmatum, quod liueſcere incipit, ſcalpello cutem in variis locis punge, vt intelligas an ſenſus adhuc integer ſit: nam incipit ſæpe magis ex vna parte, quàm ex alia, prout vel ſitus, vel venarum exiguitas conſenſerint: nam fermè ſemper membri partem, quæ nulla re premititur & ampla continet vaſa & libera in gangrænam primò tranſire videbis. Id nanque ſæpe experientia noui quod ratione deinceps comprobaui: pars enim, quæ lecto ſuperſedet, premitur totius membri pondere: hinc fit vt vaſa eiuſdem partis difficilè repleantur:

Signa gāgrane.

Vna pars citius altera gangranam ſentit.

&

& postremo gangrænam experiantur. Si vero adhuc per omnes mēbri partes sensus fuerit integer & vena aliqua in eodē membro manifestetur, hæc secetur, quam proximè tumidæ parti fieri potest, & sanguinem protinus mitte abunde, deinde membrum isto vel simili cataplasmate foueto, Recipe farinæ hordei, lentium, ana ℥. sex, floris camomillæ ℥. ij. cum sapæ, & lixiuij optimi, æqua portione bulliant, & fiat cataplasma mediocris consistentiæ, quod densum, calidúmque, quantum sufferre commodè possit, super crasso linteo extendatur, & membro applicetur. Si verò sensu hebeti esse cutis incœperit, eam absque mora multis plagis nouacula aperias tam profundè, quousque scarificationes perfectè sentiat: distent autem inter sese duobus digitis transuersis: fiant per musculorum longitudinem. Nam hoc remedio plures liberauimus: imò neque aliud præstantius neque tutius, si tempore vsurpetur, inuenies.

Cura.

Si sit hebeti sensu.

Atqui vbi sanguinis ex his satis effluxerit, infrascripto medicamento eas replere oportet. Mellis ℥. j. præcipitati ℥. ß. misce, & vtere, vel loco huius, vnguentum ægyptiacum, & id genus alia: verùm dolorosum est ægyptiacum nec æquè bonum, ac

prim

primum. Iis peractis totum membrum infrascripto cataplasmate denso, ac calente, quantum sufferri potest, foueatur: Farinæ hordei lolij, lupinorum, & lentiũ, añ. ℥. sex, mellis partem vnam, sapæ partes quatuor, lixiuij boni partem vnam, ad ignem fiat cataplasma. Sat erit semel in die similia medicamenta admouere, nisi ichoris plurimum emanauerit, vel æstiuum sit tempus: nam tunc bis in die renouare medicamenta licebit. Duobus, tribúsve diebus præteritis à scarificatione, medicamẽta, quæ leuius abstergant, cum exsiccatione, & sine morsu imponenda sunt, vt hoc, Mellis spumati ℥. j. terebinthinæ ℥. ß. aloes, farinæ hordei, aristochiæ rotundæ, ana ℥. j. misce ad vsum. Suprascriptum autem cataplasma iuuabit, etsi per sex, vel octo dies vsurpetur, verùm mutato lixiuio, vt scilicet eius loco vinum addas, vel solũ, vel pari quantitate cum sapa mistum. At cũ plagas abstersas, benéque dispositas inueneris, perinde vt reliqua simplicia vlcera curanda sunt. Sed nec ab re erit, si validæ fuerint vires, ad contraria reuellere, sanguinis misione, vel purgatione. Quòd si virium robur satis non respõdeat, ad ea te conferes, quæ sine euacuatione in contrarias partes humores euocant,

euocant;vt balnea calentis aquæ, vincula, frictiones mediocriter asperæ. Sit victus (si vires ferant) tenuissimus, magísque in calidum, quàm in oppositum inclinent, aer ambiens, & quæcunque apponuntur: ne tamen quid nimis. Aluus, si munere suo non fungatur, clysteribus est excitanda. Collocetur affecta pars, vt reliquis sibi continuis emineat, vel saltem non inferius existat. Verumenimuerò cum non rarò membra in syderationem, seu sphacelon (si sic appellare mauis) incurrant, ob id, opus erit labore non indignum explicare quomodo, & quando illa amputanda sint, ac quibus remediis mox succurrendum. Aliquos mehercule interire vidimus propter ineptiam artificum, errantium circa principia, vel formidine huiusmodi operis. Quare hîc chirurgus exercitatissimus desideratur, ac omni formidine spoliatus, intelligens præstantius & minus tetrum esse, membrũ vnum spe cõseruandi residui auferre, quàm illo relicto, omni spe dempta, totum corpus sine præsidio interire. Quum itaque mẽbrum sphacelatum inueneris, extemplò ablationi intende: nam facilè proximæ partes corrumpuntur, si diutius cuncteris. Cognoscitur enim liuore eius cui adiũcta

De sphacelo, & de eius ablatione.

est motus, & sensus abolitio. Nam cùm ad ossa vsque, vel profundissimas membri partes plagæ multæ sine sensu fiant, syderati iam membri firmissimum argumentum est: quare scarificando profundius versus sanam partem, quoad sensum aliquem percipiat, percurrendum est, quò certior fias, quid auferre, & sinere quid conueniat. Detruncatio autem fieri debet inter terminos gangrænæ, & sphaceli siue (vt clarius percipias) intra partem prorsus emortuam & eam quæ stupidum adhuc sensum habet. Nam quod omnino emortuum est, totum auferendum est, & quod sensum adhuc aliquem in se habeat, quantuncunque obtusus is fuerit, totum conseruandum.

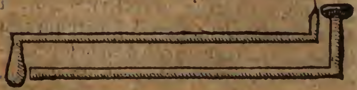
Signa sphaceli.

Nam id quod gangræna tantum occupatur, in naturalem habitum reduci adhuc potest. In iuncturis ipsis incisio non fiat, sed infra vel supra eas. Si igitur quicquam iunctura sentiat, puta vel cubitus, vel genu (nam circa has vt plurimum sectiones fieri accidit) infra secare oportet. Incisio autem minus periculosa est, quò magis à principalibus partibus distat, si ipsa ratione fiat. Si verò penitus expers sensus fuerit, supra illam sectionem facere expedit. Duplici modo magna membra chirurgica

gica ars,dum fas est,amputare solet:Nempe serra & cultro. Parua verò (nimirum digitos)cultro tantùm. Vbi igitur serra negotium præstandũ est, sit primò hæc præsto, qualis res ipsa expostulat, puta huic exemplari similis,

quæ & tenuis sit & dentibus bellè acuminatis:extet nouacula, in promptúque sint condentia cauteria quatuor, duo nempe, quæ latum veluti scutum rotundum, planum & densum præfixum habeãt, ad crustam vniuersæ sectioni inducendam: cætera duo quæ quasi glandem vel oliuam, vel pinus nucem referant,ad venas vel arterias constringendas. Vtriusque schema hîc conspice,

Omnibus iis paratis à loco sectioni proxi-

mo totum membrũ vitra strictissimè sursum obducatur, mox spatio digiti vnius supra id quod amputatione decretum est gemino vinculo arctissime constringatur: sit primùm latitudinis duorum digitorũ vel paulòminus: alterum verò quod primò superinducendum est, sit illo medietate angustius: sint vtraque ex fortissimo lino, vel alia quauis materia tenaci cõstructa ne facilè rumpantur: quæ sic nodentur vt dum libet, expeditè laxari possint. Protinus hac ligatura firmata, obturentur aures, & oculi ne horreat, stringantur artus sani, quò, reuocato ad hos sanguine, minor fiat effusio: interea dum hæc fiunt, alter minister sub axillas, & ad inguina oxyrrhodino lanã aut lintea imbuta ac cõpressa applicet, deinde euestigiò manu põderosa ac firma, sine formidine molles quæque partes nouacula vsque ad os ipsum sic circũcidantur vt ne quicquã remaneat præter os, quod & ipsum actutũ serra est amputandum. Cæterùm nisi celeriter fiat, maxima sequitur sanguinis, & spirituum effusio: quæ duo repentè cohibenda sunt candentibus ferris: restricta primùm arteria, mox vena. Ad quod negotium duos ministros esse oportet, qui vno temporis momento (si sic dicere liceat) vtrunque vas

constipent, mox reliquum vlcus tenui cru
sta obducant. Hoc præstito vincula affecti
membri statim soluenda, & vlcus curandum, vt mox dicetur. Verũ enimuero modus hic & doloris diuturnitate, & prænimia euacuatione tum sanguinis tum spirituum oppidò perquam breui effœtas reddit vires: vnde plerunque mors tandem subsequitur. Quare præstantius esse censerem altero modo hæc secare, videlicet cultro. Cæterum maior cura est adhibenda in magnis membris amputãdis, quàm si digitus tantùm sit: nam hic facilè demitur: collocatur autem super banco, filtro vel exiguo puluillo ex gossipio submisso, mox illi acies gladij, vel scalpelli plani, ac lati optimè acuminati, quasi ad perpendiculum aptatur, & instar cunei ligneo malleo adigitur, vt vnico ictu opus peragat. Pro magnis verò mẽbris alius modus est excogitatus: nempe cultri duo lati, quorum vnus intra duas colũnas ligneas cippo infixus est, aciem sursum producens, alter verò intra easdem columnas superiore loco ponitur, qui adamussim descẽdat, vt aciem acie fricet. Hic autem quominus labatur, sulco in vtraq; columna facto recipitur, vt quasi fistuca sursum deorsumque ferri libere possit, non vltro citroque: &

quo suo solo descensu, ac pondere totum membrum detruncet, cippo vel plumbo onerandus est quantum satis esse videbitur, vel ipse quoque cædendus est ingenti ac graui malleo ligneo, vt vnica illisione opus absoluatur: sed melius est si instar festucæ cadat. Modus autem hic, eo qui serra efficitur multo tutior est, facilior & celerior, imò etiam fermè citra dolorem: adeò vt Regius chirurgus magister Iacobus cognomi. Regius, vir in arte sua cùm doctrina, tū experientia exercitatissimus, fateatur sua opera nonnullos viuere simili instrumento crure mutilatos, qui putabant ex lychnio ignis scintiliam super pedem incidisse, cum detruncatum membrū est: quod non euenit nisi actionis eiusdem instrumenti celeritate, quę quātum commodi ferat solummodo prudens artifex nouit, & qui in talem calamitatē incidit. Nam præter id quòd dolor exiguus, & momentaneus est, ex arbitrio etiam artificis illico arteria & vena occluduntur: quod non pauci est momenti. Imo quidem ex iis qui à cæsis membris intereunt, plures ob effusum sanguinem occidunt, quàm ob aliam causam. Nam interea dum serra ossa seccantur (prætér id quòd & plerunque multas neruosas partes à nouacula reli-

Iacobus Regius.

ctas

ctas hęc misere lacerat) perpetuo sanguinē & spiritus fundunt sectæ venæ & arteriæ: quare non possum nō vehementer hoc loco serram vituperare, & ex aduerso cultros laudare, ac commendare. Sed qui vel animi prudentia, vel stupore vel artis imperitia non facile ad insueta transeunt statim opponunt osſium confractionem, vel carnosæ partis cōtusionem, vel operis crudelitatem. Ast hęc nulla prorsus est, si cum ea, quæ serram consequitur, conferatur: & cōtusio nulla fit si cultris acies, prout licet, fuerit adducta: nullius etiam momenti est osſis confractio, cùm facile fragmenta hoc loco arte deducantur, vel à natura reiiciantur. Quum igitur negotium ipsum obeundum est, candentia cauteria habenda sunt præsto: apponenda ad axillam, vel inguen repellentia, aures obturandæ, oculi auertendi: & membrum prout dictū est, ligandum, postea sic inter vtranque aciem est collocandum, vt (si infra cubitum vel genu sectio fiat) ambo ossa æqualiter inferiori aciei insistant, non autem vnum alteri superſistat (non idem obseruandum est si supra genu vel cubitum secare expediat, quod vnicum tantum os sit) deinde repentè à sano segregandum, mox ad cauteria deueniendum est, quibus arteriæ & venæ

 cohib

cohibetur: incepto opere ab arteria: nam sanguinis aliquid effluere vtile est, deinde protinus tenuis crusta inducenda, perinde atque superius iussum est: inde vincula soluenda & totum vlcus cum adiacentibus partibus obtegendum medicamento confecto ex rosaceo, ouo & bolo armena, quod tepidum applicetur: vsurpetur hoc biduū. Diebus sequentibus, quò crusta decidat, infrascripto medicamento vteris: butyri non omnino recentis, nec vetusti, ℥.vj. lauetur per horam in succo porri, succum bis, terve renouando, cum quo crusta implastretur. Quòd si porrum non adsit, butyrum solum, vel suilla axungia, non admodum antiqua, satisfacient. Et cùm crustam iam separationi vicinam esse noueris, butyro simplici, vel axungiæ recentis, mellis tantundem immisce, & vtere. Illa decisa, medicamentum, quod mediocriter exsiccet cum abstersione, conducet: cui succedant cutem generántia, quæ scilicet potentem exsiccandi sine morsu vim habeant. Quorum exemplaria infrà exponere non pigebit, eorum maximè, quæ familiari nobis vsui fuere. Sed virtus hîc postponenda non est, eo quòd facilè labascat, cum propter dolorem, tum propter euacuationem multam sanguinis, spiri-

tuúm

tuúmque, pręcipue si per serram opus fiat. Quare per horulam ab opere, præter rationem non erit, infusum panem in vino paucifero dare. Nec aggredienda res est stomacho vacuo: statim enim molesta syncopi præhendi solent: nec eo repleto, ne cibus propter agitationem corrumpatur, vel in venas mesaraicas omnino incoctus trahatur. Transeamus nūc ad medicamentorum formas explanandas, quæ tam pro præseruatione, quàm pro curatione nobis cum prospero exitu, frequenti vsui fuere: à debilioribus itaque auspicemur & omnia breuiter suo ordine disponamus.

Putridam carnem remouentia. CAP. XXIIII.

CARNEM contusam ad putrefactionem accelerant; quæ facilè corrumpuntur, vel quæ calida, & humida facultate sunt, vt oui luteum, oleum tum cōmune, tum amygdalarum, & quod ex semine lini, vel fœnigræci, vel similibus fit, butyrum recens & vetustum, sed hoc magis: verùm propter calorem recens magis laudo. Axungia porci, medullæ crurium, vitulorū, boum, porcorum, & id genus alia. Ve-

rùm enimuero adhuc celerius illa à sana segregatur (quod est præsentis rei scopus) colliquantibus, ac vehementer siccãtibus medicamentis, quale præcipitatum, quod omnibus (hoc loco) sui generis præfero: præterea Alumen, æris viride, chalcanthum, sandaraca, sublimatum, & quæ ex iis fiunt medicamenta. Verùm horũ nullum apponendum esse per se consulo: dolorem nanque excitant plurimum, præcipitato excepto: nam ipsum minimè dolorem affert, quod etiam butyro excipimus. Si verò hoc pręsto non sit, viride æs vstum vel purũ cum butyro miscemus, vel chalcanthum, vel sublimatum. Sed hæc fortiora non vsurpanda sunt, nisi magna fuerit corruptela, quæ vi Naturæ vel ope debilium medicamẽtorũ separari nequeat. In iis autem & ægyptiacum dictum vnguẽtum ponimus; quod ex aceti partibus septem, floris æris partibus quinque, mellis partibus quatuordecim constat: cui quãdoque alumen. & sublimatum immiscetur, vt fortius reddatur.

Ægyptiaci compositio.

Abstergentia, & carnem generantia. CAP. XXV.

ABSTERGVNT succus myriophylli, verbasci, apij, rosarum, plantaginis, chelidonij, terebinthina, terebinthus, vinum,

hepſema, mel. Sed quia cùm abſtergere intendimus, leuiter etiã exſiccare debemus, iſtis addimus hordeaceam, vel fabaceam, vel ex loliis, vel lupinis, vel lentibus farinam, vel ariſtolochiam longam, vel rotundam, vel iridem, vel roſas, vel graminis radices, in tenuiſsimum veluti pollinem redacta. Si valentiùs abſtergere intelligamus, vel præcipitati, vel aluminis, vel floris æris vſti portiuncula toti maſſæ addemus, vel ægyptiacum appellatum vnguentum, vel id genus alia, plus, minúſve exſiccãtia vel abſtergẽtia, prout vlcus ipſum oſtendit. Nam vbi iam ſeparata eſt ab vtili contuſa caro, leuiore abſterſione, ac leuiore exſiccatione egemus, quo deperdita caro regenerari citius valeat. Nam quæ leuiter abſtergunt, modeſtéq; exſiccant, ſine morſu, vel cum minimo nouam carnis generationem non impediunt.

Cicatricem inducentia, CAP. XXVI.

CICATRICEM inducere dicimus quæcunque ſuperfluã vlceris humiditatem moderatè exſiccare poſſunt, ac ſi fieri poſſit, ſine mordicatione, vt balauſtium, gala

immatura, syluestria poma, viridium nucum cortex, vesicæ super vlmos natæ, gallæ cupressi, plumbum vstum, tutia, lithargyrum, cerussa, bolus armena, terra Lemnia, alumen, & similia, vel ex iis confecta emplastra, præterea fomentum ex austero vino, in quo sint cocta quæ vi pollent adstringente, & siccante, vt balaustium, galla, alumen & similia.

Repellentia. CAP. XXVII.

REPELLVNT, quæ frigida sunt, & quæ adstringenti facultate sunt prædita, vt aqua simplex, stillatitia, decocta, vel succi herbarum frigidarum, vt lactucæ, plantaginis, poligoni, maioris sedi, & minoris, foliorum, & summitatum, tum rubi, tum vitium, myrtus, balaustium, galla, omphacitis, omphaciũ, acetum, mala pyraque syluestria, mespila, sorba, alumen, atramentum sutorium, & alia huius generis: sed hæc mineralia cum humidis, ac frigidis miscenda sunt.

Dissoluentia. CAP. XXVIII.

DISSOLVVNT quæ calefaciunt & humectant, &, quæ cum calore leuiter exsiccant, quæ omnia anodina dici possunt, vt aqua calida, vinũ calidum, omnia balneorum genera,

nera, modò ea, arte, vel natura sint calida, emplastra, olea, linimenta ex calidis medicamētis, vt anthemis, semen lini, fœnumgræcum, mentha, nepeta, serpillum, calamenthum, pulegiū, vrtica, melissa, arthemisia, & alia plura, quæ à Galeno, Dioscoride, & reliquis, qui simpliciū medicamentorum facultates scripserunt, colligi possunt, ac experientia comprobari: quibus paruo negotio prudens, & exercitatus medicus, atque chirurgus ad vsum, medicamenta component, prout ipsa morborum complicatio indicabit. Conferunt præterea fomenta ex calido lacte, vel cataplasmata ex pane trito in lacte cocto, cui ouorum vitella, & paululum croci sint addita: vel furfur triticeum in sapa coctum. At de iis satis me dixisse cēsebo, cùm locos Galeni in medium duxero, vbi medicamenta aliquot à me quandoque introducta scribuntur, ne in iis perquirendis chirurgi plurimum laborent: non libuit hîc omnium cōpositiones inserere, ne videar opus maius fecisse ex his, quæ ab aliis scriptoribus diffusè, ac clarè fuere descripta.

Barbarum emplastrum scribitur secundo de compositione medicamētorum per genera, capite vigesimosecundo: & quia illic plures sunt formæ descriptæ, chirurgus

gus exercitatus ipsis vtetur, ratione du-ctus, sic vt vbi magis siccare conueniat, & adstringere, vel tertium in ordine scriptũ, nigrum appellatum, eliget: vel aliud Iuliani, quod cruentis vulneribus competere dicit, vsurpabit. Quòd si minùs siccare desideres, primam vel secundam pręferes compositionem inscriptam Barbarum, quo vtor.

Quod ex chalcitide fit emplastrũ, descriptum reperitur lib. j. de compositione medicamentorũ per genera, capite quarto: nam & ipsum pluribus modis vsui venire potest, prout diuersificatur eius compositio, vt ex Galeni dictis satis patet. Sed quia chalcitis non facilè reperitur, atramento sutorio, eius vice vtimur: & vbi deest palma viridis, myrtũ, vel salicem, vel vlmum capimus.

Tripharmacum ex oxeleo, & argenti spuma, primo de compositione medicamentorum per genera, capite septimo inuenies.

Isis Epigoni describitur à Gal. libro 5. compositionis medicamẽtorum per Genera. cap. 2. cuius compositionem hîc accipe: Ceræ denarium pondo centum. terebinth. deñ. pondo ducentum, squamæ æris rub. æruginis rasæ, Arist. rot. thuris,

salis

falis ammon. guttæ ammo. fingulorum deñ. pon. octo, aluminis cõbufti deñ. pon. fex, eris vfti deñ. pon. octo. myrrhæ deñ. pon. duodecim, galbani deñ. pon. duodecim, olei veteris heminam, aceti acris heminas duas. Quæ liquari poffunt ficcis in mortario fuperfunduntur. Variis in locis memorat ac defcribit alias ifidis compofitiones: verùm hæc eft quę videtur maximo vfui fuiffe fuo tempore, præfertim in vulneribus capitis, vt Gal. ipfe inquit, dum eius laudes enumerat. Ex eodem libro varia alia medicamẽta elicies ad quę recurrere par eft dum vfus poftulat.

Balani fiue fuppofitoria promptifsimè ex fapone vel radicibus bletarũ fieri poffunt, quæ oleo illinuntur, & fale afperguntur. Parantur etiam ex melle cocto additis fale vel cõmuni, vel gemmei, vel ammoniaci, vel nitri, vel colocynthide, vel cyclamine, vel fimilibus atque res ipfa perfuadere videtur.

Clyfteres etiam varij fieri poffunt: verùm quod communi vfui conducet hoc: Recipe mellis defpumati, olei cõmunis, vtriufque vncias tres, cafsiæ extractæ vnciam femis, falis drachmas duas, decocti foliorum caulium vncias octo, mifce, & fiat clyfter: vel loco defpumati mellis ro-

ſatum capere poteris : vel vice decocti foliorum caulium, maluarum decoctum vſurpabis, præcipuè vbi minus calefacere intelligas : ſimiliter & violaceum, vel roſaceum loco communis olei. Quòd ſi potentiores poſtules, adde hieræ picræ ab vncia ſemis ad vnciam vnam, vel diafœnici, vel benedictæ laxatiuæ in eadem doſi, vel electuarium roſatum, vel confectionem amech, prout humor euocandus deſiderat. Quòd ſi adhuc acriores deſideres, vnciam vnam minoris centaurij, decocto incoque, vel colocynthidis vnciam ſemis. Præterea fiat decoctum ex ebuli, vel ſambuci foliis, vel radicibus, in quo etiam ſupradictorum aliquid addatur. Verùm hęc acriora tantùm conueniunt in vegetioribus naturis, in quibus ad illas partes reuulſio potẽtior cum euacuatione exoptatur.

Etſi non ſit neceſſum huic noſtri operi purgantium medicamẽtorum quicquam inſerere, profuturum tamen quandoque plurimùm exiſtimaui, pręcipuè vbi medicus nõ adeſſe poſsit, vel vbi chirurgus per ſe vtrunque præſtare audet. Quod vtique ſecus conſulo, niſi & is in propinãdis medicamentis ventrem cientibus non mediocriter fuerit exercitatus, ne quandoq; plus, minúſve, quàm liceat, educat, vel offe

rat

rat medicamentum, quod vomitum moueat; vbi id cohibere omnino oporteat: quod quandoq; prorsus perniciosum est, vt in affectibus, qui circa ventres fiunt: vel humorem educat, quem fortè sinere præstitisset.

Medicamentum choleram purgans, nec vomitum mouens.

RECIPE, rhabarbari electi & subtiliter puluerizati drachmã vnam, electuarij rosati Mesuæ drachmas duas, syrupi rosati laxatiui quantum sufficit: fiat bolus, quem capiat manè, vel serò, per horas tres ante cibum, cui statim superpotet infrascriptã potionem: Recipe syrupi rosati laxatiui vncias duas, aquę cichoreæ vnciam vnam & semis, misce, capiat illico ab assumpto bolo; hoc medicamentum, quod bellè bilem ac serosos humores educet, ac sine molestia.

Pituitam ducens sine molestia.

RECIPE agarici optimi nõ trochiscati drachmã vnam, aloës electi drachmam semis cum oxymelite simplici, fiat bolus, quem capiat

R hora

hora electa, cui ſubitò ſuperpotet infraſcriptum, Recipe mellis roſati colati vncias tres, aquæ decoctionis betonicæ vncias duas, miſce: fiat potio; quam capiat continuo ab aſſumpto bolo.

Educens melancholicum humorem.

RECIPE pulueris foliorum ſenæ drachmã vnam, agarici, cinnamomi, anã ſcrupulum vnum, cum ſyrupo de fumo terræ compoſito, fiat bolus, quem capiat, vt ſuprà, & ex tempore infraſcriptam bibat potionem: Recipe origani manipulos duos, agrimoniæ, ceterach, an. manipulum vnum, paſſularum vncias duas, aquæ fontis libram vnã: bulliant ad dimidium, cuius recipe vncias tres, ſyrupi de fumo terræ compoſiti vncias duas, miſce: fiat potus: capiat illico ab aſſumptione boli, vel ſi bolum deuorare recuſaret fiat infuſio drachmarum quinque foliorum ſenæ, cinnamomi drachmę vnius, in vnciis quatuor decocti immediatè ſupraſcripti, cui ſuperaddes ſyrupi de fumoterræ cõpoſiti inſtitutam doſim.

Compoſitiones hæ loco & tempore exhibitæ, educẽt mediocriter: quòd ſi debiliores,

liores, vel fortiores, vel quæ miſtim humores educant deſiderentur, qui in purgandis corporibus, vel paululum fuerit exercitatus cum ex his, tum ex aliis multis, quæ ad hoc negotium vſui veniunt, medicamentorum varias formas compcnet prout humores peccantes, ac patientis habitus indicabunt. Cæterùm hæc obiter dixiſſe placuit. Quiſquis vberiorem huius lectionem deſiderat, ad eos, qui ex inſtituto de hac materia tractare ſuſceperunt, confugiat.

FINIS.

INDEX RERUM NOTABILIUM QUAE IN *hoc volumine continentur.*

Aëris

B

Cho

Extra

I

L

M

Medica

suspi

Morbi

Mulk

N

O

Occa

P

Q

R

S

 ægri

Senna

T

V

Vuln

FINIS.

ERRATA.

Primo numero paginam, secundo verò lineam intellige.

Folio 21.Linea 16.metũ. 22.17.assimulant. 26.14.adusserit. 28.1.sermo. 49.12. medicamẽtorum. 50.12.quò. 51.23.ni. 29. affinis. 53.6. intenso. 59.4.ætas. 61.11.remedij. 13.non modò hoc.85. 13.eam insidere. 92.17.affectũ. 134.19.maiorem. 137. 20.longa. 162.14.virtus. 212.7.humorísq;. 227.3.hæ. 243.20.plerunque. 264.29.magma. 266.18.membranæ. 19.cæteræ. 20. lancinantur. 271.18.magma. 282. 6.excernenda. 284.27.ana vnc. 288.26.relinquenda. 331.5.aliqua. 343.11.tum. 350.8.& brachio. 352.1.vt per. 355.29.breui pennam. 388.27.nõ officere. 28.exiccare. 391.25.non debuit. 408.9.fortioribus. 423.28.conferre. 427.13.fluẽte. 428.5.in. 445.9.vel alio. 446.10.ratum. 453.9.ceu. 457.24.aliquot. 460.1.inferius. 20.vite. 466.vbi est l.scribe i.& vbi i.scribe l. 473.7.quæ supra ea. 482.12.& caro. 485.1.igitur. 489.4.neque. 492.22.vt vitiatum. 23.sano fit. 510.11.fine. 511.27.prænimia. 526.6.tantam, dic iam. 553.7.maturius. 565.19.timuisse. 605.21. prænimiã. 611. 8. candentia. 612. 3. amputationi. 616.18.recenti. 625.19. dele quod.